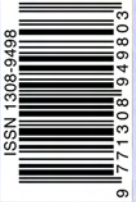

serbest

MIMAR

Göztepe Stadyumu | Erenköy Run ve Şinir Hastalıkları Yarışması | Erdoğan Elams Söyleşi | Modern gözler | Birmingham Kütüphanesi | Mimarlar Konuşuyor | Pandemi | Sasalı | Yuvarlak Masa

serbest MİMAR

Serbest MİMAR'ı
Sosyal Medyada
Takip Edin

TürkSMD Üyesi
Mimarlarla
Çalışın

TürkSMD'yi
Sosyal Medyada
Takip Edin

TSMD
Mimarlık Merkezi'nin
Etkinliklerini
İzleyin

HAZİRAN | 2020 | 37

04	MASAÜSTÜ
08	SMD'LERDEN
09	TELİF Yargıtay Kararları Işığında Telif Hakkı
10	YAKA RESMİ Christo Vladimirov Javacheff
12	PROFİL Erdoğan Elmas
30	DÜNYADAN Çikolata Fabrikasından Konuta
34	YENİ Göztepe Gürsel Aksel Stadyumu LM Wind Power Yönetim Binası
42	YARIŞMA Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Bizimköy Mimari Proje Yarışması
60	PROJE Sasalı İklim Duyarlı Tanım Eğitim ve Araştırma Enstitüsü
64	MODERN GEZİLER Kendini Arayan Bir Yazı Dizisi Birmingham Kütüphanesi - Sebla Arın Ensarioğlu
68	PANDEMİ Kenan Güvenç - Mimarların 'Phineas Gage' Sendromu Murat Doğru - Pandemi Ve Enfeksiyonlara Dayanımlı Sağlıklı Bina Tasarımı Yurtdışında Pandemi - Ercan Ağırbaş, Kaan Coşkun, Zuhâl Kol, Meral Ekincioglu
76	GÖRÜŞ Celal Abdi Güzer - Mimarlık Eleştirisinin Üç N'si: Mimarlar (Ne/Neden/Nasıl) Konuşuyor(?) Güngör Kaftancı - Mimarlığı Sevmek
80	YUVARLAK MASA Toplum Ve Mimar Arasındaki Kopukluk Celal Abdi Güzer, Jale Erzen, Ömer Selçuk Baz, Suha Özkan, Uğur Tanyeli
96	ÖZETLER

37. SAYI KAPAK KONUSU
Erdoğan Elmas - Urfa Toplu Konut Projesi
Maket Fotoğrafı

SERBESTMİMAR
Üç Ayda Bir Yayınlanır

SAHİBİ
Önder Kaya | TürkSMD Başkanı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Soylu

EDİTÖR
Gamze Köküm

YAYIN KOMİSYONU
Aslı Özbay, Aytaç Özen, Ceren Topaloğlu,
Cüneyt Kurtay, Damla Mercan, Deniz Güner, Dürrin Süer, Emrullah Yıldız,
Figen Kivilcim, Gökhan Hezer, Hasan Özbay,
Hüseyin Kahvecioğlu, İlhan Selim Kural, Kadri Atabaş,
Kerem Piker, Kumru Alpaydın, Mehmet Soylu, Osman Tural,
Ömer Mustafa Özen, Selin Nevrim, Şerife Meriç

YAYIN TÜRÜ
Yaygın Süreli Yayın

GRAFİK UYGULAMA
Gamze Köküm - Gökhan Hezer

YÖNETİM YERİ, ABONELİK, REKLAM VE DAĞITIM
Türk Serbest Mimarlar Derneği
Dumlupınar Bulvarı Eskişehir Yolu 7. Km. Mustafa Kemal Mah. 2123.
Sk. No: 164 Kentpark AVM Arka Cephesi
+90 312 219 94 08
www.tsmd.org.tr | info@tsmd.org.tr

YAYIN TARİHİ
Ağustos 2020

SMD Üyelerine Ücretsiz Gönderilir
Fiyatı 15 TL Abonelik 35 TL Öğrencilere 30 TL

Dünya korona virüs ve pandemi ile meşgul iken, ekonomik buhranlar ve kadın cinayetleri, ülke olarak gündemimizi yoğun bir şekilde kaplamış durumda. Virüsün yarattığı bunaltıcı atmosfer yetmezmiş gibi gerek toplu bir şekilde gerekse kişisel anlamda bir de bu konularla mücadele etmek durumda kalıyoruz.

Ülke genelinde her çevreden her yaşta kadın, birbirine destek olarak faillerin hak ettikleri cezayı alması, adaletin yerini bulması için kol kola, gönül gönüle her mecrada dayanışmasını sürdürüyor. Sosyal medya hesabından katledilen bir hemcinsi için paylaşım yapan kadın, derininden biliyor ki bir sonraki günün haberi o olabilir. İnsanlarımızın yarısı göz göre insanlığımızı acıtarak politik cinayetlere kurban ediliyorken görünen o ki bu ülkenin kadınlarının artık daha fazla tahammülü kalmadı. Türkiye’de kadınlar, tüm dünyanın gözleri önünde, sosyal medyada ve birçok mecrada dayanışma içinde eril şiddetin ve cinayetlerin hesabını soruyor. Kadınlar, kadın cinayetlerinin ve eril şiddetin önüne geçilmesinde töre, gelenek, toplumsal cinsiyet rollerinin yerine getirilmemesi gibi bahaneleri kabul etmeyerek, iyi hal indirimi ve cezai indirimlere geçit vermeyen İstanbul Sözleşmesi’nin layığıyla uygulanmasını talep ediyor.

Kadınlarımızı kaybetmek istemiyoruz.

#kadıncinayetleripolitiktir #istanbulsözleşmesiyaşatır

Gamze Köküm

İSTANBULSMD

Miralay Şefik Bey Sokak 13/2
Gümüşsuyu 34015 İstanbul
+90 212 251 09 58 (tel)
www.ismd.org.tr

TÜRK SMD

TSMD Mimarlık Merkezi
Dumlupınar Bulvarı Eskişehir Yolu 7. Km.
Mustafa Kemal Mah. 2123. Sk. No: 164
Kentpark AVM Arka Cephesi
+90 312 219 94 08 (tel)
www.tsmd.org.tr

İZMİRSMD

Fevzipaşa Bulvarı, No:14, Kat:8, D:803,
Hüseyin Egelî İş Merkezi, Konak İzmir
+90 232 483 53 53 (tel)
+90 232 483 53 20 (faks)
www.izmir-smd.org.tr

Yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
Reklamlar, reklamı veren firmanın sorumluluğundadır ve serbestMİMAR reklamlarda verilen bilgilerden sorumlu tutulamaz.

RE-PURE BAYKAR MİMARLIK

Projenin Adı / Yeri: Re-Pure / Ankara
Proje Müellifi : Deniz Ceyhun Baykan
Tasarım Ekibi : Deniz Ceyhun Baykan, Çiğdem Arıkan
İşveren : İBK İnşaat
Proje Alınış Şekli : İşveren Talebi
İnşaat Alanı : 1.200 m²
Proje Yılı : 2019

'Solunum Yetmezliği' elbette tıbbi bir kavramdır. Kent yaşamı içinse kalabalık, karmaşa, zamansızlık, trafik gibi modern dönem miraslarıyla birlikte düşünüldüğünde, birey ve toplum için ortak başka anlamlar da içerebilir. Bu 'solunum yetmezliğine' çare aradık bu projede.

Bu bağlamda, basit ve temel yaşam ihtiyaçlarının en saf biçimde karşılanabilmesi temel tasarım hedefiydi. En temel geometrik formlar yalnızca bir araya getirildi ve bağlantıları kuruldu. Toprakla uyum sağlanmaya, "yer" tutulmaya ve Asketist bir söyleme odaklanıldı.

Seçilen arazinin şehir merkezinden kısmen uzakta olmasının da katkısıyla, yapı grubunun hem yılın her döneminde kullanılabilmesi hem de hafta sonlarının mutlak uğrak yeri olmasının önu açılmış oldu.

Kapalı ve yarı kapalı alanlarda, iki yatak odası, oturma bölümü, açık mutfak ve veranda bulunur. Bu kapalı ve yarı açık birimler, önce geniş bir peyzaja sahip müstakil bahçelere sonra yeniden ortak alanlara eklenir. Böylelikle iç yol, ortak meyve bahçeleri, havuz ve çocuk oyun alanlarında özgün bir genel kullanım sağlanmaya çalışılır. Pure Projesi salt saf yaşamı hedefler.

KDZ. EREĞLİ MÜZESİ KÜLTÜR VE SANAT EVİ KAF MİMARLIK

Projenin Adı / Yeri: Kdz. Ereğli Müzesi Kültür ve Sanat Evi / Ereğli
Proje Müellifi : Kumru Alpaydın
Tasarım Ekibi : Kumru Alpaydın, Pelin Armağan, Tilbe Şentürk
Statik : Prota Mühendislik
Mekanik/Elektrik : Güney Yiğit / Can Çam
İşveren : Kdz. Ereğli Belediyesi
Proje Alınış Şekli : İhale
İnşaat Alanı : 3800 m²
Proje Yılı : 2019

Tasarım alanı, kentin önemli simgelerinden olan Fetih Çınarları'nın bulunduğu tarihi parkın ve kent meydanının karşısında yer almaktadır.

Eski Belediye Hizmet Binası'nın yıkımı ve hafriyatı çalışmaları sırasında ortaya çıkan, Roma Hamamı yapısı kalıntılarının, korunmasının ve kente kültürel olarak kazandırılmasının, yapının yeri ile de pekişeceği öngörülmektedir. Böylece Roma Hamamı yapısını koruyacak, ziyaretçilerin bilgilendirilmesine katkı sağlayacak, aynı zamanda kültürel faaliyetler ile kentliler tarafından aktif olarak kullanılacak bir kültür yapısı tasarlanmıştır. Roma Hamamı'nın tarihi fonksiyonu olan "giriş kapısı" fonksiyonuna, güncel bir benzeşim ile planlanan kültür yapısı da Ereğli kenti için kültürel bir başlangıç, bir giriş kapısı olacaktır.

Yapının tasarımında ana prensip; yapı gerçekleştirilirken Roma Hamamı yapısına zarar vermemek ve yapının kullanımı sırasında ise Hamam Kalıntısı'nın kullanıcı etkilerinden arındırılmasıdır. Hamam Kalıntısı'nın kentin gündelik yaşamına bir anıt eser olarak katılması, kent belleğinde yerini bulması, kentlilerin günün her saatinde hamam kalıntısı ile doğrudan ilişki kurabilmesi tasarıma yön veren bir diğer ana tasarım kararıdır.

URLA OTOBÜS TERMİNALI MERT USLU MİMARLIK

Projenin Adı / Yeri: Urla Otobüs Terminali / Urla-İzmir
Proje Müellifi : Mert Uslu
Tasarım Ekibi : Mert Uslu, Nilay Özcan Uslu, İmge Yurtseven Koç
Statik : Deniz Alkan Mühendislik
Mekanik/Elektrik : Ceymak Mühendislik/Ayc Mühendislik
İşveren : İzmir Büyükşehir Belediyesi
Proje Alınış Şekli : İhale
İnşaat Alanı : 1500 m²
Proje Yılı : 2020

İzmir'in Urla İlçesi'nde yer alan arazide tasarlanması öngörülen terminal yapısının, kentsel dokuda konumlanma biçimi, mimari dili ve fonksiyonel özellikleriyle Urla'ya farklı bir soluk getirmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, özellikle Urla'nın topoğrafik yapılanması dikkate alınmak suretiyle, söz konusu yapılanma üzerinde sürekliliğini koruyan yeşil doku, tasarımın ana kurgusuna eklenmiştir. İlçe genelinde yeşil doku ve ufuk çizgisi sürekliliğini koruyan ekolojik yapının, arazi üzerinde devam ettirilmesi amacıyla eğimden yararlanılmış ve yol kotundan yükselen bir yeşil alan yaratılmıştır. Bu alanda kullanılan düşey bitki duvarlarının lineer kurgusu terminal yapısının lineerliğiyle birleşerek kesintisiz bir yeşil yüzey oluşumunu desteklemiştir.

Yapıdaki gridal çelik strüktür ile yaratılan tek mekan etkisi, hem plan düzleminde hem de hacimsel düzeyde bütünselliğin önünü açmıştır. Çelik strüktürün yasemin bitkisi ile örtülü yapısı, terminal mekanı ve peronların bulunduğu alanda doğal iklimlendirme ve havalandırmayı sağlayacak ve yapının güneş ışınlarından etkilenmesi minimize edecektir. Yeşil dokuda yaratılan bütünselliğin temel gayesi, terminal yapısının doğası gereği barındırdığı araç ve kullanıcı trafiğinin yol kotundan algılanmasının önüne geçmektir.

TBB EĞİTİM KAMPÜSÜ AYZEN DESIGN MİMARLIK

Projenin Adı : TBB Eğitim Kampüsü
Mimari proje : Ayzen Design Mimarlık- Aytaç ÖZEN, Oğuz CAVLAK, Elif YILMAZ
Statik Proje : Sayar Mühendislik
Mekanik Proje : LBT Mühendislik
Elektrik Proje : Ortadoğu Elektrik
Peyzaj Projesi : R Proje
İşveren : Türkiye Belediyeler Birliği
Proje Yılı : 2019
İnşaat Alanı : 104.000 m²

İhtiyaç programında belirtilen "otel ve konaklama birimlerini " içinde barındıran tasarımın, doğa silüetinde etkili olan "monoblok" bir yapıdan çok, açık/yarı açık/ kapalı alan dengesi içinde tasarlanmış kentsel bir doku olması amaçlandı. Tasarımı oluşturan yapıların her biri ayrı modüller olarak tasarlanıp bu modülleri birbirine bağlayan ortak kapalı ve açık mekanlar ile yaya aksları ve servis mekanları oluşturuldu. Yeşil sürekliliği ve manzara açısından cazibe merkezi olması amaçlanan yapıların çatı ögesi yeşil alan olarak değerlendirilerek zeminde kaybedilen alanların yeniden peyzaja katılması sağlandı.

Yapı kütleleri, tasarım kurgusundaki yerleşimi eğimli arazi ile ana yol-arac trafiği bağlantısının kısmi olarak kesilmesini ve belirlediğimiz aks üzerinde yapay bir set olması amaçlanmakla beraber rekreasyon alanları arasındaki ilişkilerle de kullanıcılar için sürpriz mekanlar oluşturması hedeflendi.

Tasarımda, ele aldığımız sergi mekanları, giriş lobileri, otel odaları, yönetim birimleri ve restoranların mimari kurguya göre yerleşimleri sayesinde özgün kullanımları yanı sıra, etkinliklerin taşabildiği, "yaşayan mekanlar" olmaları amaçlandı.

GENA VİLLA MERİÇ DİZAYN

Projenin Adı / Yeri:Gena Villa / Ankara
Proje Müellifi : Meriç Dizayn
Tasarım Ekibi : Şerife Meriç, Ceren Can
İşveren : Gena
Proje Alınış Şekli : Teklif
İnşaat Alanı : 650m²
Proje Yılı : 2020

Projeye, bir ailenin pandemi sonrası açık alanları olan bir villada yaşama isteği üzerine başlanmıştır. Aile bireylerinin her biri normalde yoğun günlük rutinleri olan kişiler iken pandemi koşullarında evde vakit geçirmek durumunda kalmış ve aile bu amaçla bahçeli bir konut talebinde bulunmuştur.

Tasarım, köşe parselde bulunan bir arsada yer almaktadır. Çok yoğun olmayan bir villa bölgesinde bulunan projede temel amaç, aile bireylerine hem birlikte hem de ayrı ayrı zaman geçirme imkanı veren nitelikte ve büyüklükte mekanlar sağlayabilmek olmuştur.

Sahibine tasarlanan bir yapı olduğu için mekanların hangi kişilere ve ne gibi yaşam alışkanlıklarına hitap edeceği özellikle irdelenmiş, tasarım ölçütleri bunlara göre belirlenmiştir.

Her bir bireyin ve genel olarak ailenin günlük rutini ve mekana dair talepleri dikkate alınmıştır. Yapı ailenin ne tür bir mimari kabuk içinde yaşamak istediği dikkate alınarak tasarlanmıştır.

Bu anlamda, çatısı ve saçakları güncel tarzda olan bir bina yapmak hedeflenmiştir.

LÖSEV ANGORA ANAOKULU DÖNÜŞÜM VE İÇ MEKAN PROJESİ MERİÇ DİZAYN

Projenin Adı / Yeri: Lösev Angora Anaokulu / Ankara
Proje Müellifi : Meriç Dizayn
Tasarım Ekibi : Şerife Meriç, Ceren Can
İşveren : Lösev
Proje Alınış Şekli : Teklif
İnşaat Alanı : 1500 m²
Proje Yılı : 2019
Mimari Proje : Ünal Tümer

Proje, Mimar Ünal Tümer tarafından lösemili çocuklar için ilk ve orta okul olarak tasarladığı binanın, anaokulu olarak dönüştürülmesi işidir. Yapının kullanıcısı burada eğitim görecektüm çocuklar olarak düşünülmüştür.

İşverenin Lösev olması ve binanın bir Lösev yapısı olması sebebiyle tasarımın kurumsal yapıya uygun olması ve güvenilir algılanması hedeflenmiştir. Binanın içindeki hayat, buna uygun dil ve öğretim ilkeleri içinde biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Diğer tüm tasarım unsurları da bu bağlamda ele alınmıştır.

Kullanıcı gruba dinamik, neşeli aynı zamanda da güvenli bir mekan hissi yaşatmak amaçlanmıştır. Renk, doku, malzeme seçimlerinde bu amaç etkili olmuştur. Proje alanının, grubundaki diğer işletim mekanlarına göre daha büyük bir bahçeye sahip olması tasarımda faydalanılan bir öge olmuş ve avantaj sağlamıştır.

Geometrik öğeler ve renk dönüşümleri kullanılarak iç ve dış mekan birbirinin içine geçen mekanlar olarak kurgulanmıştır. Bu duruma ve projenin konseptine uyumlu olacak renk ve dokuda sentetik olmayan malzemeler tercih edilmiştir.

VAN POSTA İŞLEME MERKEZİ TH ve İDİL Mimarlık

Mimari : Hasan ÖZBAY, Tamer BAŞBUĞ, Aslı ÖZBAY
Yardımcılar : Murat ÖLGÜN, Dilan SAK, Mahsure KÖSE, Guşef BAGE
Statik Proje : Orhan SARIKAYA
Makina Projesi : Mustafa ÜNAL, Cüneyt ERDEM
Elektrik Projesi : Ali GÜNDÜZ
Peyzaj : Serpil ÖZTEKİN
Altyapı : Ali DEMİRCAN
Yapı Alanı : 13.075 m²
İşveren : PTT Genel Müdürlüğü
Proje Tarihi : 2017-2018

Deprem nedeniyle zarar gören mevcut Posta İşleme Merkezi alanında yapılacak olan bina Posta İşleme Merkezi (PİM), Bölge Müdürlüğü ve PTT bölümlerinden oluşmaktadır. Düz bir alanda projelendirilen yapı, programı oluşturan birimlerin hem bağımsız çalışmasına olanak verecek hem de birbirleri ile ilişkili olacak şekilde ele alındı. Üç tarafı yollarla sarılı olan alanda, ana cadde yönünde Bölge Müdürlüğü ve PTT, tali yol yönünde ise PİM yerleştirildi.

Yoğun araç trafiğine sahip olan PİM, aynı zamanda programın en büyük birimi ve tasarım içinde önemli bir rol oynadı. Gelen giden yoğun araç trafiği, iç mekandaki posta/ kargo ayırma, tasnif etme ve dağıtım organizasyonu, bu birimin "Makine" gibi işleyen bir düzene sahip olması gereğini doğurdu ve iç mekanın kurgusunu belirledi.

Bölgenin deprem riski taşıması ve özellikle PİM programının zeminine yakın bir düzene ihtiyaç duyması, yapının alçak katlı tasarlanmasına neden oldu. Farklı işlevlerin bir yapı bütününde tasarlanması, yapı dilinde bütünlük sağlanması gereğini doğurdu. Yapı yüzeyi bazalt kaplama ve çıkma yüzeylerde fibrobon elemanlar kullanılarak oluşturuldu. Çatıda ise karlı bölge olması nedeniyle metal örtü kullanıldı. Malzemenin azaltılması ile bütünlük aranırken, kurum kimliğini sürdürmek için yer yer sarı renk kullanıldı.

ERMENEK MÜZESİ TH ve İDİL Mimarlık

Mimari : A. Tamer BAŞBUĞ, Hasan ÖZBAY, Aslı ÖZBAY
Yardımcı Mimari : Duygu ÖZTÜRK
İç Mimari : Fulya Sorgun YUNGUCU
Statik : Orhan SARIKAYA, Taha ŞEKER, Ulaş SARIKAYA
Makina Tesisatı : Cüneyt ERDEM
Elektrik Tesisatı : Ali GÜNDÜZ
Peyzaj : Serpil ÖZTEKİN
Altyapı : Ali DEMİRCAN
Yapı Alanı : 2905 m²
İşveren : Karaman Özel İdaresi / T.C. Kültür Bakanlığı
Proje Tarihi : 2018-2019

Ermenek, sırtını Toros Dağları'nın dik yamaçlarına dayamış, küçük bir yerleşim olmasına karşın, tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Ermenek ilçe sınırları içinde Domitopolis, Neopolis, Lauzados, Zenonopolis ve Erienopolis yerleşimleri bulunmaktadır. Bu yerleşimlerle ilgili kazı çalışmaları ise son yıllarda yoğunluk kazanmıştır

Günümüzde Karaman İline bağlı olan Ermenek 1400 metre rakımda yerleşmiş, yaklaşık 11.000 nüfuslu bir ilçedir. Toroslara sırtını dayamış olan ilçe, güneyde de Turkuaz Baraj Gölü'ne bakmaktadır. İlçede yapılacak olan ilk müze bu yapı olacaktır. Bu nedenle müze programı oluşturulurken, tek işevli bir yapı değil, yöreye gelen ziyaretçiler kadar, ilçe sakinlerine de hizmet verecek bir program ve mekansal çözümler oluşturuldu.

Müze en alt yeri ile en üst yeri arasında 18 metre kot farkı bulunan bir alanda yapılacaktır. Yapıya kuzeyden, üst kottan girilmektedir. Program birimleri giriş ve girişin altındaki katlara yerleştirilerek, kent silüeti içinde iri bir kütle etkisi oluşturulmamaya çalışıldı. Kentlinin de kullanımı hedeflendiği için Kafeterya ve Geçici Sergi Salonu zemin katta düzenlendi. Kafeterya ile ilişkilendirilen Teras'ın göl manzarasına hakim olması sağlandı. Müze zemin kattan başlamakta ve zemin altındaki katta devam etmektedir. Aynı katta, küçük çaplı gösteri ve dinletilere de olanak sağlayacak Çok Amaçlı Salon yer almaktadır. Salon fuayesi de dış mekana açılmaktadır. İkinci bodrum kat ise Yönetim, Depolar ve Teknik Servis amaçlı kullanıldı.

Bölgenin karlı olması yapının diline de yansıdı. İri bir kütle etkisi yaratmamak için parçalanan kütle metal örtülü çatılar ile bitirildi. Bu form etkisi aynı zamanda Toros dağları'nın dik yamaçlarına bir selam olarak yorumlanmalıdır. Yapı kabuğu yörede çıkan traverten kullanılarak tek malzeme ile oluşturuldu ve yapı Torosların devamı olarak ele alındı.

PANDEMİ SÜRECİNDE TürkSMD

TürkSMD, pandemisürecinde de video görüşmeleri vasıtasıyla üyeleri ile bir araya gelmeye devam ediyor.

Mart 2020 ortasından itibaren tüm dünya ile birlikte ülkemizde de yaşanan koronavirus salgını nedeniyle TürkSMD etkinlikleri de ertelenmek durumunda kaldı. Bu süreçte üyemiz olan mimarlık ofislerinin pandemi nedeniyle karşılaştıkları acil sorunlar ve çözüm önerileri Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne ve ilgili kamu kurumlarına iletili. Devlet tarafından ilan edilen destek tedbirleri hakkında üyelerimiz bilgilendirildi.

Yüz yüze bir araya gelinemese de çevrimiçi video görüşmeleri yolu ile üye toplantıları yapıldı. Mesleğin itibar ve saygınlığının artırılması için neler yapılabileceği, mesleki sorunların daha etkin bir şekilde savunulması amacıyla sektörel güç birliği oluşturulması ve pandemi sonrası mimarlık ve kentleşmenin nasıl olacağına dair fikirler geliştirildi.

İstanbulSMD ve İzmirSMD ile birlikte mesleğin geliştirilmesi yönünde iş birliği çalışmaları yürütüldü.

Pandemi döneminde acil ihtiyaç nedeni ile çeşitli yatırımlar yapmakta olan kurumlar ile iletişim kurularak TürkSMD ve üyelerinin hizmetleri hakkında bilgi paylaşıldı.

YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA TELİF HAKKI

Mimarların Telif hakları konusunda karşılaştıkları hukuki süreçlere örnek olacak Yargıtay kararlarının derlendiği bölüm, bu sayıdaki bir dava ile mimarlar için yol gösterici olacaktır.

YARGITAY 15. HUKUK DAİRESİ 2017/120 E., 2018/4661 K.

Davacı : Proje Müellifi
Davalı : Belediye

Proje müellifi mimar, belediyenin yaptıracığı hizmet binası için anlaştıkları 35 bin TL iş bedelini ödemediğini belirtip, yapı ruhsatında imzasının da olduğunu öne sürerek 35 bin TL'nin projenin sunulduğu tarihten itibaren işleyecek faiz ile birlikte ödenmesini talep etmiştir.

Belediyenin vekili ise aralarında anlaşma bulunmadığını, yapı ruhsatında yüklenici şirketin adının geçtiğini ve yüklenici ile mimar arasındaki konunun belediye-yi ilgilendirmedeğini öne sürerek davanın reddini istemiştir. Mahkeme, sözleşme içerisinde gerekli ibare bulunmadığı halde proje ekinde binaya ait proje çizimlerinin bulunmasını yeterli görerek bilirkişinin hesapladığı proje bedelinin mimara ödenmesine karar vermiştir.

Belediyenin vekili savunmasında, yüklenici şirketin başka bir iş nedeniyle bu işi anahtar teslim yüklediğini, mimar ile arasında herhangi bir sözleşme olmadığını ve mimari proje bedelini davada adı geçmeyen şirketin ödemesi gerektiğini öne sürerek davanın reddini istemiştir. Yargıtay belediyeyi haklı bulmuştur.

“...Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin davalı belediyenin hizmet binasının proje müellifi olduğunu, mimari, elektrik, tesisat projeleri ile zemin etüdünün yapımı için 35.000,00 TL bedel ile anlaşıldığını, müvekkilinin edimini ifa etmesine rağmen davalının akdi ilişkiyi reddedip iş bedelini ödemediğini, yapı ruhsatında müvekkilinin imzasının bulunduğunu belirterek 35.000,00 TL proje bedelinin 02.11.2012 projenin sunulduğu tarihten işleyecek yasal faiziyle birlikte tahsilini istemiş, davalı vekili taraflar arasında ihaleye bağlı sözleşme bulunmadığını, yapı ruhsatında yüklenicinin ... Ltd. Şti. Olduğunu, yüklenici ile davacı arasındaki ilişkilerin davalıyı bağlamadığını, davanın reddi gerektiğini savunmuştur.

Mahkemece “dava dışı ... A.Ş. ile ... Ltd. Şti. arasında imzalanan 14.03.2013 tarihli sözleşme içinde, ... Belediyesi Hizmet Binası'nın proje yapımı işi ile ilgili bir bilgi bulunmadığı halde, söz konusu projenin ekinde söz konusu binaya ait projelerin de bulunduğu, buradan hareketle sözleşmenin imzalandığı sırada projelerin yapılmış olduğu...” böylece akdi ilişkinin mevcut olduğu kabul edilerek, bilirkişi raporunda hesaplanan proje bedelinin tahsiline karar verilmiştir.

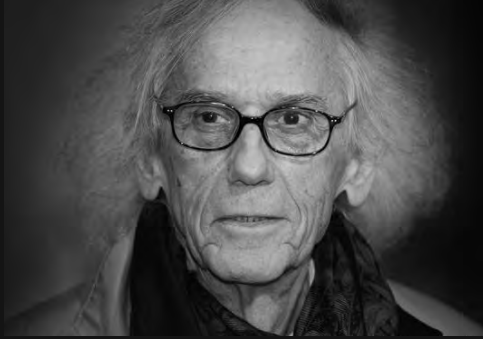
Davacının yanlar arasında kurulduğunu ileri sürdüğü akdi ilişki, TBK'nın 470 ve izleyen maddelerinde düzenlenmiş bulunan Eser Sözleşmesi niteliğindedir. Eser sözleşmesi yazılı şekle tabi olmamakla birlikte, HMK'nın 200 ve izleyen maddeleri hükümleri uyarınca, yanlar arasındaki akdi ilişkinin kurulmuş olduğunu davacı, yasal ve yazılı delillerle kanıtlamakla yükümlüdür. HMK'nın 200/2 maddesi gereğince karşı tarafın açık onayı bulunmadıkça ve aynı Yasa'nın 202. maddesi uyarınca yazılı delil başlangıcı niteliğinde bir belgeye dayanılmış olmadıkça, akdi ilişkinin kurulmuş olduğunu tanık delili ile kanıtlayamaz. Eser sözleşmesi tam iki taraflı sözleşmelerden olup, sözleşmeden doğan talep haklarının sözleşmenin taraflarınca kullanılması veya sözleşmenin taraflarına yöneltilmesi gerekir. Sözleşmenin tarafı olmayan kişiden talepte bulunulabilmesi için geçerli bir borcun nakli, sözleşmenin tarafı olmayan kişinin talepte bulunabilmesi için de geçerli bir alacağın temlikli sözleşmesinin bulunması gerekir.

Davacı vekili iş bedelini istemiş ise de, davalı savunmasında; davacı ile akdi ilişkinin bulunmadığını, dava dışı, Aslancık şirketinin başka bir iş nedeniyle bu işi anahtar teslimi yapmayı yüklediğini, edimlerinde dava dışı şirket tarafından yerine getirilip, bedelin ödeneceğini, bu sebeple akdi ilişki yokluğundan davanın reddini istemiş ve dava dışı şirketle yapılan üçlü protokolü, Aslancık şirketinin ... Ltd. Şti. ile yaptığı sözleşmeyi sunmuş olup, ayrıca yapı ruhsatında da yüklenici şirket olarak KSS ... Ltd. Şti.'nin imzası bulunduğu anlaşıldığından bahse konu yapının yüklenicisinin ... Ltd. Şti. olduğu, sunulan protokol ve sözleşme dikkate alındığında davalıya husumet düşmeyeceği, ayrıca vekâletsiz iş görme hükümlerinin de uygulanmasının söz konusu olmadığı anlaşılmakla, davanın reddi gerekirken kısmen kabulü doğru olmamış, usul ve yasaya aykırı bulunan kararın temyiz eden davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir...”

"Bu kararlar Yargıtay tarafından ücretsiz erişime ve kullanıma sunulan <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> adresinden TSMD Hukuk Danışmanı Av. Kemal VURALDOĞAN tarafından alınmış ve ilgisizi alanlar ayıklanmıştır. Kararların tam içeriğine anılan internet sitesi aracılığıyla ulaşabilirsiniz."

CHRISTO VLADİMİROV JAVACHEFF

1935 - 2020

İLHAN KURAL

Bulgar sanatçı Christo (Christo Vladimirov Javacheff), geçtiğimiz 31 Mayıs'ta 85 yaşında, 1964'ten beri yaşadığı New York'ta hayatını kaybetti. Gerçekleştirdiği büyük ölçekli bağlamcı enstalasyonları ile tanınan Christo, eserlerini 1958'de evlendiği ve 2009'da kaybettiği eşi Jeanne Claude ile birlikte yaratıyordu.

Christo'nun ismi ilk defa 1950'lerin sonunda "Op Art" ve "Pop Art" akımlarının yükseldiği bir dönemde duyulmaya başlandı. Aslında çok iyi bir ressam olmasına karşın (1) Christo, üç boyutlu sanata yöneldi ve ilk eserlerini 1958'lerde Paris'te gerçekleştirdi; sonradan sanatının karakteristik özelliği haline gelecek olan "paketleme" veya "ambalajlama" yöntemi ile yaratacağı enstalasyonların ilk örneklerini 1958'de konserve kutularını ve şişeleri paketleyerek üretti (2). Kendi deyişi ile "...çok fakir olduğu ve çalışacak yeterli bir stüdyosu bulunmadığı için işe konserve kutuları ve boya tenekeleri ile başladı...". Sonradan küçük varillere geçti; gerçek bir stüdyoya sahip olunca da standart varillerle ve büyük objelerle devam etti.

Christo, ilk önemli enstalasyonunu 1961-62 de Paris Visconti Sokağı'nda gerçekleştirdi; Sovyetlerin Berlin Duvarı'nı inşasını protesto etmek amacıyla sokağı 89 adet yağ variliyle kapattı. 8 saat boyunca araç ve yaya trafiğine kapanan sokak sonunda polis tarafından açtırıldı (3).

1969'da Sydney'de 92,000 m2'lik bir sahil şeridini erozyona dayanıklı özel bir kumaş ve 56 km'lik polypropylene halatla paketledi. Bu iş için 15 profesyonel dağcı ve 110 işçi çalıştı (4). 1972'de Christo ve Jeanne Claude, Colorado'da iki dağın arasına turuncu bir kumaş asarak "Vadi Perdesi" adını verdikleri bir bölünme yarattılar.

381 metre uzunluğunda ve 111 metre yüksekliğindeki enstalasyonda 61 ton ağırlığında 417 metre kablo ve 864 ton ağırlığında temel betonu kullanıldı (5).

Sanatçılar 1995 yılında Berlin'de Reichstag'ı (Alman Parlamento Binası'nı) gümüş renkli bir kumaşla paketlediler (6, 7).

Christo, 2016 yılında İtalya'da İseo Gölü'nde 3 kilometre uzunluğunda, Monte İsola Adası ile Sulzano'yı birbirine su üzerinden bağlayan yüzen yaya yolu enstalasyonunu gerçekleştirdi. Bunun için toplamda 100,000 m2 alana sahip, 226,000 adet turuncu renkli polyethylene küp kullanıldı. Halkın üzerinde serbestçe dolaşması için yapılan bu yol 16 gün boyunca açık kaldı (8, 9).

Christo 2018'de Londra'nın Serpentine Gölü'nde 20 metre yüksekliğinde yüzen bir "mastaba" inşa etti. Kökeni Arapça'dan gelen "mastaba" sözcüğü hem eski Mısır mezarlarına, hem de Mısır'da evlerin dışında bulunan ve topraktan yapılmış otuaklara verilen bir isim. 7506 adet renkli varilin, 32 adet altışar tonluk çapanın, çelik bir çerçevenin oluşturduğu bir iskelenin kullanıldığı enstalasyon 3 ay boyunca gölde sergilendi (10).

"Pop Art", Andy Warhol, Claes Oldenberg ve Roy Lichtenstein gibi sanatçıların başını çektiği ve gündelik eşyaların, ticari nesnelerin ve popüler isimlerin sanat objesi haline dönüştürülmesi fikri etrafında gelişen bir sanat akımı. Christo da ilk başlarda aynı kavramsal çerçeve içinde sanatını uyguladı; küçük konserve tenekeleri ve varillerle işe başladı. Giderek daha büyük ölçekte ve kentsel bağlamda eserler üreten Christo ve Jeanne Claude, eserlerinin büyük çoğunluğunu geçici nitelikte enstalasyonlar şeklinde tasarladı (11, 12).

Kimbell Sanat Müzesi Fotoğraf, Xavier de Jauréguiberry

1. Jeanne Claude'un Annesinin Portresi, 1958

2. Paketlenmiş Şişe, 1958

3. Visconti Sokağı Enstalasyonu, 1961

Tüm yapıtlarını kendi öz kaynakları ile karşılayan çift hiç bir zaman sponsor kullanmadı ve bu nedenle sanatlarını özgürce uygulayabildi. Enstalasyonlarını halkın kullanımına açık yapan Christo ve Jeanne Claude, eserlerinde "hassas, geçici nitelikte, özgür, duylara hitap edebilen ve yapımı kolay bir malzeme olan kumaş" ve türevlerini tercih etti.

Eserlerini tanımlamak ve belli bir kategoriye sokmak istemeyen Christo, "...Jeanne Claude ve ben, sonunda yaptığımız projelerin ne olduğunu bilmiyoruz..." diyerek eserlerinin her türlü olumlu veya olumsuz yorum ve eleştiriye açık olduğunu ısrarla vurguladı; yaptıklarına sanat eleştirilerinden çok mimari eleştiri ve yorumlamalarının geldiğini de gururla hatırlattı. Şurası kesin ki, Christo'nun yarattığı geçici enstalasyonlar, gerçekten de Christo'nun ismi ile bütünleşmiş, daha öncesinde örneği bulunmayan ve muhtemelen de bir daha tekrarlanmayacak özgün eserler olarak ancak fotoğraf, çizim, video ve anılarda kalacak.

4. Sydney Sahil Şeridi Paketlemesi, 1969

5. Colorado Vadi Perdesi Enstalasyonu, 1972

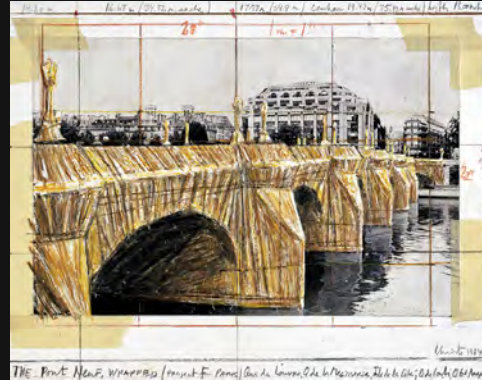
6. Reichstag Paketlemesi, 1995

7. Reichstag Paketlemesi, 1995

10. Serpentin Gölü Üzerinde Mastaba, 2018

11. Pont Neuf Köprüsü, Eski, Paris / 1984

9. İseo Gölü Yüzen Yaya Yolu, 2016

8. İseo Gölü Yüzen Yaya Yolu, 2016

12. Pont Neuf Köprüsü, Paris / 1984

ERDOĞAN ELMAS

Çok verimli bir meslek hayatı olan, özellikle Ankara'da önemli binaları hayata geçiren Erdoğan Elmas bu sayımızda sayfalarımıza konuk oldu. Pandemi şartları nedeniyle uzaktan gerçekleştirdiğimiz söyleşide mimarlığın gelişimi, yapıların öyküleri ve dönem anıları dile geldi. Hasan Özbay'ın gerçekleştirdiği söyleşi ile yaklaşık altmış yılı bulan bir dönemi tekrar yaşadık.

Hasan Özbay: Söyleşimize güncel bir konu ile başlayalım. Pandemi bizi nasıl etkileyecek, gelecekte hayatımızı değiştirecek mi sizce?

Erdoğan Elmas: Beni olumlu etkiledi dersem biraz tuhaf kaçacak ama evde resim yapıyorum, bir şeyler yazıyorum, sinemaya, filme bakıyorum, kitap okuyorum. Sanki zaman yetmiyor. Eskiden iyi kötü dışarı çıkıyorduk, bir yere gidiyorduk, şimdi zaman yetmiyor. Demek ki pandemi daha verimli kılıyor insanı! Öyle yorumluyorum, bilmiyorum sen ne diyorsun, sen daha aktıfsın. Ben bir sıkıntı çekmiyorum bu dönemde. Sadece sokağa çıkmak önemli. Sokağa çıkmaktan çok da yürümek. Bir şansımız var bizim burada, merkeze uzak olduğumuz için ben haftada üç gün sabah yürüyorum. Hiç altmış beş yaş falan dinlemeyip yürüyorum. Pandemi böyle, ne kadar sürecek hakikaten hiçbir fikrim yok.

HÖ: Bu yazı kaybedeceğiz gibi bir his var içimde...

EE: Bence de öyle. Şimdi bu ay sonu itibariyle hem uçak seferleri hem namazlar falan başlayacak, AVM'ler tam kapasite ile çalışacak. Onların getirecekleri sonuçları ben pek tahmin edemiyorum. İnşallah iyi olur ne diyelim.

HÖ: Evet inşallah diyelim. Peki, o zaman mimarlığa nasıl başladınız, niye seçtiniz, nasıl gelişti, oradan başlayalım isterseniz.

EE: Bizim ailemizde de dostlar arasında da pek mimar mühendis yoktu. Lise sonda meslek seçeceğim. Benim sıra arkadaşım vardı Erkut Bozkır, ilkokuldan beri aynı sırada okuduk ilkokul, ortaokul, lise. O orkestra şefi Hikmet Şimşek ile altı üstlü otururdu. Onun etkisi ile biz Dil Tarih Coğrafya'daki hafta sonu Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın konserlerine giderdik. Oradaki konserlerin birinde aşağıda bir sergi gördüm, binanın zemin katında. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin alt kısmında girişindedir konferans salonu, konserlerin verildiği yer sağda. Bu benim dediğim yer bir yarım kat kadar aşağıdaydı çünkü pencereleri biraz çimi görüyordu, ışıklıydı öyle hatırlıyorum. Bir konser sonrası merakla o sergiye gittim. Türkiye'nin Brüksel'deki pavyonu için yarışma yapılmış, o yarışma projeleri sergileniyordu. İlk defa görüyorum proje sergisi. Yarışmayı Muhlis Türkmen, Utarit İzgi, Hamdi Şensoy ve İlhan Türegün'den oluşan dört mimar kazanmıştı. Oraya girince bana çok yönlendirici geldi, ufkum açıldı. Hayatım değişti, ben de yapabilirim mimarlığı diye hissettim. Orada karar verdim mimar olmaya. Mimarlık serüvenim öyle başladı diyebilirim.

Lise bitince ilk yıl üniversiteye giremedim. Ankara İmar Limited Şirketi'nin muhasebe bürosunda çalıştım. İlk tanıdığım mimarlar olan Gazanfer Beken, Orhan Bolak, Orhan Bozkurt Ulus'taki çarşayı yapıyorlardı. İnşaatın kontrolörlüğünü yaptıkları için aybaşı gelip kontrolörlük ücretlerini alıyorlardı. Ben onlara hep imrendim. Muhasebe bürosunda ise bana muhasebe okumam için ısrar ettiler. "Bırak mimarlığı, ne yapacaksın, burada çalışırsın gece de akademiye gidersin" diye. Bir senede ticaret lisesi mezunu kadar iyi muhasebe öğrenmiştim.

HÖ: Orhan Beylere hiç bahsetmediniz mi ben mimar olmak istiyorum diye?

EE: Hiç bahsetmedim. Biraz utangaçtım herhalde kendimi hiç affedemiyorum. Biraz sor bilgi al, mimar olmak istiyorsun madem değil mi? Hoş sohbet ve çok centilmen adamlardı üçü de. Neyse o sene geçti ondan sonra fakülteyi kazandım. Fakültedeki hayatımız güzeldi. Hocalar bir kere İTÜ Mimarlık Fakültesi'nin

kurucu üyeleri idi. Kemal Ahmet Aru, Kemali Söylemezoğlu, Hamit Dilgan, Said Kuran, Emin Onat tabi en başta. Hatta Emin Onat ilk bina bilgisi dersine girip bir konuşma yaptı, bir sürü insanı korkuttu! Öğretmenler hakikaten iyiydi. İTÜ'den sonraki dönemde son sınıflarda da ben Turgut Cansever'in bürosunda çalıştım.

HÖ: Okul dönemlerini anlatsanız? O zaman stüdyolar nasıldı? Mesela şimdi masa başı kritiği daha çok ilk sınıflarda yapıyoruz. Genelde öğrenci duvara asıyor, jüri şeklinde bakıyoruz. O zaman da böyle miydi?

EE: Orada bizim büyük masalarımız vardı, aşağıda zemin katta da herkesin dolabı vardı. O dolaba T cetveli, gönye vs. tüm alet ve kağıtlar konur, ondan sonra herkes kendi masasında çalışırdı. Birinci sınıfta sabahtan akşama kadar yapı dersi vardı ve daha çok çizimle ilgiliydi. Proje yoktu birinci sınıfta. Tasarı geometri, yüksek matematik, topografya vardı. İkinci sınıfta proje dersi başlardı. Orada bina bilgisi kürsüleri vardı 1-2 diye. O güzel bir şeydi, istediğin hocayı seçer dersi ondan alır, onunla çalışırdın. Tabii hocaları da tanı mıyorduz doğrusunu istersen. Ben biraz da şansla Leman Tomsu'nun grubuna düştüm. Çok hanımefendi bir kadındı. Emin Onat ile beraber çalışmış bir insan. Asistanı da Birsen Doruk'tu, Birsen Abla derdik. O da çok sevimli, cana yakın bir insandı. O yıl şöyle bir şey oldu. Genelde etütler grafosla çiziliyor veya kurşun kalemle. Eskizler götürüyorsun, gösteriyorsun. Ben bir şekilde Almanya'dan gelmiş birisinden rapido buldum. İlk defa, eskizleri onunla çizmeye başladım, bir de boyuyordum. Leman Hanım'ın çok hoşuna gidiyor "Siz iyi bir mimar olacaksınız" diyordu o zamanlar. Şimdi ne zaman renkli, süslü bir proje görsem hep Leman Hanım'ı anımsarım. Herkes projesini bir hoca ile yapar sömestr sonunda da o hocanın notu ile geçerdi. Yani jüri falan yoktu. Bu beşinci sınıfa kadar böyleydi. Beşinci sınıfta diploma projesi verilirdi. Herkesin konusu aynıdır. Bize yukarıda çatı katında oda da vermişlerdi, isteyen odalarda çalışsın diye, gece açıktı odalar. Sonra o projelerle jüriye girilirdi.

HÖ: Diploma projesinde her hafta kritik alıyor muydunuz?

EE: Yok almazdık. İsteyen, ihtiyaç duyan gider alırdı ama hiç uğramadan da projeyi götürebilirdin. Yanlış hatırlamıyorsam, ben kritik aldığımı hiç hatırlamıyorum. Sonra jüriye girersin, jüride yine bütün üstatlar toplanmıştır. Proje ile ilgili sorular sorarlar vs. Ona göre de mezun olurdun. Şimdi düşünüyorum o süreç İTÜ'de hakikaten çok demokratikti, hiç baskıcı, korkutucu değildi. O çok önemli. Herkes daha bir uygar ortamda çalışır, konuşur, tartışırdı.

HÖ: Peki şunu sorayım. Tek hocayla çalışıyorsunuz, görüşüyorsunuz. O hocanın isteğini yapmak zorundasınız gibi bir durum var mıydı?

EE: Yoktu ama iki tip hoca vardı diyebilirim. Bir kısmı hiç çizmezdi. Eleştirir ama kalemi eline almazdı. Ama Nezih Eldem'in harikadır eli. O oturup çizirdi. Hatta o kadar güzel çizirdi ki onun grubunda olmayanlar da onun etrafını sarar, onun etütlerini eskizlerini izlerdi. Maket bizde çok önemliydi, maket yapılırdı muhakkak. Bir anımı anlatayım. Enis Kortan ODTÜ'ye beni bir jüriye çağırır, misafir jüri olarak gittim. Bir baktım

çocuklar proje getiriyorlar ama hiçbirinde maket yok. "Olur mu" dedim "Maket olmadan nasıl eleştiri yapacağız, nasıl neyi tartışacağız". Bizde maket önemliydi, her proje için maket yapardık. Hatta benim adım çıkmıştı, bizim yıllıkta da vardır, maket atölyesinde kızlara yardım ediyor diye! Dediğim gibi hocaların öyle bir baskısını hissetmezdik. Niye benim dediğimi yapmadın diye sınıfta kalma gibi bir şey söz konusu değildi. En azından ben rastlamadım. Üçüncü sınıfta Kemali Bey'den bir proje aldım, bir prevantoryum, hoşuma gitti. Sonra bir prevantoryum yapılacakmış Validebağ'da, ben yine aynı konuyu aldım. Normalde her sömestrde proje konuları değişir; ev, hastane, çarşı... Ben aynı konuyu iki kere yaptım. Onun için Kemali Bey ile aram iyiydi. Kemali Bey biz üçüncü sınıfta iken Almanya'dan geldi. Namı kendinden evvel geldi; çok titizdir, çok şöyledir, böyledir diye. Millet onun stüdyosunu almaktan çok korktu. Ben tabi merak edip, gittim aldım stüdyosunu. Çok da iyi oldu, aramız hep iyiydi son seneye kadar. Çok hoş bir insandı Kemali Bey, titiz. Odası pırl pırlıdır. Hiç eğik bir şey göremezsin. Bir gün odasına gittim, raptiye ile bir şey tutturmuş. Ben raptiye ile oynadım. Derken raptiye fırladı, nasıl utandım. Baktı ama hiçbir şey söylemedi. Çok titiz ama çok da medeni, iyi bir insandı. Hepsini öyleydi. Bizim okulda bir iki tane hoca vardır ismini vermeyeyim, kıl derler ya kıl hoca. Ama 30-40 kişi içinden iki üç ters adam çıkabilir. Her toplum içinden çıkar biliyorsun.

HÖ: Kaç kişiydi sınıflar?

EE: Seksen kişilikti sınıflar. Toplamda beş sınıf vardı, dört yüz kişi. Bütün sınıflar birbirini tanırdı, çok iyi olan tarafı oydu. Mesela Yiğit Gülöksüz üçüncü sınıfta, Erol Kulaksızoğlu, Neşet Arolat beşinci sınıfta, birinci sınıfta bizden küçük Rezzan Önen, bizden bir sınıf önde ikinci sınıf Doğan Hasol. Hepsini tanırdık. Sadece seksen kişiyi değil bütün fakülteyi tanırdın. Taşkıslanın havası güzeldir mekan olarak. Avlusu da güzeldir hâlâ severim. Çok iyiydi hakikaten ortam.

HÖ: O ortamdan mimarlık ortamına atıldınız?

EE: Mimarlık hayatına öyle kolay atlayamadık tabi. Diploma projesinden sonra beni Gündüz Özdeş Bey çağırır, Şehircilik Kürsüsü'nde Kemal Ahmet Bey'in yardımcısı. "Diploma projeni beğendiğimiz için seni asistan olarak istiyoruz" dedi. Dedim ki "asistanlık parası çok az, ben aileme de yardım etmek durumundayım". O sırada ben Turgut Cansever Bey'in bürosunda da çalışıyordum. Öğrencilik sırasında dördüncü ve beşinci sınıfta ben tamamen Turgut Bey'in bürosunda çalıştım. Sadece eskiz göstermek için giderdim Taşkıslaya. Dedi ki sana iki gün izin veriz, büroya gidersin. İzin vermeleri ilginçtir, onu kimse bilmez. Çünkü o mimarlarda bir şey vardı ki bugünküne benzemez, konsept farkı diyelim. "Turgutçular" derlerdi bize Turgut Bey'de çalıştığımız için. Turgut Bey'le Şehircilik Kürsüsü; Kemal

Ahmet Arular, Gündüz Özdeşler pek sevişmezlerdi, öyle söyleyeyim. Ona rağmen, Turgut Bey'in bürosun-da çalıştığımı bile bile Şehircilik Kürsüsü asistanlık teklifi yaptı. Peki dedim, asistan oldum. Asistanlığın iyi tarafları olarak benim hatırladığım şeylerden biri; Sabahattin Eyüboğlu yönetiminde, Afife Batur, Selçuk Batur ve ben de asistan olarak çocukları Bodrum'a gö-türdük. Harika bir geziydi, Afrodisias'a uğradık.

Sabahattin Bey'in orada bir hikayesini anlatayım. Unu-tulmaz bir olaydır. Oralara o zaman daha el değmemiş, arkeologlar falan gelmemiş, henüz kimse yok. O kadar güzel ki cennet gibi bir yer, kalıntılar var. Sabahattin Bey sinirlenmiş ki Sabahattin Bey'i ben peygamber gibi görürüm. Hakikaten öyle bir adamdı. Çocukların bir kısmı o cennetin ortasında etrafa bakacaklarına, oturup iskambil oynuyorlar... Sabahattin Bey: "otlasa-nız daha iyi olurdu" demiş! Unutulmaz bir olay ve çok güzel bir geziydi. Sabahattin Eyüboğlu'nun arkadaşı olarak Azra Erhat da katıldı gezimize. Ziya Şav vardı. Sonra dönüşte İzmir'e uğradık, İzmir'de Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir ile de tanıştık. O bize müzeyi gez-dirdi. Geziden dönerken Silivri'yi geçtik kara saplan-dık. O zamanki şartlar öyleydi, bayağı kar da vardı. Bir gece otobüste karda kaldık, ertesi gün Silivri'de okulda geceleyip İstanbul'a dönebildik. Asistanlık döneminin çok güzel hikayeleridir bunlar.

Bunlar asistanlığın iyi tarafları idi. Belki aklına takıl-mıştır niye devam etmedin o kürsüye diye. Şöyle bir olay da yaşadım. Gene bir ödev olarak öğrencilerle Silivri'ye gittik. Etraf hep köy kasaba. Tabi bir yere gittiğin zaman kaymakamı ziyaret edersin orada. Kay-makam "şu köyde heyelan var, lütfen önce gidin onu görün" dedi. Gittik o köye, köy hakikaten korkunç du-rumdaydı; bütün evler çatlamış, içeriden bakıyorsun dışarıyı görünüyor, binalar kaymış... Tabi adamlar bizi bir şey zannedip ellerinde bir sürü telgrafla geldiler, Bakanlık'a yazıyorlarmış hiç kimsenin alırdığı yok. İstanbul'un elli kilometre uzağı, düşün doğuda da de-ğilsin. Bizi etkiledi bu. Hemen dönüşümüzün ertesi günü ben Milliyet Gazetesi'nde Abdi İpekçi'ye gittim. Anlattım, o da hemen ilgilendi. "Yarın gider misiniz, size bir fotoğrafçı da vereyim, araba da vereyim, gidip orayla ilgili bir yayın yapar mısınız?" dedi. "Yaparım. Yalnız yarın bizim kürsüde ders var, imtihan da var. Hocadan izin alsak iyi olur." dedim, "Hemen arayalım." dedi. Aradık Kemal Ahmet Bey'i. Çok üzüntü verici-dir hâlâ hiç unutamam; Kemal Ahmet Bey "Erdoğan biz karışmayalım bu işlere" dedi. Türkiye'de planlama yapıyorsan bu işe karışmayacaksın da neye karışacak-sın? Diğer hocalardan da hiç ses yok. Onu yadırgadım. Gündüz Bey'in, Hande Suher Hanım'ın bir tepki koy-maları lazımdı. Sonra tabi Abdi İpekçi bir yayın yaptı, orada böyle bir şey var diye. Hemen iki gün sonra İmar İskan Bakanlığı'nın temsilcisi Ertuğrul Menteşe Bey kürsüye damladı. "Bana sen nasıl yaparsın tek başı-na?" demeye kalktı. Onlar da hep kibar adamlardı, faz-la ileri gitmedi çünkü fazla ileri giderse benden de çok kötü yanıt alacak. O durum hoşuma gitmedi benim. Fildişi kule derler ya eski tabirle, üniversitelerde öyle bir durum vardı. Ben biraz daha hayata dönük bir şey yapmak istiyorum. Onun için asistanlığa devam et-medim. Turgut Bey'e de gidiyorum zaten. Turgut Bey de "Biz İstanbul Planlama Bürosu kuruyoruz, İtalyan

Türk Tarih Kurumu Binası, Turgut Cansever-Ertur Yener

Prof. Piccinato gelecek. Oraya gelin." dedi. "Tamam." dedim, istifayı verdim. Son-raki gün orada başladım.

HÖ: Belediye bürosuna girince, Turgut Bey'in bürosundan ayrıldınız mı?

EE: Yok Turgut Bey'den hemen ayrıldım. Çünkü Turgut Bey'in bürosu akade-mi gibiydi. Büroda Şandor Hadi, Ergün Aksel, Hüseyin Başçetingelik vardı. Ba-ran İdil bizden önce çalışmış, Ertur Yener zaten ortağı olarak çalışıyordu. Turgut Bey çok ilginç bir adamdı. Herkes biliyor, ben hâlâ mimarların içinde en önde gelenlerindenidir derim. Fakat pek çizmeyi sevmezdi, konuşmayı severdi. Bol bol Konfüçyüs'ten göndermeler yapardı. Bürodaki çalışmadan çok şey kazandık öyle söyleyeyim. Fakülte iyiydi ama büro da onun kadar iyiydi. Bu büroyu bulmak bizim şansımızdı biraz.

HÖ: Turgut Bey çizmeden projeyi nasıl ilerletiyordu?

EE: Konuşarak. Turgut Bey çizmezdi. Onun çizgicisi Ertur Yener'di. Lisanını anlar, çizerti. Tabi biz de anlamaya çalışırdık. Gece üçe kadar dörde kadar dururduk hiç mesai falan almadan. Nasıl bir heyecanmış, ev ta Bostancı'da. Bir gün burama geldi, "Turgut Bey bu söylediklerinizi bir oturun çizin." dedim. Hoşgörülü tabi, oturdu, aldı bir şeyler çizmeye çalıştı ama tabi bir şey çizemedi. Onun da bazı hataları var tabi, yeri gelmişken onu da söyleyeyim. Beyazıt Meydanı'nın projesi yapılıyor. Şandor Beyazıt Meydanı'nın yer kaplamalarını falan çiziyor. Canavar gibi çocuk. O sırada Nazım Plan heyecanıyla Turgut Bey, Beyazıt Meydanı'nı bı-rakıp Nazım Plan'a daldı. Bu büyük hataydı. Halbuki o işi bırakıp da meydanla uğraşsaydı o meydan bitebilirdi o zaman. Turgut Bey heyecanlı bir insandı, İs-tanbul'u seven bir insandı tabi. Fakat ben orada, o meydanı bitirmemekte hatalı bulurum Turgut Bey'i. Hâlâ da o meydan yüz karası bir yerdir, araba parkı oldu. Hiçbir zaman onaylamadım.

Neşet Arolat, Erol Kulaksızoğlu, Birsen Doruk, Teoman Doruk, Baran idil, Yavuz Taşçı, Oral Vural, Şaziment Arolat hepsi aynı sınıftandı. O sınıf çok iyi bir sınıf-tır. Hepsi iyi mimardır, iyi insanlardır ama bence Ergün Aksel onların hepsinden farklı bir yetenekli! Ergün'ün dezavantajı dağınık olması, programını yapama-masıdır. Zamanlaması zayıftı. Ne zaman bitecek iş, ne zaman teslim edilecek, ne kadarda çizilir bunlar yoktu. Turgut Bey'in Maçka'daki büroda, hangi yarışmaydı tam onu hatırlamıyorum ama Ergün ile Ertur'u hatırlıyorum, çiziliyor. Yardım-cılar geliyor, herkesi azarlıyor, herkese bağırıp çağırıyordu Ergün. Ölçüyü kaçı-rı-yordu biraz. Ergün'e "Sen eskizini yolla ben çizeyim göndereyim." derdim. Onunla aramız çok iyiydi. Çatışırdık, kızardı filan ama onun kızması bile güzeldi. Ergün Aksel ile katıldığımız bir yarışmamız vardır, Milli Eğitim Bakanlığı Yarışması. Çiz-mez çizemez bağırır, çocuklara kızar ama ben çok severdim Ergün'ü. Böyle insan-lar tartışır küser ya bizde tartışıkça sevgi artardı.

Turgut Bey iyi mimardır. Ama Ağa Han Mimarlık Ödülü'nde yaptığı, Türk Tarih Kurumu için Ertur'un ismini bildirmemesi hoş değildi. Orada dava konusu oldu. Selçuk Batur ile ikimiz gidip Turgut Bey'in aleyhine şahitlik yaptık. Ondan sonra aramız biraz şekerrenk oldu. Büroda Türk Tarih Kurumu'nun projesinin çizimin-de çalıştık, projeyi çizdik. O zaman elde çiziliyor proje biliyorsun, bilgisayar yok. Pafta var, paftanın köşesinde de bir başlık var. Orada Turgut Cansever-Ertur Ye-ner yazıyor. O yazdıktan sonra iş bitmiştir artık. Turgut Bey'i çok severim ama oradaki tavrı doğru değildi.

Benim içimde ukdedir, bir de Milli Kütüphane Yarışması'na çok üzülürüm. Yarış-mayı Şevki Vanlı ile Ersen Gömleksizoğlu kazandı. Ben o yarışmaya girdiğim için

programı biliyorum. Doğan Tekeli'nin meşhur ortağı, İsviçre'deki Metin Hepgüler Bakanlık'a, "Turgut Bey jüride, Şevki Bey'in arkadaşı" diyerek ortalığı karıştı-rıyor. Bakanlık da bahaneler bulup; giriş tek kapıdan değilmiş de beş kapıdanmış gibi sudan sebeplerle söz-leşmeyi yapmadı. İş mahkemeye gitti. Bilirkişi de kim biliyor musun? Bizim Ertur, Esen Onat ve Mustafa Aslaner. Ertur Ankara'ya geldiği bir gün, rapor vermek için, üçü bizim büroda toplandılar. Ben hep yandan bakıyorum. Üç tane doğru dürüst mimar, karşıda da Şevki Vanlı var, Ersen Gömleksizoğlu var. Böyle şey olmaz demeleri lazım. Ankara Adliye Sarayı'nda da öyle bir tane giriş istiyorlardı Umud İnan beş tane giriş yaptı ve kazandı, bu olabilir. Yorumdur bu, şartname-ye aykırı bir şey değil. Girişleri tasarlamak mimarın işi. Burada da öyle. Eften püften nedenlerle bilirkişi raporuna dayanarak vermediler. Vermeyince ne oldu biliyor musun? Ersen, çocuk sıkıntıdan Konya'ya gidip gelmeye başladı oradaki okula, akademiye hoca olarak ve trafik kazasında gitti. Yani orada ben kaç defa onla-ra müdahale ettim haddim olmayarak Ertur'a, Esen'e ve Mustafa'ya ama karşı oy verdiler. Ertur'un Bayındır-lık Bakanlığı'nda projesi vardı, Mustafa'nın da projesi vardı, Esen'in projesi yok ama ikisi ağır basınca onlara katıldı. Hiç unutamıyorum, haksız bir işti. Sonra ba-kanlık projeyi kendisi yaptı. Şimdi de galiba yıkılacak diyorlar. Orhan Akyürek, İnal Uşşaklı, Demir Gökmen yaptı o projeyi. Öyle şeyler oluyor maalesef.

HÖ: Turgut Bey'den sonra belediyede çalışmak nasıl-dı?

EE: Biz Turgut Bey'e inandığımız için heyecanlandık. Piccinato gelecek. Bir sürü insan var, Hayzuran Hasol var, Doğan'ın eşi. Sevinç Hadi, çok arkadaş vardı orda değişmiyor. Bugünkü olaylara kızıyoruz ama elli sene önce de durum farklı değildi. Tutum daha iyiydi ama organizasyon aynıydı. Hiç kimseye bir iş veremiyorlar-dı. 50-60 kişi, koca salon, herkes sohbet ediyor! Bana ters geldi. Biraz dayandıktan sonra, daha bir ay olma-dan, Planlama Müdürü Saip Ediz'in yanına gittim. "Saip Ağabey ben burada boş durmaktan sıkıldım ya ayrılacağım ya da bana iş verin." dedim. O da anladı tabi benim meraklı olduğumu. "Sana Adalar'ı verelim, sen onların imar planları ile uğraş." dedi. Ben Adalar'a giriştim. Dört Ada'yı sokak sokak dolaşıp revizyon planları için altlıkları hazırladım. Eksikler olsa da iyi bir doküman olmuştu. Tam planlama çalışmalarına gireceğiz o sırada iktidar değişti, Adalet Partisi geldi. Tabi gelir gelmez hemen, planlamanın başındaki son derece saygıdeğer insan olan, kaç senelik Saip Bey'i değiştirdiler. Erdoğan Celasun diye bir mimar geldi. Ondan sonra baktım ki o arkadaşla bizim anlaşmamız hiç mümkün değil. Büyükada'da, Heybeli'de koca tra-fik yolları düşünüyor. Bugün de hâlâ tartışılıyor bili-yorsun. Faytondu yok atlardı. Dedim ki biz bu adamla anlaşamayız. Benden sonra hazırladığım paftaları yok etmişler! Elif kızımız da doğmuştu, 1964 yılı. En iyisi boş ver ben askere gideyim. Doğru askerlik görevine başladım. Orada da şansım iyiydi, okul dönemini Tuz-la'da yaptım.

HÖ: Tuzla'da acemi eğitimi mi yaptınız?

EE: Evet Tuzla'da acemi eğitimi yaptım. İmar planlama,

benim askerlik, Elif'in doğumu, hepsi 1964 yılı. Elif'in doğumundan sonra Tuzla'da askerlik... Yine şans eseri diyelim çünkü herkes torpilliydi o zaman. Biz hiç torpil ayarlamadık. Ben meslek kurasında Ankara'daki Jandarma Genel Komutanlığı'nı çektim. İstanbul'da olmama rağmen Ankara'yı istiyordum. Nedeni şu, Ankara iş olanakları olarak daha iyiydi. Bayındırlık Bakanlığı olsun, İmar İskan Bakanlığı olsun, İller Bankası olsun diğer kurumlar olsun hep Ankara'daydı. İstanbul'da daha çok özel kesime iş yapabilirdin. O zaman İstanbul piyasası pek o kadar açık değildi. Ankara'da askerlik sırasında sınıf arkadaşım Yavuz Önen'i buldum. Jan-darma İstihkam'da, o teğmen ben asteğmen. Orada hep proje yaptık. Çok rahat geçti askerlik dönemim. Orada çok muhterem bir insan olan Kurmay Albay Fuat Kandemir vardı, Lojistik Başkanı. Onunla Urfa, Mardin'e kadar gittik. Tabi Albay seviyordum ben. Neden seviyordum; hem çalışıyordum hem de oğluna matematik dersi veriyordum. Oğluna sınıf geçirdim. O yüzden beni gittiği her yerde hemen yanına oturtuyordu. Bütün generaller albaylar filan orada. O sırada Mardin'deki alay komutanı birisini çağırdı. Baktım bizim sınıftan Yaşar Duman geldi çakıldı. Ben oturuyorum. Sınırdı çalışıyordu askerlikte, o da şans işte. Biz albayla döner-ken ben Hatay'ı görmedim dedim. Hatay'a götürdü beni. O kadar aramız iyiydi yani. Rahat bir askerlik yaptım hakikaten. Ve hep yarışma projesi yaptık. Çünkü altı ay Tuzla, bir buçuk yıl Jandarma. Gündüz de çalışırdım yapardım ama daha çok gece. Beş altı yarışma yaptım askerlik döneminde. Hepsinden de hiçbir derece alamadık. Ama bizim için bir antrenman çalışması gibi oldu. Askerlikten hemen sonra ödül alabildik.

HÖ: Askerlikten sonra Ankara'da mı kaldınız?

EE: Ankara'da kaldık. Ankara'yı zaten onun için istiyorduk. Düşünüyorum bugün yok bilmem ne araştırmaları, güvenlik soruşturmaları. İş ne kadar zor şimdi. Ben asistanlıktan istifadan sonra hemen belediyede planlamada işe başladım. Asker-likten sonra Ankara'da ikinci gün işe başladım. O da şöyle oldu tabi araştırıyoruz. Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Reisi Neriman Birc'e ye gittim. Çok nazık, çok say-gıdeğer bir hanımdı. Konuştuk "Erdoğan hemen alınız seni tabi." dedi. "Ne kadar sürer?" dedim. "Bir ayı bulur." dedi. Benim paraya ihtiyacım var. Artık Elif doğ-muş, annem babam Ankara'da. Bizim sınıftan arkadaşlar Turizm Bakanlığı'nda çalışıyordu; Erol Ünal sonra müsteşarlık yaptı İmar İskan'da. Ülker, Yaşar vardı. Dediler ki "Biz hemen alınız". "O halde bir şartım var." dedim. Çünkü onlar proje inceliyorlar Vasıflar Yönetmeliği var biliyorsun turizm tesisleri için onu kontrol ediyorlar, şu kadar fayans var, nerede ne var. Arazinin konumuna, binanın yerine, sonra yapısal bütünlüğe hiç kimse aldrış etmiyor. Sadece ölçüm hikayeleri yapı-yorlar. "Ben proje yaparsam çalışırım." dedim. Hem ihtiyacım var hem bir de kafa tutuyoruz. "Tamam biz de zaten onu istiyoruz." dediler. Ben askerlik biter bitmez hemen Turizm Bakanlığı'nda çalışmaya başladım. Turizm Bakanlığı'nda epey pro-je yaptım ama çoğu uygulanmadı. Müdür inşaat mühendisi, İnşaat Daire Başkanı. Bir gün gittim "İşler, projeler bitti ben gidiyorum" dedim yine İstanbul'daki gibi. "Sen sabret, sana bir iki dosya verelim bak, sonra gene biz başka proje işi bula-cağız." dediler. Gele gele Yılmaz Zenger'in projesi geldi. 30-60 derece ile çalışılmış, çok da güzel bir proje. Bizim çocuklar hep şundan dolayı iade, bundan dolayı ret yazmışlar. Ben ilk defa övgü yazdım bir projeye. Motel projesiydi. Adamın eline

Milli Kütüphane Binası, Orhan Akyürek-İnal Uşşaklı-Demir Gökmen-Ünal Demirarslan

gitmiş tabi, en son o imzalıyor. Beni çağırırdı. “Övgü yazmışsınız ama bakın yatak odaları ufak.” dedi. Ne kadar ufak? Vasıflar yönetmeliğinde birinci sınıf motel için 15 metrekare yazıyor ama o orada 14 küsur yapmış, 13 de değil. “Bu metrekareye bağlı değil. Mimaride bu esnektir. Küçük yapar daha güzel yapar, büyük yapar hangar gibi olur...” derken bir tartışma başladı aramızda. Tutamadım kendimi müdüre “Sen bu işlerden anlamazsın, bilmiyorsun.” dedim. Kavga dövüş.

Tabi beni yukarıya Fiziksel Planlama’ya sürdü. Orada da Orhan Güner vardı, yaşıyordur inşallah, çok şeker bir adam. Çok sevindi benim gelmemeye. Turizm Bakanlığı’nda çalışırken Sevinç, Zafer Gülçur ile Fatih Anıtı Yarışması’nı kazandık. Kazandığımız ilk birinciliktir bizim o. İlk yarışmamı da söyleyeyim; talebeyken Necati Şen ve Yüksel Umuter ile Zonguldak SSK Hastanesi Yarışması’na girdik. Öğrenciyiz, Yüksel’in Kızıltoprak’taki ahşap evinde kışın, donarak proje çizdik. Bir şey alamadık tabi. Çocuk hep kısmetiyle gelir derler ya tam Elif doğacak, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Yarışması var Beyazıt’ta, ona girdik mansiyon aldık. Mansiyon on bin lira. On bin lira bize büyük ikramiye gibi geldi Elif’in doğumuyla birlikte. Fatih Anıtı’nı yaptıрма derneği başkanı efsane Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan’dı. Onunla konuştuktan sonra tam sözleşme yapılacak vefat etti. Doğal olarak kaldı o iş. Çünkü iş bizde kişilere bağlıdır kurum yok ki, onun yerine o yapsın işi. Biz devam ettik tabi, hiç yılmıyoruz.

Yalçın Oğuz Almanya’dan gelmiş Turizm Bakanlığı’nda çalışıyor. Onunla sohbet ederken dedik ki bir yarışmaya girelim. Zonguldak Kız Teknik Meslek Lisesi Yarışması’na girdik. Bu Fatih Anıtı’ndan sonradır. Oradan mansiyon aldık. Kolokyumunda Vedat Dalokay ile tanıştık. Vedat Bey orada birinciydi. İşte Ankara’nın güzelliği oradaydı. Ankara aile, yuva gibiydi biliyor musun, dağınık olmadığı için hele o zaman çok çok yoğundu. Vedat Bey baktı bizim projeye “Sizde iş var.” dedi. Onun hemen ardından Sivil Savunma Koleji Yarışması çıktı. Sivil Savunma Koleji’nde biz birinci olunca geldi “Ya üstat bu kadar da çabuk dememiştin ben.” dedi. Hiç unutamam. O arkadaşlar, oradaki mimarlar... Hakikaten aile ortamı gibiydi.

HÖ: Sivil Savunma Koleji yapıldı mı? Yalçın Oğuz ekip-te yine değil mi?

EE: Evet, ilk yapılan binamızdır. Sevinç, Beate ve Yalçın Oğuz yine vardı.

HÖ: Birinci oldunuz sonra ne yaptınız?

EE: Turizm Bakanlığı’ndan ayrıldım, büroyu kurduk. Kavaklıdere’de, köşede Mehmet Şapçı bürosunda tek bir oda verdi bize. Mehmet Şapçı statikerdir biliyorsunuz. Orada tek, küçük bir iş yaptık, sonra inşaat da başladı. O zaman bakanlık mesleki kontrolörlük verirdi. Hiç böyle kan kusturmazdı kimseye. Verdiler ama müteahhit çok kötü bir inşaat yapıyor, Nail Bağdatlı, ismini de hiç unutmuyorum, inşaat mühendisi. O zaman Yapı İşleri Genel Müdürü de Feridun Önen. İnşaatlara beşinci bölge bakıyor. Mimarın yanında olacağına müteahhidin yanındalar. Bugünkü yandaş medyalar, yandaş müteahhitler gibi. Feridun Önen’e gittik. Ben mücadeleciydim, şimdi şaşırıyorum kendime. İnsan

gençken daha farklı, şimdi gözümde büyüyor. Feridun Önen’e çıktık “Yarışma yaşıyorsunuz bina o nitelikte olmuyor, iyi işler yapmıyorlar. Betonlar kötü dökülüyor, başka hatalar da var, durum böyle” dedik. O dinledi, tabi daha deneyimli. Sonra çağırması, meğerse müteahhit sınıf arkadaşıymış. “Nail doğru dürüst iş yap, mimarları benim başıma sarma.” demiş. İnşaat sürerken beşinci bölgede ben, huysuz adam, tabi yine kavga çıkardım. Oradaki adamlara hakaret ettim ve kaçtım. Çünkü zabıt tutarlarsa memura hakaretten bu sefer içeri gireceğim. Bıraktım tabi kaçınca. Yalçın’a kaldı, tabi tek başına alacak kontrolörlük parasını. O da bir ay dayanabildi. İkinci ay o da bıraktı. Yani bakanlık hem iyiydi hem kötüydü. Mimari Büro, Yapı İşleri Reisliği hepsi dürüst insanlardı ama bölgede çalışanlar, müteahhitle yüz yüze olanlar, orada iş biraz sulanıyor maalesef. Böylece ilk kontrolörlüğümü bıraktım.

Gürkan Gezim, Güner Gezim ve Sevinç ile Side Yarışması’na girdik. Girdiğimiz ilk uluslararası yarışmadır Side. Gürkan’la Side’ye araziye görmeye gittik. Daha önce görmüştüm tabi ama başka türlü görmek lazım. Turtel Otel’de kalıyoruz, sabah erken kalktık bir baktık yan odadan bir müzik, keman sesi geliyor. Çıktık baktık ki Yehudi Menuhin. Düşünebiliyor musun? Dünyanın neresinden nereye ulaşıyorsun. Sohbet ettik. Öyle bir ilginç anısı vardır.

Çok iyi çalıştık Side’ye. Gürkan’ın sınıf arkadaşı, Metin Göktürk balsadan çok büyük bir maket yaptı. O da ilginç bir adamdı, çok güzel maket yapıyordu. Çok beğendik hoşumuza gitti. Arkadaşım Ozan Sağdıç geldi, maketin çok güzel fotoğraflarını çekti. Ozan da o zaman Ankara’da hatta Türkiye’de iyi fotoğrafçılardan bilirsin. Biz o maket fotoğraflarıyla projeyi teslim ettik. Fakat sonra öğrendik ki o maket ters etki yapmış. Bitmiş gibi bir maketti o çünkü. Halbuki adamlar daha onu aramıyorlar. Daha flu, konsept bir şey bekliyorlar.

Yine de mansiyon aldık. Başarıydık çünkü Side’de 150-160 proje vardı. Bizim ilk uluslararası yarışmamız odur ve ilk derecemizdir. Side’den sonra iki yüz yataklı Ordu Göğüs Hastahıkları Hastanesi Yarışması açıldı. Orada da mansiyon aldık. 68 yılında ikinci birinciliğimiz, Sevinç’le beraber yaptığımız, Muş Göğüs Hastahıkları Hastanesi ile geldi. Muş Bayındırlık Bakanlığı’nın o zamanki kriterlerine uygun düştü. Doğu tipi, çatılı bir proje. Onu tip proje olarak Van, Elazığ ve Malatya’ya da uyguladılar. O zamanlar telif hakkı olarak proje bedelinin yüzde ellisini verirlerdi ilk uygulamada. Eminim şu an öyle değildir. Telif hakları dolayısıyla bize verdikleri o paralar sayesinde biz Oran’daki evi aldık.

HÖ: Sizin 1969-2005 arası Ertur ve Zafer Bey ile beraber üçlü çalıştığınız bir dönem var. Sonra bu dönem geliyor değil mi?

EE: Evet Muş’tan sonra. Muş Hastanesi’ni projelendirirken Ytong yeni çıkıyordu o zaman, daha piyasada yoktu. Ytong’un Ankara temsilcisi İnal Sungur idi, mühendis. Onunla konuştum, malzeme nasıl diye araştırıyoruz. Geldi, ilgilendi. Karşılaştırmalı maliyet hesapları yapıp bakanlığa sunduk. Bakanlığın tutucu tavrından dolayı Ytong kullanamadık doğuda. Fakat onunla tanışmış olduk. Bu tanışmanın faydası şu oldu; İnal Bey o tarihte Devlet Yatırım Bankası’nda çalışıyordu.

Türkiye Petrolleri’nin yanında bugün yapılan binanın olduğu arsa Çimento Sanayi’nin arsasıydı. Çimento Sanayi ile Devlet Yatırım Bankası anlaşarak beraber proje yaparak aynı arsada iki bina istediler. Onun için araştırıyor İnal Bey. Beni de Muş Hastanesi’nden tanıdığı için büroya geldi. “Seni çağıracağız ama sen çağıracağlarımız arasında en gencisin, yanına bir iki kişi alsan iyi olur” dedi. Davetliler arasında İlhami Ural, Vedat Dalokay, Orhan Dinçler var. Ben zaten her zaman açığım, beraber çalışırım. Ertur ile Zafer’i ben ilave ettim ekibe. Biz mi teklif verdik, onlar mı seçti tam hatırlamıyorum detayını. Sonuç olarak işi bize verdiler. Yarışmasız aldığımız ilk iştir o. Hakikaten sürpriz gibi bir şeydi. İşte oradan başladı bizim YEG.

HÖ: Bildiğim kadarıyla Zafer Bey Ankara’ya yerleşmişti. Siz de Ankara’daydınız. Ama Ertur Bey İstanbul’daydı değil mi? İstanbul’da Ertur Bey’in ayrı bürosu var mıydı?

EE: Evet, vardı. O, Turgut Bey’in bürosunda devam ediyordu o zaman. Ağa Han ödülünden dolayı mahkemelik olana kadar da devam etti. Ertur Anadolu Kulübü’nü yapıyordu aynı zamanda. On beş günde bir Ankara’ya geliyordu. Dolayısıyla öyle bir iş birliği vardı. Konuşuyorduk tartışıyorduk. Bir kısmını alıp götürü-

yordu, orada çiziyordu. Yani iyi yürüttük biz o işi.

HÖ: Zaten sizin anılarınıza bakınca 1969’da başlamışsınız 2005’te siz ayrılmışsınız. Neredeyse kırk yıla yakın bir ortaklık aslında. Çalışmalarınızın en uzun ve verimli dönemi galiba YEG Mimarlık dönemi oldu. Biraz o dönemden bahsetseniz.

EE: Devlet Yatırım Bankası ve Çimento Sanayi ile başlıyor. O projeyi yaparken de tabi tartışmalar oldu. Çünkü İnal Bey mimar olmaya hevesliydi. Yapılan önerileri mesela genel müdür beğeniyor, etraftaki adamlar beğeniyor sonra İnal Bey onu geri çeviriyor. Gene de iyi bir çalışma oldu. Yapan da Emek İnşaat’tı. Emek İnşaat’ın başında Rafet Bey vardı, kadrosu çok kuvvetliydi. Ayhan vardı şantiye şefi. Benim şimdiye kadar gördüğüm en iyi şantiye şeflerinden biriydi. Bayındırlık Bakanlığı’ndan sonra Devlet Yatırım Bankası’na geçtiğinde sanki bir Avrupa inşaatına geçmiş gibi oluyordun. Çimento Sanayi ilk başta yapamadı ama 4-5 sene sonra onlar da yaptılar yanına binayı. Onların kontrolörlüklerini de biz yaptık. Oradaki mühendislerle yöneticilerle de aramız iyi oldu. Çimento Sanayi daha sonra orayı, yanılmıyorsa Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne devretti. ODTÜ girişinin karşısındaki Çimento Sanayi ise şimdi Sanayi Bakanlığı oldu. Bizde hep değişir zaten. Deniz Baykal başlatmıştır bunu, hiç affedemem. Edip Us ile Yüksel Erdemir Türkiye Petrolleri Binası’nı yapıyorlar. Tam bitecek, Enerji Bakanlığı el koydu, Deniz Baykal. O örnek oldu. Halk Bankası, Hazine diye devam etti...

70-80 dönemi bizim en iyi dönemimizdi. Çok yarışma yaptık, çok birinci olduk. Verimli bir dönemdi. Büyük bir aksaklık, ortaklar arasında kavga dövüş olmadı. Herkesin bir iş bölümü vardı. Merkez Bankası, Bayındırlık Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü vb. bir sürü bina o zaman yapıldı ve hepsinde kontrolörlük de yaptık. Bayındırlık Bakanlığı Genel Müdürlükleri zor oldu. Katsayılar, fiyatlar vb. değişti. Bakanlık bize haklarımızı vermeye kalktı. Biz de direndik tabi. Don Kişot Erdoğan olarak gittim, Avukat İlhan Kutay Bey ile anlaştım. Çok hoş bir insandı, maliyeden ayrılma, yüksek bürokrat. Onunla oturup dilekçeler yazıp iki sene sonunda kazandık, hakkımızı aldık Bayındırlıktan.

1972 yılında Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü için sınırlı yarışma açıldı. Biz birinci ödülü aldık. Proje başladı, bitti. İnşaat yapılırken kontrolörlüğü de aldık. Müteahhit çok iyi, idare çok iyi. Genel Müdür Cavit Oral var o zaman. Tabi biz de ne istersek onu yaptırıyoruz. Genel müdürün banyosuna geldi sıra. Cavit Bey’e hiç danışmadan biz fayansları vs. seçtik. Adamlar kapladı. Genel müdür gelip görmüş, beğenmemiş, daha doğrusu sormadık diye bozulmuş. Bizi de çağırırdı. Her zamanki gibi ben lafımı esirgemedim! “Cavit Bey belki bina bittiği zaman siz burada olmayabilirsiniz.” dedim ve hakikaten bina bitti, o genel müdürlükten ayrılmıştı. Hep böyle. Sanki yirmi sene orada kalacakmış gibi, yok odasına karışır, yok bilmem nesine karışır. Biz 20. asrın ikinci yarısında, çok iyi zamanda mimarlık yapmışız. Şimdi 21. asırda mimarlıkta işiniz zor.

Sevinç, Elhan, Zafer ile ilk Amerika gezimizde, uçaktan iner inmez Boston’a gittik. Boston City Hall daha

Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü, YEG Mimarlık

yeni yapılmış, doğru oraya tabi. Zafer’in eniştesi Prof. Dr. Nur Or’u, ben 2-3 gün oraya sürükledim. O kadar beyefendi bir insandı ki geliyor oturuyor meydanın kenarında. Meydan daha güzeldir bence binadan. Mimarlarından birisi McKinnell, koronadan yeni öldü. O bina tabi etkilemiştir bizi, mimarlığımızı. İlk başta Umut İnan’ı etkiledi. Kars Hükümet Konağı tamamen o konseptte uygundur. Bizim İzmir Merkez Bankası da keza. Hoş binadır, hâlâ da güzeldir tahmin ediyorum.

HÖ: 2-3 sene önce Boston City Hall yıkılmak isteniyor diye Amerikan dergilerinde yazılar çıkmıştı.

EE: Bizde daha ömrü dolmadan binaları yıkıyorlar ama Amerika’da olmasına şaşarım. Meydanın kenarında heykel gibi bir binadır. Ama olabilir tabi, para giriyor-sa işin içine yapacak bir şey yok.

Bir Rusya seyahatimiz var. Ben hep merak ediyordum Rusya’yı. Neden merak ediyorum? O zamanlar 70’li yıllar, otuzlu yaşlarda genç bir insanım. Sosyalizm nasıl, Rusya’da nasıl gidiyor ne oluyor ne bitiyor merak ediyoruz, bizim çevremizdeki bütün arkadaşlar sosyalist. Ben de merakla bari gidip göreyim dedim. Kuzeyden başladık; Finlandiya, Norveç, İsveç... Tabi şimdi kuzeydeki konut veya mimariyi gördüğünde, o zamanki Rusya’da, bugün değişti biraz, yapılaşma ilkeldi. Fakirlik de vardı çok. Sevinç hiç öyle frapan giyinmez, onun ayakkabılarını almak istiyorlardı. Rusya 70’li yıllarda o haldeydi. Demek ki elli sene olmuş, hakikaten az, değil. Döndük Türkiye’ye, tabi arkadaşlar merak ediyor Rusya neydi, ne vardı, ben de anlattım. “Kuzeyi gördük, bir de Aalto var tabi, binalar çok güzeldi. Ama Rusya’da binaları hem mimarisi hem detayı hem malzemesi ile hiç tutmadım, beğenmedim” dedim. Sevgili Gürkan Gezim “Sen yanlış görmüşsün.” dedi. Biz yerine gittik gördük geldik, adam bize Ankaradan ahkam kesiyor yanlış görmüşsündür diye. Bunun için anlattım Rusya gezisini.

Yine o senelerde Ankara, Sarayköy Kimsesiz Çocuklar Yurdu yarışmaya açıldı. Tam 12 Mart 71-72 yılları, Yavuz Önen’i tutukladılar. Sevinç de Yavuz’un eşi Rezzan ile o yarışmaya girmeye karar verdi. Ben de giriyorum. Sonra düşündüm, benim

onlara yardımcı olmam lazımdı! Zafer de giriyor. Erkut Şahinbaş derece aldı, Doruk Pamir de vardı. Anka-ra'da tanıdığın bütün adamlar o yarışmaya girdiler. O yarışmanın hikayesinin en komik tarafı şudur. Bizim ev Kavaklıdere'de bahçe katındaydı, yandan rampa ile inilirdi. Yarışmanın sonlarına doğru heyecan basardı, uyku da kaçardı. Sokaklara düşerdik. O gece yatıyoruz, saat 12'yi falan geçmiş. Bizim yan yoldan pat pat ayak sesleri geldi. Sevinç'e dedim ki bir haber geldi. Gittik kapıyı açtık, kapıda kimler var; sınıf arkadaşları Hasan Öncüoğlu, Sezar Aygen, Adnan Taşcıoğlu. Bu üçü de jüride. Naci Sayın var Bayındırlık Bakanlığı'ndan. Ben havalara uçuyorum, birinci oldum diye, Rezzan'la Sevinç'i kale almıyorum hiç. Benim halimi görünce "Neye seviniyorsun, sen birinci falan değilsin Sevinç birinci oldu." dediler. Ondan sonra tabi onların birinci olmasına da çok sevindim. İşi yaptılar, bakanlık onlara da kök söktürdü ama böyle bir hikayesi vardı.

1974'te Merkez Bankası İzmir Şubesi davetli yarışmaya çıktı, onu da biz kazandık. Yapıldı, onun da müteahhitleri çok iyiydi. Atilla Önen, çok yakınlarda kaybettik. Merkez Bankası ile çok iyi bir çalışma yaptık. Yani o kurumlar hâlâ var mı bilmiyorum. Merkez Bankası, Çimento Sanayi, Vakıflar Bankası, Bayındırlık Bakanlığı da dahil, konuşabileceğiniz çok iyi, güzel insanlar vardı. Merkez Bankası'nda da hem proje onayında hem inşaat aşamasında kontrolörlükte son derece anlayışlı insanlar vardı. Son derece iyi yapılar oldu bence.

O dönemden sonra Oran yıllarına gidiyoruz. 74'te Oran'a taşındık. Şevki Vanlı ve Tuğrul Akçura Oran Sitesi'ni yapmaya başlamışlardı. Biz de Göğüs Hastalıkları Hastanesi'nin parasıyla siteye girmiştik. O sıralarda bizim hastanelerden birisini, hangisi hatırlamıyorum, yapan bir müteahhit bir gün büroya geldi. 3-4 tane Et Kombinasi işi almışlar. "Projelerini yapar mısınız?" dedi. O dönemde yapılmayan bir yöntemdi bu. İşi müteahhide ihale ediyorsun, ortada proje yok. Halbuki proje olur, keşifler yapılır, inşaat ihalesi sonra yapılır, usul budur. Her zamanki halimle "Tamam yaparım ama detay olsun malzeme olsun sizin dediğinizi de yapmam." dedim. Adamlar Kürt asıllı, çok iyi, anlayışlı insanlardı. Ben onlara 3-4 tane Et Balık Kurumu Kombinasi yaptım. Onun parasıyla biz Renault araba alabildik, öbürüyle de ev aldık. Öyle bir hikayesi var Oran yıllarının. Bizim yakın komşular çok meşhurdu Oran'da. Bülent Ecevit başta olmak üzere, Alparslan Türkeş, Ziya Müezzinoğlu, Deniz Baykal, Gürer Aykal. Çocuklar için Oran hakikaten çok elverişli bir yerdi. Ankarada o zaman çok büyük bir hava kirliliği vardı. En kirlı zamanıdır Ankaranın. Ben bazen Oran'dan arabayla çıkardım, büro aşağıda, Çankaya'dan baktığım zaman geri dönmeyi düşünürdüm. O kadar kirliydi Ankara. Çocuklar da (Elif, Can, Akca) okula gidiyorlar, oradan dönüyorlar. Neyse döndükleri zaman hiç olmazsa cumartesi-pazar ve gece temiz hava alıyorlardı. Ben komşumuz Şevki Vanlı Bey'i severim ama kızmışımdır da çünkü inşaatlarda kalite yoktu. Binalar çok kötü yapıldı. Yine de şükran borçluyuz, çocuklar öyle bir ortamda yetişti, biz de oturduk. Oran yılları böyle.

Biz Merkez Bankası İzmir şubesi işine çalışırken, Mimar Ali Topuz o zamanın İmar ve İskan Bakanı idi.

İzmir Merkez Bankası, YEG Mimarlık

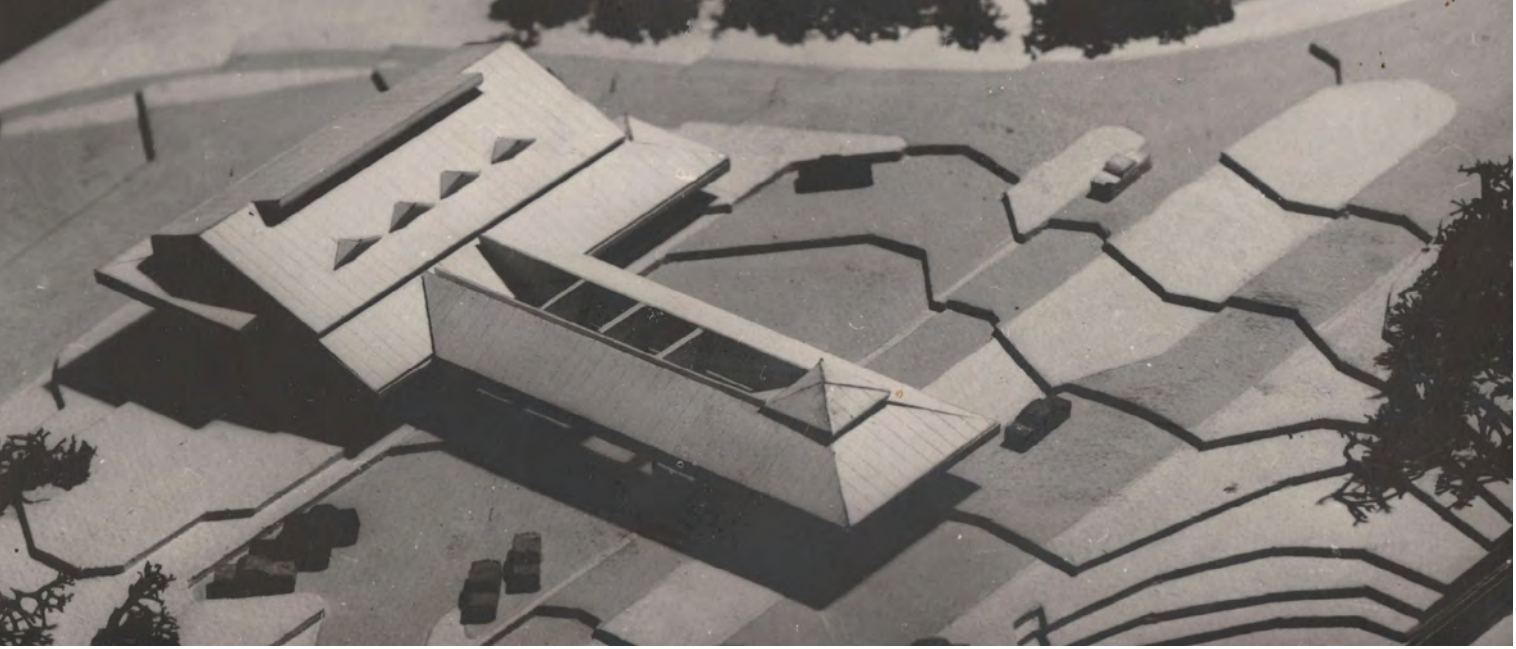

TRT Genel Müdürlüğü Tesisleri , YEG Mimarlık

Ergün Onaran da onun danışmanı. Prof. Cevat Geray da müsteşar. Beni çağırdılar. Gittim, gayet güzel ağırladılar ve bana Mesken Genel Müdürlüğü teklif ettiler. Ben proje yapan adamım ama öyle saygı değer insanlar ki hemen reddedemiyorsun. Konuşurken içeri sekreter girdi. Sevinç'in ağabeyi Erdinç Özselçuk trafik kazası geçirmiş, durumu ağırılmış. Ben konuşmayı sonlandırmadan hemen oradan çıktım, akşama doğru İstanbul'a gittik Sevinç ile. O konu da öyle kaldı, ondan sonra hiç üzerine gitmedik o işin.

HÖ: Genel Müdürlüğü kaybettiniz yani?

EE: Evet. Zaten pek yapmazdım diye tahmin ediyorum. Proje işi biraz azalmıştı, para da alınmıyor. Sevinç Oran'daki evde yuva açtı. Bitişik iki evdi, birisini yuva yaptı. Ben de her zamanki gibi kaçtım! Edinburgh'a gittim. Orada arkadaşım vardı Coşkun Karadeniz. Biraz İngilizce öğreneyim dedim. Yaklaşık iki ay kaldım, bir ay daha kalsam, daha da iyi olurdu İngilizce ama TRT Yarışması çıktı diye haber aldım. Türkiye'ye döndüm. Yarışmacılık var ya bizim ruhumuzda...

Dereköy Sınır Kapısı Yarışması 1. Ödül, YEG Mimarlık

HÖ: Vakıflar Bankası var ondan sonra bakanlık yarışmaları var. 83-84 galiba değil mi?

EE: Arada Yalçın'la Londra gezimiz var. Sivil Savunma Koleji'nin projesini yaparken şartnamesinde olduğu için Londra'ya gittik. Sivil Savunma Koleji, savaş veya afet sonrası bir kente nasıl yardım edilir, o kentteki yapılar nasıl daha sağlıklı hale getirilir vb. konularında yetkili. Tek örneği de İngiltere'de, York'ta. Bayındırlık Bakanlığı sözleşmeye koymuş, bizi Londra'ya gönderdiler. Randevu alma işi Bayındırlık Bakanlığı'nda. Aldıkları tarih aralık ayının ortası, tam Noel zamanı. Gittik Londra'ya, York'taki Sivil Savunma Koleji'ne telefon ettik. "Biz kapalıyız." dediler. E biz Türk'üz tabi, oradan döner miyiz? Atladık trene York'a gittik. Sivil Savunma Koleji temsilcisi albayla beraber. Gittik kapıyı çaldık. İngilizlerin de orada iyi yönü ortaya çıkıyor. Adamlar bizi içeri aldılar ve gezdirdiler, kapalıyız demelerine rağmen. Olağanüstüydü.

HÖ: Ben de Almanya Berlin'de Stirling'in yapmış olduğu bir bina vardı, onu görmek istiyordum. Gittim binaya, kapıda gençten biri oturuyordu, besbelli üniversite öğrencisi. "Binayı gezebilir miyim?" dedim. "Üst katta laboratuvarlar var oraya çıkmayın ama alt katları gezebilirsiniz." dedi, izin verdi. Türkiye'de böyle bir yere gideceksiniz, oradaki adam inisiyatif kullanıp o izni vermez. Müdüre sorayım der, o genel müdüre sorayım der. Avrupa ülkelerinde bu tür şeylere karşı bir hoşgörü var doğrusu. Ama Amerikada yok mesela.

EE: Amerikada yok. Ben Lever House'u gezemedim o yüzden, sokmadılar.

HÖ: Amerikada Saarinen'in terminalini gezeyim dedim New York'taki havalimanında. Polis elini belindeki tabancaya atıp öyle geldi yanımıza. Bina da kapalı, boş bina.

EE: Elif bana bir defter hediye etmişti. Ben o deftere İstanbul'daki Sinan yapılarının fotokopilerini yapıştırdım ve dedim ki on beş günde bir, bir Sinan yapısını

gezeceğim, fotoğrafını çekeceğim, bu planların yanına da onları koyacağım. Böyle bir defter oluşacak. Ama bir taneyle kaldı. Aksaray'ın ötesinde Haseki Külliyesi'ne gittik, kapıdaki görevli "Yasak giremezsiniz!" dedi. "Olur mu biz mimarız." Dedik. Defter, planlar elimde, ta Zekeriyaköy'den geliyoruz. Bu bir sallandı gitti, daha üst kademe bir adam getirdi. Ona da anlattık derdimizi, o da karar veremedi. Sonra gitti müdürü buldu. Müdür geldi, Sevinç olmasa belki yine sokmazdı ama bize izin verdi dolaştık. Harika bir külliye'dir o, olağanüstü güzeldir. Fotoğraflarını çektik hâlâ duruyor, planlar da duruyor. Ondan sonra ikinciye gidemedik, Şemsi Paşa vardı, öbürleri vardı.

HÖ: Sizin de katıldığımız Madrid'deki İslam Kültür Merkezi Binası bitmişti, Aslı ile birlikte binayı görmeye gittik. Kapıdaki görevli beni soktu Aslı'yı sokmadı, başı açık diye. Ben gezdim Aslı gezemedi.

EE: Hakikaten inanılmaz bir şey. Dünya böyle. Biz o sırada Kırklareli Dereköy Kapısı'nı da kazandık. Bayındırlık Bakanlığı'nın çıkardığı davetli yarışmaydı. Biraz şansımızdan mıdır nedir, Dereköy Sınır Kapısı Projesi'ni Habur'da da uyguladılar. Fakat Habur'da şöyle bir sıkıntı oldu. Habur'da tır otoparkı var arkada. Büyük ve ağır bir saçak var. Önde de normal arabalar var. Yani büyük araçlar arkadan dolaşacak. Fakat bir tane tır gelip saçacı deviriyor indiriyor yanlışlıkla. 25-26 kişi öldü orada. Biz yargılandık mimari hata diye. Bir iki sene sürdü dava, beraat ettik ama baya uğraşıldı.

HÖ: Saçak mı alçaktı niye çarptı?

EE: Hayır aşırı yüklü gelmiş. Saçak altından geçebilirdi, çünkü yükseklik olarak 4,5 metreydi. Ama herhalde daha üstünde bir yükü vardı. Öyle bir olay yaşadık bu tip proje yüzünden. Dereköy'deki duruyor, şu zamana kadar hiçbir şey olmadı. Ama bir işletme hatasından oradaki bina çıktı. Sonra onları özelleştirdiler galiba. Yeni baştan birtakım şeyler oldu. Kapıkule'de de aynı şeyleri yaşadık. Dereköy'den sonra Kapıkule'yi de kazandık. Kapıkule Gümrük Kapısı da yarışmaydı. O da çok uzun bir süreç oldu. Bakanlık ilk başta yapamadı, sonra devrettiler. Çelik Gülersoy devreye girdi, Turing. Çelik Gülersoy'la biraz muhatap olduk birtakım saçaklar falan yapıldı. Sonra peşini bıraktık.

EE: Bakanlıkla iki olay yaşadım. Biri, Trabzon Göğüs Hastalıkları Hastanesi, ben jüriyim. Şaziment Arolat ve bir iki arkadaş daha var. Daha önce Muş Göğüs Hastalıkları Hastanesi'ni yaptığım için iyi kötü konuyu biliyorum, ne kadar arsaya nasıl bir hastane sığar vb. Öyle bir arsa vermişler ki daha ilk toplantıda bu program buraya sığmaz dedik ve bakanlığa iade ettik. Bir jürinin "olmaz" deyip bakanlığa iadesi belki iltir. Onun için önemli. Ondan sonra bakanlık bizi aforoz etti. Böyle huysuz adamlarla uğraşamam dedi. İkinci olay da bakanlıkla mahkemelik olma-

mız. Bakü Elçiliği Yarışması'na davet edildik. Siz de var mıydınız bilmiyorum?

HÖ: Vardık. Biz parasını alamayanlardanız.

EE: Yarışma sonrasında ödülleri ödemediler. Böyle bir şey olur mu? Seni çalıştırıyor ve sonra ödeyemeyiz diyor. Olacak iş değil. Ben mahkemeye verdim bakanlığı ve parayı aldım. Tek alan da biziz. Almayanları kınadım "Neden mahkemeye vermiyorsunuz, uğraşmıyorsunuz?" diye. Bakanlıkla ondan sonra teması kestik. İlişkimiz olmadı diyebilirim.

HÖ: Bildiğim kadarıyla uluslararası yarışmalara da katıldınız. O deneyimlerinizi de anlatınız.

EE: İlk katıldığımız Side oldu, anlattım onu. Orada benim yaptığım bir olay vardı istersen biraz anlatayım. Yarışma jürisi 19 Mayıs Stadı'nın yanındaki kapalı spor salonunda toplanıyordu. Değerlendirmenin son günleri, ben öğlen saatlerinde salonun etrafında turluyorum. 150-200 proje gelmiş, heyecan var tabi. Ben şöyle bir kapıdan bakayım dedim, kimse yok. Sonra merdivenleri çıktım, baktım sergi salonu. Hiç kimse yok öğle tatili. Bir kişi bırakmaz mı insan, yok. Ben dolaştım projeleri, jürinin notlarını orada gördüm. Öyle bir anısı da vardır onun. Güzel yarışmaydı Side.

Side'den sonra katıldığımız Madrid İslam Kültür Merkezi Yarışması var. Onun da hoş bir anısı var. Türkiye'den yirmi civarında proje katıldı o yarışmaya, hiç birisi derece alamadı. Halbuki Side'de Ersenler birinciydi, bir hayli dereceye giren Türk ekip vardı. Madrid'de kimse dereceye giremedi. Benim yine merakım depreşti, uluslararası bir yarışmada neler yaptılar, nasıl kazandılar? O zaman da döviz sıkıntısı var, çıkma hakkı yok. Tam 1980 yılı. Ben tabi acar, doğru gittim Hazine'ye Maliye Bakanlığı'na. Şimdi gitsek kovalarlar, o zaman hepsi medeni insanlardı. Genel müdüre çıktım. "Biz bu yarışmaya girdik, derece alamadık ama merak ediyoruz sergiyi görmek istiyoruz." dedim. Adam kalktı koltuğundan, yanıma geldi tebrik etti beni, bir dış yarışmaya girmiş derece alamamış ama yine gidip görmek istiyor diye. Bize izin verdi, hem de üçümüze birden. Hem döviz tahsis ettiler hem izin verdiler. Biz o suretle Madrid'e gittik. Madrid'deki en güzel anım da bu sergi. İlk defa bir yurtdışında yarışma sergisine gidiyorsun. Bütün projeler zaten standarttı. Her projeye bir pano ayırmışlar. Artı serginin kitabı hazır. Her sayfada bir proje var. Öyle bir sergi Türkiye de daha görmedim, o kadar güzeldi. Gittik sergiyi gezdik, şansımıza biz oradayken Real Madrid-Hamburg Şampiyonlar Kupası maçı vardı. Gittik bir bilet bulduk girdik içeri. Tabi biz Türk usulü aceleyle girdik stada. Doksan bin kişilik tribün boş. "Nasıl ya, ne zaman gelecekler?" derken bir anda doldu içerisi. Dolmasıyla bütün stadi puro dumanı kapladı. Oradan Mayorka'ya geçtik. Mayorka'dan sonra Barselona'ya gittik, Gaudi'yi tanıdık o vesileyle. Benim favori adamlarımdandır Gaudi. O zamanki proje paralarıyla yapılabiliyormuş bunlar. Gidip gezebiliyorsun. Bugün mümkün değil ya hakikaten. İyi zamanlarda yaşamışız, çalışmışız.

HÖ: O zaman da Sagrada Familia'nın inşaatı sürüyor muydu?

EE: Evet sürüyordu. Hâlâ sürüyor diyorlar.

HÖ: Bitmek üzere galiba.

EE: Müthiş bir yapıdır. Diğer yapıları da dolaştım tabi ben; Casa Milà, Vicens Evi, Güell Park'ına çıktık yukarıda yine Gaudi'nin. Sonra 2-3 defa daha gittim ben Barcelona'ya, o kadar severim.

HÖ: Ben sizin büroda İslam Kültür Merkezi Yarışması'nın kitabını görmüştüm.

EE: Evet hâlâ duruyor.

HÖ: Orada şöyle bir şeye dikkatimi çekti. Türkiye'den girenler derece alamadı dediniz ya, Türkiye'den katılanlar daha çok cami yapmışlardı. Onlar da daha çok kültür merkezi seçmişlerdi, jürinin tavrı öyle gibi geldi bana.

EE: Hatamız büyük, biz sergiyi gezip sonra derece alanları inceleyince o zaman hatamızı anladık. Sergiyi gezmenin anlamı da o zaten. Biz dediğin gibi, cami yapmaya çalışmışız daha değişik, modern. Bir kere kitabı vardı İngilizce şartname eki, tabi bizim İngilizce o zaman yeterli olmadığı için bakmadık. Aslında bakmak lazımdı. Endülüs Córdoba, Elhamra. Ben Elhamra'yı bilsem okusam öyle bir proje yapardım. Endülüs'ü 2015'te gördüm. Polonya tabi Avrupa'ya daha yakın, iyiydi birinci seçilen proje. Sen nasıl buldun sonra gezdiğinde?

HÖ: İyi düzgün yapılmış bir binaydı. Ama hani uluslararası bir projeyle elde edilmiş gibi bir yapı da değildi.

EE: O havası yoktu diyorsun yani.

HÖ: Evet.

EE: Evet Madrid böyle, Side'den sonra. İzmir var sonra, girdiğimiz yarışma. İzmir'den önce bir tane daha olacak galiba.

HÖ: Bir tane de Bimtaş'ın açtığı Arabistan'da evler vardı galiba, öyle hatırlıyorum.

EE: Onu ben yarışma olarak görmüyorum, biraz reklamasyondur o. Ali Rıza Bozkurt diye bir adam şimdi Amerika da yaşıyor, inşaatçı, onun organizasyonuydu. Evet ona da proje yaptık. Sonra da İzmir Liman Yarışması'na girdik.

HÖ: İzmir Liman Yarışması'nda siz üçüncü oldunuz?

EE: Evet üçüncü olduk.

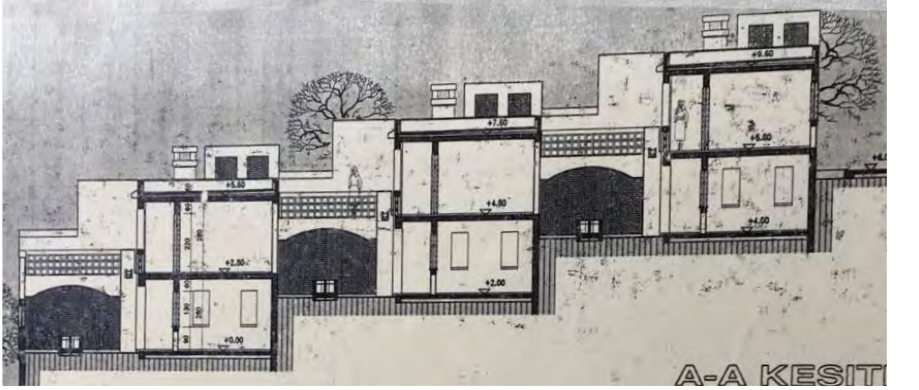
Toplu Konut İdaresi Başkanlığı İdare Binası Yarışması 1. Ödül, YEG Mimarlık

HÖ: Tek başınıza mı katıldınız?

EE: Hayır, büroyla. Ertur, Zafer ve ben beraber girdik. Ama ben yürüttüm projeyi baştan sona. Orada da yaptığım bir şeyde kendime kızıyorum! Perspektif istiyorlardı, Cihat Fındıkoğlu'nun bir arkadaşını bulduk. Hoş bir insandı, Cihat gönderdi. Perspektifleri yaptı, iyi de oldu. Ama yapmadan evvel ben ona prim vaat ettim. "Derece alırsak sana beş bin dolar vereceğim." dedim. Ne Ertur'a sordum ne de Zafer'e. Zaten ilgilenmiyorlar. Üçüncü olunca beş bin doları verdim ona. Öyle de bonkörlük yaptık. Seviniyor insan, çünkü o kadar proje var, derece almak fena değil. Toplu Konut İdaresi'ne yaptığımız iki projemiz oldu. Bir tanesi TOKİ'nin, Çankaya'daki İdare Binası, davetli yarışmaydı. Biz kazandık. Yapılamadı. Bir de Urfa Toplu Konut Projesi'ni yaptık, önemli bir projedir bizim için.

HÖ: Ulusal Mimarlık Ödülü'nde proje dalında ödül aldığımı hatırlıyorum. Bu projeler uygulandı mı?

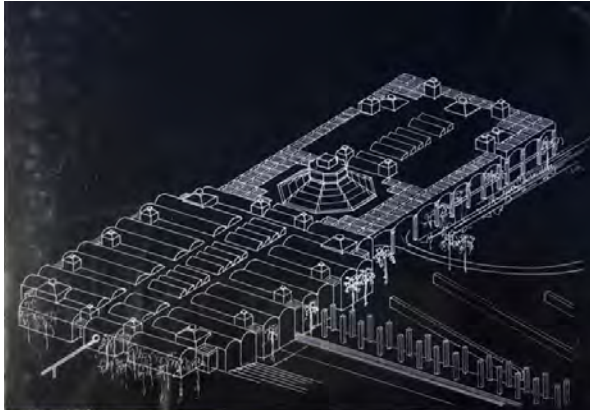
EE: Uygulanmaya başladığı an maalesef Yiğit Güllöksüz görevden alındı. Yiğit gidince yerine Erdoğan Bayraktar geldi. Oradaki konutlar alt gelir grubuna yapılmıştı. Hatta bir brifing de vermiştik, Dünya Bankası'ndan geldiler tebrik ettiler. 50-60 metrekarelik en fazla 100 metrekarelik konutlar. Erdoğan Bayraktar gelir gelmez konutlar için hemen "Bunlar çok ufak, 150-200 metrekareye çıkartın." demiş. Allah'tan benim adamla hiç temasım olmadı, hep Zafer gider konuşurdu. Hatta bir kısım paramızı da vermediler, tuttular teminat mektuplarını vb. Erdoğan Bayraktar geldikten sonra o işten koptuk. Nasıl uyguladılar ne yaptılar hiç bilmiyorum. Gidip de göremedim. Merak da ediyorum doğrusu. Yapıldı mı yapılmadı mı, ne kadarı yapıldı...

Urfa Toplu Konut Projesi Maket Fotoğrafı

Büyük Mısır Müzesi Yarışması Projesi Kat Planı

Antalya Dış Hatlar Terminali Yarışması'nda ikinci olduk. Birinci Doğan Tekeli oldu. Üçüncü Vedat Dalokay'dı. Orada Vedat'ın lafı hep kulağımda kaldı. Vedat'ın hiç yapmadığı bir şeydi, "Erdoğan birincilik sizin hakkınızdı." dedi. Hakikaten iyi bir projeydi. Sonra Uluslararası Büyük Mısır Müzesi Yarışması'na girdik. 1550 tane katılım olmuştu yarışmaya. Bizim proje yarışma kataloğuna, ilk 250'ye girdi ama derece alamadık. Ben o projeyi de hâlâ severim. Onlar hiç yayınlanmamış projeler. Hepsı duruyor bende albüm olarak. Çağdaş Sanatlar Galerisi Projesi var. Türkiye'de başka var mıdır bilemiyorum, ilk defa bir binamız için kitap bastı Çankaya Belediyesi, 20. yılda. Bizle konuşma yaptılar, davet ettiler. Ben gitmedim kızdığım için geç davet ettiler diye.

Şanssız bir projemiz, Çekmeköy'de Bayındır Hastanesi'ni yaptık. O da benim çok beğendiğim bir projedir. Can'la Çağla da onun maketinde, son projelerinde çalıştılar. Orada da şanssızlığımız, tam 2000'lerdeki krizde Bayındır Holding battı. Hastane projesi de yattı. Böyle yatan projelerimiz çoktur. 1998 yılında da Gelibolu Yarımadası Barış Parkı Fikir Yarışması'nda mansiyon aldık.

HÖ: Hem Gelibolu'da hem İzmir liman Yarışması'nda yarışma sonrasında idare birinci ödülü alan ekiplerle sözleşme imzalamayıp kendi başına bir şeyler yapmaya kalktı, ikisini de yüzüne gözüne bulaştırdılar. Gelibolu'yu Raci Bademli kendi yapmaya kalktı ki yarışmanın koordinatörüydü. Acayip bir şey. İzmir Büyükşehir Belediyesi de projeleri alıp kendi bürosunda bir şeyler yapmaya çalıştı.

EE: Şanssızlık Ahmet Piristina'nın ölmesiydi. O belki yaşasaydı İzmir'de bir şeyler yapılabilirdi. Çok medeni bir adamdı o.

HÖ: Özel sektörle ilişkiler nasıldı o tarihlerde?

EE: Özel sektörle bizim ilişkimiz çok azdı. Özel sektör Ankara'da pek etkin değildi. Esas İstanbul'daydı. O dönemde Ankara'da daha çok kamuya çalıştık yani. Şehircilik yapıyorsan İller Bankası, yok bina yapıyorsan o zaman tek kurum Bayındırlık Bakanlığı. Şimdiki gibi kargaşa yok. Çok harika değildi ama iyi kötü bir düzen, bir kural vardı. Hepsı başarılı mı? Değil. Ankara'da hatırladığım özel sektöre yaptığım iş, Cavcav Evi'dir, Selamoğlu villalarıdır. Başka da yoktur gibi-me geliyor. İstanbul'da da Sanayi Kalkınma Bankası. Özel kesime çok az proje yaptık diyebilirim. Bazı yaptığımız yapıları ben de beğenmem ama o zamanın şartları, teknoloji, malzemeler, bugün çok farklı. O yüzden o günün şartları içinde değerlendirmek lazım bazı şeyleri. Bir de şöyle bir zorluğumuz vardı. Tam proje sürüyor, bir haber geliyor; gelecek senenin bütçesine alınmamış. Hemen iki ayda proje veriyoruz, öbür seneye kalırsa paranı alamıyorsun. Batıda iki yılda bitecek proje için iki ay. Birisi 70 bin metrekare birisi 140 bin metrekare. Hayda, girşirsin çalışrsın verirsın falan. E tabi o zaman da ne doğru dürüst araştırma yapabilirsin ne doğru dürüst mimarlık yapabilirsin. Onları kimse bilmez. O şartlarda yapıldı birtakım projeler. Ben hâlâ üzülüyorum. Çünkü koca koca binalarda çok daha iyi şeyler yapılabilirdi. Ama o günkü şartlar onu gerektiriyordu. Çala kalem çalıştık uğraştık.

HÖ: Şimdilerde kamu, malzeme ve teknoloji konusunda çok fazla "Şunu yapma bunu yapma" demiyor. Hatırlarım Bayındırlık Bakanlığı'nın bir dönemler, kuralları çok bağlayıcıydı. Çatı olacak, fayans yedi sıra yapılacak, döşemelerde dökme mozaik kullanılacak vb. Buna karşılık şimdiye göre farkı da, yapının üslubuna karışmazlardı, değil mi?

EE: Hiç karışmazlardı. Bütün karışabildikleri malzemeydi. Biz malzeme konusunda hem Bayındırlık'ta hem TRT'de uğraştık. Bayındırlık'ta o zamanlar, suni taş kaplamayı katıyen kabul etmezlerdi. Onu hem Emniyet Genel Müdürlüğü'nde hem Bayındırlık Bakanlığı Genel Müdürlükleri'nde kabul ettirdik. TRT de kamu, yine şartlar vardı. Cephede istediğimizi koyamamıştık ama sonra kontrolörlük yaparken cephe elemanlarını değiştirdik. Öyle zorluklar vardı doğrusu. Ama kimse de şurayı şöyle bücktün, burayı böyle yaptın, Selçuklu istiyorum, kubbe istiyorum demezdi. Hep söylüyorum; her şey güllük gülistanlık değildi ama biz iyi şartlarda çalıştık, şanslıymışız. Şimdi çalışanlara Allah kolaylık versin. Sen hâlâ yapıyorsun, Can da hâlâ yapıyor. Çok zor yani. En azından konuşabilirdin adamlarla. Suzan Hanım vardı. Sen de hatırlarsın. Bayındırlık Bakanlığı'nda Proje Daire Başkanı.

HÖ: Suzan User.

EE: Çok ciddi bir hanımdı, bana tam faşist gibi gelirdi konuşması falan. Ama her zaman saygıyla konuşursun, dinler. Şimdi ben o kadını sevgiyle anıyorum. Şimdi öyle bir yönetici yoktur. Yiğit Gülöksüz de aynı. Toplu Konut Dairesi, İller Bankası. O kişiler bir daha zor gelir.

HÖ: Sizin ortaklığınız 2005'te bitmiş, gerçi siz 90'lı yıllarda İstanbul'a taşınmışsınız.

EE: Evet 98 diyelim ona. 90'lı yılların sonunda. Hep bir İstanbul sevdası vardı. Önce Zaferler taşındı. Sonraları birden bir günde Oran'daki evi satıp İstanbul'a taşındık. İşte bu oturduğumuz Zekeriyaköy, benim idealimde hep tek ev vardı.

HÖ: Ama büroyu taşımadınız, büro yine Ankara'da duruyor değil mi?

EE: Ankara'da kaldı. Ankara'daki büro 4-5 sene yürüdü. Çoğu zaman İstanbul'dan Ankara'ya yetiştik. Bir hafta Zafer geliyordu, bir hafta ben geliyordum.

HÖ: İstanbul'da büro açmadınız o zaman?

EE: İstanbul'da Ertur'un büro vardı işte. Turgut Bey'den ayrılınca Ertur'un büroda devam ettik. 90'lı yıllardan sonra.

HÖ: Anladım ama Ankara da sürmüş oldu o zaman?

EE: Evet, Ankara da sürmüş oldu. İstanbul'un kapanması 2005. İstanbul'da Gayrettepe'deki büroda Ertur, Zafer, ben 2005'e kadar birlikte çalıştık. Sonra baktım ki bazı anlaşmazlıklar oluyor, hesaplar kitaplar oluyor. Ben gidiyorum dedim. Ama bir sene önce haber verdim onlara. 2005'te ayrıldım ama 2004'te dedim ki 2005'ten sonra ben bırakacağım. Zafer pek kabul edemedi, neden gidiyorsun diye. Anlaşamıyoruz. Öyle yani artık bazı konularda anlaşamaz hale geliyorsun.

Çağdaş Sanatlar Galerisi Proje Maketi

Çağdaş Sanatlar Galerisi

HÖ: Sizin eşiniz de mimar. Sınıf arkadaşınız değil mi Sevinç Hanım? Ama onunla ilk yıllar dışında çok çalışmamışsınız.

EE: Onunla ilk başta çalıştık. Yalçın'la olan projede, Fatih Anıtı'nda, diğer projelerde... Ben yarışma sırasında biraz gergin ve sinirli oluyorum, kırıcı oluyorum. Mesela Side Yarışması'nı yaparken, çocuklar kabakulak oldu. Sevinç gidiyor, giremiyor, pencereden bakıyor geliyor. Akli orada, projeye tam eğilemiyor, beğenmiyor da. Yani biraz biz o yüzden Sevinç'le devam edemedik. Bir de çocukların büyüdüğü dönemde İmar İskan'a da gidiyor. Evdeki işler de yoğun. Özet olarak fazla kavga çıkmasın diye ondan sonra bıraktık.

HÖ: Kızınız ve oğlunuz da mimar. Onlarla çalışmadınız değil mi?

EE: Can ile çalıştık ama onla da anlaşılamadık. Sizin jenerasyonunuz yine iyi ama yeni jenerasyon çok daha farklı. Ben 1948'de on yaşındaydım, Londra Olimpiyatları'nı takip ediyordum o şartlarda. Gazeteci getiriyor gazeteyi, Ankara Hastanesi yapılıyor oraya ben götürüyordum, karşılığında bana Türkspor dergisi veriyordu. Bütün yarışmaları, olimpiyatları, özellikle atletizmi takip ediyordum. Defterim vardı tuttuğum, yazık üzülüyorum o deftere kaybettim. Ben daha on yaşındayken olimpiyatlarla ilgiliyim. Şimdi yirmi beş yaşında benim torunlar, bir şey oluyor gelin bakın diyorum bakmıyorlar. İlilenmiyorlar. Ama diyeceksin ki bu çağ böyle. Evet, bu çağ böyle.

Can ile çalıştık. Yarışmaya ayrılan zamanı boşa geçen zaman gibi görüyor. Onun için yapılan projenin bir karşılığı olmalı. Çok içtenlikle söylüyorum, hiçbir yarışmaya ben bunu düşünerek girmedim. Tabi bir ödül olur, para gelecek ama her yarışmaya amatör ruhla, heyecanla, geleceği düşünmeden girdik. Ama şimdiki gençler, başta Can olmak üzere öyle değil. Harcadığı zamanın karşılığını almak istiyor. Onun için Can'la bir iki yarışma yaptık baktım ki olmayacak, onu da öyle bıraktım. Sonra ben kendi başıma, tanıdık akrabam Pınar Ünal ile bir iki proje yaptım. Abu Dabi'ye, Kayseri'ye, Maraş'a proje yaptık. Yani hâlâ proje yapmayı özlüyorum. Farklı jenerasyonlar giderek daha değişik oluyor. Üç mimarlık fakültesi vardı. İTÜ, Akademi, ODTÜ ve şimdi 87 tane olmuş.

HÖ: 100'ün üstünde şimdi.

EE: Buradan çıkan adamlarla nasıl olur, nasıl döner? Çok zor bir dönem. Hakikaten bu dönem gençler için de çok zor. Biz iyi dönemde bu işi yapmışız. Şimdi teknoloji var, internet var, bilgisayar var, her türlü şey var ama Türkiye şartlarında bunların hiç kıymeti yok. Ben bir proje yaptım, son projem. Borusan Anaokulu Yarışması. Elle çizdim. Baktığım zaman çok hoşuma gidiyor. Elle bu kadar çizmişim kaç yaşında. 3-5 sene oluyor. Yetmiş beş yaşından sonra oturup bütün paftaları elle çizdim, maketi kendim yaptım, teslim ettim. Ve ben hâlâ iddia ediyorum benimki orada derece alan bütün projelerden iyidir. O yarışma beni sonlandırdı. Girmiyorum detayına. 1/100 ölçekli proje isteyip 1/200 ölçekli çizen projeyi birinci yaptılar. Bu olmaz yani. Ondan sonra da bıraktım. Ondan önce de ben Du-baide yarışma yapmışım, kule yarışması. Kayseri İç

Cavcav Villası, Ankara

Cavcav Villası, Ankara

Selamoğlu Villaları

Kale Yarışması'na da Pınar'la girmiştik. Başka bir iki yarışma daha yapmıştık şu anda aklıma gelmiyor ama Borusan benim yarışma hayatımı bitirdi.

HÖ: O zaman o Borusan projesini biz dergide yayınlatalım.

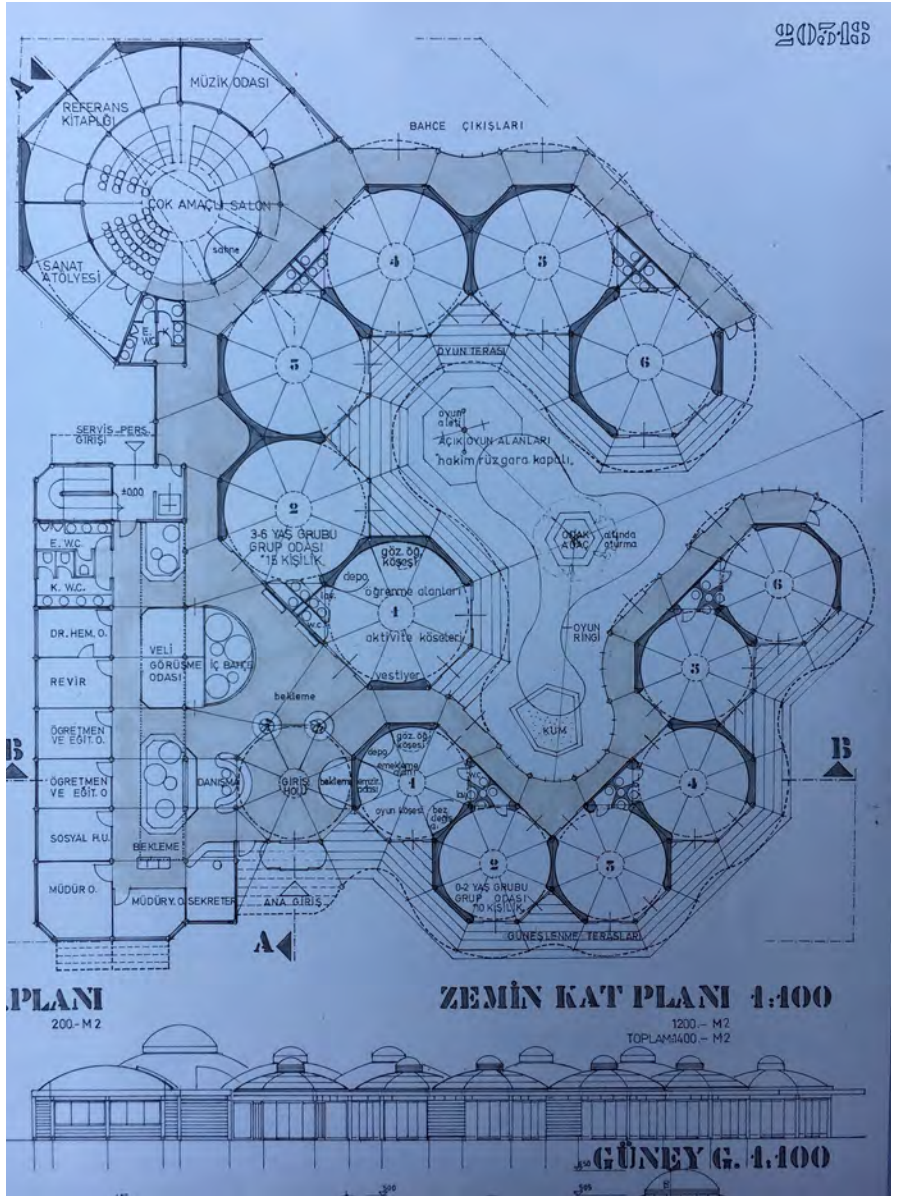
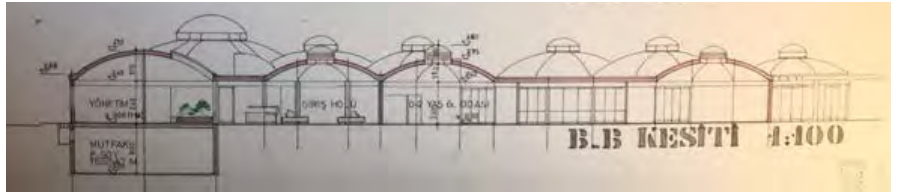
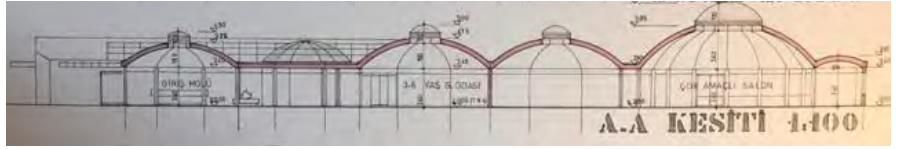
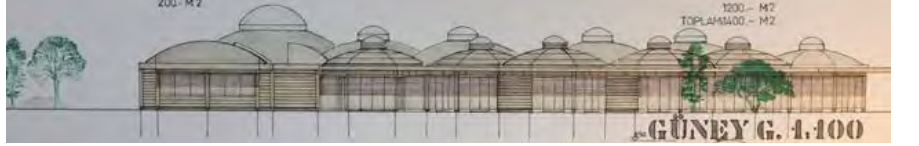
EE: Seksen yaşındaki bir mimarın yarışma hayatını sonlandıran proje diyebilirsin. Sinan Omacan, Engin'in oğlu. Babası Vakıf'tan benim en yakın arkadaşım. Sinan yarışmada jüri üyesiydi. Tek ona sözüm geçer, yakaladım onu, dedim ki "Sinan şöyle bir proje vardı". Hatırladı tabi çünkü elle çizilen tek proje. 100-150 tane proje varsa tek elle çizilen benim proje. Bilgisayar hiç yok. "Sizin döneminizden bir jüri olsaydı sizin proje birinci olurdu." dedi. Sizin dönem bizim dönem olur mu? Proje projedir. İster elle çizilsin ister bilgisayarda.

HÖ: Tabi, ne alakası var.

EE: Böyle söyledi, ben tabi yanıt veremedim artık onun üzerine. Ne deyim yani? Sizin dönem bizim dönem var mı? Mimarlık her dönem için aynı. Hâlâ o proje karşımdadır, duvarda duruyor. Bir de UIA'nın kongresi için açılan Kongre Vadisi Yarışması'na girdim. Orada vinçleri seçtiler. Bugünlerde bir dergide çıktı, bizim vinçler yine aynen o şekilde. Eleştiriyor, işte Türkiye'de her yer inşaat diye. Yüzkarası bir yarışmaydı o da ve sonra o işi Mimarlar Odası hiç yönetemedi. Onun yerine çok kötü yapılar yaptılar, Lütfi Kırdar'ın orada. Hâlâ hazmedemediğim bir yarışmadır. Onu da ben elle çizmişim o da karşımda duruyor. Böyle üç tane yarışma var şimdi bende. Ama öbürleri de şöyle var. Basıp saklıyorum. A3 boyutunda albümlerim var. Albümlerden 50-60 tane var diyebilirim.

Borusan Anaokulu Yarışması Proje Maketi

Borusan Anaokulu Yarışması Proje Çizimleri

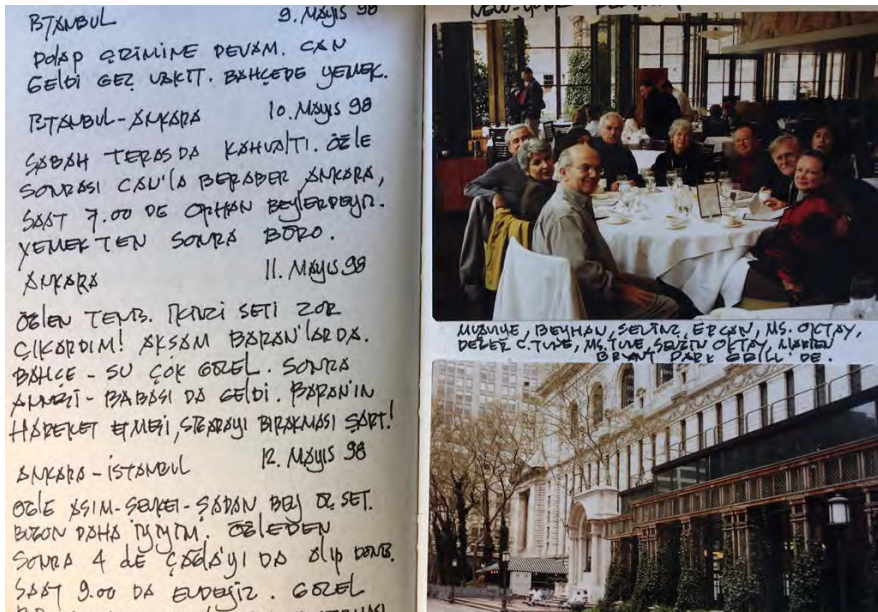
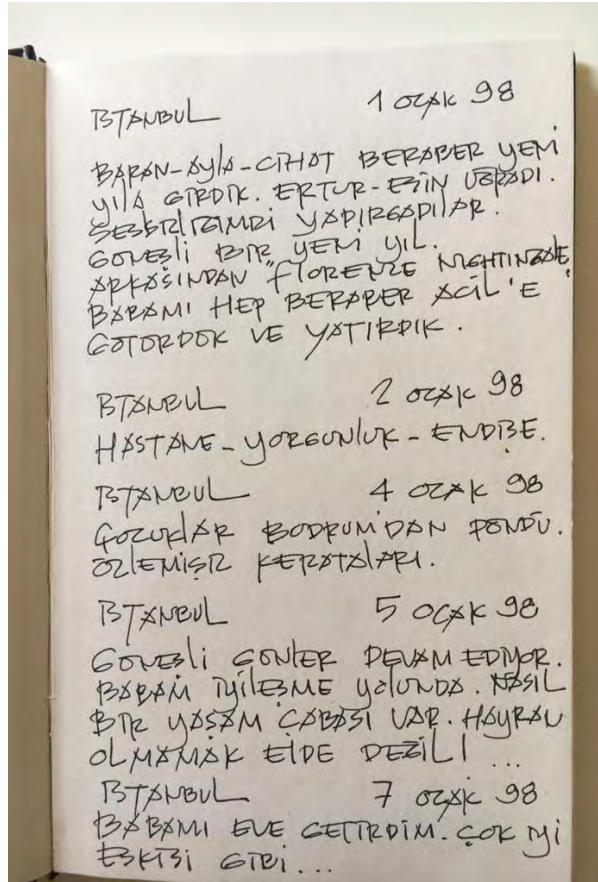
HÖ: Sizin belge saklayan, kayıt yapan bir insan olduğunuzu biliyorum. Defterlerinizi görmüştüm.

EE: Anı defterleri. Hâlâ devam ediyor. 20-22 defter oldu, 1998'den beri. Onun da başlangıcı şöyle oldu bir yılbaşında Cihat Fındıkoğlu, Baran İdil, Ayla İdil bizim evdeydi. Tam yılbaşı ertesi babam hastalandı. Florence Nightingale'e götürdük yatırdık, umutsuzduk. O günlerde başladım, 98 demek ki. Yirmi iki sene olmuş.

Defterleri seviyorum çünkü resimli. Siz dahil, çocuklar dahil bir sürü resim var onlarda. Mimarlıktan koptuk diyemiyorum çünkü seviyorum. Üç dergi alıyorum, TSMD'nin Serbest Mimar, Mimarlar Odası'nın Mimarlık ve Yapı dergisi. Arredamento da vardı, şimdi onu kestim. Yapı'yı, eksik olmasınlar gönderiyorlar. Mimarlıkla ilgili yarışma ilanı haberlere bakıyorum, Oda'dan gelenleri okumadan siliyorum. Bu kadar meraklı bir adamı bu hale getirdiler.

HÖ: Sizin yaşıtlarınızın çoğu okullarda, üniversitelerde ders verdi. Arkadaşlarınız Oda'da, derneklerde yönetici oldu. Siz bu ikisine de çok yanaşmadınız, neden?

EE: İTÜ Şehircilikte asistanlık yaptım. Başta anlattım ama eksik kaldı tamamlamadım. Orada ben her zaman çatışmacıydım. Sen de gençken öyleydin. Kemal Ahmet Bey'le çatıştık. Kemal Ahmet Bey çok kibardır, öbür kürsü elemanları da öyle. Benim sınıftan bir arkadaşı vizesiz bıraktı. İTÜ çok demokratiktir dedim ya. Oylama yapıyoruz bu çocuk geçer mi geçmez mi diye. Berabere kaldık. Sınıf arkadaşım olduğunu biliyor Kemal Ahmet Bey. Kürsü başkanı olarak benim

oyum iki sayılır dedi ve çocuğu vizesiz bıraktı. Çocuk sınıfta kaldı yani. En demokratik kurum da olsa bana göre değil. Benim gibi adamlar barınamazlar öyle yerlerde. 3-5 sene sonra Teknik Üniversite'ye gittiğimde, rahmetli Nihat Toydemir, "Erdoğan sen ne akıllı insanmışsın, bir sene sonunda buradan kaçtın" dedi. Onun için ben hiç sıcak bakmadım hocalık olayına. Zordur da.

HÖ: Yarı zamanlı hocalık da yapmadınız değil mi?

EE: O konulara hiç yanaşmadım ve ben şuna inanıyorum; sen de yapıyorsun hâlâ, en zor iştir hocalık. Onu ben kabul ediyorum. Hocalık yapıyorsan çalışman, ona zaman ayırman gerek. Ben doğrusunu istersen, Yüksel Erdemir'e, Edip Önder Us'a, Yıldırım Parlar'a hep şaşardım. Hocalık yaparlardı, bir yandan tenisi de aksatmazlar, yarışmaları da aksatmazlar. Nasıl hocalık yaparlardı, hâlâ ben şaşıyorum. Çok becerikli adamlar olmaları lazım.

HÖ: Evet zor tarafı var tabi ki.

EE: Biz o dönemde çok yoğun çalıştık, demin anlattım ya. Projeyi geliştirecek zamanımız olmuyordu. Bir de gidip hocalık yapacaksın, zor. Hakikaten çok yoğundu 70-80-90 dönemi. Ondan sonra zaten her şey altüst oldu. Ertur yaptı mesela İstanbul'da Beşiktaş'a gidiyordu. Zafer hiç yapmadı. Aslında öğrencilerle bir arada olmak, literatürü, gelişmeleri takip etmek güzel şeyler. Yakından tanıyorum, Afife Batur müthiş çalışkan bir insandır fakat Afife ile diğer kürsüler arası çekişmeyi hatırlıyorum. Afife gibi bir insanı bile çıldırtıyorlardı. Üniversitelerde hep kulis, birbirini çekememezlik vardır. Bilmem sizde var mıdır?

HÖ: Biz yarı zamanlı gittiğimiz için biraz o durumların dışında kalıyoruz.

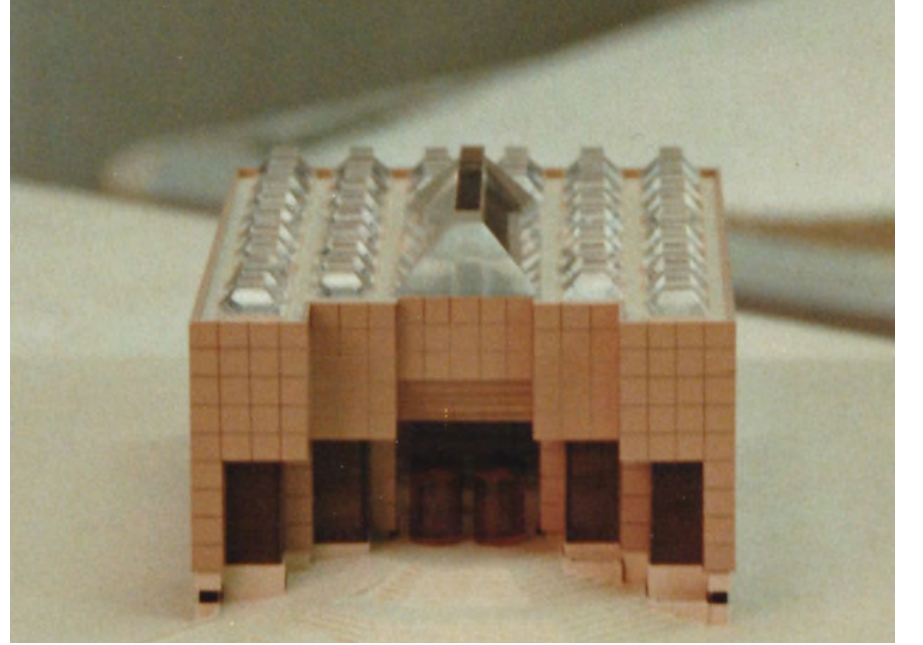
EE: Devamlı olanlar için çok zordur. Bizim üniversitelerde zordur ama dışarıda nasıldır bilemiyorum. Yoksa üniversite hiç reddedilemez. Çok iyi hocalar da gördük, en son Afife Batur. Afife kadar çalışkan, üretken bir insan ben görmedim.

HÖ: Afife Hanım, Oda'dan da uzak durmazdı, Koruma Kurulu'nda da görev yapardı.

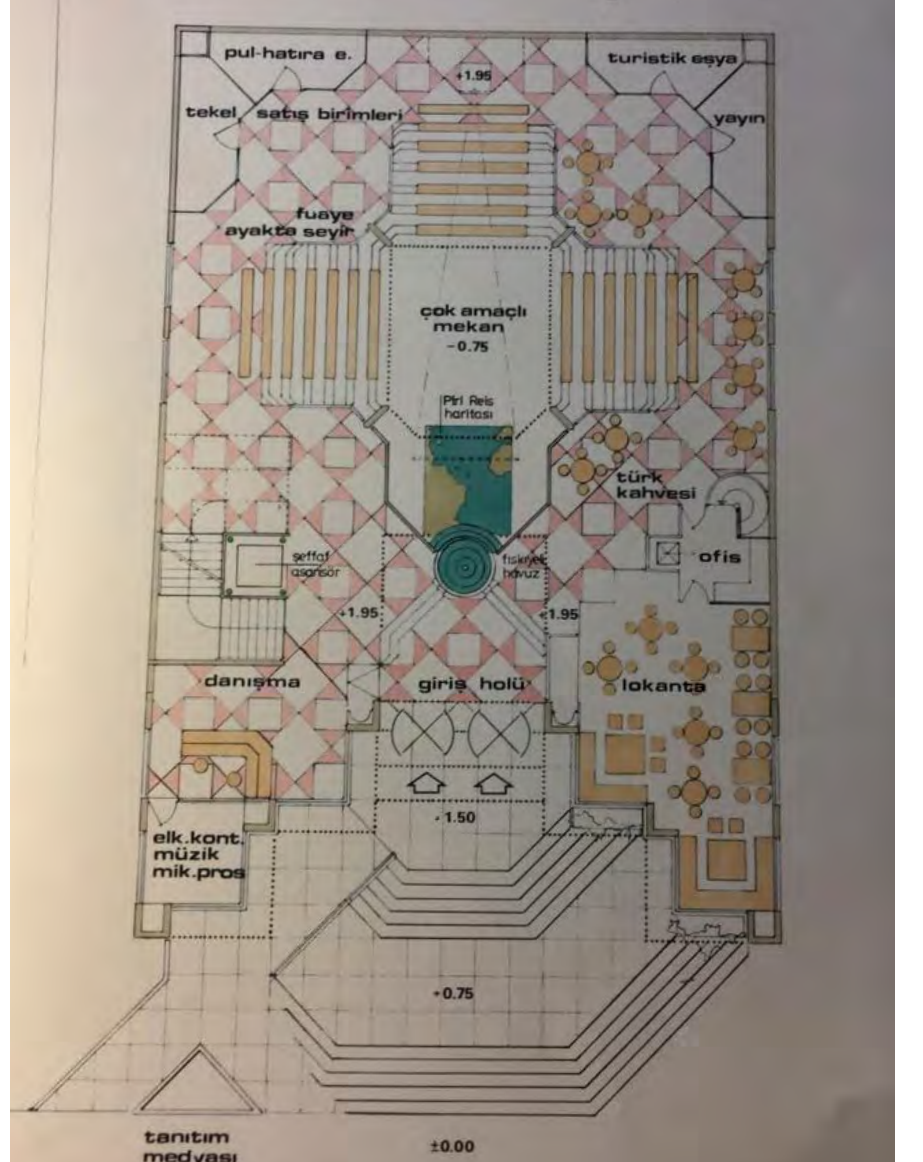
EE: Her şeye hep yetiştirdi. O ekstra bir yapı gerektiriyor. O bende yok. O ekstra yapıyı, senin bisiklete bağlayacağım. Ben onu tenise harcardım, haftada beş gün oynardım hiç aksatmadan spor, kayak filan. Diyeceksin ki kayağa gidene kadar hocalık yap. Çünkü kayağa gitmesen hocalık yapsan hem para kalır hem kayağa harcadığın para da sana kalır. Ya kayak ya gezi derken tüm paraları yedik. Ama hiç pişman da değilim.

Sevilla Expo '92 Dünya Sergisi Türkiye Pavyonu 2. Ödül

Sevilla Expo '92 Dünya Sergisi Türkiye Pavyonu 2. Ödül, Proje Maketi

Sevilla Expo '92 Dünya Sergisi Türkiye Pavyonu 2. Ödül

Dernek işine gelince, 1978’de Serbest Mimarlar Derneği tüzüğünü yapmak için avukat İlhan Kutay Bey’le toplantıyı Marmara Otel’inde yaptık. Tüzüğü birlikte hazırladık. Herkes katıldı, gayet heyecanlı bir toplantı oldu. Birtakım olaylardan sonra ikinci toplantıyı yapalım dedik 10-15 gün içinde. Sayı yirmi kişiden ona düştü. Üçüncü toplantıda üç kişi toplandık. Mimarlara güven olmaz. İlhan Bey’e ben bu işi bırakıyorum herkesin de parasını geri veriyorum dedim. Öyle kaldı. Bizim girişimimiz 1978’di. İkinci esas kuruluş 1987’de oldu.

Demek ki 9-10 sene sonra Serbest Mimarlar Derneği kuruluyor. Baran anlatmıştır bana, ikinci kuruluşta beni üye olarak almak istememişler. Şaşırmış Baran, niye tepki duyuyorlar diye. Çünkü Baran teklif etmiş Erdoğan’ı da alalım falan demiş. Kabul etmemişler. Orada iki tane neden var: Birincisi ilk kuruluşu ben başlatıp, katılım az olunca paraları iade edip olmuyor deyip sürdürmediğim için herhalde beni bu işi baltaladı zannettiler. İkincisi de hep olurdu, sağ-sol meselesi. Mesela Yavuz Önen grubu soldur. Yüksel Erdemir, Yıldırım Parlar karşı gruptu daima. Yavuz benim arkadaşım diye kabul etmemiş olabilirler. Bilemiyorum, Baran öyle söyledi. Yoksa Serbest Mimarlar, Türkiye’nin halini görüp örgütlenmesi gerektiğine inandığım bir kurum. İyi de iş yapıyorlar, gayet güzel yayınları var, ben çok beğeniyorum. Benim için Serbest Mimar şimdi birinci dergi oldu.

HÖ: Teşekkür ederiz.

HÖ: Erdoğan Ağabey arkadaşların sana “Hans” diyorlar, biraz da onu anlatsana.

Süleyman Demirel Üniversite Kampüs Projesi Maketi

Süleyman Demirel Üniversite Kampüs Projesi Vaziyet Planı

EE: İftihar ediyorum ben Hans olmakla. Onu bana Baran taktı. İz Kanalı’nda Serhan Balı’nın programları olurdu. Salı ve perşembe günleri. Viyana’ya gidiyor Beethoven, bir yere gidiyor Schubert, başka bir yere gidiyor Mendelssohn. Bu kişilerin Avrupa’daki doğduğu yaşadığı yerlere gidiyor. Konserleri de veriyor ama daha çok peyzajı ve binaları veriyor. O kadar güzel ki hayran kalıyorum. Onları gördükten sonra dedim ki Baran bana iltifat ediyormuş. Ben de Almanlığım ile iftihar ediyorum. Binaları hakikaten çok güzel. Bakıyorsun müzisyenler öyle, binalar öyle...

HÖ: Sizin Almanlıkta biraz kuralcılık da var herhalde?

EE: Almanlarda var o evet. Kuralcılık olmadan da bir şey olmaz. Kural olacak. Ben hâlâ kurallara uyarım. Şu var; o tavrıma karşın bürodaki adamlara sor, bizim bürodan Tamer Başbuğ dahil 60-70 kişi geçmiştir, hep si beni iyi anar. 40-50 senede bir çocuğa kızdım, o da Sualp Güreşçioglu. Beni nefretle anıyor olabilir. Benim sandalyemi almış ben yokken, almış masasına götürmüş. Geldim, benim sandalye yok. Kıyameti kopardım, tabi sonra utandım. Benim bir de malzeme merakım vardır. Gönyemi kimseye vermem, iskemlemi, masamı filan. Öyle bir tarafım da var o da Hans’lıktan geliyor. Bir keresinde Sevinç’le yine bir yarışmaya girdik. Ankara’ya ilk geldiğimizde, Gelincik Sokak’ta, Kavaklıdere’de. Askerden geldim, 64-65 yılları. Evde çiziyoruz tabi, o zamanlar imkan yok. Hem yemek masası hem çizim masası. Benim de gönyelerim var çok güzel; Türkiye’de olmayan dışarıdan getirttiğim, büyük gönyeler. Sevinç İmar İskan Bakanlığı’nda çalışan bir desinatör buldu. Çocuğu getirdi, bize yardım edecek. Çocuk yanlışlıkla gönyelerden birini kırmış. Sevinç de adamı öyle bir korkutmuş ki. Fenalık geçirmiş kırdım diye. Öyle bir tarafım vardır maalesef.

HÖ: Şu anda mimarlık yapmıyorsunuz ama ortamı izliyorsunuzdur. Günümüz mimarlığını, şu anda dünyada yapılanları, Türkiye’de yapılanları nasıl değerlendiriyorsunuz?

EE: Valla Türkiye’de son dönemde yapılan pek doğru dürüst yapı hatırlamıyorum. Belki unutkanım ondan. İyi mimarlar dersin Şevki Pekin’i de kaybettik. Hasan Çalışlar-Kerem Erginoğlu iyi. Tülin Hadi ile Cem İlhan da iyidir, Cafer Bozkurt da iyi. Gençler içinde, sizle beraber, ben onları seviyorum, iyi şeyler yapıyorlar.

HÖ: Genç dediklerinin hepsi elliyi geçti söyleyeyim.

EE: Sözüm ona genç, dediğin gibi. En gençlerden senin bildiğin var mı? Sen bana söyle. Daha otuzlu yaşlarında olan.

HÖ: Ankara’da, İstanbul’da ve İzmir’de iyi işler yapan gençler var, siz tanımamışsınız belki onları.

EE: Evet tanımıyorum.

HÖ: Peki son yarışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz? İzliyor musunuz?

EE: Yarışmalara hiç bakmıyorum acı bir şekilde. Hemen geçiyorum. Zaten yarışmalarda artık bilgisayar hakim. 3D mi diyorsunuz; perspektifler, biraz yapay geliyor bana, belki yaştan dolayı. O yüzden benim pek ilgimi çekmiyor doğrusunu istersen. Dışarıdan çok sü-

İzmir Fuar Merkezi ve Otel Projesi Yarışması 2. Ödül

per yapılar gibi gözüküyorlar ama... Şimdi biraz tepki de doğdu biliyorsun “star mimarlık” diye, gösteriş olarak yapıyorlar. Bizim mimarlığımız, en başından beri söylediğim gibi, eskide kaldı. Biçimli işlevli falan onlar da bana çok ters geliyor.

Mesela bir tane örnek vereyim. Zaha Hadid’i hep basıyorlar, Azerbaycan’da yaptığı yapıyı. Gençlere süper gelebilir ama bana hiç güzel gelmiyor. Ama Zaha Hadid’in Anvers’teki yapısı, binanın üzerinde yaptığı uçurduğu yapı beni büyüledi. Onu bu sefer gidip gördük. Can, Sevinç, Akca ile bir Belçika gezisi yaptık. Çok güzeldi; Belçika Gent, Brugge. Özellikle Gent ile Brugge. Bugünkü şartlarda teknoloji ile yapılan yapılar. Eskiden hiç düşünemeyeceğimiz yapılar. Anvers’te müze, son yaptıkları müze, onun dolaşımı, içi falan çok hoştu. Amerika’da falan yapıyor bir şeyler. En son Seattle’da Koolhaas’ın kütüphanesini gördüm.

Artık teknolojinin getirdiği mimarlık var batıda, bana öyle geliyor. Ben Aalto’cuyum. Diyorum ya eskide kaldık. Ben hâlâ kimi seviyorsunuz, kimi beğenirsiniz desen Aalto derim. Aalto bizim 60’lı yıllarda son sınıfta proje yaptığımız zaman yıldız olan insan. Hâlâ bence yıldız. En son bir Avustralya gezimiz oldu. Sydney operası, benim hayallerimin binası. Onu da gördüm rahat ettim. Bir de sevdiğim adam da Aalto’dan sonra Renzo Piano. İngiliz’in Grimshaw’un yaptığı Arter de o kadar fena değil. Daha içine girmedim ama.

HÖ: Ben gezdim o yapıyı, fena değil evet. Ama tabi şöyle bir sorun var. İngiltere’de yapılmış gibi bir yapı, pırl pırl. Bulunduğu yerin kaotik ortamı içinde biraz yabancı duruyor. Ama kendi içinde tutarlı bir yapı. Ben de sevdim doğrusu.

Dünyada da mimarlığa olan bakış değişti tabi değil mi? Sizin yettiğiniz dönem, belki bizim zamanımızda da öyleydi, yapının toplumsal bir görevi olması, işlevini yerine getirmesi gibi beklenirken, şimdi mimarlardan ikonik bir nesne tasarlaması bekleniyor. Mimarlar da akla ziyan geometrilerin peşinde koşuyor. O yüzden sizin Aalto’yu beğenmeniz çok denk düşüyor bence.

EE: Şu da var. “Hansa dönersek” o anlayış, bizi biraz kuralcı yaptı. Bizi, hayalimizi dumura uğrattı. Daha iyi şeyler yapabildik. Tamam, vakit yoktu, çok kısa süreler vardı ama gene de ona rağmen daha iyi şeyler yapabildik. Biz kafayı ona çok taktık. Her şey işlev değil artık mimarlıkta. Mimarlıkta bir de plastik var, onu biz ihmal ettik. Ben kendimi eleştiriyorum. Dönemdi, zamandı başka hikaye tabi. Şimdi tabi çok imkan var. Bir kere bilgisayarın getirdiği olanak müthiş bir şey. Her şeyi yapabiliyorsun artık. Her türlü şeyi görebilirsin.

HÖ: Erdoğan Ağabey uzun bir konuşma oldu, çok teşekkür ederim.

EE: Ben teşekkür ederim.

19. yüzyıldan kalma bir çikolata fabrikasından stüdyo ve konuta dönüştürülen bu yapı, üç katında kullanılan üç farklı inşaat tekniği ve ilginç tipolojisiyle bölümde yer alıyor.

ÇİKOLATA FABRİKASINDAN KONUTA

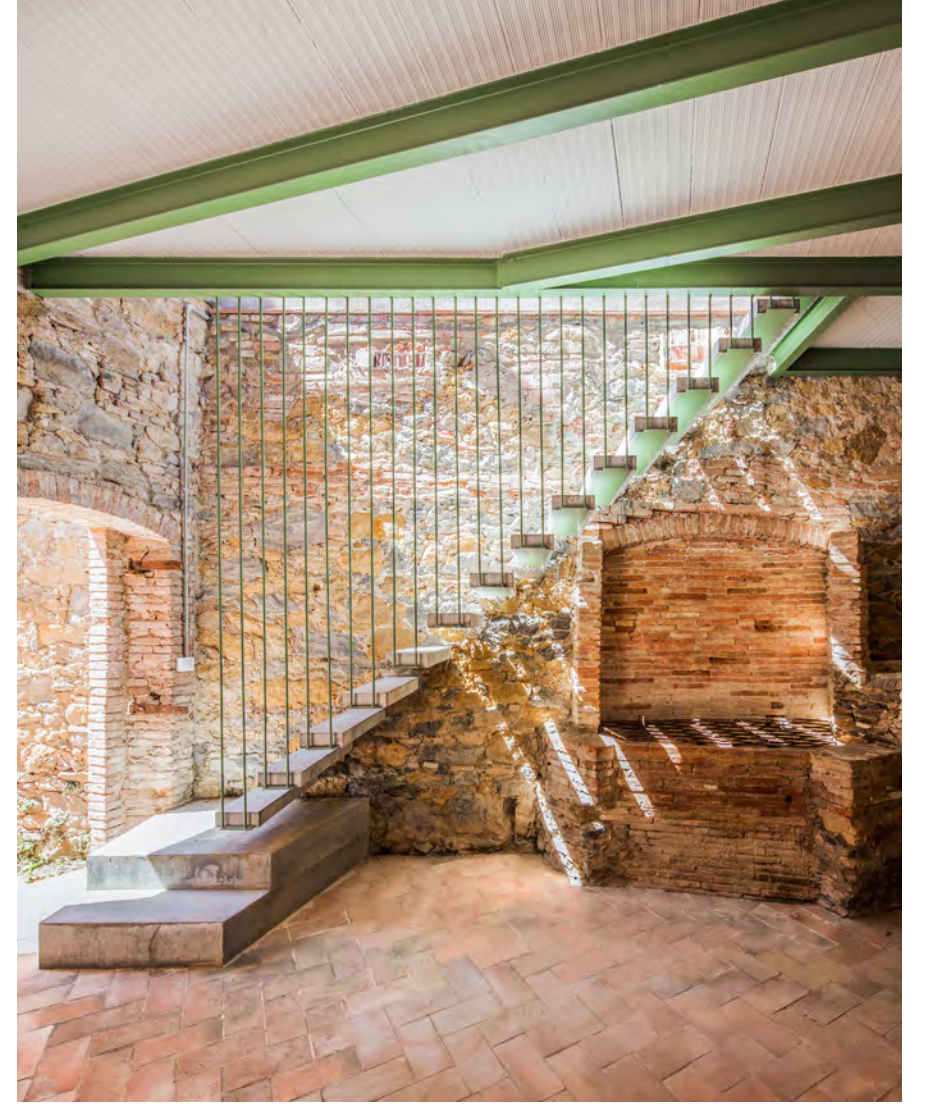
Küçük La Bisbal kasabasının eski kent merkezine giden ana yollarının üzerinde 19. yüzyıl sonlarından kalma bir adada yer alan ve eski bir çikolata fabrikası olan bu yapı, ilginç ve merak uyandıran tipolojisi ile dikkati çekmektedir.

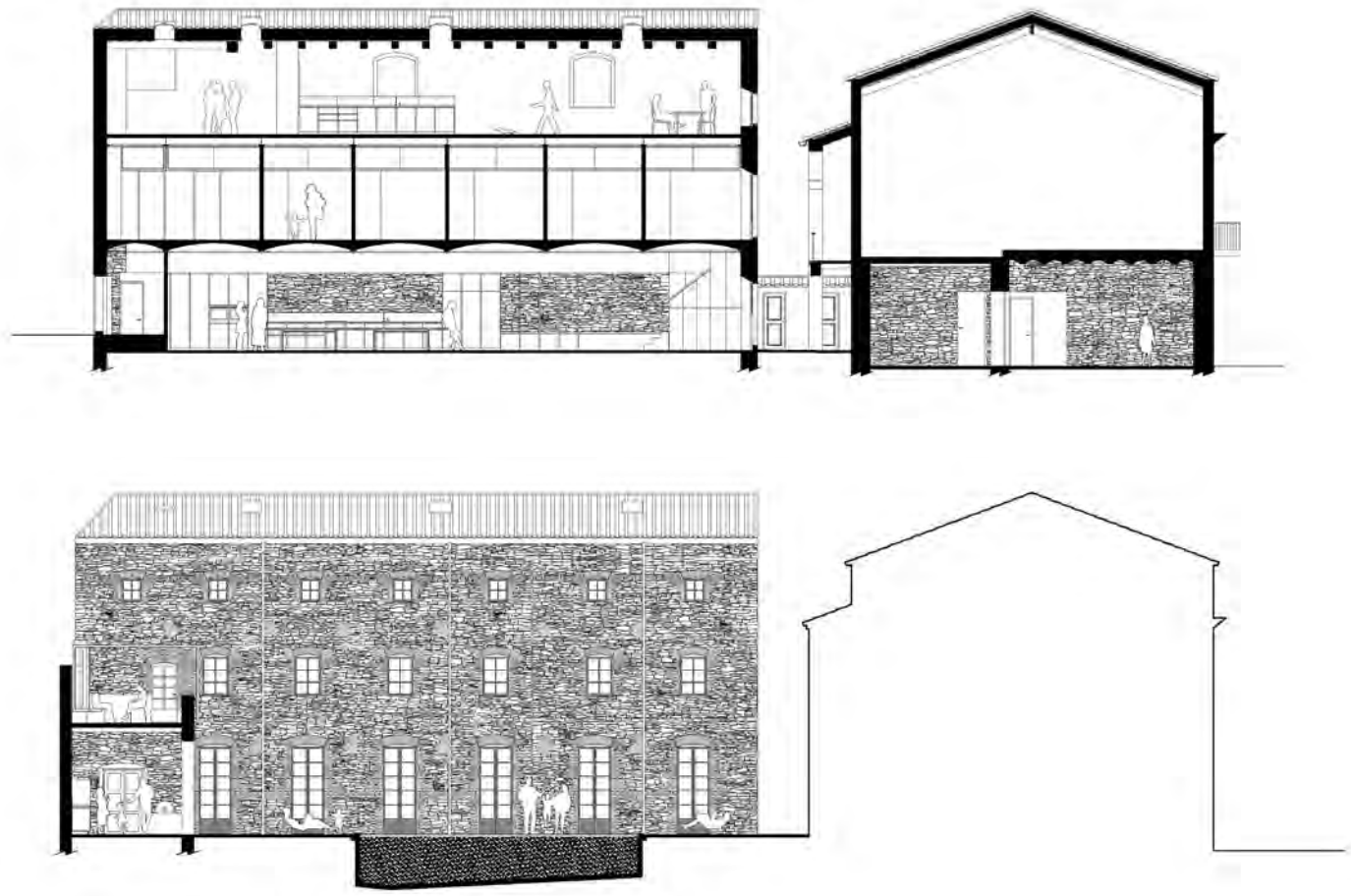
Yığma taş cepheli, üç katlı olan yapının her katı farklı bir teknik kullanılarak inşa edilmiştir. Zemin kat, bir Katalan tonozunu destekleyen metal kirişlerden oluşmaktadır. Birinci katı güzel bir ahşap çerçevede yer alan metal kirişler taşır. Çatının kendisi ise seramik kaplama ile bitirilmiş ince bir tuğla döşemeyi destekleyen büyük kütüklerle taşınmaktadır.

Proje, orijinal binanın özgün karakterine değer veren bir aile için, başlangıçta endüstriyel nitelikte olan yapıyı bir stüdyo ve konut alanına uyarlar. Bu nedenle proje, daha küçük mekanlar gerektiren yeni alan dağılımına karşın, üç farklı tavan görünüşüne olanak veren ufak düzenlemeler ve çözümler sunarak orijinali korunan alanların keyfini çıkarmaya izin veren bir çözüm önermektedir.

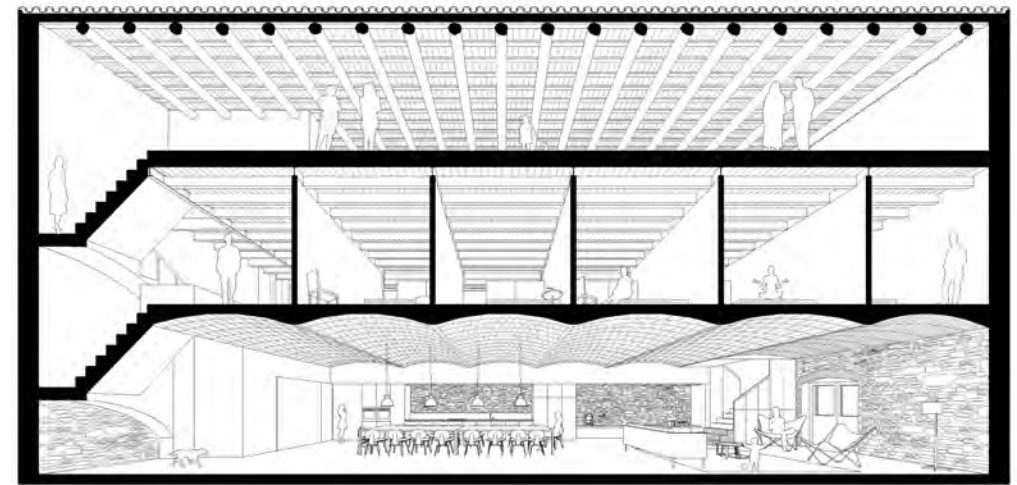
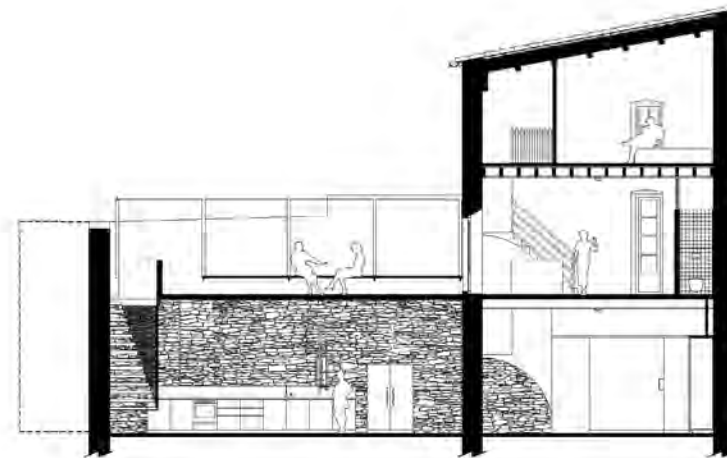
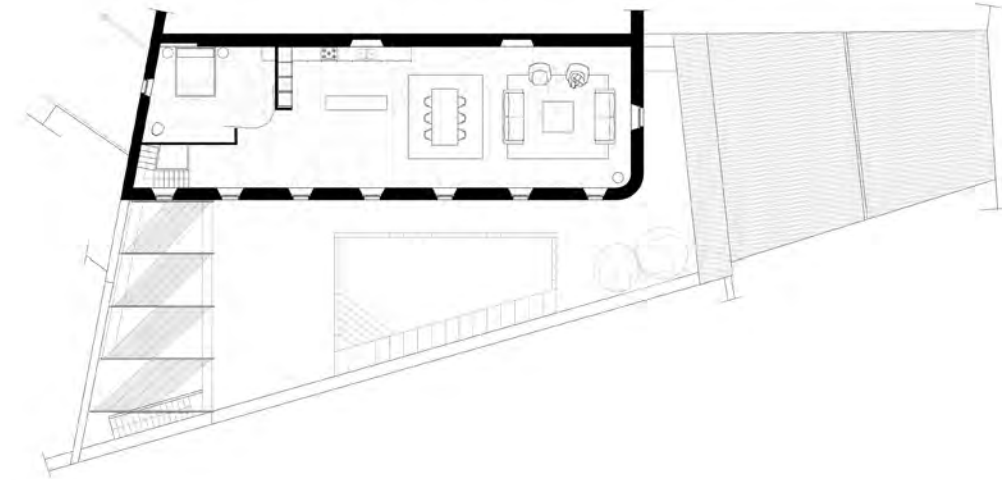
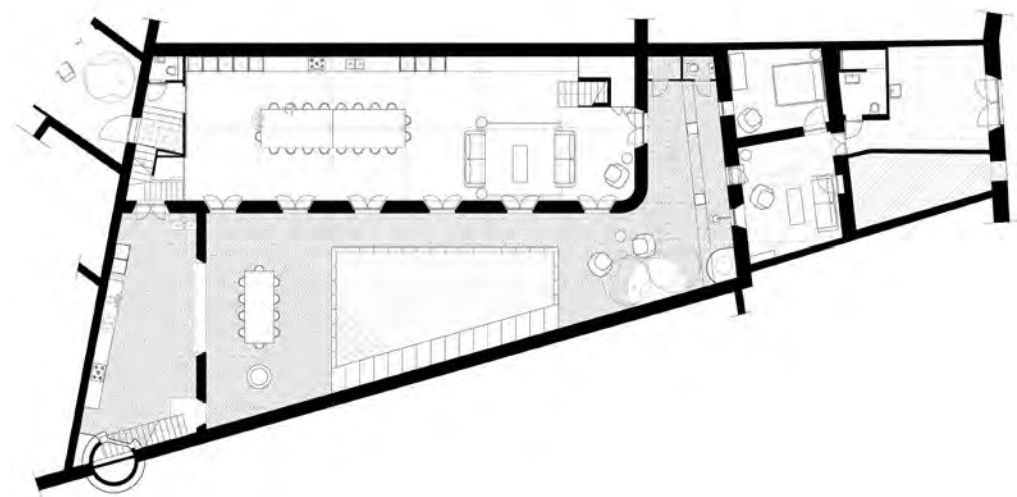
Yapıda orijinal merdiven korunarak binanın diğer ucuna, ortak alanların ve odaların esnek kullanımına izin veren yeni bir merdiven eklenmiştir. Böylelikle aile bireyleri hem mahremiyetin, hem de özerkliğin bir arada sağlandığı evin tadını çıkarabilmekteler.

Ampurdà'nın muhteşem Akdeniz iklimi göz önünde bulundurularak, dış alanlarda da yeni bir düzenlemeye gidilmiş, zemin katta salon ile çevrili avluda küçük bir havuz, bir veranda, mutfak ve yemek odası ile birinci katın terası bu yeni kullanıma uyarlanmıştır. Verandaya yeni bir merdiven yerleştirilmiş ve iç mekanda bulunan esnekliğin dış mekan kullanımında da tekrar edilmesi sağlanmıştır.

Tasarım : Anna & Eugeni Bach
İş Ortakları : Charline Boks, project architect
Yapım Yılı : 2019
İnşaat Alanı : 550 m2
İşveren : Özel
Yüklenici : Oak 2000 SL
Projenin Yeri : La Bisbal d'Empordà, Girona
Fotoğraf : Eugeni Bach

GÖZTEPE GÜRSEL AKSEL STADYUMU

*İzmir Göztepe Gürsel Aksel Stadyumu,
zarif mimari tasarımının yanı sıra,
kentlerin gelişmesi sürecinde
alınan imar plan kararlarının ne denli
tartışılması gerektiğini de gündeme
getirmesi açısından iyi bir örnek...*

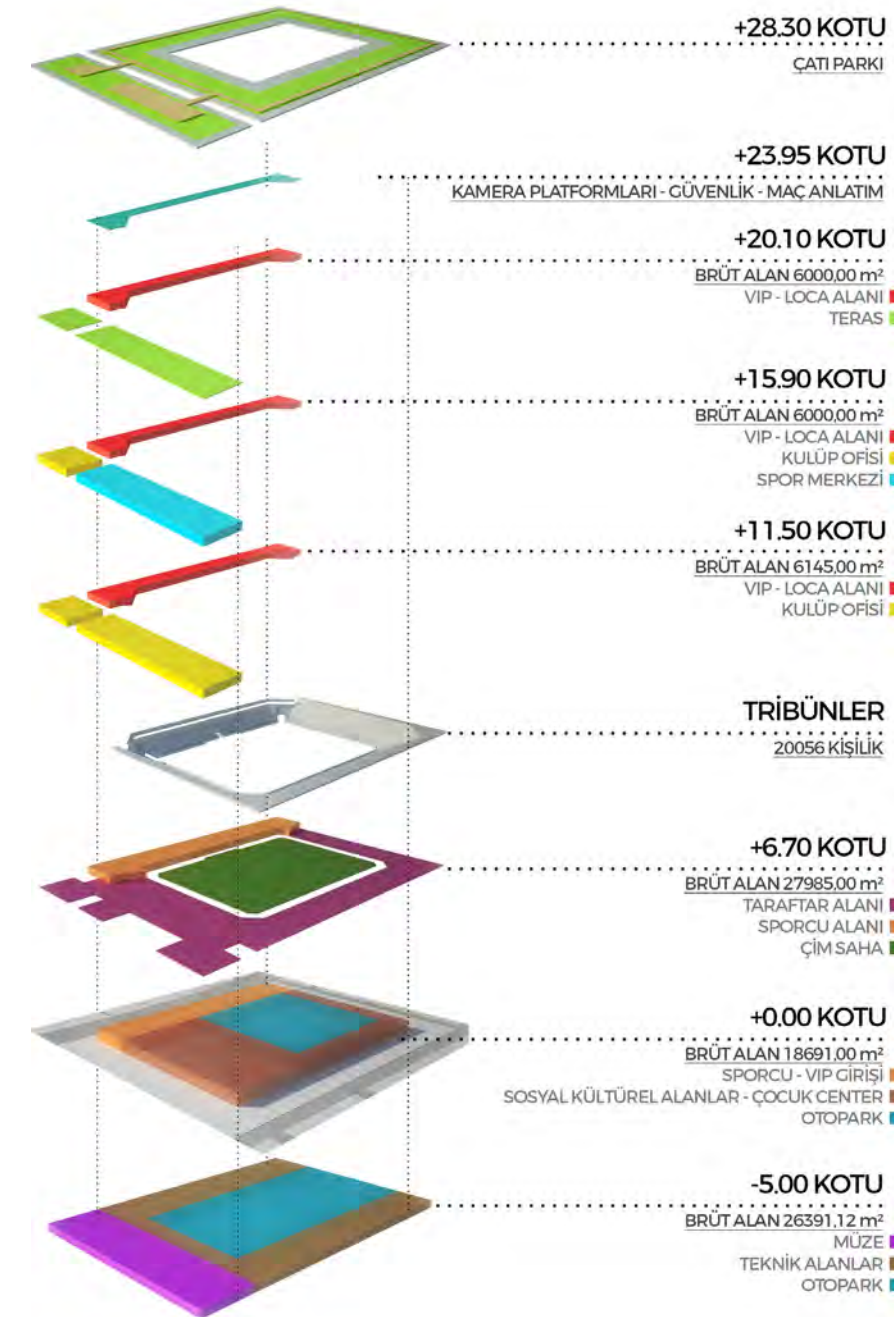

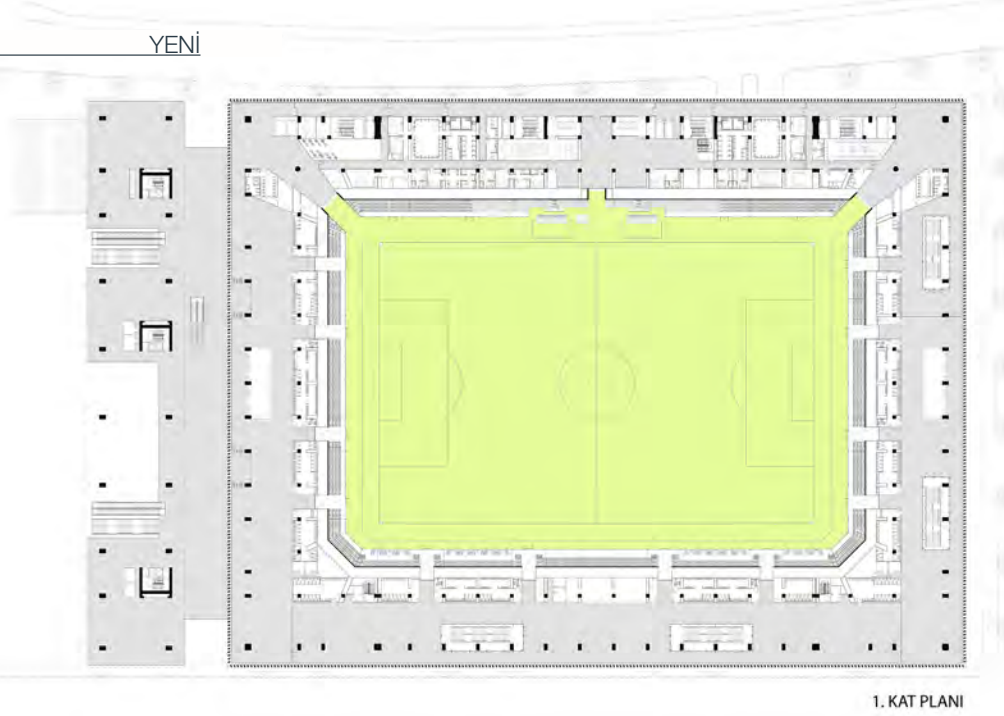
Gürsel Aksel Stadyumu Göztepe Kulübü için, eski stadyumun yerine, İzmir'in Konak ilçesinde konumlanmak üzere günün ve şehrin ihtiyaçlarına göre UEFA ve Futbol Federasyonu kriterlerine uygun şekilde tasarlanmış karma kullanımlı bir yapıdır. Stadyumun bulunduğu alan çevresinde yoğun şekilde konut yerleşimi bulunmaktadır. Bu nedenle yapının on beş gün ara ile kullanılan bir stadyumdan çok çevresi ile 7/24 etkileşim halinde olabilecek bir yapı olması öngörülmüştür.

Gürsel Aksel Stadyumu'nda futbol sahası alışımlışın dışında, zemin-den 670 cm kadar üst kotta konumlandırılarak, yılın her günü çevresi ile ilişki kuracak fonksiyonlara yer açılmıştır. Stadyum bulunduğu çevrede spor merkezi olmanın dışında; çocuk eğlence merkezleri, yeme-içme alanları, spor müzesi, sergi alanları, kapalı otoparkı ile de çok yönlü hizmet vermek için tasarlanmıştır. Ana caddeden stadyuma yaklaşılan cephede stadyum önünde bulunan ofis kullanımı için ön görülmüş kütle zeminden kopararak stadyumun zemin katı ile meydan ilişkisi sürekli kılınmış ve açık alan kullanımı maksimize edilmiştir.

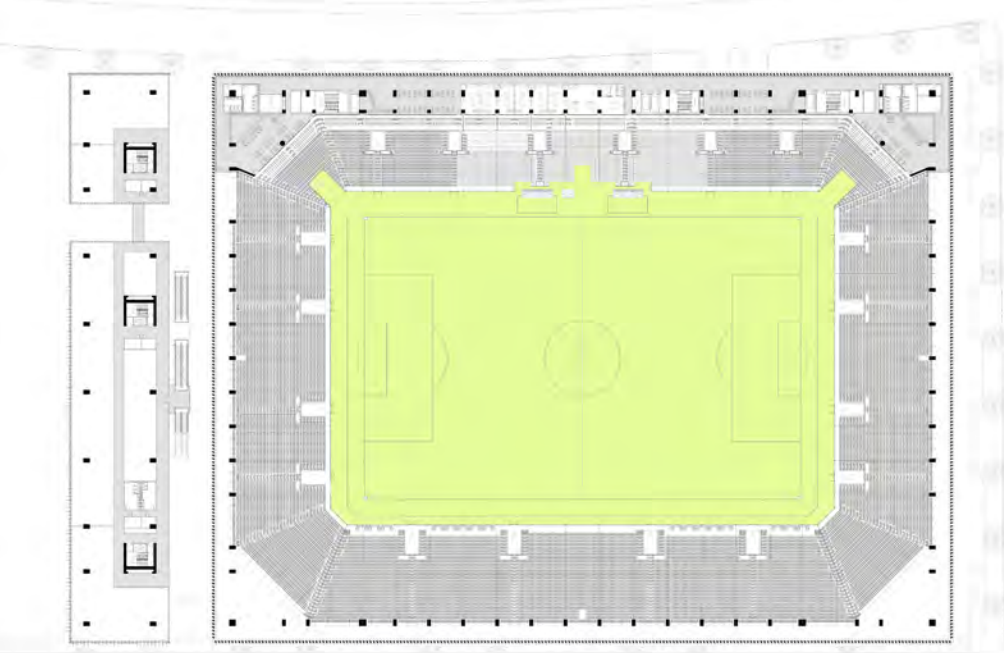
Stadyumun çelik çatısı, yoğun konut dokusu içinde çevre sakinleri için bir kaçış ve nefes alma alanı olarak değerlendirilmiştir. Bu bakış açısına bağlı olarak çatı yeşil çatı olarak tasarlanmış ve yürüme parkurları ile çatı üzerinde dolaşıma imkân sağlanmıştır. Gürsel Aksel Stadyumu'nun konut dokusu içinde yer alacak bir stadyum olduğuna dikkat edilerek cephe tasarımında yansıtıcı olmayan, bulunduğu dokuya uyum sağlayacak ve konut yapıları ile stadyum arasında bir tül görevi görecektir. Stadyumun çatısı, yoğun konut dokusu içinde çevre sakinleri için bir kaçış ve nefes alma alanı olarak değerlendirilmiştir. Bu bakış açısına bağlı olarak çatı yeşil çatı olarak tasarlanmış ve yürüme parkurları ile çatı üzerinde dolaşıma imkân sağlanmıştır. Gürsel Aksel Stadyumu'nun konut dokusu içinde yer alacak bir stadyum olduğuna dikkat edilerek cephe tasarımında yansıtıcı olmayan, bulunduğu dokuya uyum sağlayacak ve konut yapıları ile stadyum arasında bir tül görevi görecektir.

Gürsel Aksel Stadyumu 20000 kişi kapasitelidir. Batı yönünde protokol, vip ve basın tribünleri, localar ve sporcu alanları bulunmaktadır. Kuzey, güney ve doğu yönlerinde ise kesintisiz şekilde seyirci tribünleri bulunmaktadır. Zemin katta batı yönünde vip, protokol ve sporcu girişleri ile otopark girişleri yer almaktadır. Kuzey, güney ve doğu cephesi zemin katında çevre sakinlerine hizmet verecek yeme-içme alanları ve sosyal alanlar bulunmaktadır.

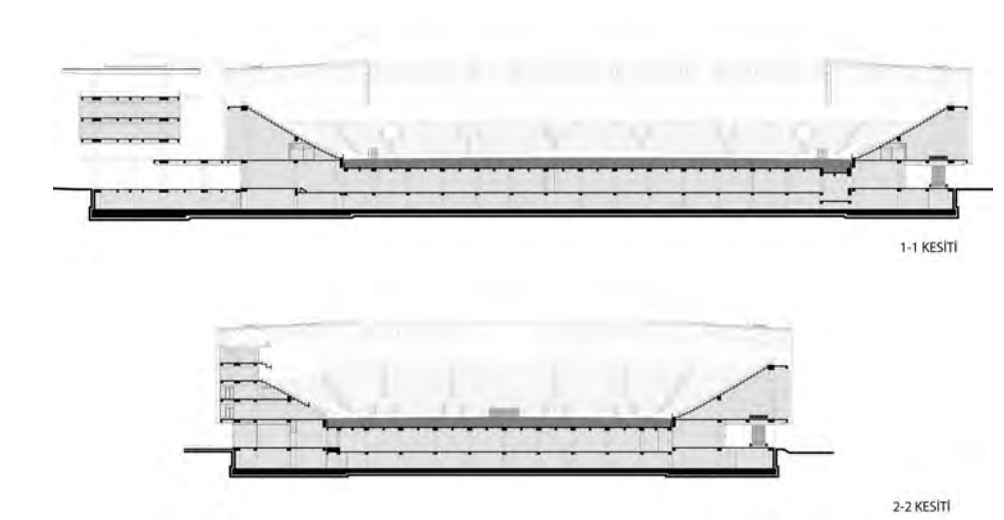

1. KAT PLANI

3. KAT PLANI

1-1 KESİTİ

2-2 KESİTİ

Projenin Adı : Göztepe Gürsel Aksel Stadyumu
Projenin Yeri : İzmir Konak Üçkuyular
Proje Müellifi : DB Mimarlık - Bünyamin Derman
Tasarım Ekibi : Başak Şahin, Betül Karanfil, Semih Arslan, Özlem Özden, Özkan, Sevginur Sümengen, Ahmet Boz, Murat Altıntaş
Statik : Perform mühendislik / İz Mühendislik
Mekanik : Anka Mühendislik
Elektrik : Enmar Mühendislik
İşveren : Göztepe Spor Kulübü
Proje Yılı : 2016 / 2019
İnşaat Bitiş Yılı : 2020
İnşaat Alanı : 94541m²

SEMTİN YENİ KOMŞUSU

Göztepe Gürsel Aksel Stadyumu, mahallenin ortasında yer alan ve eski stadyumdan boşalan arsaya taşınan, ancak bunu yaparken de sakin, çevreye saygılı ve neredeyse çekingen bir tavır sergileyen bir yeni komşu gibi...

İLHAN KURAL

Kentin ortasına spor sahası, özellikle de stadyum yerleştirme kararı, şüphesiz kent planlaması açısından çok tartışılacak, sorunlu bir karar. Her ne kadar yeni yapı, eskiden mevcut olan ve yıkılan stadyumun yerine yapılmış ise de, yerinin burası olup olmadığı tartışılır. İstanbul Kadıköy'de Fenerbahçe, Dolmabahçe'de Beşiktaş Stadyumları bu sıkıntılı durumlara iyi birer örnek. Stadyumların doğaları gereği içlerine kapanık, çevreleri ile ilişki kuramayan yapılar oluşu; on binlerce kişinin haftanın belirli günlerinde araç ve yaya trafiğinin aksamasına yol açacak bir yoğunluğa ulaşmasına karşın diğer günlerde bu yapıların atıl kalmaları; otopark sorunları, çevreye verilen sıkıntılar... Hep yanlış alınan zoning ve yerleşim kararlarının sonucunda ortaya çıkan sorunlar.

Göztepe Stadi'nın konumuna, yaratılan bu sorunlar açısından bakmak olası ama ben yapıyı başka bir açıdan, mimarisi üzerinden ele almak istiyorum: Proje mimarlarının yukarıda sayılan tüm sorunların bilincinde olduğunu, bunları en aza indirmenin yollarını aradığını ve kentin bu bölgesine bir stadyumun verilebileceğinin ötesinde olumlu bir katkıda bulunmayı amaçladıklarını görmek mümkün.

Öncelikle çevreyi oluşturan kent dokusu ile olan gaba-ri birlikteliği, yapıyı mahallenin kendi özgün ölçeğinde tutabiliyor; tüm ofis işlevlerinin kompleksin batı tarafında ve tribünlerin oluşturduğu ana kütleden kopmuş bir blokta yer alması, önünde batı yönünde kamusal bir alan/meydan önermesi ve dil olarak da bir ofis yapısının sadeliğine indirgenmiş olması çok olumlu.

Batı bloğu, sahip olduğu cephe dili ile hem sokak ölçeğini yakalıyor, hem de getirdiği güncel yapı ifadesi ile mevcut dokunun devamlılığını sağlıyor.

Burada ana sorunlardan birisi zeminde sokak ile ilişki kurmanın zorluğu şüphesiz. Yapı, normalde zemin kotunda bulunması gereken yeşil saha düzlemini, yolun bir üst kotuna taşıyıp, altta sokak seviyesinde, alışverişe ve diğer ticari kullanımlara yer vererek, bu ilişki sorununu çözmek için bir öneri getiriyor. Bina- nın zeminden kopartılıp altının boşaltılması fikri tasarıma modern mimari (özellikle de Le Corbusier) ile girdi; amaç zemini toplumun kullanımına açıp dış mekan ve yeşil alan devamlılığını sağlamaktı.

Burada mimarlar sorunun çözümünü, yapının altını boşaltarak değil ama çevre ile olan ilişkiyi devam ettirecek bir 0.00 kotu platformu oluşturarak ele almış. Otopark sorunu da kısmen bu kotta, kısmen de bodrumda çözülüyor. Tribünlere olan girişi de bir üst kota alınca +6.70 kotu ana dolaşım ve fuaye kotu oluyor. Bu kotta mimarlar çok ince bir tasarım kararı ile tüm cephe boyunca uzayan filigran bir cidar yaratıyor. Böylece fuaye/dolaşım/giriş katı hem doğal ışıktan mahrum kalmıyor, hem de çevre yapılara karşı bir mahremiyet ve ses kontrolü getirilmiş oluyor.

Stadyumun plan geometrisinin çok net olmasının yanı sıra yapının alçak gönüllü kesitleri de çok başarılı. Çatının halka açık bir yürüyüş parkuru ve yeşil yüzeylerle değerlendirilmesi de çevre halkına katkı sunması bakımından olumlu. Komşumuz belki etrafı boş, kent merkezi dışında yer alsaydı farklı davranacaktı; bugün dünya literatüründe ve hatta Türkiye'de gördüğümüz ve birer fetiş objesi olarak ele alınmış stadyumlara karşılık kentin göbeğinde, çevresel ve bağlamsal koşulların dikte edici olduğu bir konumda tasarlanabilecek kent içi stadyum tipolojisine DB Mimarlık'ın iyi ve öğretici bir örnek sunduğunu düşünüyorum.

Göztepe Gürsel Aksel Stadyumu hakkındaki gerçek değerlendirmenin şüphesiz binanın kullanılmasından sonra yapılması daha doğru olacaktır, ancak yapı, mahallenin sevilen ve saygı duyulan zarif bir komşusu olarak işlevini sürdürecektir gibi görünüyor...

POLİTİK PLANLAMANIN YANLIŞLARINI İYİ MİMARLIK ÇÖZER Mİ?

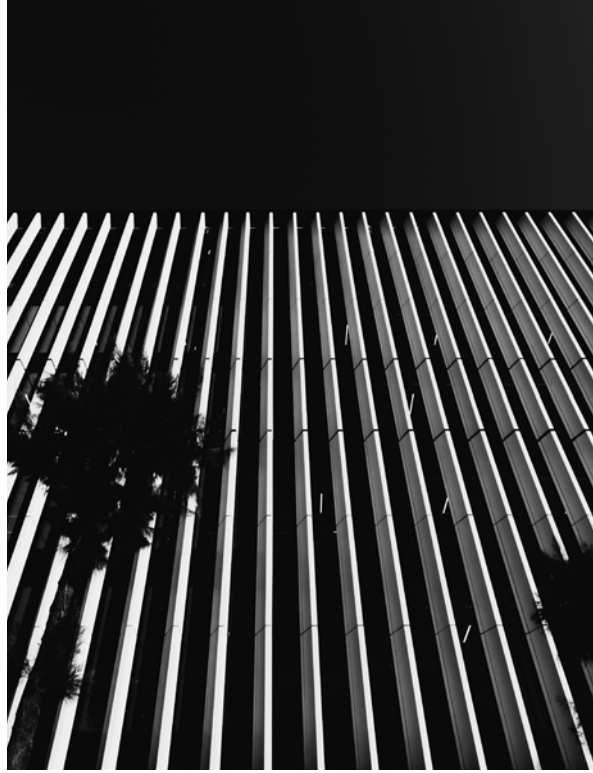
İzmir Göztepe Stadı'nın mimari projesini, TSMD Serbest Mimar dergisinin 37. sayısında yayınlamanın konuşulduğu toplantıda, gerek Yayın Kurulu, gerekse yayın içeriği danışmanları projenin nasıl sunulacağını iki ayrı bakış açısı ile ele almayı önemli gördüler.

KADRİ ATABAŞ

Öncelikle, yapının mimarının, sıkışmış konut dokusu arasında, futbol stadı gibi gerek kitlesel, gerekse mimari temsil arasında “orantısız” varlığının bağlamsal ve ölçek olarak durumu ve mimarın bu ve benzer konulara cevabı/çözümü ne idi? İyi bir mimari büronun çevreye duyarlı olmaya çalışan eseri mimarlık açısından yeterli mi idi?

Toplantıda, mimarın olumlu çabalarını ele alan bir yazının olmasına karar verildi. Gerçekten bu olumlu çaba/emek, daha üst ölçeklerde ortaya çıkan sorunlar karşısında bir çözüm üretiyor mu? Ya da sorunu mu kapatıyor?

Göztepe Stadı böyle bir ikilem için- yapının taşıdığı değerler nedeni ile- ele alınmayı hak ediyor. Göztepe Stadı'nın inşaatına 1942 yılında başlandı ve 1949 yılında açılışı yapıldı. Göztepe Stadı'na 1978 yılında hayatını kaybeden efsane futbolcu ve kaptan Gürsel Aksel'in ismi verildi.

23 Kasım 1978 sonrası stadın ismi Göztepe Gürsel Aksel Stadı oldu. Stadın yanına 2005 Dünya Üniversite Yaz Oyunları için Gürsel Aksel Spor Salonu inşa edildi. Gürsel Aksel Tesisleri, yerine yeni bir stadyum inşa edilmesi için Aralık 2015'te yıkıldı. 14 Haziran 2015'te ihalesi gerçekleştirilen yeni stadın temeli 9 Eylül 2017'de atıldı.

1 nolu fotoğraftan da görüleceği gibi, stadın çevresi açık/ kapalı alanlar/ rekreasyon alanları ilişkisi hem döneminin genel kentleşme ilkeleri, hem de alanların boş ve çoğunlukla kamuya ait olması nedeni ile, düşük yoğunluklu ve sosyal donatının mahalle ölçeğinde ele alınmasına uyumludur. Stad'ın çevresindeki konut dokusu, 1950'li yıllarda döneminin konut yerleşiminin ilkelerini taşımaktadır.

Stad alanı, bir semt spor merkezi gibi çalıştığından futbol dışında amatör etkinliklere açık sahalar yer almaktadır ve seyirci3 tribünü 1500 kişiliktir; yani oluşumu semt sosyal/ kültürel planlama alan anlayışına uygundur.

1990'lı yıllarla başlayan sahil kentlerine metropollere yığılma sürecinin de etkisi ile, İzmir hızla değişmeye başlamıştır. 2000'li yıllardan itibaren başlayan liberalleşme yanısıra post-modern kentleşme, planlama dönemi rant odaklı “planlama kararları”nı öne çıkarınca, Göztepe de bundan payını almıştır.

Stad bölgesine daha üst ölçekten bakıldığında görüleceği gibi, sol üst taraftan başlayan yeşil alan Hava Kuvvetleri Sağlık ve sosyal tesisleridir. Onun hemen yanındaki ve konumuz olan Göztepe stadına yaklaşık 600 metre uzaklıkta yer alan ve üstündeki büyük yapı ise, vakti ile 41,000 m2 büyüklükte ve kamusal alan kullanımı iken, 1998 yılında belediye kararı ile ticarete çevrilmiştir.

2009 yılı Ocak ayında belediye mülkiyetinde hala alanın yaklaşık 16,000 m²lik kısmı bulunuyor ve Kongre Merkezi yapılması planlanıyor iken, 2010 yılının Ocak ayında vazgeçilip kamu mülkiyetindeki arazilerin talanının önü açıldı. 2013 yılında ise kamu mülkiyetinde bulunan tüm alanlar tamamen projeyi yapan şirketin eline geçti. 10 Aralık 2014 tarihinde projenin devam ettiği parselin bir kısmı olan 6165 ada 6 parsel için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından “ÇED Gerekli Değildir” kararı verildi. Alanın kalan kısmı olan 6165 ada 1 parsel ise “Resmi Tesis Alanı” iken 8 Temmuz 2015 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın onayı ile Turizm+Ticaret kullanımına dönüştürüldü. Bu iki parselin tevhidinin ardından oluşan 6165 ada 8 parsel için, “ÇED Süreci” işletilmeksizin, Balçova Belediyesi tarafından 29 Aralık 2016 tarih 16-145 sayılı Yapı Ruhsat Belgesi usule aykırı bir şekilde verildi. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 25 Eylül 2017 tarihinde 6165 ada 8 parselde yapılmakta olan Otel ve AVM Projesi için “ÇED Olumlu Kararı” verildi.² Sonuçta, bu alana yakın 6 tane daha AVM varken, alanda İstinye Park AVM'sini İstanbul kaynaklı bir Holding yaptı. (Foto 2)

İzmir Şehir Plancıları Odası (İŞPO) konuyu mahkemeye taşıdı ve Oda'nın İzmir Şubesi tarafından açılan davada 8 Temmuz 2015 tarihinde onaylanan imar planı değişiklikleri İzmir 3.İdare Mahkemesi'nce 2015/1457 E. numaralı dosyada görülen davada 14 Mayıs 2018 tarih, 2018/577 sayılı kararla iptal edildi. İzmirli yurttaşlar tarafından açılan davada ise 25 Eylül 2017 tarihli “ÇED Olumlu Kararı” İzmir 2. İdare Mahkemesi'nce görülen 2017/1710 E. numaralı dosyada görülen davada 11Temmuz 2017 tarih, 2018/1064 sayılı kararla iptal edildi.

Bahsi geçen iptal kararlarının tebliğine ve inşaatın durdurulması taleplerine rağmen Balçova Belediyesi tarafından inşaatın durdurulması için herhangi bir işlem yapılmadı. Bu arada, AVM'yi yapan şirket de hisselerini satıp, İstanbul'a geri döndü.

Böylece İzmir, rekreasyon /kamu hizmeti/ spor merkezi oluşturulması anlamında büyük bir olanağı kaçırdı.

Öte yandan, Göztepe Kulübü'nün Süper Lig'e çıkması nedeni ile, amatör sporlara ayrılmış olan mevcut stat yetmediği için, Spor Federasyonu ve TOKİ vasıtası ile, mevcut alana önce 15,000, daha sonra 20,000 kişilik bir stat yapılması önerisi çıkageldi.

Göztepe Kulübü'nün hissesi az olduğu için, önce yapılan itirazlar geri alındı ve nerede ise dört tarafı kent içi sokaklarla çevrili ve 5 katlı bir konut dokusu içine Göztepe Stadı yapılması kararı alındı. Alanda alınan kararda itiraz eden İzmir Şehir Plancıları Odası'nın ciddi bir “tarafatır” saldırısı ve tacize uğradığı. Şehir Plancıları Odası yöneticileri tarafından ifade ediliyor. Böylece, başka bir dönemin anlayışına göre oluşmuş kentte hiçbir gelecek vizyonu oluşmadan, olana orantısız müdahalenin örneği olan bir stat “hizmeti” ile karşı karşıya kalındı. Otopark, amatör sporlar, “semt” spor hizmetleri olanağı yok oldu. Bu arada Göztepe diğer çalışmalarını için kentin daha dışlarında olan spor tesislerini kullanıyor.

Proje Müellifinin, konunun ve yapının taşıdığı veya yarattığı sorunlara bir nebze cevap olsun diye, iyi niyetle ve yeteneklerine dayanan çözümler oluşturmaya çalıştığı açıktır. Diğer sokak profillerine ağır basan yapının hafifletilme çabaları, cephe çözümleri, çatıda oluşturulan koşu yolları hep bu çabaların sonucudur.

Ama ana soru orada duruyor: **“İyi mimarlık, politik planlamanın, rant saldırısının, popülizmin zararlarını çözer mi?”**

1.Korkmaz, Ali “Göztepe'nin ‘Koca Kaptanı’ Gürsel Aksel”, Anadolu Ajansı, 23 Ocak 2020.

2. İzmir Şehir Plancıları Odası Başkanı ile yapılan röportaj'dan alıntı.

LM WIND POWER YÖNETİM BİNASI

Bina kanımca olgunlaşmış bir “kişisel dilin” ürünüdür. İçinde yaşayanların veya görsellerini inceleyenlerin kendilerince “yorumlar” yapabilmesine muğlaklığı ile olanak vermektedir. Tasarımda kullanılan kişisel dilin de amacı budur. Bina modernist, brütalist (brüt betonlarıyla), minimalist, gelenek sentezi bir yeni ulusalcı, v.b. başkaca okumalara konu olabilir; hatta katı üçgen “gibi algılanan” formu ile formalist bir yaklaşım olarak da “okuyan” tarafından yorumlanabilir.

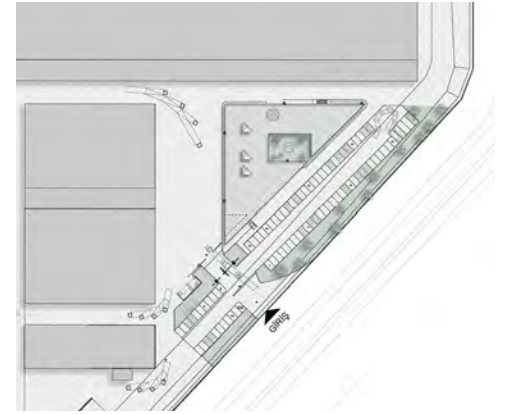
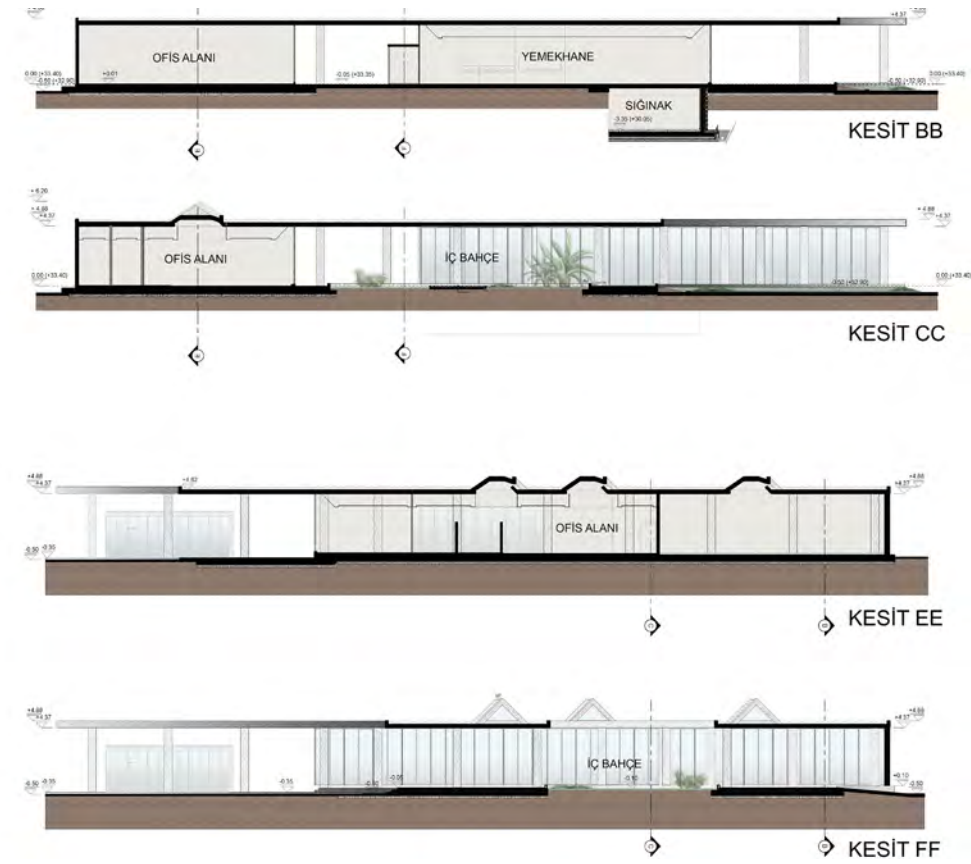
Oysa yapının tasarımına yön veren kişisel dilin kaynağı “karmaşa ve çelişkinin” içselleştirilmiş muğlak (karmaşık ve çelişik) özüdür. Öyle sanıyorum ki, günümüz ülke mimarlığında, bir başkasınca bu kaynaktan beslenen başka bir “kişiselleştirilmiş, mimari dil” kullanıcısı bulunmamaktadır.

Burada hemen “karmaşa ve çelişki” çıkışlı bir yaklaşımın, Venturi’nin 2005 İstanbul UIA kongresinde kürsüden de belirtildiği gibi, bir “post-modern” yaklaşım olmadığını “modern öncesi” nden günümüze akan mimarinin değişmez özünün kaynak olduğu, hem evrensel hem modern bir mimarlık olduğunu belirtmeliyiz.

Bu binaya yön veren fikirler özü ile binanın somut varlığı, bu söylemin de soyut olmayan bir örneğini yansıtmaktadır. Sanırım böylece “karmaşa ve çelişkinin” “taklit edilecek” bir yol değil “kişiselleştirilebilecek bir projektör” olduğu da örneklenmiş olacaktır.

LM Wind Power/G.E uluslararası rüzgâr türbini kanadı üreten bir şirkettir. Bina bu üretimin yönetim, yemekhane ve güvenlik birimleri için tasarlandı. Yönetmelik gereği olan sığınağı da içermektedir. Yönetimin gereksinimi değişik büyüklükte toplantı odaları, bireysel yönetici odaları, açık çalışma alanları, çay molası ve ayaküstü iletişim ve dinlenme alanlarıdır. Güvenlik giriş kontrolünün yanı sıra her ziyaretçiye iş güvenliği eğitimi sunacak bir alana gereksinim duyulmaktadır.

Tasarım işlevsel veriler nedeni ile üç ayrı bloktan oluşabilirdi. Ofis, yemekhane, güvenlik. Tek akla gelen ve işverenin tanımı da bu idi. Tasarım hem ofis, hem yemekhane, hem güvenlik binası, hem dinlenme ve hem de görsel peyzaj alanıdır; hem de sığınak. Hepsini tek bir çatı altında ve çatının iç boşluğunu altındadır.

Proje Müellifi : Birok Mimarlık A.Ş.
Proje Grubu : Şükrü KOCAGÖZ
 Pelin KOCAGÖZ
Danışman : Jerzy SLABY
İşveren : LM Wind Power A.Ş.
Yapımcı : Nurem İnşaat A.Ş.
Statik : Coşkan HASEKİ
Mekanik : Hakan BULGUN
Elektrik : Yasemin TURHAN
İç Mekân : Birok A.Ş.
Peyzaj Tasarımı : Birok A.Ş.
Fotoğraflar : Şükrü KOCAGÖZ

ERENKÖY RUH VE SİNİR HASTALIKLARI EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ

Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi sağlık yerleşkesinin tasarımı konulu serbest ulusal, yarışma 3 Aralık 2019 tarihinde ilan edildi. Bu yarışma ile 1932-1976 yılları arasında sanatoryum ve 1976 yılından itibaren ruh ve sinir hastalıkları hastanesi olarak hizmet veren Erenköy'deki yerleşkenin yeniden planlanması amaçlanmıştır.

1932 yılında Erenköy Sanatoryumu'nun kuruluşu ile yerleşke bir sağlık tesisi haline getirildi. 1976 yılında kurum Sosyal Sigortalar Kurumu'na devredildi. SSK Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 1977 yılında hizmete girdi ve verem hastalarının tedavi gördüğü servis binaları psikiyatri ve nöroloji hastaları için kullanılmaya başlandı. 2005 yılında ise hastane SSK'dan Sağlık Bakanlığı'na devredilerek günümüzde de faaliyetine devam eden Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne dönüştü.

Yerleşkede çeşitli tarihlerde yapılan yapılar günümüzde de kullanılmakta ancak fiziki şartları günümüz sağlık tesislerinin gereksinimlerini karşılamamaktadır. Yarışmada alandaki bu yapılardan dört adedinin korunması ve işlev yüklenmesi yarışmacılardan istendi. Taşındıkları mimari özelliklerden çok, dönemin mimari kültürünü temsil etmesi ve içerdiği anlamları nedeniyle korunması istenen yapıların yanı sıra yarışmacılardan alandaki zamanla oluşan ağaçların da korunması istendi.

Yarışmanın bir özelliği de jürinin, detaylı bir ihtiyaç programı vermesine rağmen mekan büyüklüklerinin, Sağlık Bakanlığı normlarına göre, yarışmacılar tarafından oluşturulmasını istemesi oldu.

Yarışmaya toplam 85 adet proje teslim edildi. İlk elemelerde, paftaları olmayan 2 adet; ikinci elemelerde toplam 44 adet proje oy birliğiyle elendi. Üçüncü elemelerde toplam 24 adet proje elendi. Üç eleme sonunda, yarışmaya katılan 85 projeden 70 tanesi jüri tarafından elenerek 15 proje dördüncü elemeye bırakıldı. Dördüncü elemelerde ise toplam 7 adet proje elendi.

Böylece ödül grubuna 8 adet proje bırakıldı. Birinci, ikinci ve üçüncü ödüle ek olarak 5 projeye mansiyon verildi. 3 projeye ise satın alma verildi.

Asli Jüri Üyeleri

- Özgür Bingöl, Mimar
- Nilüfer Kozikoğlu, Mimar
- Mustafa Ahmet Özgüner, Mimar
- Arzu Kutkam Nuhoğlu, Peyzaj Mimarı
- Oğuz Cem Çelik, İnşaat Mühendisi

Yedek Jüri Üyeleri

- Hasan Bulut Cebeci, Mimar
- Serhun Sağlam, Orman Mühendisi
- Tunç Tibet Akbaş, İnşaat Mühendisi

Danışman Jüri Üyeleri

- Hüseyin İnceöz, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Yatırımları Genel Müdürü
- Rabia Bilici, Başhekim
- Fatih Artvinli, Tıp Tarihçisi
- Kazım Gökhan Elgin, İstanbul Valiliği İPKB Direktörü
- Ömer Yılmaz, Mimar

Raportörler

- Hacer Kocatürk Şahin, Mimar
- Ayşe Bekdemir, Peyzaj mimarı

Raportör Yardımcıları

- Yasin Hacivelioglu
- Burak Hacivelioglu

BİZİMKÖY MİMARİ PROJE YARIŞMASI

YARIŞMA KOLOKYUMUNDAN...

3 Mart 2020 tarihinde proje teslimi yapılan yarışmanın kolokyumu şartnamede belirtilen 17 Mart'ta yapılması gerekirken, yaşanan pandemi nedeniyle yaklaşık üç ay sonra 14 Haziran 2020 tarihinde saat 14.00'te online olarak yapıldı. Yarışmada 295 yer görme belgesi alınmış ve 85 proje teslim edilmişti.

Jüri başkanı Özgür Bingöl'ün, mazereti nedeniyle kolokyuma katılamayacağı jüri üyeleri tarafından belirtildi.

Kolokyumu yöneten Hüseyin Yanar, kolokyumun planlanan süresinin 90 dakika olduğunu, oturuma jüri üyelerinin yarışma süreci ve mevcut hastane hakkında bireysel açıklamaları ile başlanacağını açıkladı.

Danışman jüri üyesi hastane baş hekimi Doç. Dr. Rabia Bilici, ilk sözü alarak hastanenin geçirdiği evreleri ve mevcut durumun eksikliklerini anlattı.

Jüri üyelerinden Ahmet Özgüner, jürinin yarışmaya katılan 85 projeyi günde 16 saat çalışarak 4 gün boyunca titiz bir şekilde incelediğini, üçüncü elemenden itibaren her proje için değerlendirme raporu hazırladığını, ikinci elemelerde elenen projeler için genel değerlendirme kriterleri belirlenip çalışmaların bu kriterlere göre yapıldığını açıkladı.

Daha sonra yarışmacıların ve kolokyuma katılanların sorularına geçildi:

- İlk söz alan Okan Koloğlu, yarışma şartnamesinde ihtiyaç programının verilmemesini ve yarışmanın çok yoğun çalışma gerektirdiği gerçeğinin jüri tarafından görmezden geldiğini, bu nedenle jürinin 85 projenin büyük emeğini göremediğini dile getirdi. Koloğlu ayrıca şartname hazırlık çalışmalarının iyi yapılmadığını düşündüğünü belirtti.

Jüri üyeleri, hem şartname aşamasında hem de jüri değerlendirme sürecinde çok uzun süreli ve titiz bir çalışma yapıldığını açıkladı.

- Mehmet Soylu, jürinin hem şartnamede hem soru yanıt belgesinde hiçbir ağacın kesilmeyeceğini belirtmesine rağmen ilk üç dereceye giren projelerin alanın genelinde ya da büyük kısmında yapılaşarak, kütle düzeni oluşturmasını ödüllendirerek, ağaç kesilmeyecek şartına jürinin uymadığını, ancak şartnamede yazan sekiz pafta teslim edilecek şartına bağlı kalarak, hatta dokuzuncu paftayı ve paftadaki çizimlerin eksik sayılarak eleme gerekçesi olarak kayıt altına alınması sonucu şartnameye uymuştur. Jürinin bu tutumunun çelişkili bir davranış olduğunu vurguladı.

İkinci bir konu olarak; yaklaşık 60 bin m2 inşaat alanına sahip bir hastane projesinin, alandaki mevcut ağaçlar nedeniyle çok sayıda kütlelen oluşacağı ve aynı nedenle her noktanın tasarım ve kütle oluşumunun tek tek değerlendirilmesi gerektiğini ve daha birçok nedenle bu yarışmada yaklaşık en az bir ay boyunca 85 projenin ekibinin sadece çizim bazında çok büyük emeğinin olduğunu belirtti. Bu nedenlerden dolayı hem katılımı da artırmak amacıyla yarışmanın iki kademe olarak yapılmasının jürinin gündemine gelip gelmediğini sordu.

Jüri, diğer yarışmacıların emeklerini de dikkate alarak adaletli davrandığını bu nedenle, dokuzuncu paftayı ve paftadaki çizimleri yok saydığını, Danışman jüri üyesi başhekim Rabia Bilici'nin yurt dışı seyahat programı nedeniyle zaman uygunsuzluğundan dolayı yarışmanın bu şekilde açıldığını belirtti.

- Semra Uygur, yarışma alanının mevcut ağaçların varlığı ile kent ve kentli için çok önemli olduğunu, alanın bir kısmının kentlinin kullanımına açılmasının jürinin gündemine gelip gelmediğini sordu? İkinci olarak; eğer hasta yatak katlarının da hemşire, odaları görmeyecekse çözümlerin iyi olduğunu da belirtti.

Jüri, alanın kentlinin kullanımına açılması konusunun tartışılmasına rağmen hastaların ve hastanenin özel durumu nedeniyle üzerinde uzun süreli tartışılmadığı açıklamasını yaptı.

- Hasan Özbay, yarışma projelerini sergisi olmadığı ve yarışmacılar ile paylaşılmadığı için göremediklerini, mimarlık medyasından sadece dereceye giren projeleri görebildiklerini, şartname ekinde ruh ve sinir hastalıkları ile ilgili doküman yerine, Sağlık Bakanlığı'nın 2010 yılı asgari tasarım standartları yönetmeliği verildiğini ve bu yönetmelikteki kriterlere uyulduğunda da oda ölçülerinin çok büyük çıktığını, doğal olarak da blokların büyük kütlelerden oluştuğunu, birinci ödülü alan projenin de bu anlamda bu yönetmeliğe uymayarak küçük oda çözümleri ile avantajlı gibi görüldüğünü belirtti.

Özbay, ödül alan ilk üç projede ağaç gövdelerine çok fazla yaklaşıldığını, özellikle birinci ödülü alan projede korunuyor gibi görünen birçok ağacın inşaat sırasında zayı olacağını şimdiden belirtmekte yarar olduğunu, çözüm olarak da ihtiyaç programının küçültülerek yere uygun büyüklükler elde edilmesinin doğru olacağını belirtti.

Hasan Özbay'ın eleştiri ve yorumları üzerine, Yedek Jüri üyelerinden Orman Mühendisi Serhun Sağlam yarışmada ağaçlara en az zarar veren projeleri seçtiklerini söyledi.

- Yarışmaya katılanlardan Begüm Şişman, yarışma şartnamesi ve eklerine bağlı kalmanın tasarımı çok etkilediğini, yarışma sürecinde çok fazla emek harcadığını belirtti. Jürinin teslim edilecek çizimleri sekiz pafta ile sınırlamasını anlamadığını, belki teslimi esnek tutarak 8-10 pafta gibi aralık belirleyebileceğini, zaten birinci ödülü alan projenin de sekiz pafta koşulunu sağlamak için çizimlerin bir kısmını şartnamede yer almamasına rağmen 1/500 ölçeğe teslim ettiğini vurguladı. Bu durum jürinin üzerine basarak vurguladığı adalet kavramı ile çelişki oluşturup oluşturmadığını sordu.

- Son olarak söz alan Ömer Selçuk Baz, Jürinin bu yarışma sürecine çok emek verdiğinden hiç şüphe etmediğinden bahsetti. Programın verilmemiş olmamasını eleştirdi.

YARIŞMACILARDAN JÜRIYE

*Yarışma projelerinin tesliminden sonra,
12 Mart 2020 tarihinde
Arkitera'da yayınlanan bir grup
deneyimli yarışmacının
eleştiri, yorum ve önerilerini sizlerle
paylaşıyoruz.*

Bilindiği üzere Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aralık ayında ulusal tek aşamalı olarak yarışmaya açılmış ve 85 adet projenin 3 Mart günü yarışma raportörlüğüne teslim edildiği bilgisi alınmıştır.

Biz aşağıda adı geçen yarışmacılar, bu son derece ilgi çekici konu için çalıştık, verilen şartnameyi, programı ve alanı, mevcut yapılarını etüt ederek projelerimizi geliştirdik. Yarışma sonuçları duyurulmadan önce aramızda, dost ve mimar sohbetlerinde sürekli konuştuğumuz ve gündeme getirdiğimiz bazı konuların bir araya gelmiş olmasından ötürü alışlagelenin tersi yönde bu “Yarışmacılardan Jüriye” rapor metnini kaleme aldık.

Yine belirtmemiz gerekir ki bu metin üzerinde yarışmacılar, jüri değerlendirme sürecini tamamlamadan hemfikir olmuş, sonuçlarının ilanından sonra yayınlamayacağı aralarında kararlaştırmışlardır.

Öncelikle elbette uzun yıllar sonra bir hastane yapısının, üstelik son derece özel bir biçiminin yarışmaya açılması ve buna giden süreçte jürinin özveriyle ortaya koyduğu emeği takdirle karşılıyor.

Mimarlar olarak kamuoyu karşısında ve kamu yararına bazen yarışmacı, gerektiğinde de jüri tarafında bu özverili konumumuzu sürdürüyoruz. Bu nedenle takdirlerimizi iletmek ister, aşağıda sürece dair eleştirilerimizi mimarlık ve yarışma ortamının geliştirilmesi, sürdürülebilir olması için içeriden bir ses olarak kabul etmenizi arzu ederiz.

• İlk olarak verilen yapısal programın maalesef iyi etüt edilmediğini düşünüyoruz. Böylesine büyük ve ayrıntılı bir programın çok daha özenli ve ön etütler sonunda yarışmacılara sunulmasını bekledik. Bu etüdün yapılmamış olması, hem yarışmacıları, hem idareyi, hem de seçim sırasında jüriyi zor durumda bıraktı/bırakacak diye düşünüyoruz.

Bu anlamda, son derece yoğun ve karmaşık içerikli programın çözümünü yarışmacılardan bekleyen jüri ve idarenin buna paralel ve işin hakkını veren bir ön çalışmayı yapmış olması gerekirdi.

Bu etüt jüri tarafından derinlemesine yapılabilseydi, yarışmaya katılan ve başlayıp tamamlayamayan yarışmacıların binlerce saatlik mesai kaybı jüri tarafından engellenebilirdi. Bunun da sürdürülebilir bir mimarlık ve yarışma ortamı için önemli olduğunu düşünüyoruz.

• Konunun diğer bir boyutu yarışma teslimi için talep edilen içeriğin nicelik ve niteliği konusudur. Elbette idareler ve jüriler yarışma şartnameleri ile programlarını ve problemlerini tanımlar ve buna uygun taleplerini oluşturur ve yarışmacılar da bu yarışmaya katılıp katılmamaya karar verirler. Katılmaları bu koşulları kabul ettikleri anlamına gelir.

Ancak kanımızca yarışmalarda talep edilenlerin, rasyonel, pratik ve başka açılardan sürdürülebilir olması gereklidir. Sadece 8 adet Ao pafta teslimi istendiği için değil, istenen çizim ve içeriğinden maket ölçek ve ölçüsüne kadar teslim listesi bir araya getirildiğinde, kontrolü çok zor, yarışmacılar üzerine gereksiz yük oluşturan bir içeriği tanımlamaktadır.

Bu içeriğin bu dozda yoğunlukta tanımlanması birçok ekibi yarışmaya giremez hale getirmiş, girmiş olanları ise hiç gerekmeden külfetlerin içine sokmuştur.

Bu çerçevede Jürilerin istenenler listesini oluştururken kendilerini yarışmacıların yerine de koymalarını yarışmaların sürdürülebilirliği açısından önemli buluyoruz.

• Öte yandan; muğlak program değiştirilemez bir veri idiyse, yarışmanın sunuşu ve maketi yerleşke ölçeğine uygun ölçeklerde, örneğin 1/500 plan ve kesitler, 1/1000 maket ve kısmi 1/200'ler istenebilirdi. Ya da yarışmanın iki aşamalı yapılabilceği inancındayız.

Yüzlerce mimarın, yaklaşık 60.000 metrekarelik programı 1/200 ölçeğinde 8 adet Ao paftada çözmeye çalışmasındansa, 1. aşaması fikir odaklı, 2. aşamada seçilen projelerin daha teknik ve detaylara ulaşıldığı bir yarışma süreci daha verimli ve isabetli, yarışmacılar açısından da ekonomik olabilirdi.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere; bu tersi yönde alılmadık raporumuz, yarışma ortamının sürekliliği, sürdürülebilirliği ve nitelikli çevre üretmeye yönelik görevine dair bir pekiştirme, anımsatma ve eleştiri olarak anlaşılmalı. Çoğu kez yarışmalarda tasarım yolu ile verdiğimiz katkıyı içinde olduğumuz süreçleri eleştirerek ve daha iyi olması için çaba sarf ederek de verebilmeliyiz.

Jüriye süreç boyunca verdiği emek ve zaman için tüm yarışmacılar adına teşekkür ederiz.

Lebriz Atan Karaatlı, Ömer Selçuk Baz, Barış Demir, Bünyamin Derman, Sacit Arda Karaatlı, Cem İlhan, Semra Uygur, Özcan Uygur

1.ÖDÜL

Müellifler

Lebriz Atan Karaatlı (Mimar)

Sacit Arda Karaatlı (Mimar)

Süveyda Bayraktar Atagür (Peyzaj Mimarı)

Mustafa Yavuz Bilgiç (İnşaat Mühendisi)

Ekip

Naz Akdemir (Stajyer)

İzel Kavuzlu (Stajyer)

Danışmanlar

Prof. Dr. Alper Ünlü

Uzm. Psk. Elif Okan Gezmiş (Psikolog)

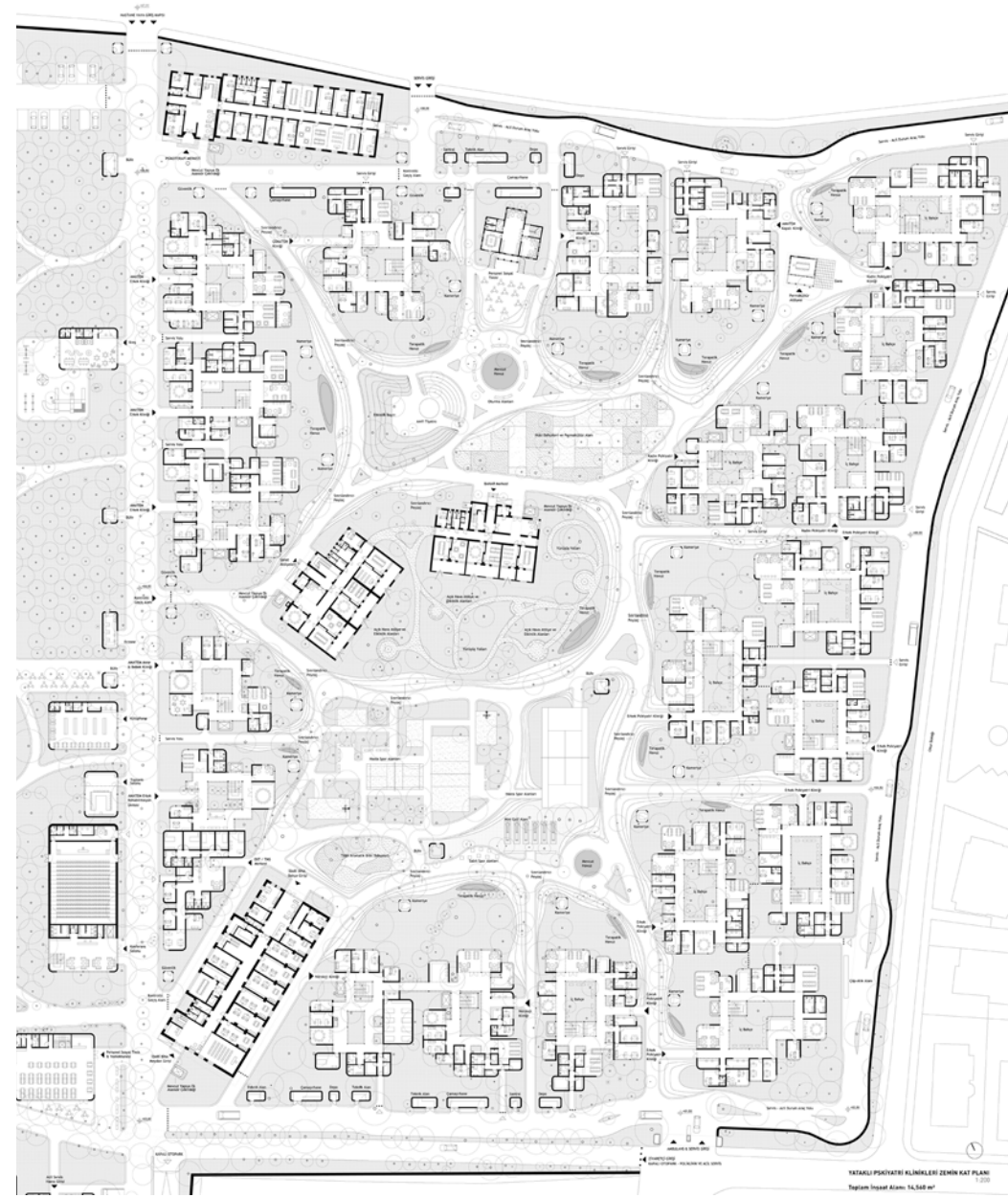
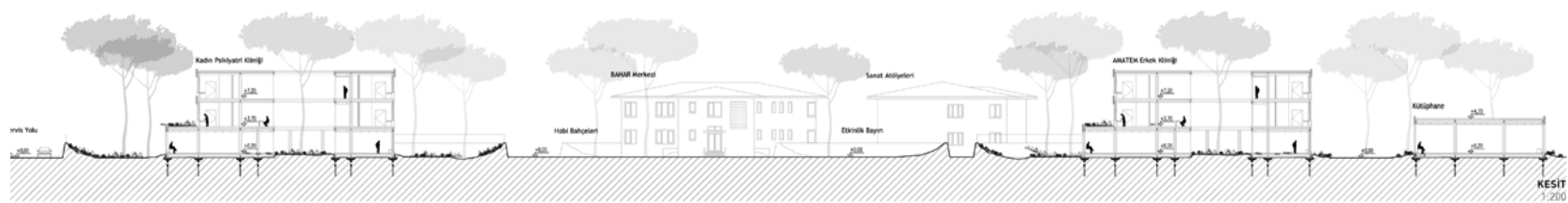
Jüri Raporundan

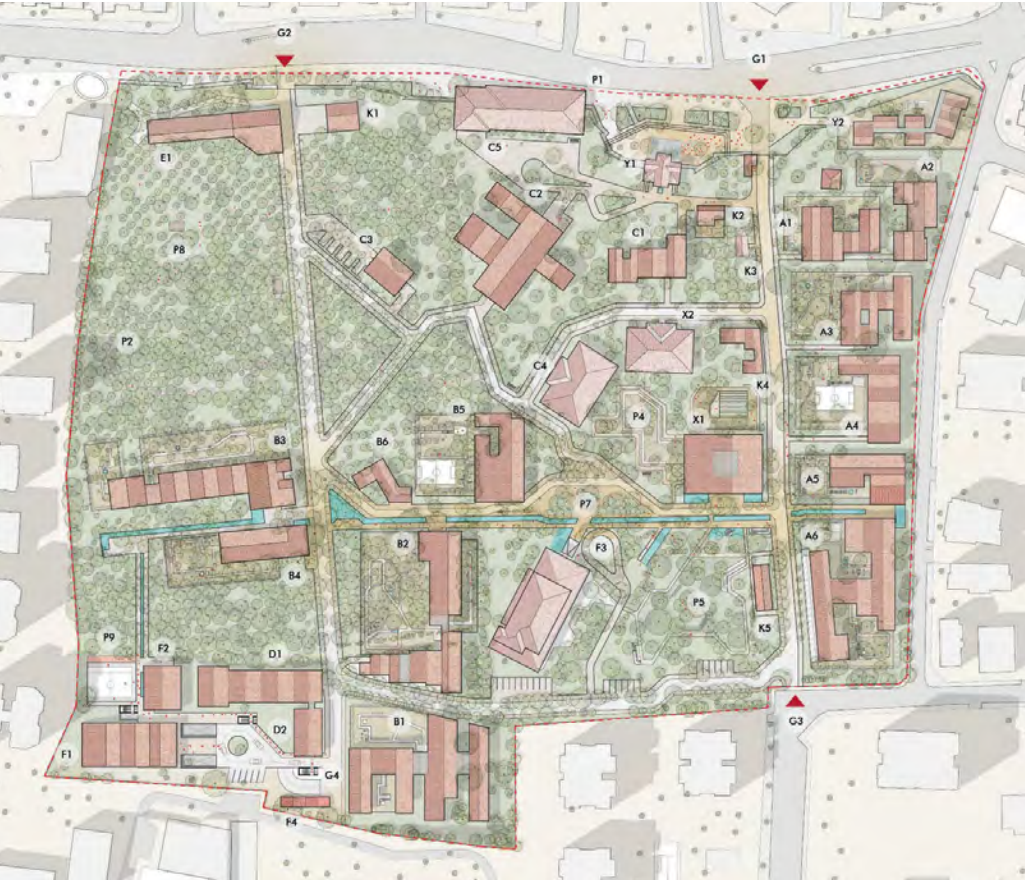
Odadan ve odalar dizisinden hastaneye evirilen özel modüller ve bahçeleri ile kurgulanan proje, alanın doğal ve çevresel etkilerini dikkate alır. Projenin sınırlar yerine yapılarla çevrili bir orta boşluk önerisi olumlu bulunmuştur. Bu durum, ortak alanın bir büyük bahçe olarak algılanabilmesine izin verirken her klinik için özelleşen bahçelerin de tanımlanması olumludur. Kliniklerin alanın doğu lobuna yerleşmesi vesilesi ile korunun kamuya açık olmasına imkan vermesi ama poliklinikle ilişkilenen bu alanın koruluğun hastane-nin mütemmim cüzü olarak etkisini arttırıcı planlama getirmesi olumludur.

Projenin korunan yapılarla ilişkilenmesi vaziyet planı ölçeğinde sorunludur. Yeniden fonksiyon verilen binalara dışardan asansör eklentisi olumlu bulunmuştur. 3 katlı klinik dizilerinde zemin katlarında uygulanan teras bahçeleri olumludur. Kliniklerin iç bahçe, toplanma, kameriye ziyaretçi mekânları, yemekhane ve etkinlik mekanı gibi zeminde düzenlenen kliniklere ilişkin ortak mekanları başarılıdır. Poliklinik yerleşimi neticesi alanın güneyinde tarif edilen çevre yolu ve tutuklu girişi için ayrılan cep uygundur. Ancak tarif edilen acil girişi otopark girişi ile çakışmaktadır ve ana yoldan ulaşımı kopuktur.

Korunun özelliğini ortaya koyan çamlık alana dokunulmaması, geri kalan kısımlardaki yapılaşmanın az katlı ve ağaçlara göre şekil alması oldukça olumlu bulunmuştur. Avlu tipolojisinin mimari yapı içinde de yer alması tasarım dilini güçlü kılmaktadır. Dış mekan kullanım programı yaşam kalitesini arttırıcı niteliktedir. Topografyanın yönetimi ile programın mekanlaşması başarılı bulunmuştur. Alana yapılan yerleşim önermesi Koru alanının kamusal yeşil alan olarak yaşama ve gelişme olanaklarını tanımaktadır. Yapısal peyzajı arka planda bırakan bu tavır mevcut ekolojik değerlerin korunmasına katkıda bulunmuştur. Şifanın kaynağı olan bitki türlerinin kullanılması ve tedavi amaçlı kullanılması önerilen su öğelerinin dengeli ölçeği ve ihtiyaca göre planda dağılımı olumlu bulunmuştur.

Statik birimlerin taşıyıcı sistemlerinin belirlenmesinde ağaçların varlığı dikkate alınmış ve tüm yapım sistemi buna göre belirlenmiştir.

2.ÖDÜL

Müellifler

Erol Kalmaz (Mimar)

Kemal Bal (Mimar)

Nil Bıçak (Y.Mimar)

Kerem Bostan (Mimar)

Kemal Doruk Kaplan (İnşaat Mühendisi)

Arzu Güler(Peyzaj Mimarı)

Yardımcılar

Demet SATI (Öğrenci)

Ali GÜRER (Mimar)

İdil BAYAR (Mimar)

Merve Meriç ERCAN (Mimar)

Danışmanlar

Ergin KALMAZ (Hukukçu)

Jüri Raporundan

Alanın bütününde insan ölçeğini dikkate alan yapıların cephelerinde doğal malzemeleri ve dokuyu tercih eden parçacıl bir anlayışla alana yerleşen duyarlı bir proje olarak ön plana çıkmaktadır. Açık alan kullanım hiyerarşisi projede net tanımlanmıştır. Tasarım katmanlarının tespiti, yorumu ve anlatımındaki başarı övgüye değerdir. Basit ancak olgun mekânsal düzenlemeleri, esnek etaplama uygun karakteri ve mevcut ağaç dokusuna az müdahale eden tavrı olumlu bulunmuştur. “Ev ölçeğini” ve “peyzajın iyileştirici boyutunu” ustalıkla tasarıma yansıtmıştır. Alanın karakteri olan pavyonel yapılaşma mantığını sürdüren ve hasta merkezli bir yaklaşımı benimseyen önerinin alçak gönüllü tavrı olumludur. Bayar Caddesi yönünde yerleşke sınırı ve ahşap köşk için getirilen yorum olumludur.

Ancak alanın doğusunda, kaldırılacak olan mevcut yapıların bulunduğu noktalara önerilen yeni yapıların yapılaşma sınırını ihlal etmesi olumsuz bulunmuştur. Kreş yapısının plan kurgusu eleştirilmiştir. “İyileştirme” kavramı ile ilişkilendirilen Peyzaj Tasarım kararları alan genelinde bölgelendirme mantığı ile başlayan ve bu bölgeler içine programlanan Bahçeler sistemiyle tutarlı fiziksel plana dönüştürülmüştür. Kurulan sistem iyileştirmenin aracı olan doğa, su, sosyalleşme, üretim alanları tasarıma etkili biçimde aktarılmıştır. Proje, taşınmasını önerdiği az sayıda ağacın koru içinde nereye taşınacağı net biçimde ifade edilen ender çalışmalardan biridir.

Bahar merkezi, kreş, acil kafeterya, personel kafeterya birimlerinin çelik taşıyıcı sistem kullanılarak tasarlandığı belirtilmiştir. Temel sistemi olarak kirişsiz radye temel kullanılmıştır. Diğer binalar betonarme iskelet türüdür. Genellikle az katlı binalardan oluşmaktadır. Bütün birimlerde taşıyıcı sistem her iki asal doğrultuda mimari projenin öngördüğü ölçüde düzgün olarak seçilmiştir. Yapıların az katlı olması ve seçilen yapısal sistemin Türkiye’de basit ve sıkça kullanılan türden olması projenin yapım maliyetini olumlu yönde etkileyecektir.

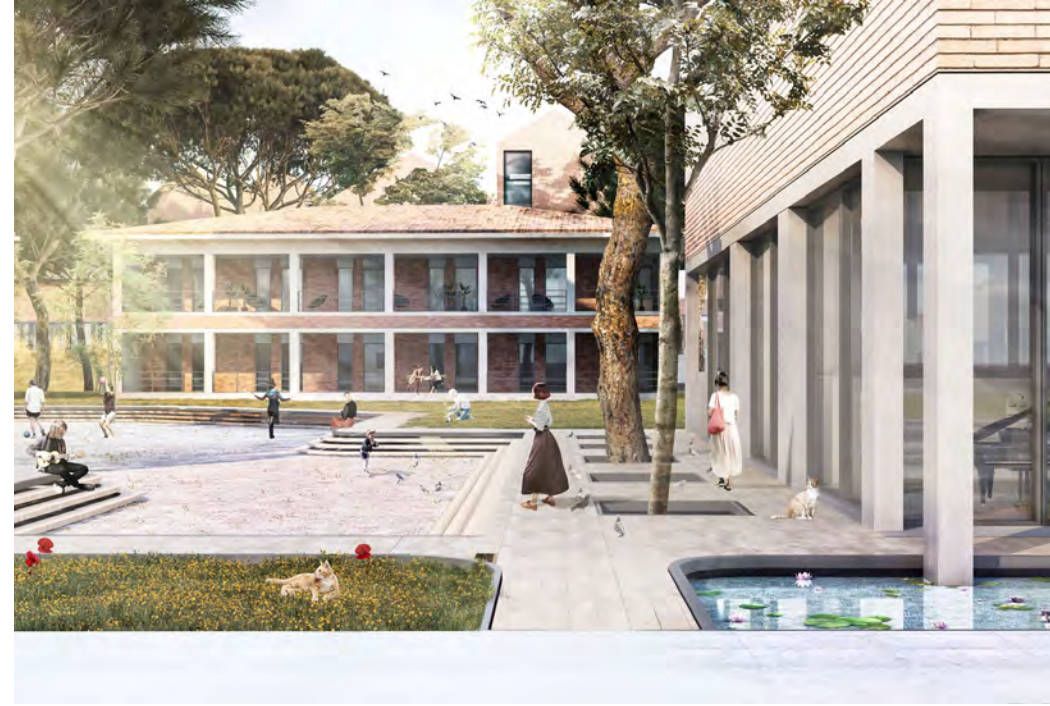
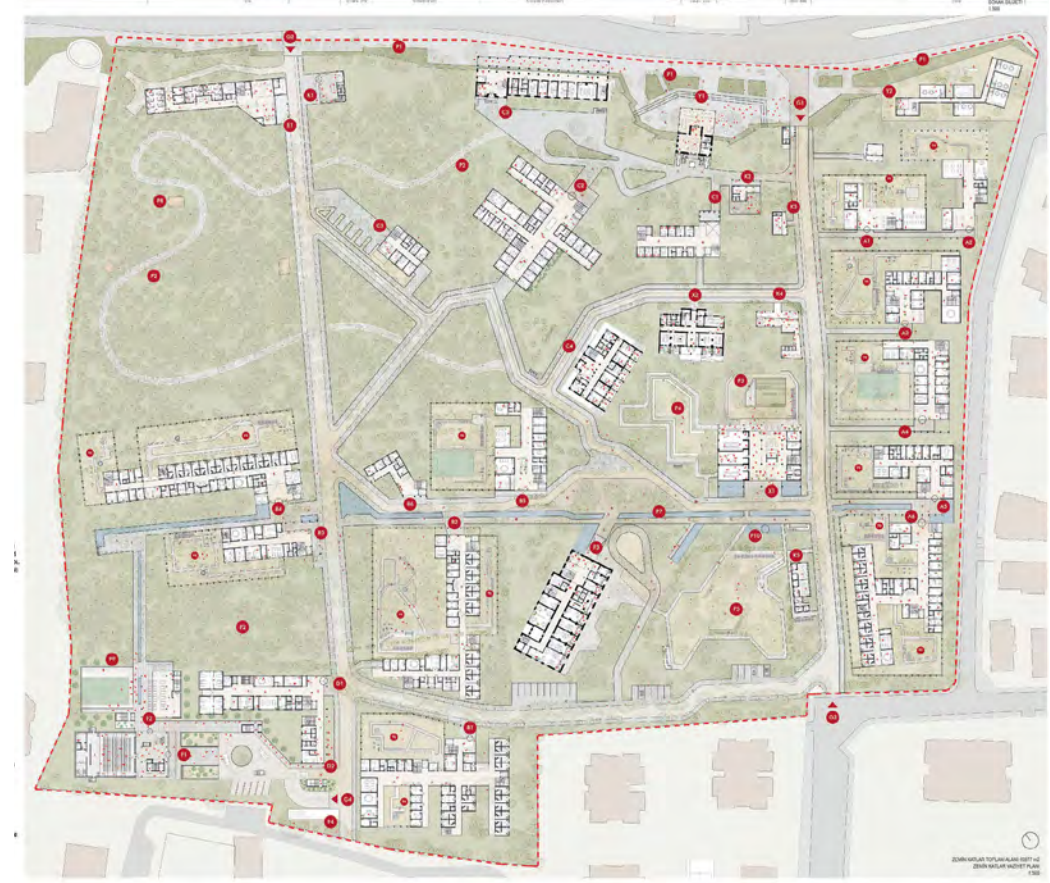
Mimari Proje Raporundan

Proje iki meseleyi dert edinmiştir:

1. Kent çeperinin soğuk ve ürküten yüzünün eritilmesi
2. Yerleşke içi yerleşimin dağınık yerleşiminin potansiyellerine karşın “bütünlük”ten uzak oluşunun giderilmesi; yap-boz’un bir resme dönüşmesi.

Proje yerleşimde ilkesel olarak boşalan yapı alanları ile ağaçsız bölgelere konumlanırken, bazı noktalarda plan çözümünün sürekliliği ve rasyonelliği bağlamında bazı ağaçların kaldırılması gerekmiştir. Yeni yerleşim nedeniyle 45 adet ve su yolu çevresindeki yeni servis yolu için ise 4 ağaç olmak üzere 49 ağacın doğrudan etkileneceği ve taşınacağı öngörülmüştür. Bu ağaçların yeni Erkek Psikiyatri-B Kliniği bahçesi ile halihazırda ki servis bölgesi çeperine dikileceği düşünülmüştür. Yerleşimin ağaç gövdelerine yakınlığı dikkate alınarak tüm bina izinde bodrum kat yapılmasından kaçınılarak, çamaşırhaneleri, teknik alan, temizlik deposu vb. hacimler için kısmi bodrum katları tasarlanmıştır.

Peyzajın ana kurgusunu oluşturan mekânsal çözümler ise hastaların özelleşmiş kullanımlarına hizmet veren psikiyatri ve amatem merkezlerinin iç bahçeleri; doktorlar, hastabakıcılar ve hastaların kullanımlarına açık orta bahçeler; kamusal kullanıma açık ve kentli tarafından da gündelik olarak da kullanılabilir çeper bahçelerinden oluşmaktadır. Bu bahçelerin ana bağlantısı, hastane bahçesini boyly boyunca geçen lineer bir su elemanı ile sağlanmaktadır. Bahçeler, konsept bağlamında birbirleriyle örtüşürken mekanlara göre zemin karakterlerini ve kullanım biçimlerini farklılaştırmaktadır.

3.ÖDÜL

Müellifler

Kerem Piker (Mimar- Ekip Başı)

Nursen Gümüşsoy Kısar (Peyzaj Mimarı)

Mustafa İspir Gürbüz (İnşaat Mühendisi)

Yardımcılar

Baran Aybars (Mimar/İnşaat Mühendisi)

Duygu Bingöl Aydın (Mimar)

Zeynep Kaya (Mimarlık Öğrencisi)

Perçin Özgen (Makine Teknikeri)

Jüri Raporundan

Doku-yapı anlayışı ile alana yerleşen iki katlı, zemin-den yükseltilmiş yataklı klinik çözümleri dikkat çekicidir.

Önerilen yarı kamusal – kamusal açık alan sisteminin genel mimari tasarım kararları ile bütüncül bir şekilde ele alınmış olması ve bu doğrultuda düzenlenen avlu ve iç bahçe çözümleri değerli bulunmuştur.

Sirkülasyon alanları üzerinde düzenlenen sosyal alanlar ve bu hatta eklemlenen mekânsal niteliği yüksek etkinlik ve terapi hacimleri, hasta, ziyaretçi ve personel etkileşimine imkan vermesi açısından başarılı bulunmuştur.

Alanın kuzey-güney yönünde bulunan, klinik ve yataklı servislerin birbirlerine eklemlenmesi ile oluşan oda ve koridor ağının sürekliliği abartılı ve olumsuz bulunmuştur.

Dingin Peyzaj Planı kurgulanmıştır. Yapıların alana yerleşim kararı ile geliştirilen kamusal yeşil alan oluşturma fikri bulunmaktadır. Yerleşke yaşamı ve kentliyi buluşturan “sosyal” mekan olma hedefi vardır. Programlandırılmış peyzaj katmanlarının birbiri ile olan tutarlı ilişkileri ve kullanım programına adaptasyonu sağlanmıştır. Koruya özelliğini veren çamlık alan tam anlamıyla korunmuştur.

Poliklinik binası betonarme sistem olarak tasarlanmış, bloklar birbirlerine çelik köprülerle bağlanmıştır. Az katlı klinik yapılarının çelik çerçevelerle oluşturulması düşünülmüştür. Bunlar yine çelik sistemden oluşan koridorlarla birbirlerine bağlanmaktadır. Konferans salonu betonarme olarak düşünülmüştür. Örnek çelik yapı birimleri için analizler de yapılmıştır; bu durum olumlu değerlendirilmiştir. Sistem üç boyutlu olarak modellenmiş, kolon, kiriş ve çelik çaprazlar için yaklaşık enkesitler belirlenmiştir.

Çelik çerçevelerin döşeme sistemi, çelik kirişler üzerinde trapezoidal sac levha ve 12cm betonarme döşmeden meydana gelen kompozit sistemle oluşturulmuştur. Yapılar, planda çok parçalı ve yer yer uzun olduğundan derzlerle birbirlerinden uygun noktalardan ayrılmalıdırlar. Genelde düzgün denilebilecek bir taşıyıcı sistem kullanılmıştır. Mevcut yapıların yeniden kullanımında herhangi bir iyileştirme detayı verilmemiştir.

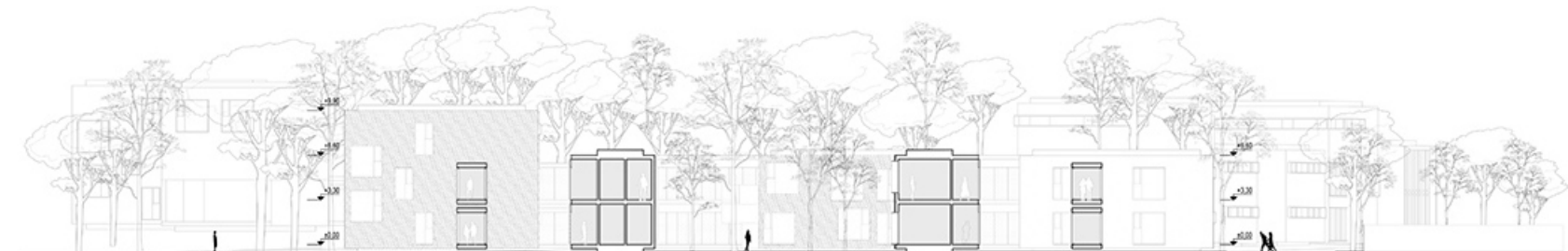
Mimari Proje Raporundan

Yarışmayı, hem bireylerin toplumsal yaşantıya yeniden uyum sürecinde yaşadıkları mekânsal tecrübeyi iyileştiren, hem de toplumun dezavantajlı kesimlerle ilişkisini yeniden tanımlamayı deneyen bir girişim olarak görüyoruz.

Alandaki bütün yapılar, arazide herhangi bir ağaca zarar vermemek üzere mevcut yapıların yerine, ağaçlar arasında zamanla oluşmuş boşluklara, mevcut araç yolunun izine ve alanın güneybatısında yer alan büyük boşluğa yerleştirilmiştir.

Yapıların ağırlıklı olarak iki katlı olarak düzenlenmesine ve peyzaj ile sürekli ilişkiler kurmasına özen gösterilmiştir.

Projenin etaplar halinde inşa edilmesi öngörülmektedir. Öncelikle açık spor sahasındaki klinik yapılarının tamamlanması, acil servisin ve poliklinik yapıları ile burada oluşturulacak teknik altyapının kullanıma açılması (1.etap); Klinikler tarafındaki mevcut yapıların yıkımının yapılması, kliniklerin ve ekt binasının inşası (2.etap); idari bina, nöroloji kliniği ve psikoterapi merkezinin yeniden düzenlenmesi (3.etap); sosyal birimlerin ve açık alanların düzenlenmesi, korunum ıslahı ve konferans salonunun kullanıma açılması (4. Etap), hedeflenmektedir.

1.MANSİYON

Müellifler

Cihan Sevinç (Mimar – Ekip Başı)
Siddık Güvendi (Mimar)
Gökşen Ezgi Boz (Peyzaj Mimar)
Can Sırlıbaş (İnşaat Yüksek Mühendisi)

Danışmanlar

Oya Eskin Güvendi (Mimar)
Sanem Müştak Sevinç (Mimar)

Yardımcılar

Zehra Yegin (Mimar)
Kerem Karacaoğlu (Öğrenci)

Jüri Raporundan

Yerleşim kararları, mekânsal ve işlevsel ilişkilerin açık alan kullanımına yönelik çözümlere getirdiği bütüncül ve sistematik anlayış olumlu karşılanmıştır. Plan düzleminde ustalıkla oluşturulan tekrara dayalı modüler düzenin, genel mimari dile de aktarılabilmiş olması değerli bulunmuştur. Önerilen kütle tipolojilerinin açık alan sistemi ile birlikte tasarlanmış olması ve bu sayede oluşan iç bahçelerin mekânsal kurgunun bütününe yansıtılabilmesi olumlu olarak değerlendirilmiştir. Poliklinik kütlelerinin yerleşkenin geri kalanı ile ölçeksel ve ifadeysel farkı olumsuz bulunmuştur. Kütleler arasında oluşan ara mekânların potansiyellerinin değerlendirilmemesi eleştirilmiştir. Hasta odası modüllerinde oda genişliğinin yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Açık mekanda yerin farklı algılanması hedef alınarak oluşturulmuş fonksiyon yüklenen sirkülasyon şeması bulunmaktadır. Sirkülasyona dayalı kullanım önerilen alanda belirli bir zonlama yapılmamıştır. Klinik bahçeleri ile ilgili sistem önerisi bulunmaktadır. Önerilen yapıların alana yerleşimi önemli miktarda ağacın taşınmasını öngörmektedir. Bu boyutta taşıma ve bir kısmının ibrelü türler olması olumlu karşılanmamıştır.

2.MANSİYON

Müellifler

Alişan Çırakoğlu (Y.Mimar – Ekip Başı)
İlgın Avcı (Mimar)
Eda Ekim Yılmaz (Peyzaj Mimar)
Efkan Solmaz (İnşaat Mühendisi)

Yardımcılar

Batuhan Kumru (Mimar)
Aslıhan Sücüllü (Mimar)
Berrin Karadağ (Öğrenci)
Münür Özçelik (Öğrenci)

Jüri Raporundan

Genel yerleşim kararları ve mimari ölçekte plan çözümleri başarılıdır. Alanın ortasında önerilen saçak ve yer yer altında yer alan sosyal, kültürel hacimler ve yeme-içme mekânları ile hasta, hasta yakını, personel ve mahalleliyi bir araya getirecek olması olumlu bulunmuştur.

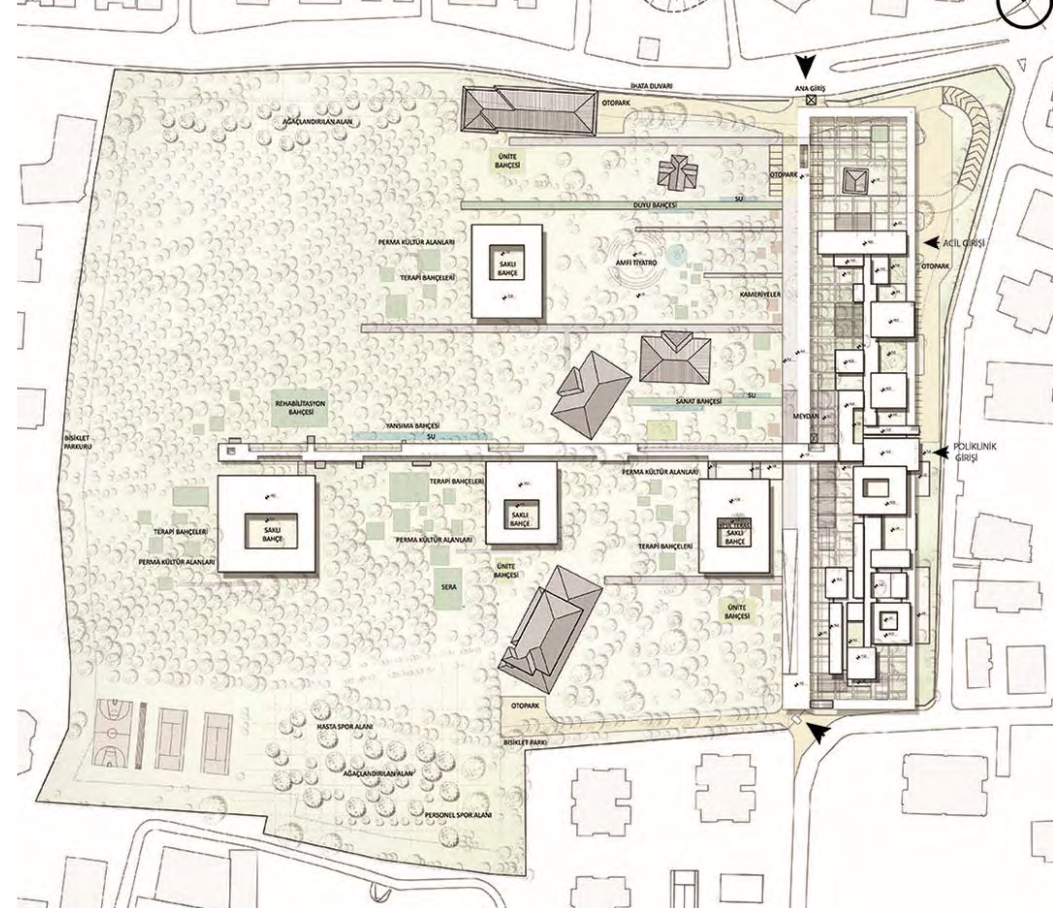
Poliklinik bloğunda gün ışığı almayan hacimlerin bulunması ve projenin cephe kurgusu olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

Açık alan kullanımı tanımlanarak kanopi ile alanların birbirlerine bağlanması sağlanmıştır. Programlanmış strüktürün kendisi peyzaj elemanı olarak nitelenmiştir. Kamuya açık alan ile yatan hasta klinikleri arasında kontrollü geçiş bölgelerinin arayüzü olarak davranan bu kesişim alanı projeye fonksiyonel bir dinamik yapı getirmektedir.

Üst ölçek kararlarının detay ipuçları planda görülmemekte ve peyzaj raporunda hiç bilgi verilmemektedir. Rapor kapsamlı bulunmamıştır. Çamlık alana yerleştirilen yapıların konumu bir kısım ibrelü türün taşınmasını gerektirmektedir. İbrelü türlerin taşınmasının yapraklı türlere göre daha riskli ve taşınacak ağaç sayısının çok olması olumlu bulunmamıştır.

An architectural rendering of a proposed new building for the University of the Pacific. The building is a long, low structure with a prominent white and orange facade. It features a series of vertical orange slats that create a rhythmic pattern. The building is surrounded by trees and a paved walkway, with people walking in the foreground. The sky is blue with some clouds.

YARIŞMA MERCEĞİNDE AKIL VE RUH SAĞLIĞI YAPILARI MİMARİSİ

Uzun zaman sonra özellikli bir sağlık yapısı türünde mimari proje yarışması düzenlenmesi sevindirici bir gelişme oldu. Covid-19 virüsü sebebiyle mimarlık ortamında hasta ve hastalık temalı bir dönem yaşanırken Erenköy Bizimköy Mimari Proje yarışması da sonuçlandı.

Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Bizimköy Mimari Proje Yarışmasında mevcut binalar, koru, ağaçlar ve tescilli yapılar çevresel duyarlılık gerektirirken aynı zamanda proje, konusu ile de ayrı bir duyarlılıkla, verilen ölçütler doğrultusunda çok boyutlu girdiler yumağını çözmeyi gerektiriyordu.

SELİN NEVRİM - DAMLA MERCAN

Hastane yapılarında genel tasarım yaklaşımının fonksiyonellik olduğu söylenebilir. Departmanların birbiri ile ilişkisinde, iç çözümlerde, hasta, ziyaretçi, personel sirkülasyonlarının sınırları öyle keskin ki mimara kıpırdayacak yer az kalıyor diye özetlenebilir bu durum. Tedavi edilmeye çalışılan ruh ve beyin olunca ise mimarlığın özünde var olan öğelerin baskın olduğu, şimdilerde trend bir yaklaşım olarak ortaya çıkan iyileştirici mekanlar tasarlama yaklaşımı akıl ve ruh sağlığı yapılarında ayrı bir veri olarak ortaya çıkmakta. Psikiyatri hastanelerinde hastaların yatış süreleri 50-60 yıla kadar uzanabilir. Bu uzun süreler göz önüne alındığında mekânın psikolojik etkilerinin önemini yadsımamak gerekir. Buralarda tedavi görmeye gelen hastalar fiziksel çevrelerinden olumlu veya olumsuz bir etkiye maruz kalmaktadırlar. Maruz kalmaktalar çünkü hastane gibi zorunluluk dolayısı ile kullanılan yapı biçiminde asıl kullanıcı, geçici veya görece uzun kullanım süreleri için de olsa fiziksel çevrelerini değiştirmelerinin mümkün olmadığı bir mekânsal organizasyonun içinde kendini bulmaktadır.

Hastalar, tanımadıkları bir sosyal ve fiziksel çevrede; hem fizyolojik, hem sosyal hem de psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması sureti ile normalleşme sürecine geçebilir ve toplum içindeki hayatlarına devam edebilirler aslında amaç da budur. Bu hastaların aradıkları ve onlara verilmesi gereken haklar; ayırımın islahı (eşitlik), haksız engellemeden muafiyet (özgürlük), insancıl yaşam koşulları (itibar) ve yüksek kaliteli ruh sağlığı hizmetleri (hizmet hakkı) olarak sıralanabilir . Bu haklar, akıl hastalarına bakış ve akıl hastanelerinin koşullarının da etkisiyle yıllar içerisinde doğmuştur. Bu tip hastaların servislerinin genel hastane içerisinde yer alması, fiziksel ve sosyal olarak izolasyon durumu gibi koşulları ve hekimlerin tedavi metotları ülkelerin sağlık politikaları ile ilintilidir.

Dünyada güncel durumda ruh sağlığı alanında üç farklı hizmet modeli bulunmaktadır. Bunlar; hastane temelli model, toplum temelli model ve toplum-hastane denge modelidir. Hastane temelli modelde hastalar hastanelerde yatış ile tedavi edilmeye çalışılmaktadır. Hastane temelli model 1960’lardan itibaren terk edilmeye başlanmıştır ve toplum temelli model uygulanmaya başlanmıştır. Toplum temelli model ile hastaların toplumun içerisinde dışlanmadan yaşamaları amaçlanmaktadır.

Türkiye’de 2006 yılında Sağlık Bakanlığınca hazırlatılan ulusal ruh sağlığı politika metninde toplum temelli modele geçiş tavsiye edilmiş ve Sağlık Bakanlığı ruh sağlığı politikasında hastane temelli modelden toplum temelli modele geçme kararı almış ve günümüzde tedavi hizmeti veren Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri (TRSM) açılma-ya başlanmıştır.Güncel durumda bu iki modelin bir arada olduğu denge modelinin uygulandığı görülür. Toplum-hastane denge modeli İngiltere’de de uygulamada olan bir modeldir ve bu doğrultuda

psikiyatri hastaneleri 200 yatak veya altına düşürülerek korunmuştur. Türkiye’de halen yatak sayıları 200’ün üzerinde olan Bakırköy, Manisa gibi hastaneler mevcuttur. Tarihsel süreçte batıda bu tip hastanelerin mimari tasarımı diğer hastane örnekleri ile benzerlik teşkil etmektedir. Ünlü Bethlem Hastanesi bir kilise yapı kompleksine eklenti yapılarak kullanılmaya başlanmıştır. Sonraları hastane ve akıl hastaneleri için hastaları gözleme olanak vermesinin de etkisi ile haç plan şemaları uygulanmıştır. Akıl hastaneleri bir dönem hapishane tasarımlarına benzetilmiştir. Ruh ve akıl sağlığı yapılarının tasarımına ilişkin Amerikalı Psikiyatrist Thomas Kirkbride ilk olarak 1854 yılında yayınladığı ‘Akıl Hastaları için Hastanelerde İnşaat, Organizasyon ve Genel Düzenlemeler” kitabında açıklık büyüklüklerinden malzemelere kadar tasarımın nasıl olması gerektiği ile ilgili bilgiler vermektedir. Bu kitapta birbirine eklenen modüller ile V plan oluşturan bir örnek plan da mevcut olup ayrıca bu tip yapıların muhakkak şehir merkezine uzak ve izole şekilde konumlandırılması gerektiği belirtilir.

1860’lardan sonra Doktor John S. Butler ve Frederick Law Olmsted, çok yatak sayısı dolayısı ile depo-hastane olarak anılan hastanelere karşılık “Cottage” (Kır evi, küçük ev, kulübe, pavyon) planını önerir. Bu öneride ise daha küçük ve birbirinden ayrı ünitelerde hastaların tedavisi planlanırken bu şekilde daha özgür ve sosyal olunabileceği öngörülmüştür . Psikiyatri hastanelerinin birbirine bağlanarak büyüyen bütüncül bir kütle veya küçük ve bağımsız modüllerden oluştuğu örnekler günümüz için de geçerli olup farklı uygulamalar halen devam etmektedir. Türkiye’de bu tip yapıların tasarım standartları ile ilgili çok kısıtlı kaynak ve düzenleme mevcuttur. Nitekim yarışma projelerine de bu durum yansımış olup hasta odası büyüklüğü gibi temel bir husus farklılık göstermiştir. Bugüne kadar yapılan görüşmeler ve görev alınan projeler ile aşağıda yer alan maddeler oluşturulmuş ve bu maddelerin konu ile ilgilenen tasarımcılara küçük bir kılavuz olması amaçlanmaktadır.

Ruh sağlığı hastanelerinde mekanların iyileşme süreçlerine katkısının olması için sakin alanlar oluşturmak gereklidir. Manzaralı ve doğal ışıkla aydınlatılan mekanlar hastanın kapatılma hissini azaltmaktadır. Kapatılma hissini baskın olduğu hastada kontrol ve seçim yapabilme hislerinin de ona geri verilmesi gerekmektedir. Bu da gündüz kullanım alanlarını çeşitli kılarak yapılabilir, bu şekilde alternatifli mekanlar kullanıcıya seçenek sunması açısından önemlidir. Bu alanlar açık planlı bir serviste küçük grupların veya daha büyük grupların bir araya gelmesine imkan sağlayan gündüz alanları şeklinde olabilir.

Bu tip hastanelerde hassas olan bir diğer konu sınırlardır. Kişisel alan, sosyal alan ve kamusal alan sınırları mimari tasarımda tariflenmeli ve okunabilmelidir.

Kullanılan malzemeler bu bağlamda önem kazanmaktadır. Örneğin hasta yatak odalarının zemin malzemesi ile girişlerinin zemin malzemesinin farklı yapılması özel alan sınırlarını mekansal olarak belirlemek için önem teşkil etmektedir. Çünkü bu tip hastalar gündüz boyunca yatak odalarına girmemekte, uyanma saatlerinden akşam yatış saatlerine kadar diğer alanlarda vakit geçirmek durumunda-lardır.

Akustik mahremiyet bu tip hastanelerin detay projelerinde özellikle dikkat edilmesi gereken bir konudur. Tedavide stres altında bulunan hastalar, başka hastaların yaşadığı durumlara istemsizce şahit olduğunda ve aynı zamanda kendi durumuna da şahit olunması durumunda tedavileri olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca bu konu mahremiyetin sağlanması açısından da gerekli olup mahremiyetin sadece görsel değil işitsel olduğunun da altını çizmek gerekir. Rahatlığın sağlanması açısından da gürültü kontrolü yapılmış hasta odalarında daha rahat uyku ve dinlenme sağlanabilmektedir. Hastaların yaşam alanlarının tek kişilik olmasına önem gösterilmelidir. Çift kişilik odalar hastane bünyesinde toplum adaptasyonuna en yakın seviyedeki hasta kullanımları için tek kişilik odalara ek olarak planlanabilir.

Renkler kullanıcıların modunu yoğun bir şekilde etkileyen etmenlerdendir. Gerekli yerlerde; uyarıcı sıcak tonlar, gerekli yerlerde sakinleştirici soğuk tonların kullanımı mekanlara karakter kazandırmaya yardımcı olabilir.

Personelin görülebilir bir alanda olması hastayı sürekli gözlem altında tutmak için gereklidir algısının yanında hasta açısından hastaların iyi hissetmesi için de gereklidir. Yardıma ihtiyacı olduğunda ulaşılabilir bir alandan yardım çağırabileceğini bilmesi hastanın kendini güvende hissetmesini sağlar. Koridorların uzunluğu ve servislerdeki hasta sayısı bu veriler doğrultusunda değerlendirilmelidir. Uzun bir koridorun sonundaki odada kalan hasta, hastalığının yanında güvensizlik hissiyatı ile çaresizlik hissiyatı yaşayabilir.

Hastanın içerisinde bulunduğu fiziksel çevrenin onun stresini azaltıcı ve rehabilite olmasına yardımcı olması gerektiğinin önemi kadar hastanenin diğer kullanıcılarından ziyaretçilerin de giriş-çıkış ve hastanedeki akış şemaları büyük önem arz etmektedir. Ziyaretçiler çocuk ziyaretçi ve yetişkin ziyaretçi olarak ayrılabilir ve akış şemaları bu doğrultuda oluşabilir. Çocuk ziyaretçi alanları mümkün mertebe hastanenin giriş kısımlarına yakın bir alanda yer almalı ve çocuklar hastanenin içine çok fazla girmeden ziyaretlerini yapabilmelidirler.

Bu tip hastaneler için önemli bir mekan olan giriş ve karşılama alanlarının hastaya verdiği his kaybolmuşluk olmamalı ve bu mekanlar hastayı kucaklayıcı nitelikte, insan ölçeğine uygun olmalıdır. Aynı zamanda güven duygusunu verebilecek, değerli hissettirecek ve orada bakımın iyi yapıldığına işaret edecek tanımlı, havadar ve insan üzerinde gerek ölçeği ile gerek malzeme, doku ve geometrik açılarından baskı yaratmayan alanlar olarak planlanmalıdır. Yumuşak geçişli renkler, dik veya açılı köşeler yerine yuvarlatılmış hatlar güven ve kucaklama hissi vermektedir.

Sadece giriş alanlarında değil hastanenin hasta kullanımına ait alanlarında ölçek ve kat yükseklikleri fonksiyonlara göre değerlendirilerek hasta üzerinde kaybolmuşluk, terk edilmişlik ve kapatılmışlık hissiyatları oluşturmayacak şekilde planlanmalıdır. Ne çok yüksek ne çok alçak mekanlar, ne çok büyük, ne çok küçük odalar olmalı, içindeki fonksiyon ve tefrişata göre insan ölçeğine uygun aidiyet hissiyatı verebilecek mekanlar tasarlamak amaçlanmalıdır.

Kapalı ve açık aktivite alanları, bu hastanelerde tedavinin bir parçası olduğu için bu tip alanların da kullanıcı sayılarına uygun büyüklükte, yapılan aktivitenin niteliğine göre tasarlanmış nitelikte

olması önem arz etmektedir. Servislerin dışında yer alan sosyalleşme mekanları hastane kullanıcılarının bir araya getirilmesi ve karşılaşmaların sağlanması açısından önem arz etmektedir. Bağlı ve ait olma hissi de hastalar için olumlu ve önemli bir duygudur.

Çünkü yabancı oldukları bir yere kapatılmışlık hissi belli bir amaçta bir olma hissi ile kısmen veya kısa süreli de olsa eritilebilir. Bu durum büyük grupların bir araya gelmesi ile oluşturulan aktivitelerle sağlanabilir. Örneğin büyük bir sinema salonunda film izlemek, spor müsabakasında aynı takımda yer almak gibi durumlara uygun olacak esnek mekan tasarımları bu hastanelerde mekanın ve verilen sağlık hizmetinin kalitesini arttırmaya yardımcıdır.

Tasarımlarda sakin bir mekan kurgusu yaratılmaya çalışılırken atlanabilen bir husus canlandırıcı mekanlar yaratmaktır. Canlandırıcı mekan kurgusu mekanda yer alan sanatsal çalışmalarla ve iç mimari ile sağlanabilir. Bu tip mekanlar içerisindeki kullanıcıya orada bulunmaktan gurur duyduğu hissini verirler. Bu tip hastanelerde toplumdan dışlanmış ve kapatılmış hissedeni bireyde gurur verici mekan kurgusu atlanmaması gereken bir kriterdir.

Psikiyatri hastanelerinde iyileştiren mekan tasarım kriterlerinin başında kapatılmışlık hissiyatını vermeyen açıklık hissini veren mekan kurgusu yer almaktadır. Bu kurgu kapalı alan ve açık alan arasındaki görsel ve fiziksel bağlantının iyi şekilde yapılması ile verilebilir. Dış mekana kolayca erişilebilirliğin sağlanması, bağlantının direkt olması hastanın kapatılmışlık hissini azaltmaktadır. Hastalıkların seviyesi ve türleri servislerde farklılık arz etmektedir ve birbirine yakın derecedeki hastalar aynı servislerde konuşlandırılmaktadır.

Bu servislerin kendine ait açık alanları da olmalıdır. Avlulu plan tipleri izole açık alan ihtiyacını karşılamak için elverişlidir. Bu veriler tasarımcıları anıtsal olmayan modüler tasarımlara yönlendirmektedir. Modüler tasarımların modüllerin çok katlı olduğu varyasyonlarında her modül için düşey sirkülasyonların oluşturulması gerekliliği, servis giriş-çıkışı gibi konularda hasta güvenliğinin risk altında olabileceği gibi hususlardan dolayı iyi değerlendirilmelidir.

Bu tip hastanelerde yön bulma kavramı çok önemlidir. Kolay bulunabilir bir planlama ve bunun iç mimari ile bütünleşerek sağlanması, kullanıcıda kafa karışıklığı ve stresi azaltmaktadır. Doğal aydınlatılmış koridorlar, koridorlarda belli noktalarda yer alan sanatsal objeler, bitkiler veya renk gibi ayırt edici hususlarla farklı kılınan belli alanlar ile kolay yön bulunabilir bir tasarım sağlanabilir.

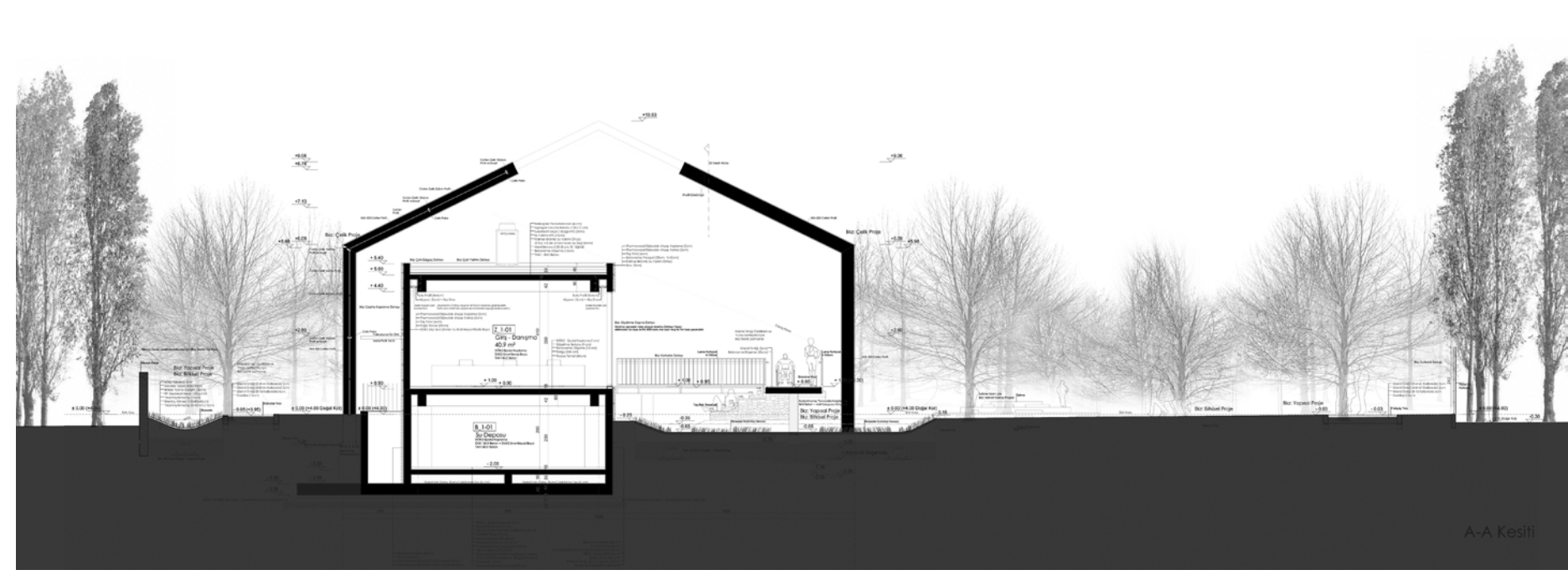
Ruh Sağlığı yapılarının planlanmasında en önemli tasarım kriteri toplumdan izole edilmemiş ama bir o kadar da kucaklayıcılığı, içine alıcılığı ve kullanıcıya verdiği olumlu hislerle koruyucu-izole bir mekan yaratabilmektir. Tasarım yaklaşımı hastanın ve çalışanların güvenliğini sağlamak, hastaların iyileşmesine katkısı olacak mekanlar kurgulamak ve toplumun psikolojisini korumak olmalıdır. Bu tip hastanelerde olumlu etkileri olan mekan tasarımı fonksiyon şemasına ek bir zorunluluk olarak düşünülmelidir.

REFERANSLAR VE NOTLAR

- URSEP. Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı 2011-2023,2011, 21.
- Lawrence O. Gostin, ‘Old’ and ‘New’ Institutions for Persons with Mental Illness: Treatment, Punishment or Preventive Confinement? Journal of The Royal Institute of Public Health 122: 906-913. Washington, DC, USA: Elsevier Ltd.,2008
- URSEP. Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı 2011-2023, 2011, 25.
- Grace Goldin, John Daniel Thompson, The Hospital: A Social and Architectural History. New Haven, University Press, Yale, 1975.
- Daniel Bristow, Kirkbride’s Architectural Stigma of Mental Illness, Priory Education Limited, 2009
- Carla Yanni, The Architecture of Madness: Insane Asylums in United States, 2007

SASALI İKLİM DUYARLI TARIM EĞİTİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Bu sayıda, ihtiyaç programı verileri ile tasarım yaklaşımının bütünleştiği ve birbirini desteklediği iç-dış mekan kurgusu ile Sasalı Biolab projesini sizlere sunuyoruz

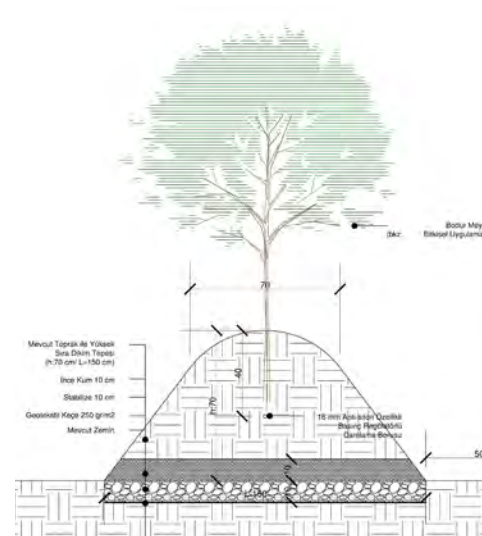
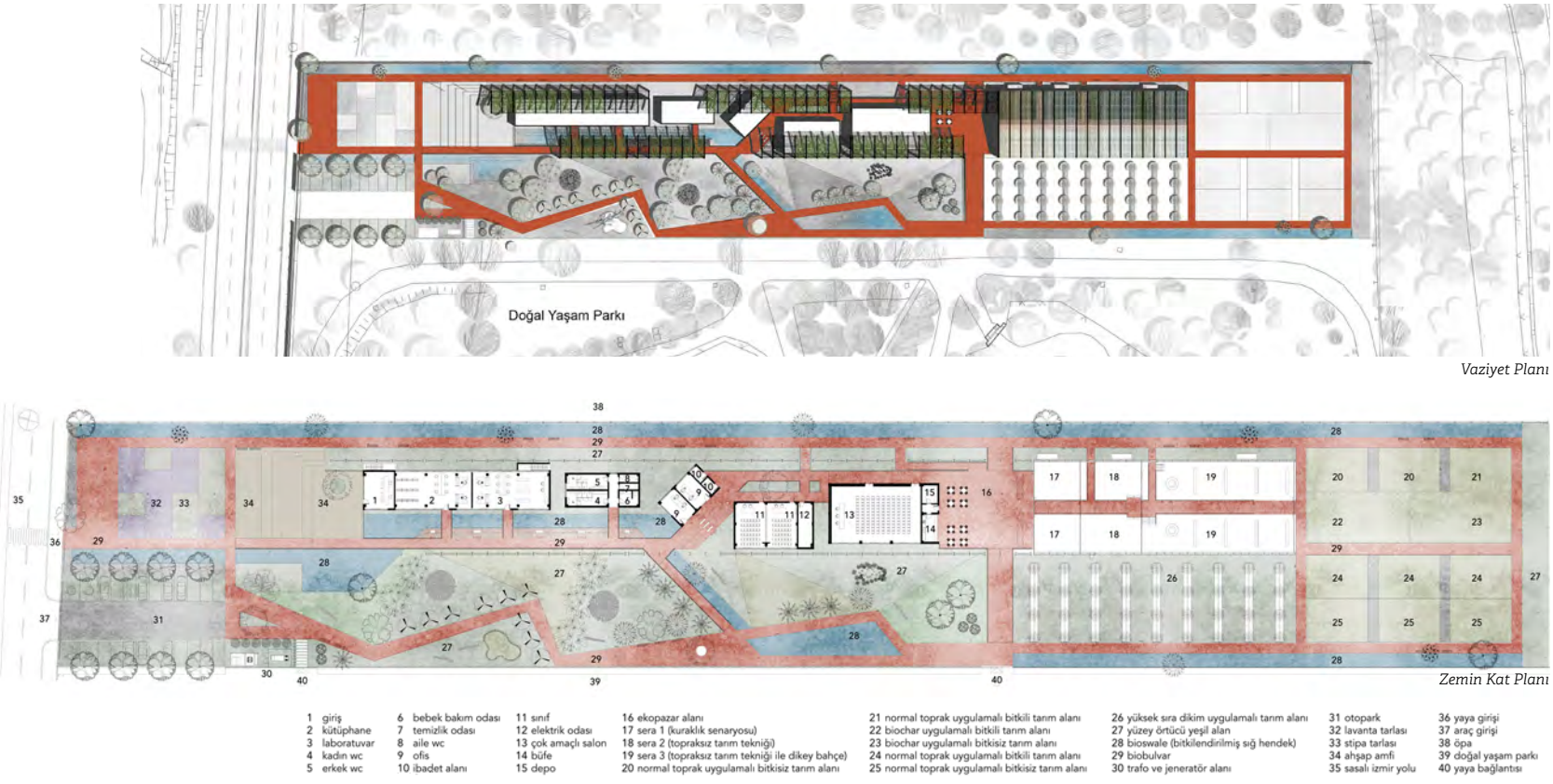
Sasalı Biolab hem tasarımsal hem de işlevsel anlamda deneysel bir çalışmanın ürünüdür. Bu deneyler ölçme ve gözlem yöntemleriyle test edilip, sonuç ürünler Avrupa Birliği'ne raporlanacak ve sonuçlarına göre yeni politikalar yürütülecektir. 2080 yılı itibarıyla İzmir'de başlayacak olan kuraklık öngörüsüne dayandırılarak hazırlanan proje, kuraklık durumuna hizmet edecek deneysel bir çalışmanın ürünüdür.

İzmir'in Çiğli İlçesi, Sasalı mevkiinde yer alması planlanan proje, eğitim ve üretim odaklı olacak şekilde kurgulanmıştır. Bu amaçla tasarlanan proje kapsamında, normal ve akıllı toprak uygulamalı tarım alanları, yüksek sıra dikim uygulamalı tarım alanı, seralar, eko pazar, çok amaçlı salon, eğitim sınıfları, yönetim, laboratuvar, kütüphane, teknik servis ve ıslak hacim alanları oluşturulmuştur. Projenin strüktürel biçimi özellikle seralarda aranılan optimum yükseklik ve eğim gereksiniminin bir sonucudur. Bu gereksinimin üç boyutlu yansımadaki ideal malzeme çelik olarak tercih edilmiştir.

Çelik strüktürün sardığı bir mekansal kurgu ile lineer plan düzeninde ilerleyen ve içindeki mekanları görünür kılan bir strüktürel yapı hedeflenmiştir. Strüktür içerisinde dizilen mekanlar, su baskınlarından korunabilmek ve zemindeki floranın kesintisiz devamını sağlayabilmek adına zemin kotundan 120 cm yükseltilmiştir. Yapının betonarme olan bölümlerinde yükselme ile elde edilen hacimlerde yağmur suyunun depolanması öngörülmüştür. Üzerine eklenen peyzaj elemanı (Arap yasemini) ile birlikte mekanları saran çelik strüktürden, yapı bütününde ikinci bir cidar etkisi yaratarak iklimsel ısınmayı optimize etmesi beklenmektedir.

Yapının lineer düzende sıralanan birimlerini bir arada tutan bioswale (biobulvar) ve ona eklenen sirkülasyon aksı, tasarımın omurgası olarak ön plana çıkar. Böyle bir omurga kurgusu, alanı ziyaret edecek kullanıcılara enstitünün işleyiş mekanizmasını kavrama ve deneyimleyerek öğrenme olanağı sunar. Kuzey-güney aksı boyunca uzanan alana giriş, kuzey aksından sağlanmaktadır. Ana girişten itibaren başlayan sirkülasyon omurgası ziyaretçileri/kullanıcıları öncelikli olarak eğitim odaklı mekanlara (laboratuvar ve kütüp-

hane gibi) ulaştırır. Eğitim amaçlı mekanlar ile tarım faaliyetlerini içeren mekanlar (seralar ve dikey bahçe gibi) sirkülasyon aksının genişleyerek oluşturduğu eko pazar alanı ile birbirinden ayırır. Eko Pazar alanından sonra konumlanan tarım faaliyetleri alanları kullanıcıları farklı tarım tekniklerini görmeye ve deneyimlemeye davet eder. Alanın güney ucuna konumlanan normal ve akıllı toprak uygulamalı tarım alanları ile tasarım kurgusu sonlanır.

Yapımına 2019 yılında başlanan projenin uygulanmasına ilişkin süreç ihale yöntemiyle elde edilmiştir. Kamu kurumlarında yürütülen tasarım ve uygulama süreçleri kapsamında değerlendirildiğinde, projenin mekansal niteliğinin korunabilmesi adına titiz bir çalışmanın yürütüldüğü belirtilmelidir.

Hydro-meteorolojik aşırılıklara karşı direnç yaratılması-na ilişkin; iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması, sürdürülebilir yağmursuyu yönetimi ve doğa esaslı uygulamaların yaygınlaştırılmasına duyarlı davranılmış ve tüm bunlara ilişkin stratejiler geliştirilmiştir.

Polenleme yapan böceklerin azalmasına karşı peyzaj yerel ve polen çeken bitkilerden seçilmiştir. Hiçbir kimyasal içermeyen doğal malzemelerden üretilen polinatör evleri yapılarak polinatör böceklerle uğrak noktası oluşturulmuştur.

Yüzey suları bioswale'e aktarılacak ve buradaki özel seçilmiş yerel bitkilerle temizlenerek sızdırma havuzlarında toplanır. Su taşkınının çok olması durumunda alttaki drenaj sistemine aktarılır. Drenaj sistemi suyu depolar ve taşkın bitip toprak kurduğunda, temizlenmiş suyu yer altı sularına tekrar kazandırır.

Proje Müellifi : Mert Uslu
Proje Grubu : Mert Uslu
 Nilay Özcan Uslu
 İmge Yurtseve Koç
 Farida Rashidova
Danışmanlar : Ege Ü. Ziraat Fakültesi
 Koray Velibeyoğlu
 Ertan Dikmen
 Didem Yaygel
 Berna Ataman Oflas
 Murat Türkeli
İşveren : İzmir B.Şehir Belediyesi
Statik : Deniz Alkan Mühendislik
Mekanik : Ceymak Mühendislik
Elektrik : Ayc Mühendislik
İç Mekân Tasarımı : Mert Uslu Mimarlık
Peyzaj Tasarımı : Kentselizm Tasarım Ofisi

MODERN GEZİLER: KENDİNİ ARAYAN BİR YAZI DİZİSİ

BİR RESMİN SURETİNDE MİMARLIĞIN İZİNİ ARAMAK: BIRMINGHAM KÜTÜPHANESİ

SEBLA ARIN ENSARİOĞLU

Eylül 2016'da Birmingham'a bir konferans için gittiğimde, genelde yaptığımın aksine, kent hakkında fazla bilgi edinmemiştim. Zira Birmingham'a varmadan önce iki gün geçireceğim Londra hakkında çok heyecanlıyım ve bu kısa sürede yapılabilecek en çok şeyi sığdırayabileceğim bir program hazırlamak için tüm ilgimi Londra'ya odaklamıştım, ki bu kent hala bulunmaktan en çok keyif aldığım şehirler arasında ilk sıradadır. Ancak bu başka bir yazı konusu olabilir... Dolayısıyla Birmingham'a birkaç cümleyi geçmeyecek ön bilgiyle ve çok da fazla beklentim olmadan ulaştım. Konferans, şehir merkezine çok da yakın olmayan bir banliyödeki botanik bahçesinin toplantı salonundaydı. Kaldığım otel ise yine bu mekâna yürüme mesafesindeydi. Dolayısıyla Birmingham'daki ilk üç günüm banliyödeki yeşil bir rota üzerinde, kenti çok da fazla kavrayamadan geçti.

Şehir turuna ayırdığım son gün sabah erkenden kalkıp metroyla şehir merkezine ulaştım. Metrodan inip etraflı algılamaya çalışırken ilk fark ettiğim şey Birmingham kent merkezinin koca bir şantiye görünümünde olmasıydı. O dönem, yaşadığım Bursada da hızlı bir kentsel dönüşüm rüzgârı esmekte olduğu için kaldırım taşlarının söküldüğü, caddelerin kazıldığı, eski binaların yıkım gürültülerinin insan ve trafik seslerine karıştığı, gökyüzünü delercesine yükselen vinçlerin dört bir yanı kapladığı bu kent silüeti bana çok iyi tanıdığım bir yerdeymişim gibi hissettirmişti.

İngiltere'nin en büyük ikinci kenti olan Birmingham, sanayi devrimiyle birlikte önem kazanmış. Hatta Avrupa'nın ilk endüstri kenti.

Yazı dizimizin ikinci yazısı Bursa Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Sebla Arın Ensarioğlu'ndan geliyor. Kendisi bize Mecanoo'nun Birmingham'daki kütüphane yapısına gerçekleştirdiği geziyi aktarırken, sanat ve mimarlık arasındaki geçişleri sorguluyor. Bu yazı henüz serinin ikincisi olsa da "modern geziler" yazı dizimizin kapsamını oldukça genişletti, Nervi'nin 1960 tarihli "klasik modern" Palazzo del Lavoro yapısından Mecanoo'nun tarihe, geçmişteki form ve mekanlara referanslı 2013 tarihli "post-modern" yapısına getiriverdi. Katkısı için Sebla Hoca'ya çok teşekkür ediyor, modern geziler yazı dizimize sizlerin modern keşiflerinizi de bekliyoruz. Yazılarınızı bölüm editörü Figen Kivılcım Çorakbaşı'nın mail adresine iletebilirsiniz: figenkivilcim@gmail.com

BÖLÜM EDITÖRÜ
FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

kanallar şehri olması. Fabrikaların yerleşim yerleri açısından avantaj sağlayan bu suyuolları o kadar yoğun ki, Birmingham'daki kanalların toplam uzunluğunun Venedik kanallarından çok daha fazla olduğu söyleniyor. Bu kentin bir diğer özelliği ise Birleşik Krallığın kuyumculuk merkezi olması. Son yüzyılda eski önemini kaybetmeye başlamış olsa da 18 ve 19. yüzyıllarda tüm krallıkta üretilen mücevherlerin neredeyse yarısının Birmingham'da üretildiği biliniyor. Kuyumculuk okulları ve üretim atölyelerinin bulunduğu "Jewellery Quarter" kentin gezi rotalarının başında yer alıyor.

Zihnimin bir yanında tüm bu bilgileri tutarak kenti ve onu oluşturan yapıları kavramaya çalışırken metrodan indikten sonra kısa bir yürüyüşle Centenary Meydanı'na ulaştım. Meydan, Birmingham'ın son yüzyıl içinde geçirdiği mimari dönüşümün açık hava müzesi adeta. Meydanı çevreleyen ve sınırlarını oluşturan yapılar farklı dönem ve stillerin izlerini taşıyor. Meydanın köşesinde küçük bir mücevher taşı gibi yer alan 1925 yılında I. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybedenler anısına inşa edilmiş olan "Hall of Memory", günümüzde bir ofis yapısı olarak kullanılan 1936 yılı yapımı Art Deco izleri taşıyan "Baskerville House", '60'ların brütalist mimari izlerini taşıyan REP (Repertuar Tiyatrosu), 1990'da inşa edilen ve içinde senfoni salonunu da barındıran, reflekte cam yüzeyler, renkli çelik strüktürel elemanlar ve taş kaplama cephesiyle postmodernizme göz kırpan ICC (Uluslararası Fuar Merkezi) kentin en büyük kamusal meydanının sınırlarını belirliyor (Fotoğraf 1-2). Bu sınır elemanlarına en son katılan ve meydana ulaştığınızda ilk dikkatinizi çeken yapı ise Birmingham Kütüphanesi (Fotoğraf 3-4).

Bina, Hollandalı mimarlık ofisi Mecanoo tarafından tasarlanmış ve 2008-2013 yılları arasında inşa edilmiş. Yaklaşık 35000 m²lik bir alanı kapsayan proje Avrupa'nın en büyük halk kütüphanesi olma özelliği taşıyor. Proje, kütüphane tasarımıyla birlikte hemen yanı başındaki repertuar tiyatrosunun da iç mekân renovasyonunu kapsıyor. Bu iki farklı işlevin bir arada değerlendirilmesi, işitsel ve yazınsal dünyayı birleştirmek olarak tanımlanıyor. Projenin mimarları, bu iki fonksiyonu bir araya getirirken ana tasarım kararlarının iki yapıyı tek bir binaya dönüştürmek yerine, her ikisinin de kendi özgün kimliklerini sergileyen iki farklı tasarım olarak algılanabilmesini sağlamak olduğunu belirtiyorlar (Frearson, 2013).

Kentin farklı dönemlerine ait mimari mirasın gelecek yüzyıla sürdürülebilir biçimde aktarılabilmesi adına, Mimar Graham Winteringham'ın 1964 tarihli REP tiyatrosunun cephesi derinlemesine bir temizlik işlemi sonucunda mevcut biçimiyle korunmuş. İç mekânda da fuaye ve ana salon orijinal halleriyle korunmuş. Bununla beraber arka bölümde bulunan çalışma alanları, depolar, lojistik mekânlar ve sahne arkası donanımı günümüz teknolojisine uygun biçimde yenilenmiş.

Proje ekibi, hedeflerinin yalnızca bir kütüphane yapısı tasarlamak değil, kentte yaşayan herkesin kendini bir parçası olarak hissedebileceği, gelmekten, vakit geçirmekten keyif alabileceği bir kentsel mekân oluşturmak olduğunu belirtiyor. Bu nedenle tamamıyla opak veya tamamıyla şeffaf bir yüzey oluşturmak yerine, yansımalar ve gölgelerle oyunlar çıkaran, izlemesi ve deneyimlemesi keyif veren filigranlı bir cephe tasarımı yapıyorlar (Fotoğraf 5-6). Cephedeki yoğun dairesel doku aslında plandaki dairesel galeri boşluklarının yansıması (Fotoğraf 7-10). Bina tasarımını içten dışa doğru sürdürdüklerini ifade eden mimarlar, çıkış noktalarının "rotonda" olduğunu belirtiyorlar.

Binanın en üst kotunda yer alan silindirik kütlenin içinde Shakespeare Anı Odası bulunuyor. Bu mekân 1882'de inşa edilmiş olan kentin ilk kütüphanesinden orijinal haliyle taşınmış Viktoryen üslupta bir oda (Fotoğraf 11). Geri kalan iç mekân dairesel bir galeri boşluğunu merkez alarak tasarlanmış (Şekil 1-3). Günde yaklaşık 10000 ziyaretçisi olan kütüphanede tasarımın çıkış noktası, kullanıcının erişimini kolaylaştırarak en üst düzeye taşımak olarak belirlenmiş. Bu erişim kolaylığını sağlamak adına kamusal fonksiyonların büyük bölümü zemin katta toplanmış. Bu durum geniş bir zemin kat alanını gerektirince, söz konusu ihtiyaç zemin katla ilişkilendirilen asma kat, teraslar ve çıkmalar ile karşılanmış.

Farklı kotlarda yer alan halk kütüphanesi, keşif terası ve araştırma kütüphanesi, dairesel galeri boşluğunu çevreleyen, beş kat yüksekliğince devam eden kitap rotondasıyla birbirlerine bağlanmış. Bu tasarım kullanıcının mekân içinde bütüncül bir algıya sahip olmasını ve oryantasyon anlamında hakimiyet kazanmasını sağlamakta. Metal filigranlı cam cephe sayesinde mekân içine olabildiğince çok gün ışığı alınması sağlanmış. Bu sayede kullanıcı açısından ferah bir ortam yaratılırken, ışık gölge oyunları ile görsel açıdan zengin bir iç mekân da oluşturulmuş. Cephe kullanılan metal işçiliği kentin endüstriyel mirasına gönderme yaparken, tasarımda tercih edilen altın ve gümüş tonları Birmingham'ın kuyumculuk geçmişinden esinlenmiş. Tercih edilen dairesel formlar da yine kuyumculuk kültürüyle ilişkilendiriliyor (Frearson, 2013).

Günün çok erken saatleri olmasına rağmen meydandaki ve kütüphanedeki hareketlilik projenin amacına ulaştığının kanıtı adeta. Birmingham'ın puslu gökyüzüne rağmen yapının alamet-i farikası daire formlarının yansımaları komşu bina REP'in cam yüzeylerine düşmüş, pencere açıklıklarının yarım daire formlarıyla aşık atıyor (Fotoğraf 12). Meydanın ziyaretçileri cephelere düşen bu gölge oyunlarının izini sürüyor.

Kentin en yeni çekim merkezlerinden biri olan Birmingham Kütüphanesi'ni gezdikten sonraki hedefim Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi oluyor. Biraz da erken saatlerde gitmiş olmamın etkisiyle müze oldukça sakin. Birkaç salonu gezdikten sonra duvarda karşıma çıkan tablo bana adeta bir dejavu yaşıyor. "Bu kompozisyonu biraz önce görmedim mi ben?" diye düşünüyorum (Fotoğraf 13).

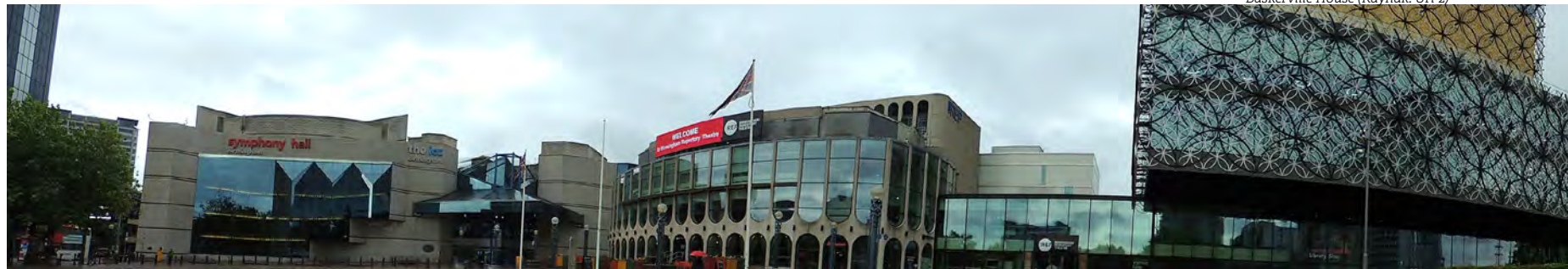
Fotoğraf 2: Centenary Meydanı hava fotoğrafı (Kaynak: Url-1)

Fotoğraf 3: Birmingham Kütüphanesi

Fotoğraf 4: Sırasıyla: REP, Birmingham Kütüphanesi, Baskerville House (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 1: Centenary Meydanı'nı çevreleyen yapılar

Fotoğraf 5: Birmingham Kütüphanesi çökertilmiş avlusu (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 6: Filigran cephe

Fotoğraf 7: Katlar arası sirkülasyon (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 8: Dairesel galeri boşlukları (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 9: Kütüphane Salonu

Fotoğraf 10: Filigran cephenin iç mekâna yansımaları (Kaynak: Url-2)

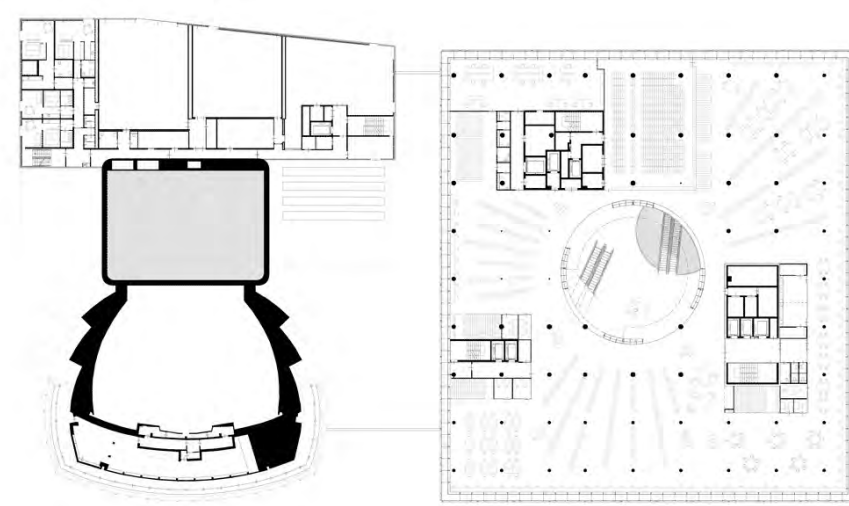
Bir tabloda değil ama bir bina cephesinde hemen hemen aynı dokuyu görmüştüm biraz önce. Birmingham Kütüphanesi'nin cephesinde... Tablonun karşısına geçip oturuyorum ve biraz önce kütüphaneden aldığım tanıtım broşürlerini inceliyorum, cep telefonumdan birkaç mimarlık sitesine giriyorum acaba bu iki tasarım arasındaki bağlantıya dair bir iz bulabilir miyim diye. Kayıtlara geçmiş bir bilgi bulamıyorum. Bunun üzerine broşürleri ve telefonu bir yana bırakıp karşımdaki tablonun keyfini çıkarmaya karar veriyorum. Biraz önce bir bina cephesinde yan yana gelmiş sarı, siyah, altın ve gümüş tonları, iç içe geçmiş daire ve dörtgen geometrilerden oluşmuş dokular şimdi karşımdaki tabloda duruyor. Adeta biraz önce gördüğüm binanın ilk tasarım eskizine bakıyor gibi hissediyorum. Oysaki bu tablo, Hindistan'da doğmuş, Pakistan asıllı, hayatının büyük bir bölümünü İngiltere'de sürdürmüş olan bir sanatçı, Anwar Jalal Shemza tarafından bina tasarlanmadan tam 50 yıl önce, 1958'de yapılmış. Eserin adı, "The Wall". Bu durumda çok da yanlışmış sayılmam herhalde. Sanatçının mimari duyarlılığı yaptığı işe verdiği isimden belli. Anwar Jalal Shemza 1928-1985 yılları arasında yaşamış. İlk sanat eğitimini Pakistan, Lahore'da almış. 1956'da Londra'ya taşınması sanatında bir dönüm noktası olmuş. Dersine katıldığı E.H Gombrih'in İslam sanatını "tamamen işlevsel" olarak tanımlaması Shemza'nın sanata bakışını ve üslubunu kökten değiştirmiş. Bu noktadan sonra Arap kaligrafisi, Moğol ve İslam mimarlığı ve batılı estetik anlayışını harmanladığı bir dil geliştirmiş. Bunu yaparken Klee, Mondrian ve Kandinsky'nin soyutlamalarından etkilenmiş (Shemza, 2015). Karşımdaki duvarda asılı olan "The Wall" bu özgün dilin ilk ürünlerinden biri. Eser 1998 yılında Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi'nin koleksiyonuna katılmış. Yani, kent kütüphanesinin tasarımına başlanmadan 20 yıl önce, bu kentteki duvarlardan birinde yerini almış.

Birmingham Kütüphanesi'nin Hollandalı mimarları proje sahasını görmeye geldiklerinde, beş dakika yürüme mesafesindeki bu müzeye uğramışlar mıdır, Shemza'nın renk ve desenlerinden esinlenmişler midir, bilinmez... Mimarlık ve resim sanatı arasındaki etkileşim yüzyıllar boyunca tartışıldı. Kâh resim sanatı mimarlığı, kâh mimarlık resim sanatını dönüştürdü, besledi. Şimdi bu iç içe geçmişliğin bir örneğini de ben hiç ummadığım bir anda Birmingham'da deneyimliyorum. Mimarlık tarihi için küçük, şahsi tarihim için büyük bir keşif yapmanın kendimce haklı gururuyla Müze'deki gezimi tamamlıyor ve kendimi yeniden Birmingham sokaklarına atıyorum. Sanırım bir kenti gezmenin en keyif aldığım yanı bu tür minik keşifleri yaptığım, kendimce kıymetli ayrıntıları fark ettiğim böylesi anlar. Daha nicelerini yaşamak dileğiyle...

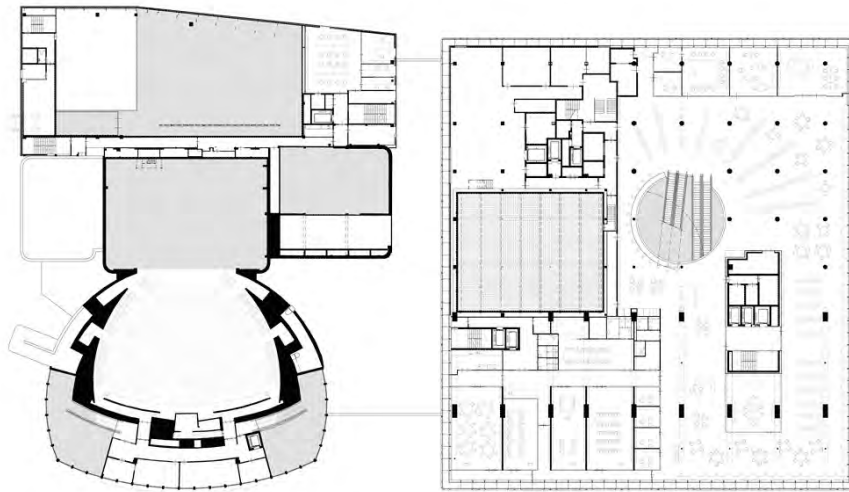
Not: Aksi belirtilmediği sürece tüm fotoğraflar yazara aittir.

Kaynakça:

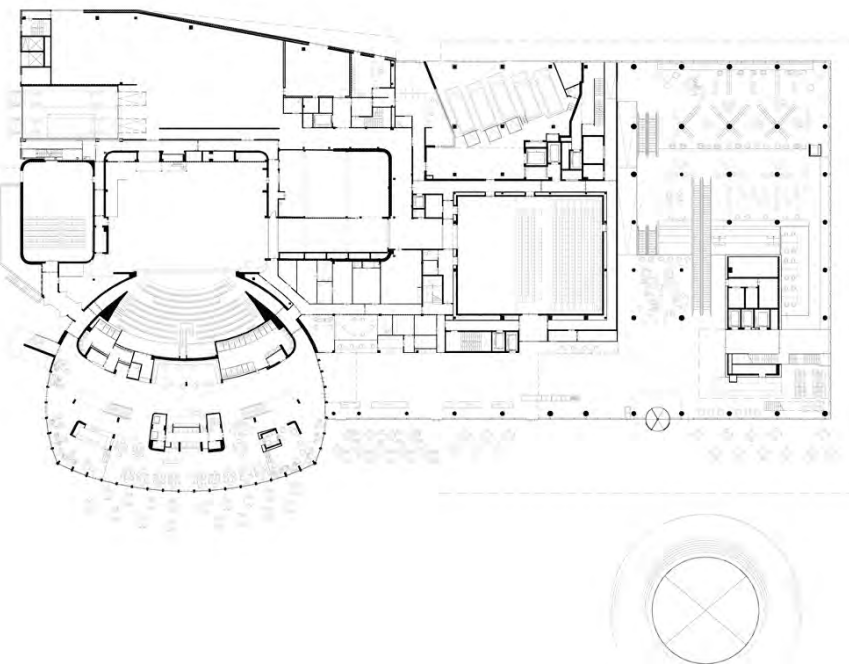
Frearson, A. (2013). Library of Birmingham by Mecanoo. <https://www.dezeen.com/2013/08/29/library-of-birmingham-by-mecanoo/> (Erişim Tarihi: 10.06.2020)
Shemza, A. (2015). My Grandfather, Anwar Jalal Shemza. <https://www.tate.org.uk/tate-etc/issue-35-autumn-2015/my-grandfather-anwar-jalal-shemza> (Erişim Tarihi: 10.06.2020)
Url-1: <https://www.archdaily.com/561223/riba-launches-centenary-square-regeneration-competition-for-birmingham> (Erişim Tarihi: 16.06.2020)
Url-2: <https://www.mecanoo.nl/Projects/project/57/Library-of-Birmingham?l=1> (Erişim Tarihi: 10.06.2020)

Şekil 1: Birmingham Kütüphanesi 2. Kat Planı (Kaynak: Url-2)

Şekil 2: Birmingham Kütüphanesi 1. Kat Planı (Kaynak: Url-2)

Şekil 3: Birmingham Kütüphanesi Zemin Kat Planı (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 11: Shakespeare Anı Odası (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 12: REP'in cephesine düşen yansımalar

Fotoğraf 13: "The Wall" - Anwar Jalal Shemza/ 1958 Serbest Mimar | 67

MİMARLARIN 'PHINEAS GAGE' SENDROMU...

KENAN GÜVENÇ
KIBRIS

Yerküre ölçeğinde olup biten, hepimizi ilgilendiren, etkileyen geniş kapsamlı sorunlar, içinde bulunduğumuz anda ve kişisel ölçekli dünyalarımızda nasıl yankılanmakta, bu olup bitenler bize ne ifade ediyor ve ardından, mimarlık ve mimarlar açısından bu sorunun geleceğe doğru etkisi nasıl olur, olursa hangi şiddette ve kalıplarda etkiler soruları sorulabilir...

Mimarlığın son büyük manifeste temsilcileri Leon ve Rob Krier'lerdir. 1980'lerin ortalarına denk gelen ve antik çağ modunda "yeni kentsel tasarım" imgelerini, o zamanın kent parçalarında aktive etmeye yönelmiş bu manifeste girişim, aslında "hızlanmakta-hızlanmış yaşamın" içine "yavaş bir dünyanın mimarlık imgelerini" yerleştirme davranışı sergiliyordu. Reaksiyonerdi çünkü mimarlık için büyük, radikal fikirler çağının sona ermekte olduğunun sevgisini ve öfkesini taşıyordu. Krier'lerden sonra, kişisel mimarlık janrını aşip, geniş bir yelpazede mimarlık hakkında total bildirimler haline gelmek kimse için mümkün olamadı. Kestirmeden söylersem, mimarlık pratikleri, kendi iç tarihinin kabında devinebilen bir toplumsallık olmaktan çıkıp Edgar Alan Poe'nun "Maelström Girdabı" hikayesindeki gibi teknolojinin Maelström'üne kapılmıştı. Estetik gibi, işlev gibi, form gibi ekseninden kaydırılmış nosyonlara yaslı, kendini koruyan modernist iç-bilgi duvarları, artık erimiş ve çeperlerini muhafaza edemiyordu. Krier'ler farkında olmadan mimarlığın nükleusunu artık koruyamadığını ilan etmişlerdi...

Mimarlık, ortaya çıktığı 19. yüzyıl ortalarından bu yana benimsediği, bilim ya da sanat gibi kendi özerk bir tarihi olduğu yanılmasını artık terk etmek zorundaydı.

Manuel de Landa "Çizgisel Olmayan Tarih" kitabında evrime ilişkin 'üretken yalıtıklık' sürecine dikkat çeker. Oluşma aşamasında bir organizmanın kendisi için geçerli, olası gelişme uçlarını dışarıda bırakma davranışının, kendisine, bundan sonra organizmanın yapısı olarak belirecek bir yalıtıklık kazandırdığını öne sürer.

Mimarlık da 1980'ler itibarıyla, tarihsel olarak sahip olduğu işte bu türden bir 'üretken yalıtıklığı' yitirmiştir. Modernizmin 'nesne olarak bina ile bina fikri' arasında yaptığı ayırımdan türettiği ve aslında bir özek kültür değil de '19. yüzyıl mesleği' olan mimarlığı, evrensel kapsamda bütüncül bir entelektüaliteye yükseltgeme çabası ancak 130 yıl kadar mümkün olabilmişti. İç aleminin bütünlüğünün dağılması, mimarlık modernizmini 1990'lardan itibaren kendi dışındaki geniş ölçekli toplumsal, iktisadi, kültürel ve dolayısıyla teknolojik etkilere karşı savunmasız bıraktı. Neo-liberalizm ya da 11 Eylül İkiz Kuleler saldırısı, ya da Silikon Vadisi, ya da Corona salgını gibi mimarlık iç-ülkesi dışındaki etki odakları, mimarlıkları ve mimarları, "zamanı dönem kuşakları içinde yaşıyor olmaktan..." çıkarıp "vaka bağımlısı zaman dilimleri "içinde yuvarlanıp duran gündem fetişisti bir konuma sürükledi. Çin, ya da petrol sermayesi, ya da teknoloji oligarklarının küresel akışlar sermayesi sayesinde nokta atışlar yaptığı bir tetikçi olup çıktı mimarlık... Tabiatı gereği!

Şüphesiz her tarihsel kırılma bir ya da daha çok saykolojik altlığı gerektirir. Burada kırımca bu altlığı "Phineas Gage Sendromu" olarak tariflemek yanlış olmayacak. Phineas Gage, 1840'lar İngiltere'sinde demiryolu yapımı işinde dinamit yerleştirici ve patlatıcı bir emekçi. 1848'de yine bir yol yapımı sırasında dinamitlerin zamanından önce patlaması sırasında elindeki 1 metrelik demir boru Gage'in gözünün altından girer ve kafatasının üst kısmından çıkar. Gage ölmez, hatta kafasındaki bu boruyla hastaneye gider ve sonrasında da boru çıkarılmış vaziyette 13 yıl yaşar.

Kazada, Phineas Gage'in beyninin davranış sentez ve analizi yapan bölgesi olan ön frontal lobu hasar görmüştür. Kaza sırasında ölmemesine karşın huyu suyu değişir, asabi biri haline gelir. Yine de hayatını başka işlerde çalışarak kazanmaya devam eder. 13 yıl sonra epilepsiden - muhtemelen kazanın uzun vadedeki etkisi- hayatını kaybeder.

Mimarlar da tıpkı Gage gibi, 1990'larda beliren çağ eşiğinde kafalarına saplanan borunun ön frontal lobda yarattığı bazı duyu

kayıplarına rağmen hayatta kalırlar. "Biraz asabileşirler", fakat kaza öncesi sahip olup da sonrasında yitirdikleri hakkında hiç kaygılanmadan yola devam ederler.

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde oluşmuş entelektüel genomlarında, kaybettiklerinden kolayca vazgeçebilme ve ardından da telafisi için daha düşük kültürel bir profile kendilerini çekerek bulunma biçimlerini her koşulda sürdürmek vardır; bu Phineas Gage Sendromudur...

1990'lardan itibaren 'durum' yaratan aktörler olmaktan çıkar ve oluşmuş mimarlık dışı 'olaylar' üzerinden, gündelik toplumsal bağlar kurarak icraatta bulunan figürlere dönüşürler. Bir gözleri kör olduğu ve beyin fonksiyonlarının önemli bir kısmını kaybetmiş oldukları halde yeni durumlarına kolayca adapte olabilmek, pratiklerine yeni bedenle-riymişçesine devam etmeleri aslında doğal olandır. Mimarlık bu türden dönüşümleri içselleştirebilecek yapıda bir meslek pratiğidir, başka bir şey değil.

Gelinen noktada 21. yüzyıl mimarları, 20. yüzyıl boyunca sürdürdükleri şamanlıkları-ndan, "auteur" (yaratıcı subjektivite) kimliğinden, "autrector" (eyleyici anonimlik) kimliğine, dokuz yüzyıl önceki ortaçağın "yapım şefi" toplumsal karakterine geri dönmüş görünüyor... Zamanının bina üretim süreçlerine teknoloji bazlı organizasyonlar oluşturma ve bu organizasyonları yönetme teknisyenliğine...

Geleceğe etkisi konusunda her zaman olduğu üzere sözü Louis Kahn'a bırakayım; daha doğrusu bir anekdotuna: 1960'larda 2050 yılı için bir uzay aracı tasarlaması amacıyla Kahn NASA'ya çağılır. İlk toplantıda Kahn şunu söyleyerek toplantıyı sonlandırır: "Madem 2050 yılında uzay aracının nasıl bir şey olduğunu biliyorsunuz, niçin onu şimdi yapmıyorsunuz?"

Corona sürecine evveliyatı ve ahiri konusunda bu tarihsel temelde bakıyorum; Covid'lerin peşinden sürüklenemem...

PANDEMİ VE ENFEKSİYONLARA DAYANIMLI SAĞLIKLI BİNA TASARIMI

MURAT DOĞRU

YEŞİL BİNA, ALTYAPI VE ŞEHİRCİLİK UZMANI,
LEED AP BD+C, ENVISION SP

PANDEMİ VE ENFEKSİYONLARA DAYANIMLI BİNALAR

Küresel ısınma ve sonucunda ortaya çıkan iklim değişikliği dünya yaşamını yeni bir boyuta geçirmiştir. İklim değişikliğinin dünyadaki tehlikeli etkilerinden birisi olan salgın hastalıklar ile dünya 2000'li yılların başında tanışmaya başlamıştır. COVID-19 hastalığı buna somut bir örnek olarak 2019 yılında başlamış, insanlığı tehdit eden önemli bir pandemi olarak şimdiden tarihe geçmiş, dünyada yüzbinlerce kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur.

İnsan sağlığını korumak için pandemilerin önüne geçilmesi şarttır. Pandemilerin engellenmesi ise sadece sağlık tedbirleri ile mümkün olmamaktadır. Binaların ve hatta şehirlerin tasarım ve planlamaları insanları pandemilerden koruyacak bir şekilde yapılmalıdır.

Günümüzde insanlar, hayatlarının %90'nından fazlasını binalarda ve kapalı ortamlarda geçirmektedir. Çalışanların ofis ortamları, konut ortamları, AVM'lerin iç ortamları, karantina merkezleri, hastaneler, eğitim kurumları binaları pandemiye ve enfeksiyona dayanımlı olmaz ise, hastalıkların bulaşma olasılıkları ve dolayısıyla bulaşma hızları artmakta, binalarda iş sağlığı ve güvenliği ortamı dahi oluşmamaktadır.

Binaların pandemiye uyumlu olması için parçacı, ürün bazlı ve kısmi çözümler sonuç vermemektedir. Binalar pandemiler için mutlaka bütüncül bir yaklaşımla tasarlanmalı ve inşaa edilmelidir. İşte tam da bu noktada mimarların insan sağlığı ile olan yeni görev alanı tanımlanmaktadır. Artık mimarlar pandemilere, salgınlara ve benzer hastalıklara karşı binalarda tedbir almak, tasarımlarını ona göre yöneltmek zorundadır. Mimarlıkta Sağlık yepyeni bir öğrenme alanı olarak karşımızdadır.

Pandemi ve Enfeksiyona Dayanımlı Sağlıklı Bina Tasarımı hizmetini uluslararası standartlara uygun olarak oluşturmak gereklidir.

Binalarda Pandemilerin önüne geçilmesi için, bütüncül ve çok boyutlu bir projelendirme yapılması gereklidir. Tüm çalışmalar uluslararası normları, WELL, Sağlıklı Bina ve LEED gibi Yeşil Bina sertifikasyon şartlarını sağlamalı ve vazgeçilmez bir şekilde enerji verimli de olmalıdır.

Pandemi ve Enfeksiyona Dayanımlı Sağlıklı Bina tasarımının uluslararası norm ve standartlara uygun tekniklerle hesaplanması, hukuki şartların küresel bazda geçerlilikleri için bir zorunluluktur.

Proje ekipleri bu konuda danışmanlarla çalışmalıdır. Bir çok mimar da kendisini bu konuda geleceğe yönelik olarak geliştirebilir.

Pandemi ve Enfeksiyona Dayanımlı Sağlıklı Bina Nedir?

Binalar kullanıcılarının sağlığına doğrudan etki yaparlar. Bu etkiler 120 civarında hasta bina sendromunu kapsadığı gibi, çok tehlikeli olarak COVID-19 gibi pandemileri de kapsamaktadır.

Binalarda bütüncül bakış açısı ile oluşturulmuş tedbirler alınmaz ise, bina kullanıcıları çok kısa süre içinde bulaşıcı hastalığa maruz kalmakta, uzun süren tedavi sürecinde çalışamamakta, sağlık giderleri devlete ve işverenine yük olmakta, hatta COVID-19 gibi pandemilerde ise büyük oranlarda ölebilmektedir. COVID-19 6 ay içinde dünya ekonomisine 9 trilyon USD zarar vermiştir.

Bozulan iklim hiçbir zaman eski haline dönmeyeceğinden, pandemiler de sürekli olarak hatta artan oranda insanlığı tehdit etmeye devam edecektir. Dünyada halen bir çok pandemi hayvanlarda da yaşanmaktadır. Bu nedenle COVID-19 ve öncülleri olan SARS ve MERS gibi vektör virüslerin neden olduğu pandemilere geçici olarak değerkendirme yapılmamalıdır. Pandemilerin olumsuz etkileri binalarda ve şehirlerde artarak yaşanmaya devam edecektir.

İşte bu nedenle binaların, şehirlerin, altyapıların, ekonomi, sosyal sistemler ve ekosistemlerin iklim değişikliğinin beklenen etkilerine karşı dirençlerinin artırılması gereklidir. Bina projeleri geleneksel yaklaşımlar ile yapılmaya devam etmemelidir.

Mevcut geleneksel bir bina tasarım pratiğinin pandemilere karşı dayanımlı olmadığı COVID-19 pandemisi ile kanıtlanmıştır.

Enfeksiyon Binada Nasıl Yayılır?

Covid-19 damlacıklar içinde havada 21 gün kalabilmektedir. Havadan ve temasla 2 yol ile bulaşmaktadır.

Bina Tiplerine Göre Farklılaşan Bulaşma Yolları

Pandemiler farklı tiplerde binalarda farklı bulaşma yollarına, hızlarına ve senaryolarına sahiptir.

Pandemilerde Binaların İç Çevre Koşulları

COVID-19 virüsü Sars-CoV-2 bulaşı ve yayılımı sıcaklık ve nemle azalmamaktadır. %60'ın üzerinde alkol ve Ultraviyole ışınımaya dayanıksızdır. Sıcaklığa dayanıklılığı vardır ve yüzey stabilitesi bulunmaktadır.

Pandemi Dayanımlı Bina Tasarımı

Temas yoluyla bulaş, özellikle damlacık yoluyla bulaşan hastalıklar için en önemli bulaş yoludur. Ellerin yüzeylerdeki parçacıklarla temas etmesinin ardından ellerin ağız, burun, göz ve yüze temas etmesiyle bulaşıcı parçacıklar üst solunum yolu aracılığıyla vücuda girmektedir. Bu tür bulaşı engellemenin yolu el hijyeninin sağlanması ve yüzeylerin sık temizlenmesidir.

COVID-19'un etkeni olan SARS CoV-2, 0.08-0.09 mikron (80-90 nanometre) çapında olup damlacık ve temas yoluyla bulaşmaktadır. Solunum yolundan örnek alma, entübasyon, solunum sekresyonu aspirasyonu gibi işlemlerin aerosolizasyona yol açma olasılığı nedeniyle bu işlemler sırasında damlacık çekirdeği yoluyla bulaş olasılığı dikkate alınmalıdır.

Pandemi ve Enfeksiyon Dayanımı olmayan, vektör kontrolü yapamayan binalar ve şehirlerde yaşayan insanlar gelecek 10 yıl içinde beklenmeyen salgınlar nedeni ile büyük bir risk altındadır.

Buna ilave olarak pandemiler şehirlerin enerji, haberleşme ve su temininde de şimdiden tedbir alınması gereken problemler oluşturacaktır. Şehirlerde Pandemilere karşı önlem alınması yerel yönetimlerin öncelikli görev alanıdır.

Salgın Hastalıklara Karşı Binalarda Acilen Gerekli Tedbirler Alınmalıdır.

İlk öncelikli olarak Mevcut Binalarda ve sonrasında Yeni Yapılacak Binalarda ve Kapsamlı Yenilemelerde salgın hastalıkların yayılmasına karşı alınması gereken önlemler rehberler eşliğinde ele alınmalıdır.

Rehberde yer alan tedbirler salgın hastalıklara yol açan bakteri ve virüslerin bina içine girme ihtimalini en aza indirmeyi, eğer girmişse bina içinde yayılımını ve bina kullanıcılarına bulaşma riskini ortadan kaldırmayı hedefler. Salgın Hastalıklara Karşı Binalarda Uygulanacak Teknik Rehber, aşağıdaki ana konu başlıklarında 90+ farklı teknik kriteri kontrol etmektedir:

- Isıtma-Soğutma-Havalandırma-Sihhi Tesisat Sistemleri
- Elektrik-Aydınlatma Sistemleri
- Mimari Tasarım Kriterleri
- İşletme Aşaması Uygulamaları
- İnşaat / Renovasyon Aşamalarını İlgilendiren Tedbirler
- WELL ve LEED Gibi Uluslararası Standartların Uygulanması

Bina Kullanıcılarını Koruyucu Mekanik Havalandırma Sistem Tasarımı

Binanın ısıtma, soğutma, havalandırma ve sıhhi tesisat sistemleri virüs ve bakteriler için bina içinde dolaşım yolu oluşturur. Bu nedenle HVAC sistemleri uzman danışmanlar tarafından ele alınmalıdır.

Bu sistemlerin tasarımında ve işletmesinde bakteri ve virüs çoğalmasını ve dolaşımını engelleyici tedbirler projelendirilerek alınmaktadır. Enfeksiyona neden olabilen mikroorganizmalar aşağıdaki yollarla yayılabilir;

- Hapşırma ve öksürme
- Nefes alma
- Temas
- Açık yaralar (hastanelerde)
- Su damlacıkları (örneğin lejyoner hastalığı)

Bakteri ve virüsler yeni konaklarına ağız, burun, göz mukus membranları yoluyla veya trake, bronşlar, akciğerlere solunum yoluyla giriş yaparlar. Binadaki hava yolu ile bulaşma senaryoları oluşturulması yolu ile farklı statülerdeki kullanıcılar için farklı senaryolar hesaplanmaktadır. Binadaki mekanik sistemlerde alınan tedbirler hava yolu ile bulaşma riskini büyük ölçüde azaltmaktadır.

Binalarda enfeksiyon dayanımı için mekanik havalandırma sistemlerinde de önlemler alınmalıdır. COVID-19 ve benzeri vektörlere kapalı alanlarda havada 21 gün kadar kalabilmekte, süratle bulaşmakta ve bina/ofis kullanıcılarının tamamını hava yolu ile hastalandırabilmektedir. Bu önlemler ofis ortamında çalışan hassas kurumlar ve işletmeler için hayatidir.

Koruyucu Mimari Tasarım

Binanın mimari tasarımı, birincil olarak damlacık yoluyla bulaşı önlemeye yönelik mekanik ve elektrik sistem tedbirlerinden farklı olarak, temas yoluyla bulaş önleme tedbirlerini de içermektedir.

Mimari tasarım, bina kullanıcılarının sosyalleşme biçimlerini, mahallerdeki kişi yoğunluklarını ve sosyal mesafe kriterlerini belirleyen ana unsurdur.

Pandemi ve Enfeksiyona Dayanımlı Sağlıklı Binalarda Koruyucu Mimari Tasarım başlığı altında, aşağıdaki alt başlıklara ilişkin tedbirler uygulanmaktadır:

- Bina Giriş Sistemleri- Kontrollü Ve Steril Giriş Tasarımı
- Ofislerde Sosyal Mesafeyi Kontrollü Koruyucu Tasarım
- Ortak Kullanılan Alanların Tasarımı
- Gün Işığından Yararlanma
- Anti-Bakteriyel Yapı Malzemeleri
- Sık Dokunulan YüzeylerinAzaltılması
- Tuvalet ve Lavabo Gereklilikleri
- Adaptif Tasarım -Salgın Durumlarında Mekanların Hızlı Adaptasyonu
- Esnek Tasarım -Birden Fazla Fonksiyona Uyum Sağlayabilme
- Modüler Bina Sistemleri
- Not Teknolojileriyle Mekânsal Analizlerin Yapılması
- Genel Kullanıma Açık İş İstasyonları ve Bilgisayar Kullanımına İlişkin Tasarım ve Uygulamalar
- Açılır Pencere / Doğal Havalandırma Tasarımı
- High-Tech Mimari Tasarımı
- Acil Durum Eylem Odası Tasarımı
- Karantina ve Sağlık Odası Tasarımı

Koruyucu Mekanik Sistemler

Belirtilen yayılma yollarının hava ortamı üzerinden olması nedeniyle, özellikle binanın havalandırma ve iklimlendirme sistemlerinin tasarımı ve işletilmesi salgın hastalıkların bina içinde yayılımını durdurmak için büyük önem taşımaktadır.

Binanın ısıtma, soğutma, havalandırma HVAC sistemleri aşağıdaki başlıklarda belirlenmiş olan mühendislik hizmetleri ve parametreleri belirlenmiş önlemlerle bina içinde mikroorganizma yayılımını durdurabilmektedir.

- Seyreltilmiş Havalandırma Hava Değişim Oranları ve Enerji Verimliliği
- Hava Kalitesi Filtrasyon Sistemleri Ve Bakım Prosedürü
- Maruz Kalma Süresi: Hava Değişim Sayısı ve Basınç Farkı Prosedürü
- Acil Durum Hava Geçiş Blokaj Sistemi Prosedürü
- Sıcaklık Prosedürü
- Nem Prosedürü
- Organizma Canlılığı ve UV Filtrasyon Sistemleri
- Hava Akış Şekilleri
- HVAC ve Sihhi Tesisat Sistemi Sterilizasyon Ve Bakım Prosedürü
- Karantina Odası HVAC tasarımı
- Acil Durum Eylem Odası HVAC Tasarımı Kriterleri
- Bina Dışı Pandemi Kontrolü
- Pandemi Senaryosu İle Uyumlu HVAC Tasarımı
- Pandemiye Dayanımlı Bina HVAC Sistemleri
- Koruyucu Havalandırmalar ve Mekanik Sistemler

•Koruyucu Mekanik Sistemler başlığı altında aşağıdaki alt başlıklara ilişkin tedbirler projelerimizde yer almaktadır:

- Arttırılmış Taze Hava Parametreleri
- Temel Filtrasyon Uygulamaları
- İleri Seviye Filtrasyon UV, Aktif Karbon, HEPA
- Havanın Mahal İçinde Dağıtımı Parametreleri
- Pandemi Kontrollü Isı Geri Kazanım Sistemleri
- Tüm Havalı Sistemler İklimlendirme + Taze Hava Sistemleri
- Bina Basınçlandırma Parametreleri
- HVAC Sistemlerinin Dezenfeksiyon İşlemleri
- Talep Kontrollü Havalandırma Sistemleri
- Doğal Havalandırma Tasarımı - Cross Ventilation, Universal Design
- Hava Kalitesi İzleme Parametreleri
- Nem Kontrollü Parametreleri
- Egzoz Havalandırması Parametreleri
- Su Sistemlerinde Vektör Kontrolü
- Taze Hava Giriş-Egzoz Atış Panjurlarının Konumu ve Mesafesi
- Bina Çevresi Pandemi ve Enfeksiyon Kontrolü

Koruyucu Elektrik Sistemleri

Binalarda çalışanların Pandemi ve Enfeksiyon dayanımı, elektrik projeleri ile doğrudan ilgilidir. Binalarda koruyucu sistemler yer almalıdır.

Koruyucu Elektrik ve Aydınlatma Sistemleri pandemi kontrolünde uygulanmak zorundadır. Güvenlik, görüntüleme, takip etme ve UV dezenfeksiyon konuları gibi başlıklarda çalışma yapılmaktadır.

Bina girişlerinde ve toplu bulunulan mahallerde kişilerin belli başlı sağlık değerlerinin görüntüleme sistemleriyle ölçümü ve izlenmesi yapılmaktadır.

Ayrıca, iç ortam havasının ultraviyole lambalarıyla, sıcaklık ve neme dayanıklı olan virüslerden dezenfeksiyonu yapılmaktadır. **Pandemi ve Enfeksiyona Dayanımlı Sağlıklı Binalarda Uygulanacak Teknik Rehber'e uygun olarak Koruyucu Elektrik Sistemleri**

başlığı altında aşağıdaki alt başlıklara ilişkin tedbirler yer almaktadır:

- Bina Girişlerinde, Çok Kullanıcı Mekanlarda Termal Güvenlik Görüntüleme Sistemleri
- İot Teknolojileriyle Davranış Biçimlerini Takip Etme Sistemleri
- Ultraviyole Dezenfeksiyon Sistemleri ve Otomasyonu
- Bina - Ofis Kullanıcılarının Sağlık Durumunu İzleme Tansiyon, Nabız, Aktivite, Ateş, Vb
- Dokunma Yüzeyi Kullanımlarında Sesli Kontrol Sistemleri-Asansörler, Kapılar, Cihazlar

Binalarda kullanılan elektrik sistemleri Pandemi ve Enfeksiyon Dayanımlı Sağlıklı Bina tasarım ve uygulama aşamaları için önemli özellikler içermelidir. Bu sistemler geleneksel bina tasarım ve işletmesinden farklı olarak bir çok akıllı bina özelliğini de taşımaktadır.

Koruyucu İnşaat Süreci

COVID-19 ve benzeri pandemiler için HVAC ve diğer inşaat aşamaları özel gereksinimler içermektedir.

Binalarda Pandemi ve Enfeksiyon kontrolü, binanın inşaatının başlamasından itibaren dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Mevcut Binaların Renovasyonu veya Yeni Binaların inşaatı sırasında yapılan bazı yanlış uygulamalar bina içinde zararlı mikroorganizmalara elverişli bir ortam yaratabilir.

İnşaat sırasında gerekli tedbirler alınmadığı taktirde, özellikle inşaat malzemeleri içinde ve havalandırma sistemlerinde uygun ortam bulan zararlı mikroorganizmaların çoğalması ve bina kullanıma açıldıktan sonra bina içine yayılması mümkün olabilmektedir.

Pandemi ve Enfeksiyona Dayanımlı Binalarda uygulanacak Teknik Rehber'de İnşaat Uygulamaları başlığı altında aşağıdaki alt başlıklara ilişkin tedbirler şu şekilde yer alacaktır:

- Pandemi Kontrolü Sertifikalı Müteahhitlik Sistemi Uygulamaları
- Enfeksiyon Kontrolü Uygulamaları
- Malzemelerin Nem ve Küften Korunması
- İnşaat Kirliliğinde Enfeksiyon, Toz ve Nem Yönetimi
- Hava Parametrelerinin İzlenmesi -Parçacık Kontrolü
- Yapı Malzemelerinin Bulaştıracılık Normlarının Oluşturulması Bina Çevresi Pandemi ve Enfeksiyon Kontrolü

WELL Sağlıklı Bina Sertifikası ve Pandemiye Dayanımlı Sağlıklı Binalar

WELL Sağlıklı Bina Sertifikasyon Sistemi kredi başlıkları, Pandemi ve Enfeksiyon Dayanımlı Bina Tasarımı'na doğrudan etki eden konu başlıklarına sahiptir. Uygulanan projelerde WELL Sağlıklı Bina Sertifikasyon Sistemi ile ilgili konu başlıkları sağlanmaktadır.

LEED v4 Yeşil ve Sağlıklı Bina Derecelendirme Sistemi

Yeşil Binalar, sağlık, ekonomi ve çevreyi bir arada değerlendiren sistemlerdir. LEED Yeşil Bina Sertifikasyon Sistemi ilgili kredi başlıkları Pandemi ve Enfeksiyon Dayanımlı Bina Tasarımı'na doğrudan etki eden konuları kapsamaktadır. Uygulanan projelerde LEED Yeşil Bina Sertifikasyon Sistemi ilgili konu başlıkları sağlanmaktadır.

Sonuç

Görüldüğü gibi günümüzde binalar çok daha fazla disiplin tarafından ele alınmalı ve tasarlanmalıdır. Mimarların görevlerinden birisi artık Pandemi ile mücadele etmek ve insan sağlığını korumaktır. Bu anlamıyla mimarlık insan sağlığıyla çok daha ilgili bir dal haline gelmiştir. Ülkemizde bu konuda uzmanlaşan bürolar vardır. İnsan sağlığını korumak aynı zamanda ekonomiyi de korumak anlamına gelmektedir. Ekonominin ayakta kalması için çalışan nüfusun sağlıklı olması gereklidir. Binalar sağlıklı olduğunda ekonomide ayakta kalabilmektedir. Mimarların sağlıklı binalar yapması, ekonominin kalkınması için en temel anahtardır.

YURT DIŞINDAN PANDEMİYE BAKIŞ

ERCAN AĞIRBAŞ / UMMAN - ALMANYA

ALTÜST

Hepimizin hayatı altüst oldu. Virüsün hayatımıza girdiği andan beri gündelik yaşamımız tanınmaz hale gelirken, kimilerinin işi vazgeçilmez oldu. Biz mimarların da bir anda yapacak işi kalmadı. Konu aslında pandeminin sosyal anlamda bizden aldıkları olsa da ben katıklarından bahsedeceğim. 20 yıllık Almanya tecrübesiyle şu an size Umman'dan yazıyorum; yani Türkiye'nin hem batısına, hem de doğusuna 3000 kilometre uzaktan. Korona krizinin "kurbanlarından" bahsedeceğim. Acaba kurbanları değil kahramanları mı desem?

Korona bittikten sonra her şeyin eskisi gibi devam edeceğini bekleyebilir miyiz acaba? Sanki bu durum, (ve bu durumu savunmasız durum olarak adlandırmak istiyorum) bizden gelecek için cesaret isteyecek. Bunu bir başarı hikayesine dönüştürebileceğimize inanıyorum. Almanya'da çoğu mimar arkadaşım son birkaç hafta içinde devam etmenin yollarını bulmayı başardı. Bu yollar şüphesiz güç ve cesaret gerektirdi ve bu yollardan geçerken yalnız değildiler, devletin maddi desteği büyüktü. Arkadaşların iyimser, yaratıcı ve mücadeleci hallerini görünce aklıma Vitruvius ve Piranesi geliyor. Mimarlık sadece taşlarla üretmek değil. Verdiğim iki örnek de hayatları boyunca inşa edilmiş tek bir eser bırakmamışlar sonraki nesillerle. Ama yazdıkları ve çizdikleri eserler mimarlık hafızasına 2000 yıl sonra bile kazınmış durumda. Bize mimarlığın işveren-işalan ilişkisinden daha da öteye gidebileceğini öğretmişler.

Mimarlığı toplum ve toplum içinde yaşayan bireyler adına kazanca dönüştürmek bizim elimizde. Örgütlenmenin her şeyi yeniden düşünmek için güçlü bir motivasyon kaynağı olduğunu biliyorum. Almanya'da kuvvetli örgütler olması ve Umman'da örgütlerin olmaması bunu bana öğretti. Türkiye ise arafta. Mimarlık örgütleri ve mimarlar aslında ne yapılması gerektiğini biliyorlar. Ancak hükümet, kendilerini desteklemek şöyle dursun, kararlarını uygulamalarına bile izin vermediği için ülke istikametini seçmekte zorlanıyor.

Özellikle iklim değişikliği ve şimdi de Covid-19 salgını ve bunların öngörülemeyen sonuçları, yaşam şeklimizi ve yaşam alanlarımızın yeniden düşünülmesini kaçınılmaz hale getirdi. Kapasitesinin farkında olan toplumlar için yeni bir başlangıç şansı olabilir bu. Türkiye'deki kapasitelerin tespiti de kesinlikle konunun uzmanları tarafından yapılmalı. Umman'da bu konuda endişelerim var. Bir yerleri örnek almak istiyorsak Avrupa hükümetlerinin yatırım ve teşvik programlarına bakılabilir. Bunlar daha çok gelecek vaat eden adımlar gibi görünüyor. Sürdürülebilirlik, kaynakların korunması, envanter korunması, yeniden kullanılabilirlik ve en önemlisi kalite gibi kavramların ne kadar önemli olduğunu bu süreç bize acımasızca gösteriyor. Mevcut ve gelecek nesiller pahasına "eskisi gibi devam et" mantığı pandemiden sonra en yanlış tutum olur. Bütün bir şehrin, köyün planlanmasından, bir evin hatta bir sandalyenin tasarımına kadar insanlar için en yüksek kaliteyi göz önünde bulundurmak gerekiyor. Flora ve fauna çeşitliliğini korumak ve sürdürülebilir yerlere dönüştürmek bizim elimizde.

Son cümlelerimle eğitime ve pandeminin nasıl bir şansa dönüştürebileceğine değinmek istiyorum. Biz birkaç senedir "constructive alignment (yapıcı uyum)", "blended learning (harmanlanmış öğrenme)" gibi akımları, yani uzaktan eğitimi üniversite hayatına nasıl katabiliriz diye kafa yoruyoruz. Bu bizim için bir şans olamaz mı? Öğrencilerimin bu kadar yoğun çalıştıklarını yirmi senelik eğitimlik hayatımda görmedim.

KAAN COŞKUN / FRANSA

Pandemi süreci ülkenizde nasıl seyretti, kente ve kentliye yansımaları nasıl oldu?

İtalya hariç her komşu ülkede olduğu gibi Mart başına kadar, davulun sesi uzaktan hoş gelir misali kimse bir şey anlamadı. Şubat sonunda basında çıkan tıp ve politika beyanları dinlendiğinde bilgisizliğin ne boyutta olduğu anlaşıldı. Mart ortası alınan kapatılma kararları tabii ki kimsenin hoşuna gitmedi ancak veriler göz önünde bulundurulduğunda, bu kararın imkan yokluğunda (test, maske vs.) alınan en doğru karar olduğunu düşünüyorum. Tavsiye edilen de bir karar ama anlatabilmek zor iş... Bir kilometrekarede ikamet eden kişi sayısı; Roma'da 2213, Berlin'de 4203, Stockholm'de 5191, Paris'te 20755. İkamet eden/çalışan oranına da dikkat etmekte yarar var.

Fransa'da tam kapatılma söz konusu olmadı. Sokağa çıkmak bazı koşullarda mümkündü. İlk haftalar, sokakların boşluğu felaket filmlerindeki sahneler kadar korkunçtu. Tabiat ve diğer canlılar yavaş yavaş yer değiştirmeye başladılar; ördekler Seine kıyılarını terk edip bulvarlar ve hatta sokaklarda yemek aramaya başladılar, gün batımında kırlangıçlar daha uzun uçmaya başladılar vs. Orly havaalanı kapatıldığında yakınında yaşayanlar normal yaşamın farkına vardılar. Sadece üç aylık kapatılması bile doğal olmayan dengeyi bozdu ama doğa tekrar kendine gelmeye başladı. Dün açıldığında çevreciler kararı protesto ettiler.

Bugün neredeyiz? Zamanla sınırlamalar azaldı, bugün normalleşme hemen hemen tamamlandı. Bazı toplu buluşma yerlerinin açılması ile birlikte virüsün etkisinin bittiğine dair bir kafa karışıklığı oluştu kamuoyunda. Dolayısıyla, sorumsuzca davranışlar az da olsa bazarımızı şaşkınlık içinde bırakıyor.

Pandemi sürecinin mimarlık pratiğine ve eğitimine etkileri ülkенizde nasıl oldu?

Bu süreçte tüm yüksekokullarda olduğu gibi mimarlık okullarında öğretim durdu. Kapatılmanın ilk haftaları Fransa'da sağlık (özel ve kamu), ulaşım (insan hariç), inşaat (küçük çapta), ticaret (temel ihtiyaç ürünleri) sektörleri faaliyete devam ederlerken, hizmet sektörü ve serbest meslek sektörleri faaliyetlerine uzaktan çalışarak devam etti. Mimarlık bürolarından uzaktan çalışma imkanı olanlar faaliyetlerine devam etti. Mikro boyutta çalışan bürolar, müşterilerinin faaliyetlerine uyarak üretime devam etti. Ancak özel kesim dışındaki proje hizmetleri, bu dönem içinde duraklama seviyesinde kaldılar. Kamu sektöründe tüm ödemeler ve hizmet alımları durduruldu. Şantiyelerden sadece küçük boyuttakiler işlemeye devam etti. Tabii şu anda durum farklı, normalleşme yavaş yavaş etkilerini artırdı.

Pandemi sonrası bu sürecin mimarlığı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

Şu anda, mimarlık hizmetleri etkiler altında değişik ölçeklerde işlemeye devam ediyorlar. Bir yandan işyeri tasarımlarında metreka-raye düşen kişi sayıları değişiyor, diğer yandan malzeme seçiminde hijyenik kriterler aşırı derecede öne çıkıyor. Bir diğer ölçekte şantiyelerde iş gerçekleştirme organizasyonu değişiyor; yani ortam şu an itibarıyla hiç istikrarlı değil. Tabii ki kapanma döneminden kalma birtakım refleksler, özellikle işyerlerinde, hala yürürlükte ve devam ediyor. Şu an çalıştığım emlak grubunda müşterilerimize hazırladığımız paketler arasında en çok talep gelen konu; yeni dalga ya da yeni bir virüs karşısında nasıl organize olunur, üretime ya da çalışmaya hangi koşullar altında devam edilebilir konusu.

ZUHAL KOL / İSPANYA

Pandemi süreci ülkenizde nasıl seyretti, kente ve kentliye yansımaları nasıl oldu?

İspanya, pandemi döneminde koronavirüs vaka ve kayıplarının en yoğun görüldüğü, Avrupa'da en fazla etkilenen ülkelerden biri oldu. Hükümetin 9 Mart 2020 itibarı ile duyurmaya başladığı önlem ve açıklamalarını, aynı hafta içerisinde salgının yayılım hızının kontrol edilebilir seviyeyi aştığını açıklayan Bilim Kurulu yönlendirmesi ile 14 Mart 2020 tarihinde OHAL ilan edilmesi takip etti. 21 Haziran 2020 tarihine kadar uzatılan OHAL süresince başta salgından en fazla etkilenen Madrid ve Barcelona olmak üzere, tüm özerk bölgelerde, eyaletlerdeki vaka sayı ve yoğunluklarına göre farklı önlem ve kısıtlamalar getirildi. 11 Mart itibarı ile tüm okul, üniversite, müzeler; OHAL ile ise restaurant/kafe/barlar, kamusal şehir parkları, yakın çevresinde yaşayanların olduğu inşaat/tadilat işleri, adliyeler, tamamıyla kapatıldı.

Bu süreçte kamu kurumları ve bankalar rotasyonlar ile çalışmaya devam etti. Nisan ayında iki hafta süreyle ülkenin her bölgesinde tüm vatandaşlar için zaruri ihtiyaçlar dışında sokağa çıkma yasağı getirilirken, ilerleyen dönemde çalışma koşulları evden çalışmaya elverişli olmayan kişilerin sirkülasyonlarına izin verilen bir sisteme geçildi. Mayıs ayı başlangıcı ile de gün içinde farklı saatlerde farklı yaş gruplarının dışarı çıkıp yürüyüş ve egzersiz yapmalarına izin verildi. Kent parkları kontrollü kullanımlar ile tekrar açıldı ve yoğun kent merkezlerinde belirlenen yürüyüş saatlerinde kimi geniş cadde ve sokaklar trafiğe kapatılarak fiziksel mesafenin korunabileceği egzersiz alanları oluşturulmaya çalışıldı.

Haziran 2020 sonu itibarı ile ise, evden çalışma teşvik edilirken, okul ve üniversiteler dışında tüm kurum ve sektörler %50 kapasiteli işlev ve hizmet izni ile devam etmekte. İnsani ve duygusal yükün de ağırlaştığı bu dönemde, Şubat 2020 sonuna doğru yoğunlaşmaya başlayan hastaneler, Mart ve Nisan ayında özellikle en yüksek nüfuslu ve en turistik şehirler olan Madrid ve Barcelona'da yetersiz hale gelmeye başlayınca, Ifema Fuar Alanı, Olímpics Vall d'Hebrón Spor Kampüsü gibi kent çeperindeki büyük alanlarda ordu tarafından sahra hastaneleri kuruldu. Kent merkezlerindeki birçok otel de hafif semptomlu hastaların karantinaya alınması ve sağlık personelinin yatakhane ihtiyaçlarının karşılanması için kısa sürede uyarlanarak kullanıma açıldı. Vefat sayılarının çok yükseldiği Nisan ayında ise, Madrid'de bulunan iki buz pateni pisti, yine ordu tarafından morga dönüştürüldü.

Yoğun araç trafiği sebebiyle son yıllarda Avrupa Birliği kentsel hava kalitesi standartları seviyelerine uyum sağlayamayan Madrid'de, OHAL süresince trafiğin ortalama %60 oranında düşmesiyle nitrojen dioksit seviyelerinde %75'e kadar azalma görüldü.1

Pandemi sürecinin mimarlık pratiğine ve eğitimine etkileri ülkенizde nasıl oldu?

Mimarlık ofisleri uzaktan/evden çalışma koşullarına kısa sürede uyum sağlarken, Nisan ayında iki hafta süreyle tüm şantiyelerin durdurulması ve OHAL süresince yakın çevresinde yaşayanların olduğu şantiye/tadilatlara izin verilmemesi iş takvimlerinde değişikliklere sebep oldu. Hükümetin tüm sektörlerde çalışanlar için farklı seviyelerde açıkladığı yardım paketleri, gecikme ve iptallerden kaynaklı ekonomik etkilerin henüz bütünsel olarak algılanamadığı bir süreçte ilerlemeye devam ediyor.

Dolayısıyla uzun vadede ne tür sonuçları olacağını söylemek şu anda güç görünüyor. Openact Architecture olarak bizim de iletişim halinde olduğumuz Madrid'den birkaç mimari stüdyo, evden çalışma ve işlerin sanal mecralar üzerinden yürütülmesi konularını uzun vadeli ve kalıcı koşullar olarak değerlendirmekteler. Kira sözleşmelerini yenilemeyen ve en az 2020 yıl sonuna kadar uzaktan çalışmaya devam etme kararı alan ofis sayısı epeyce fazla.

Diğer tüm eğitim dalları gibi, üniversitelerdeki mimarlık eğitimi de 11 Mart itibarı ile çevrimici ders ve konferanslar üzerinden devam etmekte. OHAL öncesinde de halihazırda belli oranda uzaktan eğitim yoluyla verilen birçok ders bulunduğu için, üniversite yönetimleri ve öğrenciler bu yeni duruma çok kısa sürede uyum sağlayabilmiş gibi görünüyorlar. Kütüphanelerdeki kaynakların neredeyse hepsine elektronik ortamdan erişilebilir olmak da bu geçişi kolaylaştırmış durumda. Eğitim konusunda üniversitelerden ziyade, ilkokul çağındaki, özellikle düşük gelirli ailelerden çocukların bilgisayar ve uzaktan eğitime erişme koşullarındaki sıkıntılar, hükümetin bu hızlı uyum süresinde öncelikle ilgilenmesi gereken konulardan oldu ve çok konuşuldu.

Bu gelişmelere ek olarak, Nisan ayı başında, İspanya'nın önde gelen mimarları El Pais gazetesinde yayınladıkları bir makale ile, mimarların neden ilk müdahale ekibinde yer alması gereken kişiler olarak algılanmadığı; kurulan sahra hastaneleri, otel ve diğer yapıların uyarlanması döneminde İspanya'daki mimarların neden örgütlenme ve planlamada yavaş davrandıkları, nasıl hazırlıksız oldukları konularını özeleştiri de yaparak tartıştılar.2

Pandemi sonrası bu sürecin mimarlığı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

Farklı ülkelerde etkisi azalmakla beraber, hala devam etmekte olan bir süreçteyiz. Sonuçlarına yönelik okumaların yapılması için belki çok erken fakat halihazırda yaşadığımız çevreyi ve mekansal ilişkilerimizi, farklı koşul ve ihtiyaçlara uyum sağlayabilme ya da cevap verebilme yeteneklerine göre teste tabi tutmuş durumdayız. İspanya'nın bu deneyimlere ilk reaksiyonunu kent merkezlerinde gayrimenkul fiyatlarında düşüş, düşük yoğunluktaki yerleşim alanlarında ise artışlar üzerinden okumak mümkün. Ayrıca, mevcut durumda onaylanması için görüşmelerin devam ettiği yeni yapım standartları kılavuzu da hangi ihtiyaçların bu deneyim ardından kalıcı olabileceğini gösterir nitelikte.

Oluşturulan yeni kılavuz, minimum oda büyüklüklerinin on metrekare olması, odaların çalışma, egzersiz gibi farklı kullanımlara da olanak verecek şekilde tasarlanması gerekliliği; her konut biriminin minimum dört metrekare balkon/teras ya da bahçe gibi açık alan sağlaması mecburiyeti ve bu alanların emsale dahil edilmeyeceği konusunda maddeler içermekte. Ayrıca, hastaneler için yangın kaçış şemalarına benzer nitelikte, pandemi dönemi sirkülasyon zonlama şemalarının da zorunlu hale getirilmesi konuşulmakta.

Dijital mekan üzerinden örgütlenme yöntem/şekillerinin çeşitlenmesi ve artmasının fiziksel mekan ilişkilerimizi dönüştürmesi kaçınılmaz. Türlü olasılıklara da imkan veren bir senaryolar zinciri olarak geleceğimizi şekillendireceğe benziyor. Bu noktada, özellikle kentsel ölçekte mekansal örgütlenmenin, kent merkezlerinin desantralizasyonu doğrultusunda ilerleyebileceği en muhtemel senaryolar arasında. Merkezlerin desantralizasyonu durumunda kentin rolü, mevcut yapı ve kaynakların dönüşümü ve tekrar kullanımı, ulaşım altyapısının insan mobilizasyonu yerine ürün tedarik ağına dönüşümü, İspanya'da olduğu gibi göç vererek hayalet kasabalara dönüşmüş küçük yerleşim alanlarının tekrar canlanabilme ihtimali, kamusal alanların bu yeni muhtemel yaygın kentleşmedeki yeri ve rolü süreç boyunca sorgulamaya ve tartışmaya devam edeceğimiz konuların başında gibi görünüyor.

MERAL EKİNCİOĞLU / ABD

Pandemi süreci ülkenizde nasıl seyretti, kente ve kentliye yansı-maları nasıl oldu?

ABD, rakamsal verilerin de gösterdiği üzere, bu yaşanan küresel pandemi krizinden en çok etkilenen ülkelerin arasında yer almakta. (1)). Bunun en temelde iki nedeni olduğu ifade edilebilir: 1. Politik lider ve iktidardaki yönetimin bu küresel sağlık krizini dik-kate almakta gecikmeli davranması 2. Ülkedeki sağlık sisteminin altyapı problemleri ile bu sistemin ağırlıklı biçimde kapitalist bir anlayışla yürütülmesi.

Ülke ölçeğinde, (hala) nasıl seyrettiğini ifade edebilmek için, güncel rakamsal veriler bir fikri verebilir: “Hastalık Kontrol ve Önleme Mer-kezi’nin (Centers for Disease Control and Prevention, CDC), 16 Ha-ziran 2020 tarihli yazılı açıklaması ve verilerine göre, ülkedeki vaka sayısı 2.104.346 ve vefat eden insan sayısı 116.140. (2). Aynı merkezin (16 Haziran 2020 tarihli) yazılı açıklamasına göre, en çok etkilenen yaş grupları 18-44 ve takiben, 45-64 yaş aralığı olduğu anlaşılmakta. (3). Boston kentinde bu pandemi sürecinin nasıl seyrettiğine gelecek olursak, Boston Belediyesi tarafından yapılan yazılı açıklamaların da gösterdiği üzere, Şubat ve Haziran ayları arasındaki zaman dili-minde, adım adım artan şekilde fiziksel mesafe, evde kalma, kamu ve özel sektördeki temel ihtiyaçlara karşılık veren hizmetler dışın-daki, kurum ve işletmelerin (geçici olarak) kapatılması, ve sonra-sında, uzmanların ve resmi kurumların önerileri dikkate alınarak, virüsten korunma tedbirleriyle, kademeli olarak, yaşamsal ve ticari faaliyetlerin bir bölümüne geri dönüş süreci başladı. (4).

Ancak burada altı çizilen, bu kademeli ve dikkatli geri dönüş süreci-nin, sağlık riskinin bittiği değil, kısmen azaldığı ve tüm temel korun-ma önlemlerine devam edilmesi gerektiği. Kentliye nasıl yansıdığı sorunuza karşılık olarak ise, farklı sosyal, ekonomik, yaş kategorisi, ırk-etnik kökenden gelen topluluk, grup ve bireylerin bu küresel salgın krizinden farklı derecelerde etkilendiği ve mücadele verdiği ifade edilebilir. Bu küresel salgın krizi, “kentli” ve “kent yaşamında-ki”, hemen hemen tüm politik, ekonomik, sağlık ve sosyal sistemin “eşitsiz” uygulamaları ve problemlerini gün ışığına, üzeri örtüle-me-yecek biçimde çıkardı.

Ayrıca, kent ile kent dışında yaşayan insan toplulukları arasında da “kaçınılmaz” bir bağ olduğunu ve bu nedenle, bundan sonraki süreç-te mimari ve kentsel tasarım, planlama yaklaşımlarında “her birey, topluluk ve sistemin” birbirinden bağımsız ele alınamayacağını, “çok yaşamsal” bir vurguyla altını çizdi.

Pandemi sürecinin mimarlık pratiğine/egitimine etkileri ülkeniz-de nasıl oldu?

Bu pandemi sürecinin, ABD’deki, mimari tasarım pratiği ve mimari tasarım eğitimine etkileri çok boyutlu. En temelde, a. nasıl yapılan-dıkları, b. pandemi vb. “beklenmedik” yaşamsal risklere karşı nasıl hazırlıklı ve tedbirli oldukları (veya olamadıkları), ve c. izledikleri metotlar yeniden, çok kapsamlı biçimde ele alınmakta. Bu çok kap-samlı sorunuza şöyle yanıt verebilirim: Bu sürecin, (ABD’de) mimari tasarım pratiğine olan etkileri, bir mimari ofisinin kaç kişilik olduğu ve çalışanların “uzaktan pratik” konusunda önceden deneyimli olup olmadıkları; hangi ölçekte ve kapsamda proje yürüttüğü (coğrafi öl-çek olarak yerel ve küresel ölçek; proje ölçeği olarak küçük konut veya sanayi yapıları vb. gibi); işverenin ekonomi başta olmak üzere nasıl bir yapılanmaya sahip olduğu; mimari projelerin inşası için

yapı malzemelerinin hangi kent veya ülkelerden temin edilebildiği; ofisin birden fazla kentte veya ülkede şubesinin olup olmadığı gibi pek çok soru ve faktörle biçimlenmekte.

Bunları dikkate alarak, “American Institute of Architects” (AIA) tara-fından hazırlanan ve yeni gelişmelerle güncellenen, herkese açık bil-gi kaynakları, raporları ve verilerine bakılabilir. (5). Bu pandeminin, ABD’de mimari tasarım eğitimindeki etkileri içinse, her mimarlık okulu ve programının, (online mimari tasarım eğitiminde önceden deneyim, teknolojik altyapı, ekonomik kaynaklar vb. gibi nedenler-le), kendi özel koşulları bağlamında, farklı derecelerde etkilendiği anlaşılmakta. Bu kapsamda, “Association of Collegiate Schools of Architecture” (AÇSA) gibi, mimarlık eğitimi ile ilgili organizasyon-ların, ülkedeki mimarlık öğrencileri, mimari alandaki eğitimciler ve mimarlık eğitimi veren kurumları dikkate alarak, herkese açık halde resmi sayfasında sunduğu bilgi kaynakları, düzenlediği online panel ve tartışma etkinlikleri, “mevcut problem ve etkilerini anlama, çözü-me odaklı karşılıklı iletişim kurma” açısından önemli. (6).

Öne çıkan etkiler ise;

- Eğitim sisteminin mevcut yapılanması açısından, “online eğitim sistemine geçiş” için “hazırlıksız” yakalanmak ve bunun (hem öğ-renci hem eğitimciler üzerindeki) mimari bilgi alışverişi ve mimari tasarım stüdyosu çalışmaları açısından yan etkileri, psikolojik, sos-yal, ekonomik bazı zorlukları. Ayrıca, bu süreçte, ülke içindeki bazı farklı ırk ve etnik kökenden vb. gelenlere karşı olumsuz tutumların artması karşısında, mimarlık eğitiminde daha az temsil edilen bazı öğrenci grupları ve birlikleri (Afrikan-Amerikan gibi), üniversite ve mimarlık programlarına, yapıcı eyleme yönelik taleplerini “daha ka-rarlı” şekilde duyurmaya başladı ve yönetim kadrolarından, bunları “haklı” bulan ve çözüme yönelik destek sözü veren yazılı açıklama-lar, “zaman kaybetmeden” geldi.
- İçerik açısından, mimari (tasarım) eğitiminde, kamu sağlığı, iklim değişimi, küresel ısınma, sürdürülebilirlik vb. yaşamsal konuların, çok daha kapsamlı ve hem mimarlığın kendi içindeki disiplinlerle hem de mimarlıkla ilgili farklı disiplinlerle birlikte ele almanın ge-rekliği anlaşıldı ve çalışmalara başlandı.
- Metot açısından, mimari tasarım stüdyoları ve teorik derslerin, “online” olarak ve “bu gibi krizleri dikkate alarak” nasıl yeniden ele alınması gerektiği, bunun pedagojik boyutları hem bugün hem de gelecek açısından tartışılmakta.

Süreci Türkiye ve dünyadaki seyri ile kıyaslayarak değinmek iste-diğiniz noktalar/farklılıklar nelerdir?

Her ülkenin (ve mimari) koşullarının hem tarihsel hem de çağdaş günümüz açısından, kendine özgü olduğunu düşünerek, ABD’deki bu pandemi sürecini, Türkiye ile (ve “dünya” gibi çok büyük ölçek-le) kıyaslananın ne kadar doğru ve faydalı bir yaklaşım olacağını bilemiyorum. (7). Böyle bir kıyaslama yerine, (Türkiye kökenli bir birey, mimar ve doktora sonrası bilimsel araştırmacı olarak), ABD bağlamında, en temelde dikkatimi çeken, politik lider ve iktidardaki hükümet yönetiminin, “son derece eleştirel” tutum ve uygulamaları-na karşılık, ülkedeki “bilim kurumları ve uzman bilim insanlarının”, “nesnel, verilere dayalı, insan sağlığını en öncelikli konu olarak dik-kate alan” duruşları, yazılı-sözlü açıklamaları, (taviz vermeye açık olmayan) tavırları. Örneğin, politik liderin ifadeleri ne olursa olsun, 7 Mayıs 2020 tarihli MIT Sanal Toplantısında, üniversite yetkilileri,

“hala yanıtlardan çok, sorularla karşı karşıya olduklarını” ve “kam-püse geri dönüşte”, izleyecekleri temkinli, kademeli bazı adımlarını paylaştılar. (8). Diğer yandan, adeta hız kazanan “bilimsel araştırma projeleri” dikkat çekmekte (9). Özetle, bu pandemi sürecinde, ABD’de “bilimsel araştırma, bilimsel düşünme, alanında uzman bilim insan-larının değeri ve etkisi” daha çok öne çıktı denebilir.

Pandemi sonrası mimarlık ve kent yaşamı alanlarında -mimarlık pratiği, kent ve ülke çapında alınan önlemler, yapılan müdahale ve tasarımlar gibi konularda- gözlemleriniz neler?

ABD bağlamında, mimarlık pratiği, kent ve ülke çapında, “pandemi sonrasına” odaklanmaktan ziyade, öncelikle, içinden geçilen sü-recin, “hala yanıtı verilemeyen sorular içermesi nedeniyle” (AIA, AÇSA, MIT vb. gibi organizasyon, kurumlar ve üniversiteler tarafından ya-zılı açıklandığı üzere), güncel bilgi ve veriler ışığında, önlem ve mü-dahale için stratejiler geliştirilmeye çalışıldığını gözlemlemekteyim. Hepsinde “ortak” olarak gözlenen önlemse, yeniden yaşama aktif olarak geri dönüş sürecinin, hem ilgili topluluğun bireyleri (iş, eği-tim, vb. alanlarda) hem de faaliyetler/görevler açısından “kademeli” olarak gerçekleştirileceği.

Mimari tasarım pratiği açısından bu geri dönüş süreci için, çok kapsamlı olarak önlemleri içeren yazılı resmi açıklamalar bulun-makta. Örneğin, AIA, bu konuda 28 Mayıs 2020 tarihli bir doküman ile dikkat edilmesi gereken önlemleri açıkladı. (10). Bu dokümanın, ülkedeki, “AIHA” (“The American Industrial Hygiene Association”), “ASHRAE” (“The American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers”) ve “CDC”nin (“The Centers for Disea-se Control and Prevention”) önerileri dikkate alınarak hazırlanmış olduğu görülmekte.

Mimari pratikte, pratisyenler/çalışanlar açısından, geri dönüş için, mümkünse part-time ve dönüşümlü çalışma programlarının uy-gulanması; geri dönüş sonrasında COVID-19 testi pozitif çıkanlar için, yeniden geri dönüşleriyle ilgili prosedürün açık ve net olarak hazırlanması; iletişim izleme protokollerine (İng. contact tracing protocols) uyulması; (ofis veya şantiye ortamında çalışacak her pra-tisyenin) tüm mevcuttaki COVID-19 korunma prosedürlerine uyma-sı; her çalışanın masasının ön yüzüne şeffaf ve yüksek ayırıcı ele-manlar eklenerek, olası bir virüs dağılımının kısmen engellenmesi; açık ofis sisteminde mekan içindeki çalışan sayısının COVID-19 ön-cesine göre azaltılması (örneğin önceden 12 ise, şimdi 9’a indirilmesi vb. gibi) ve daha pek çok önlem söz konusu.

Ayrıca, AIA tarafından, farklı işlevlere sahip mimari binalarda (okul, iş yeri, alışveriş vb. gibi) “yeniden hayata dönüş” süreci için, dikkat edilmesi uygun olan kriterler, önlemler açıklanmış durumda (ki, bu kriterler ve önlemler, hem şu anki geri dönüş süreci hem de gelecek-teki mimari tasarım kriterleri için veriler içeriyor denebilir). (11).

Mimari tasarım pratiğinde, pandemi sonrası süreç için (genel bir tahmin olarak), üretim sürecinde insan ve dokunma faktörünü azaltmaya yönelik yapay zeka ve dijital fabrikasyon gibi teknolojik imkan ve yeniliklerden daha çok faydalanmaya eğilim (12); doğaya zarar vermemeyi amaçlayan ve akıllı yapı malzemeleri ile ilgili araş-tırma ve uygulamaların artması (örneğin ilki için, doğanın yapısın-dan esinlenerek, Neri Oxman yürütücülüğünde geliştirilmiş bir pro-je olarak “Aguafoja” [13]; ikincisi için ışığın farklı türlerini, kontrollü

bir şekilde geçiren yapıya sahip “akıllı cam (İng. smart glass)” [14] gibi); disiplinler arası bilgi alışverişi ve işbirliğine daha çok açık; iklimsel değişim ve küresel ısınma riskleri, ekolojik dengein korunması ve sürekliliği, doğal afet ve pandemi gibi krizlere dair dayanıklılık, risk ve kriz yönetimi konularına daha dikkatli öneriler, çözümler bekle-nebilir. Diğer yandansa tüm bu deneyimlenen problem ve test edi-len limitlerle, “uzay mimarlığı” gibi konularda mimari tasarım proje-lerinin “pratiği” ile ilgili hızlanma söz konusu olabilir. (15).

Her sorunuz için, çok detaylı veriler, güncel araştırmalar, raporlar ve bilgi kaynakları olmakla birlikte, yayın kapsamı nedeniyle, yanıtlar, konuların ana hatlarıyla, temel ve güncel bazı dokümanlar referans verilerek ifade edilmiştir.

REFERANSLAR VE NOTLAR

- Rakamsal veriler için John Hopkins Üniversitesi tarafından hazırlanan su sayfaya bkz., ht-tps://coronavirus.jhu.edu/us-map, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/cases-updates/cases-in-us.html, son erişim tarihi 16 Haziran 2020.
- https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/cases-updates/cases-in-us.html, son erişim tarihi 16 Haziran 2020.
- Tüm bu deneyimlenen süreçlerin kronolojik olarak, resmi açıklamaları için bkz., https://www.boston.gov/news/coronavirus-disease-covid-19-boston, son erişim tarihi 20 Haziran 2020.
- COVID-19 Resources for Architects, https://www.aia.org/pages/6280670-covid-19-re-sources-for-architects, son erişim tarihi 20 Haziran 2020. Buna ek olarak, ABD mimarlığında COVID-19 kapsamında bir kesit için, Ekincioglu, M., 2020, “ABD’den COVID-19’a Dair Bir Kesit”, Mimarizm, 13 Nisan, http://www.mimarizm.com/haberler/gundem/abd-den-covid-19-a-dair-bir-kesit_131199, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- COVID-19 Response and Resources, https://www.acsa-arch.org/search/?fwp_search=COVID19, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- Türkiye’de başlayan, Türkiye ve ABD mimarlığı arasında “karsilastirmali” doktora tez calis-mam, bilimsel olarak, Columbia Universitesi, GSAPP, Ph.D. Programı’nda, Kenneth Frampton ve Reinhold Martin tarafından “son derece elestirel” karsilanmis olup, bu tur “kiyaslamalara” mesafeli oldugumu ifade etmek isterim.
- Chandler, David L., 2020, MIT’s second virtual town hall addresses the months ahead, 7 Mayıs, http://news.mit.edu/2020/second-virtual-town-hall-0507, son erişim tarihi 20 Haziran 2020.
- Bu konuda bir bilgi için ayrica bkz. Ekincioglu, M., 2020, MIT’de Bilimsel Araştırma ve Eği-timin Covid-19 Dinamikleri, Herkese Bilim Teknoloji, 4 Mayıs, https://www.herkesebilimtekno-loji.com/slider/mitde-bilimsel-arastirma-ve-egitimin-covid-19-dinamikleri, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- Re-occupancy Assessment Tool V2.0, the American Institute of Architects, May 28, 2020; http://content.aia.org/sites/default/files/2020-06/STN20_%20344901_ReOccupancyAs-sessmentTool-V02_sm_v09.pdf, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- https://www.aia.org/resources/6299247-reopening-america-strategies-for-safer-bui, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- Orneğin, insandan daha hızlı tugla duvar oren robotlar gibi, bkz. Eric Oh, New Constructi-on Robot Lays Bricks 3 Times as Fast as Human Workers, Archdaily, https://www.archdaily.com/779906/new-construction-robot-lays-bricks-3-times-as-fast-as-human-workers, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- “Programmable Water-Based Biocomposites for Digital Design and Fabrication across Scales” https://www.media.mit.edu/projects/aguafoja/overview/, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- Everything You Want to Know about Smart Glass, https://www.gauzy.com/smart-glass-everything-you-want-to-know/, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.
- Bu konuda, 14 Ocak 2020 tarihli, Skidmore, Owings & Merrill (SOM) haberine bakıla-bilir. Buna gore, SOM-NYC Ofisi’nde, muhendisler, mimarlar, the European Space Agency (ESA) ve MIT’den bazi akademisyenler “Moon Village” olarak isimlendirilen, ayda surekli bir insan yerlesimi üzerinde calismaktadir, bkz. https://www.som.com/projects/moon_village, ve https://www.som.com/news/space_place, son erişim tarihi 19 Haziran 2020; ya da Foster+-Partners ve “SMPG Architects” isbirligi ile yurutulmus olan “Spaceport America” gibi, https://www.fosterandpartners.com/projects/spaceport-america/, son erişim tarihi 19 Haziran 2020.

MİMARLIK ELEŞTİRİSİNİN ÜÇ N'Sİ: MİMARLAR (NE / NEDEN / NASIL) KONUŞUYOR (?)

PROF. DR. CELAL ABDİ GÜZER

2020 de gündeme gelen salgın nedeni ile evlerimize kapanmamız ve sokağa çıkma yasağı özellikle genç kuşak için yeni ve alışılmadık bir olgu. Biraz daha yaşı büyük olanlar, özellikle 80'li yılları yaşayanlar, başka nedenlerle yaşanmış olan sokağa çıkma yasağı deneyimini ve insan yaşamına yönelik çeşitli kısıtlamaları biliyorlar. Ama ilk kez küresel ölçekte etkili olan bu denli yaygın, yoğun ve uzun bir eve dönen yaşam deneyimliyoruz. Evlere kapanmamız çevrimiçi yaşantımızın öne çıkmasını getirdi. Dersler, toplantılar, sohbetler, alışveriş, oyun hatta bayram ziyaretleri bilgisayar ortamına taşındı. Mimarlık alanında da sohbetler, tartışmalar, söyleşiler, forumlar sürüyor.

Giderek artan sayısal, görsel ve işitsel bir arşiv oluşuyor. Aslında çok da hazırlıksız olduğumuz bir durum değil bu. Uzunca bir süredir bilgisayar ortamının ve yeni uygulamaların sunduğu olanaklar mimarlık birikiminin sayısal ortamda yer almasına olanak tanıyor, insanlara, yapılara, düşüncelere, görüşlere ve araştırmalar uzaktan erişmek olanaklı hale geliyor. Salgın nedeni ile uzaktan eğitim başladıktan bir süre sonra Anadolu'da yeni açılan Üniversitelerden birinde okuyan bir mimarlık öğrencisinden aldığım bir mesaj beni hem etkiledi hem de bu konuyu farklı boyutları ile düşünmeye yönlendirdi. Mesajda "salgının iyi yanlarından birinin Anadolu'da yeni üniversitelerde okuyan öğrencilerle büyük şehirlerde köklü üniversitelerde okuyan öğrencilerin bir ölçüde eşitlenmiş olması olduğu" yazılmıştı.

Şüphesiz bu saptama arka planında hüznünlü bir fırsat ve standart eşitsizliğinin altını çiziyor, çevrimiçi olanakları bunları gidermeye yönelik bir olanak olarak görüyordu. Fiziksel mekandan bağımsız hale gele eğitim ve etkinlik ortamı tüm öğrencilerin aynı biçimde ve kolaylıkla erişebileceği bir altyapı sunuyor, bunların kayıtları farklı yerlerden ulaşılarak yeniden izlenebiliyordu. Salgın öncesinde de ivmelenerek artan çevrimiçi yaşam ve onunla birlikte oluşan sayısal arşiv hemen her alanda yeni bir birikim ve arşivin oluşmasına, bilgi paylaşım biçimlerinin çeşitlenmesine neden oldu.

Neredeyse bütün alanlarda ivmelenerek yaşanan bu değişim görsel malzemenin doğrudan örneklemeye aracı olduğu mimarlık ortamında da yaygın biçimde gözleniyor. Mimarlık birikimi de diğer pek çok şey gibi hızla ve büyük bir yoğunlukla sayısal ortama kayıyor. Uygulamalar, siteler, popüler medya ortamları içinde yer alan mimarlık alanları yeni eğitim, tartışma ve arşiv kanalları sunuyor. Şüphesiz böyle bir sayısal çokluk ve denetimsiz katılımcılık pek çok olanak ve yararın yanı sıra bazı bilgi kirlilikleri ve sorunların da kaynağını oluşturuyor. Önümüzdeki günlerde yayınlanacak olan bir kitabın içinde yer alacak yazımda bir eleştiri ortamı olarak sosyal medyanın sınır, kısıt ve olanaklarını tartışmaya çalıştım: (1)

"Bugün baktığımızda sosyal medyada, yani internet ortamında üretilen, biriken ve paylaşılan bilgi ve belgeler başta kaynakları olmak üzere içerik ve ürettikleri değerlere yönelik olarak "mutlak bir gerçek" kavramı ile zorunlu bir temsiliyet ilişkisi içinde bulunmamakta, aksine kurgulanmış bir gerçeklik kavramı ile ilişkilenmekte bir sakınca görmemektedir. Bu kurgu zaman zaman doğru olmayan bir bilginin yeniden üretiminden ve çoğaltılmasından, zaman zaman da var olan bir gerçeğin kasıtlı olarak saklanması ya da değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Gerçek olanla kurgulanmış gerçek arasındaki ilişki zaman zaman önemli olmayan küçük farklar içerebilirken, zaman zaman birbirleri ile taban tabana çelişebilecek zıtlıklara da dönüşebilir.

Bir bilginin paylaşılma yoğunluğu, paylaşan kişilerin kimliği ya da aldığı tepkiler bilginin içeriğinden ya da kaynağından bağımsız olarak bir güvenilirlik ya da gerçeklik ölçüsü gibi algılanabilmekte, tersinden göldiğinde de gerçek olan bir bilgi gerçekliğinden şüphe edilebilir bir zemine taşınabilmektedir. Özellikle politik, ideolojik çıkar ve güç gurupları ile reklamcılar ve pazarlamacılar bu yapay değer üretme ortamını sonuna kadar kullanmakta, bu ortamda etkili olan, örneğin takipçi sayısı çok olan, kişiler birikim ve özgeçmişlerine bakılmaksızın bir değer oluşturabilmekte, otorite gibi algılanabilmektedir.

Yeni medya ve onun getirdiği iletişim biçimi hemen her alanda olduğu gibi kentleşme, mimarlık ve sanat konularında da yeni algılama ve değer üretme biçimlerinin oluşmasını, bu alanlarda belirleyici geleneği temsil eden öncelik, duyarlılık ve eleştirel mesafelerin sorgulanmasını ve aşınmasını getirmiştir. Bu dönüşüm ve yeni kültür ortamı içinde kent, mimarlık ve sanat üretimini, bu üretim süreçlerinin belirleyicisi olan öncelik ve kavramları anlamaya çalışmak, kurulmuş gerçeklikler içinde oluşturulan yapay ya da yönlendirilmiş değerlere karşı eleştirel bir duyarlılık geliştirmek ve bu medya akıntısıyla kendiliğinden geleni istifleyerek ayırt etmek özel bir çaba, duyarlılık gerektiriyor." (2)

Medyada yaşanan bu dönüşüm mimarlık eleştirisinin de bir yandan daha geniş kesimlere ulaşabilmesini öte yandan popüler kültürün aşındırıcı etkilerine açılmasını getirdi. Bu aşındırıcı etkilere karşı mimarlık eleştirisinin aynı medya içinde alternatif bir format içinde var olması her zamankinden daha önemli hale ve kaçınılmaz geldi. Bu düşünceden hareketle sekiz sene önce Kalebodur gurubunun ve gurubun mimarlık alanındaki iletişim sorumlusu Pelin Özgen Piker'in katkı ve destekleri ile "Kalebodur"la Mimarlar Konuşuyor" (3) başlıklı bir sosyal sorumluluk projesi, mimarlık ve tasarım etkinliği başlatıldı.

Sekiz yıl içinde yaklaşık 100 ün üzerinde farklı içeriği internet üzerinden erişime açan bu proje mimarlar ya da mimarlık alanı ile dirsek teması içinde olan kişilerle söyleşiler gerçekleştirmeyi, bir yandan bu kişileri tanımaya yönelik bir arşiv oluştururken öte yandan mimarlık üzerine eleştirel bir tartışma platformu oluşturmayı ve ilgili kişilerin doğrudan kaynak oluşturduğu kurulmamış, yönlendirilmemiş bir bilgi birikimini hedefliyordu. (4) Zaman içinde yoğun bir ilgi ile katılımcı bir ortam ve geniş bir arşiv özelliği kazanan proje özellikle mimarlık eğitimi içinde yeniden değerlendirmeye açık bir kaynağa dönüştü. Pek çok mimarlık okulunda çeşitli araştırmalarda, derslerde, ödevlerde hatta tezlerde kaynak olarak kullanılan kayıtlar başta mimarlık öğrencileri olmak üzere konu ile ilgili herkesin erişimine açık, kendi adı ile anılan bir sitede yer alıyor.

Bugün sürdürülebilir hale gelen projenin iki temel aksı var. Birinci aks bir arşiv oluşturmayı, mimarları, mimarların özgeçmiş ve eserlerini, mimarlığa yaklaşımlarını kendi anlatım biçimleri ile tanımayı, anlamayı amaçlıyor. İkinci aks ise söyleşiyi yönlendiren kişinin de katkıları ile Türkiye ortamında ve uluslararası ortamda mimarlık ve kentleşme gibi konulardaki var olan durum ve gelişmeler üzerine değerlendirmeler yapmayı böylece eleştirel bir duyarlılık zemini oluşturmayı hedefliyor. Konuşmalar bu ikinci aks özelliği ile klasik söyleşilerden, ayrıyor, söyleşiyi yönlendiren kişinin de katılımcı olduğu eleştirel bir değerlendirme, tartışma ve sohbet ortamına dönüşüyor. Mimarlık eleştirisinin genellikle yargı oluşturmaya yönelik popüler algısından farklı olarak kavram, proje, yaklaşım ve tutumların arka plan, bileşke ve bağlamlarını anlamayı esas alan bu yaklaşım gerçek anlamda bir eleştirel kültür oluşturmayı, sözcüğün Latince köklerinde referans verildiği gibi ayırt edici, farkındalık yaratıcı olmayı amaçlıyor.

Şüphesiz bu iki aksın yoğunluğu konuklar bazında, konukların mimarlıkla ilişki kurma biçimi ve derinliği içinde farklılaşıyor. Proje mimarlık uygulamalarının içinde olan mimarların yanı sıra, mimarlık eğitimcilerini, eleştirmenleri, sanat ve mimarlık tarihçilerini ve mimarlıkla dirsek teması içinde olan disiplinlerden farklı kişileri konuk ederek geniş ve kapsayıcı bir zemin oluşturuyor. Benzer biçimde konular sadece Türkiye ortamı ve mimarlık ölçeği ile sınırlı kalmıyor, uluslararası ortamdan farklı isimler de projeye konuk oluyor, kentleşmeden ürün tasarımı ve sanata varan farklı ölçeklerdeki konulara yer veriliyor. Bu yapının çeşitliliği ve bütünlüğü içinde proje gerek geliştiricileri gerekse üçüncü şahıslar tarafından farklı alt projeler ve alt tartışmalara, farklı arşivler oluşturmaya, farklı ortamlarda yeniden değerlendirilmeye açık kalıyor. Bu anlamda başta da vurguladığı gibi bazı eğitim ortamlarında bir kaynak olan pro-

jenin önümüzdeki günlerde çeşitli yayınlara ve farklı alt projelere de kaynak olması hedefleniyor. Projenin bugüne kadar oluşturduğu birikim mimarlığa gerçek anlamda eleştirel bir yaklaşımın alışıldığından farklı olarak akademi dışında popüler medya ortamlarında var olma sınırları ile ilgili alternatif bir yaklaşımı temsil ediyor. Bir başka deyişle mimarlık tartışma ve değerlendirmelerinin gündelik kültür ortamına taşınmasına, akademik ve profesyonel ortamlar gündelik kültür arasında bir köprü oluşturulmasına yönelik olarak bir model oluşturmaya, farklı kültürler arası bir geçişlilik kurmaya çalışıyor. Böyle bakıldığında popüler kültür ortamında yer alan ve diğer kültür ortamlarına geçişli olmayı hedefleyen bir mimarlık eleştirisinin proje içinde de sürdürülmeye çalışılan bazı öncelik ve özellikleri var:

Mimarlık gündelik yaşam, yani popüler kültür ortamı ile akademik kültür ortamı arasında birbirlerinden farklı önceliklerle gündeme geliyor, farklı dillerle konuşuluyor ve farklı değer kademelenmeleri içeriyor. Zaman zaman geçişlilikler oluşsa da bu iki kültür ortamının öne çıkardığı örnekler, isimler, değer normları, sorun ve değer öncelikleri taban tabana zıt olacak kadar farklılaşabiliyor. Bu iki uç noktadaki kültür ortamının arasındaki geçiş alanını içeren profesyonel kültür ise her iki alana da geçişli bir yapı barındırıyor. (5) Mimarlar konuşuyor söyleşileri zaman zaman teknik ya da akademik sayılabilecek bir dil ya da özelleşmiş bir referans sistemi barındırır da çoğu zaman bunun daha geniş kesimlerce anlaşılabilmesi için ek açıklama ve bilgilendirmeleri içermeye çalışıyor.

Benzer biçimde çoğu tartışma mimarlığın ya da mimarlık örneklerinin gündelik yaşam içinde değer bulma biçimleri ile mimarlığın kendi disiplini içinde ürettiği değerler arasındaki süreklilik ve çatışmalara odaklanıyor. Bu anlamda hem gündelik yaşamın hem de disiplin kültürünün önceliklerini ya da özel bir konuya yaklaşımdaki farkları arka plan gerekçeleri içinde anlamaya çalışmak gerekiyor. Söyleşilerin bir başka özelliği de gerek katılımcı gerekse konu ve içerik bazında bir çeşitlilik barındırması böylelikle değişken farklı bağlamsal girdilerin konu üzerindeki etkilerini anlamaya çalışan gerçek anlamda eleştirel bir zemin oluşturması.

Bir nesne ya da durumu çeşitlenen girdi ve öncelikler içinde anlamayı hedefleyen bir mimarlık eleştirisi zorunlu olarak bağlamsaldır. Konu aldığı nesne ya da kavramı tek başına ele almaz, belli bir referans sistemi içinde o konuyu saran girdilerin konu üzerindeki etkilerini de gözeterek ve belli bir kademelenme sırası oluşturarak inceler. Bağlamların anlaşılması bağlamların içinde yer alanın anlaşılması için önkoşuldur. Bağlam içinde yer alan herhangi bir konu, kavram ya da nesne için çok girdili bir çerçeve barındırır ve bu girdiler za-

man zaman çatışacak kadar farklılaşacak değer önceliklerini temsil edebilir. Mimarlık eleştirisi bu çeşitlilik içinde kademelenmiş bir öncelikler sistemi oluşturmak, anlam üretmeye yönelik olarak neyin belirleyici olduğuna ve öne çıktığına karar verecek bir karşılaştırma zemini oluşturmak zorundadır.

Eleştiri çoğulcu bir referans zemini kullanmak, daha önceden oluşmuş bilgileri, süreç ve bağlam üzerinde etkili olan tarihsel girdileri değerlendirmek zorundadır. Bu anlamda içeriğinden bağımsız hale getirilmiş tekil imajların, belirleyici olan girdilerinden bağımsız hale getirilerek indirgenmiş konu ve tanımların, soyutlanmış sınıflamaların oluşturduğu değerlendirmelere mesafe ile yaklaşılmalı, bu tür kurulmuş ya da yönlendirilmiş bilgiler doğrudan bir değer zemini oluşturmalıdır.

Eleştirinin temel hedefi olan ayırt etme ve farkındalık oluşturma benzer ya da farklı durum ve örneklerin karşılaştırılmasını içerir. Bu anlamda herhangi bir konu, kavram ya da nesne için diğerlerinin varlığı ve bir bütün içinde oluşturdukları anlamdan bağımsız bir değer olarak algılanmamalı, eleştiri karşılaştırmalı bir değerlendirme zemini üzerinde yer almalıdır.

Eleştiri indirgeyici olmaktan kaçınılmalıdır. Gerçek anlamda duyarlı bir mimarlık eleştirisinin öncelikli hedefi tanımlayıcı ya da yargılayıcı sıfatlar oluşturmak değildir. Güzel, çirkin, en iyi, en kötü gibi sıfatlardan kaçınmak ya da çok zorunlu durumlarda bunları tanımlı bir karşılaştırma ortamının parçası olarak kullanmak gerekir.

Eleştiri sınıflamalar kullanabilir. Ancak bu sınıflamalar eleştiriye konu olanları etiketlemek ya da onalar aidiyet atfetmek üzere değil, genel değer oluşumlarını temsil eden kategorileri ve anlama modellerini oluşturmak üzere kullanılır. Eleştirinin nihai hedefi tekil bir kişi, konu ya da nesneyi yargılamak değerlendirmek, sınıflamak değil, model oluşturuvcu bir çerçeve sunmaktır. Örnekler her şeyden önce bu çerçeve ile kurdukları ilişki içinde anlamlıdır.

Eleştiri daha önceden oluşmuş değer ve normların özgün bazı örnek ve koşullar için geçerli olmayabileceği, bu tür değerlerin genel geçer durumlara karşılık gelmekle birlikte hiçbir özel örnekle örtüşmediği gerçeğinden hareketle yerleşik değerlere mesafe ile yaklaşmalı, bu norm ve değerleri de eleştiri nesnesi olmaya açık tutmalıdır.

Eleştiri açık ya da örtük olarak ideolojiktir. Hem eleştiriyi yapan kişinin hem de eleştiri konusunun aidiyet ilişkisi kurduğu bir değer ve öncelik sistemi vardır. Herhangi bir eleştirel süreç bu değer ve önceliklerden bağımsız gelişmez. Bu nedenle herhangi bir konuda değer üreten kişinin öncelikleri ve benimsediği değer sistemi eleştirinin doğal bir bileşkesi olarak algılanmalıdır.

Bugüne kadar oluşan arşive bakıldığında “Mimarlar Konuşuyor” bütün diğer özelliklerinin yansıra eleştirel bir kültür ve geleneğin oluşmasına yönelik bir çaba olarak algılanmalıdır. Bu nedenle söyleşiler bir röportaj formatından çok karşılıklı bir tartışma, değerlendirme ve sohbet formatına daha yakındır. Bir yandan popüler kültür ortamının mimarlığı tanıtmaya ve tasarım kültürünü yaymaya yönelik olanakları kullanılmaya çalışılırken o medyanın aşındırıcı etkilerinden olabildiğince uzak kalmaya yönelik bir denge oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle söyleşileri yönlendiren kişi zaman zaman bu medyanın kültür ve alışkanlıkları dışında kalacak ve bu anlamda yadırganacak biçimde konuya müdahil olmakta,

açıklama ve yorumlarla tartışmanın parçası olmaktadır. Söyleşilere bir bütün olarak bakıldığında mimarlığın (ve tasarım disiplininin) kendi içinde ürettiği ve öne çıkardığı değerlerle gündelik yaşamda kent, mimarlık tasarım alanında öne çıkan konu ve değer öncelikleri arasında anlamlı farklar olduğu, bu değerlere yönelik paylaşılan bir farkındalık oluşmadığı görüşü paylaşılmaktadır. Bu nedenle bu ve benzeri projelerin öncelikli hedefi kültür alanları arasında bir köprü ve değer farkındalığı oluşturmaktır. İçinde olduğumuz ortamda sosyal medya ve popüler kültürün ivmelenerek artan etkisi ve ulaştığı baskınlık bu ortamı görmemezlikten gelemeyeceğimiz bir yoğunluk sergilemektedir. Mimarlık eleştirisi bir yandan bu medya içinde temsil edilmek öte yandan bu medyanın aşındırıcı etkilerinden uzak durmak zorundadır. “Mimarlar konuşuyor” projesi her şeyden önce bu dengeyi temsil etmeye çalışmaktadır.

REFERANSLAR VE NOTLAR

1.Prof.Dr. Şengül Öymen Gür adına çıkarılan ve basım aşamasında olan bir kitap için hazırlanan “Bir Mimarlık Eleştirisi Ortamı olarak Sosyal Medya” adlı makalede bu konu daha kapsamlı biçimde ele alınmıştır.

2.Bu bölüm yazının üzerinde çalışmakta olduğu “Kurulmuş Gerçeklik Çağında Sanat, Mimarlık ve Kent” kitabının içerdiği tartışmanın bir bölümü ile süreklilik göstermektedir.

3.https://mimarlarkonusuyor.com

4.McIntyre, L., 2018. “Post-Truth”, MIT Press, Cambridge Burada “kurulmuş gerçeklik” ifadesi “post truth” kavramı ile benzer ancak yönlendirmeleri de içeren daha geniş bir çerçeve içinde kullanılmıştır.

5.Güzer, C.A., 1994. “The Limits of Architectural Criticism: Architecture as a Process of Representation, Commodification and Legitimation”, METU, Dept. of Arch. Ankara (Basılmamış DoktoraTezi) Mimarlık eleştirisinin farklı kültür ortamları içinde varolma sınırları ilgili doktora tezinin detaylı araştırma konusudur.

Fotoğraflar : Pelin Özgen Piker

MİMARLIĞI SEVMEK

GÜNGÖR KAFTANCI

Çalışan, üreten her insan yaptığı işi, ürünü sevdiği ölçüde daha başarılı olur. Bu basit sav genellikle her meslek, her uğraşı alanı, her sanat dalı için doğrudur denebilir. Kuşkusuz istisnaları da vardır. Örneğin değerli ünlü şairimiz İlhan Berk yaptığı resimlerle açtığı sergide “*resim yapmaktan mı şiir yazmaktan mı daha mutlu oluyorsunuz?*” diye soran gazeteciyi şöyle yanıtladı: “*Şiir yazmak benim için bir cehennemdir, resim yaparak dinleniyorum.*”

Mimarlık uğraşısı söz konusu olunca olay biraz karmaşıklaşıyor. Önce mimarlık eyleminin kabaca iki bölümünü, tasarım ve uygulama aşamalarını hatırlamak gerektiğini düşünüyorum. Kendi deneyimlerimi anımsayarak, önce özellikle uygulama aşamasındaki duygu yoğunluğundan söz etmeliyim. Ortada hiçbir maddi varlık yok iken koskoca bir bina ortaya çıkacak. Uzun süre tasarımı için uğraştığınız ve proje haline getirdiğiniz çalışma somut olarak gerçekleşmeye başlayacaktır. Ben bu safhada kendimi hep sevinçli ve heyecanlı hissetmişimdir. Daha kaba inşaatın betonları görülmeye başladığında betonarme yüzeylere dokunur, hele kalıp damarlarının görüldüğü yerleri keyifle seyrederdim.

Belki betona karşı bu sempatim nedeniyle brüt beton yapı yapmaya özenmem hiç bitmedi. Yani bana göre, sadece, yoktan var edilmiş başarılı bir yapının bitmiş hali değil, tüm yapı elemanlarını, yapı malzemelerini heyecan verici bulduğumu söyleyebilirim. Sıvalar da müthiş ilginçtir. Malzeme ve teknoloji sıkıntısı çektiğimiz ellili, altmışlı yıllarda ancak birkaç cins siva ile yetinmek zorunda idik. Yapının tüm görüntüsünün değiştireceği için, dış siva işlerinin başladığı dönemler benim için ayrı bir heyecan ve keyif vesilesi olurdu. Örneğin beyaz çimentolu tarak sıvanın ilk sürüldüğü düz beyaz rengini ayrı, taraklandıktan (murçlandıktan) sonraki pürüzlü halini ayrı se-verdim. O yıllar yurt dışına gittiğimde, bizde olmayan çeşitli cephe kaplamalarını (metal vb.) gördüğümde de onlara hayran olurdum.

Hepsini ayrı ayrı saymaya gerek duymadan yapı elemanlarını ve malzemelerinin hepsini sevdiğimi söyleyebilirim. Ama ikisini ayırırım: Cam ve ağaç. Camı insanlığın en büyük keşiflerinden birisi kabul edip, ona saygı duyduğumu söylemeliyim. Bir yapının en önemli, buna kaşın en az görünen malzemesi olarak, tevazuun simgesi gibidir. Pek çok yönden güçlü olduğu halde, küçük bir çekiç darbesiyle kırılıvermesi, ince ruhlu insanların küsüvermesine benzer. Doğrusu kırılmasında bile bir soyluluk sezerim. Eğer dağılmamışsa darbe aldığı yerden vücuduna dağılan çizgilerle bir tablo gibi güzel görünür. Bütün olumlu duyularım sadece şeffaf cam için. Bazen zorunluluktan kullandığımız buzlu, strie vb. şeffaf olmayanları pek sevmem. Hele renkli, desenli, süslü camlara tahammülüm yoktur.

Ağaca, yani ahşaba gelince: yıllardır yapılardan uzak kaldığım için düşünmesi bile keyif veriyor. Yeni planyadan çıkmış bir çıralının pürüzsüz yüzeyini elimle okşamak, beyaz bir talaş tozuyla dolan avucumu koklamak benim çok sevdiğim adetlerimdendi. Detayları kontrol bahanesi ile sıklıkla marangozhaneye giderdim. Marangoz atölyesinin kokusunu çok severdim. Ne yazık ki çalıştığım son dönemlerde yapılarda ağaç işleri oldukça azaldı. Onun yerini alan bu çağdaş malzemeler kendimizi, çağımızın ulaştığı teknolojik boyutun, uygarlık düzeyinin, biz de içindeymişiz gibi hissetmemizi sağlar. Ama ağacın gönlümdeki yeri başkadır. İnşaat ustalarının kullandıkları alet edevat da ilgi alanımdan hiç çıkmadı. Hep kullanmaya çalıştım. Malalar, çekiçler, keserler, penseler, yan keskiler, kerpetenler, matkaplar ve daha birçokları, bana göre çok güzeldirler.

Başarılı birer heykeldirler. Örneğin kalıpçı ustalarının, dülgelerinin bellerinden hiç düşmeyen keser ve çekiçler ve tabii ki çiviler. Binlerce yıl öncesinin mağara insanı delikli taşlara ağaç sopalara sokarak, çekiç ve keserlerin atalarını kullanmıştı. Binlerce yıl sonra biçimi pek değişmedi. Çiviler de bana çok güzel gelir. Beş altı metre boyunda dikilmiş bir çivinin enfes bir obelisk anıt olabileceğini düşünürüm. Kıyaslamanın gereği yok ama, küçücük çivinin yanında inanılmaz önemde ve büyüklükte işler gören dozer tipi iş makinelerine aynı sempatiyi neden duymadığımı bilmiyorum. Güçleri nedeniyle şımartılmış insanları çağrıştırmasından olabilir.

Sonuç olarak bina bitecek, kullanıma açılacak, mimarın (ya da mimarların) yarattığı ürünle karmaşık ilişkisi o zaman başlayacaktır. İlk başta sözünü ettiğim gibi, hiç yoktan, sizin tasarımınız bütün azametiyle ortadadır. Üstelik pek çok kişinin kullanımına, mutluluğuna yardım edecektir. Kıvanç ve heyecanla onu seveceksiniz. Çoğu kez böyle sonuçlanır. Fakat bu büyük sevinciniz bazen gölgelenebilir. Yapı, istediğiniz, düşündüğünüz gibi olamamıştır. Bunun en çok karşılaşılan nedenlerinde birisi, sizin tasarımınızın uygulanması, sizin hiç katkınız, denetiminiz olmadan başkaları, başka müteahhitlerce gerçekleştirilmesidir.

Ben, yaptığımız yapıların çoğunun uygulanmasını firmamız eliyle gerçekleştirdiğimden, bu durumu çok az yaşadığım için kendimi mutlu ve şanslı sayıyorum. Serbest çalışmaya başladığım ilk yıllarda projelerini yaptığım kamu kuruluşları, beni olağanüstü sıkıntıya soktu ve bir daha Ankara’ya gitmemeye kesin karar verdim. (Umarım bu günler değişip düzelmıştır.) Yapı bittiğinde sıkıntıya girmenizin bir başka nedeni özeleştirici alışkanlığınızdandır kaynaklanır. Uzun süren inşaat süresince gelişen bazı teknolojik yenilikleri kaçırmış olmanız, farklı çözüm seçeneklerinden dışladıklarınızın devamlı zihninizi meşgul etmesi ya da doğrudan kendi tasarımınızı eksik ve hatalı bulmanız sıkıntıya hatta bunalıma girmenize neden olabilir. Çünkü mimari ürün herkesin gözü önündedir ve uzun ömürlüdür. Buna karşın işini ciddiye alan mimarlar için, bu sıkıntı, sonraki çalışmalarında daha olumlu sonuçlara vesile olabilir diye düşünüyorum. Sonuç olarak, mimarların, yarattıkları ürün karşısındaki duygusal durumlarının oldukça karmaşık olduğunu, bunun da normal olduğunu bir kez daha vurgulamak istiyorum.

Deneyimlerime göre, tasarım aşamasında da mimarlığı sevmeye halinin karmaşası yaşanacaktır, ya da ben yaşadım. Bütün konular, anlaşmalar, program kararları v.b. çözümlendikten sonra, yumuşak bir kalemle ilk eskizlere başlamak ve sürekli çalışmak, her çözümün alternatifleri üzerinde defalarla durarak yığınla şeffaf kağıt harcamak en sevdiğim aşama idi. Elim bazen düşündüklerimi yansıtmaya karşı durur, bazen yaptığı karalamalar bana yol gösterici olurdu. Elimin sanki beynim gibi çalıştığını zannettiğim olmuştur. Ayrıntılar farklı olsa da tasarım yapan bütün mimarların bu aşamada benim gibi mutlu olduğunu sanıyorum. Fakat daha öncesi, özellikle yatırımcı/ lar’ın tutumları mimarların işini kuba çevirebilir. Bizim ülkemizde mimarlığın önemi genel olarak doğru değerlendirilemez. Bazen de yatırımcı ile mimarın dünya görüşlerinde, mimarlıktan beklentilerinde farklılıklar olduğu ortaya çıkabilir. İsteklerle ekonomik, teknolojik olanaklar örtüşmeyebilir. Bu ve benzeri pek çok olumsuzluğun yanı sıra mimar, yapı yönetmelikleri ve diğer bürokratik engellerle boğuşmak zorunda kalabilir. Eylemlerimize dönük olumsuzluklar kuşkusuz bunlarla da sınırlı değildir. ” Bütün bu ahval ve şerait dahilinde dahi” işimizin niteliğini en üst düzeyde tutabiliyorsak, asıl neden mimarlığı sevmemizdir diye düşünüyorum.

Yukarda anlattıklarımı işini ciddiye alan meslektaşlarımdan çoğunluğunun katılacağını sanıyorum. Bu korona günlerine katlanmanın sevgi dolu duygularla, daha kolay atlatılabileceğine inanıyorum. Ve... Artık aramızda olmayan, dostum Şevki Vanlı’nın “Mimarlık Sevgilim” deyişini hatırlıyor, mutlu oluyorum.

TOPLUM VE MİMAR ARASINDAKİ KOPUKLUK

Toplum ve mimar arasındaki kopukluk konusunu Celal Abdi Güzer, Jale Erzen, Uğur Tanyeli, Ömer Selçuk Baz ve Suha Özkan ile Şerife Meriç moderatörlüğünde tartıştık. Güncel örnekler üzerinden zenginleşen ve ortak bir sonuca varıldığını söyleyemeyeceğimiz tartışma, mimarlık camiasında üzerine konuşulacak birçok yeni başlığın kapısını araladı.

Şerife Meriç: Merhabalar, öncelikle hoş geldiniz. Bizi kırmayıp geldiğiniz için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bugün burada olmamızı sağlayan konu başlığı, toplum ve mimar arasındaki kopukluk. Konuyu sonuçları, sorunları, nereye doğru gidiyor noktası ve daha farklı sorularla da derinleştirerek konuşmayı hedefliyoruz. Bu konunun ilk kıvılcımı şöyle çıktı; hepimizin hafızalarındadır, Notre Dame'da bir yangın çıktı, sonra mimarlık camiasının starlaştırdığı mimarların da katılımıyla birtakım projelerle yenileneceği söylenildi. Çok geçmeden Paris halkı böyle bir şeyi istemediğini söyledi. Toplum bunu; kendi yaşamına tasarım camiasının fazla müdahalesi olarak algıladı. Tabi ki biz konuyu bir koruma formatı gibi ele almadık. Tasarım camiasının tasarlama konusundaki sınır tanımaz tavrı toplumu rahatsız mı ediyor, uzaklaştırıyor mu konusunu tartışmaya açtık.

Notre Dame mimar ve toplumun ters düştüğü örneklerden yalnızca biri, ne ilk ne de son olacaktır. İki tarafın yalnızca korunması gereken yapılar özelinde değil birçok yapı örneğinde de farklı fikirlerle sahip olduğunu görüyoruz. Zaman zaman hepimizin iş yaptığı kişilerle ya da toplumda kullanıcılarla başına gelen bu konuyla ilgili farklı farklı deneyimleri vardır. Eğitim camiasında da benzer konulara değiniliyor. Biz daha çok toplumla mesleğin nasıl duracağı ya da durması gerektiğini sormak istiyoruz. Konu geniş bir konu, konuşmalarla da açılabaktır. Bu nokta başlangıç olur diye umut

ediyoruz. Ben daha fazla uzatmadan sözü sizlere bırakmak istiyorum. İlk olarak derneğe yakınlığı ve Ankara'da olması hasebiyle süreci ve konuyu daha yakından bilmesi nedeniyle Abdi Bey'e sözü bırakıyorum; sonrasında Jale Hocamı dinleyebiliriz. Suha Hocamı ise en sona bırakmaktaki niyetimiz, yurt dışını da tecrübe etmiş biri olarak gözlemlerini aktarır diye düşündük.

Celal Abdi Güzer: Çok teşekkürler. Toplum-mimar arasındaki kopukluk ve çatışma her şeyden çok kültürel değer önceliklerinin ve farklılıkların belirgin hale geldiği alanlardan bir tanesi. Bu nedenle aslında mimarlıkla sınırlı değil. Pek çok başka başlığa kolaylıkla taşınabilir ve benzer şekilde modelleştirilebilir bir tartışma. Toplumla-sanat arasında, toplumla-politika arasında, toplumla başka uzmanlık dalları arasında da rahatlıkla var olabilen bir çatışmadan, özetle aslında toplum içindeki kültürel farklılıklardan bahsediyoruz. Tesadüfen burada benim doktora tezimin jürisinde bulunmuş hocalarım da var, ben tezimde bu konu ile uğraşımuştum. Farklı kültürel zeminlerde durumların nasıl farklı algılanabildiğini, farklı değerler oluşturabildiğini, zaman zaman süreklilik, zaman zaman çatışma içinde karşılık buluşunu mimarlık örneği içinde anlamaya çalıştım. Bu farkların belirginleşmesinde ve derinlik kazanmasında bir toplumun eleştirel kültürle kurduğu, eleştirel kültürü ne kadar içselleştirdiği belirleyici olmaktadır. Daha eğitilmiş, sosyal kültürel konuların öncelikli bir duyur-

luluk alanı olduğu toplumlar ile gündelik önceliklerle yaşayan, eğitim düzeyi kısıtlı kalmış, ekonomik olarak gelişmemiş toplumların davranış biçimleri ve bu konuları ele alış biçimleri arasında farklılıklar var. Özellikle Türkiye'nin de içinde olduğu coğrafyada "kadercilik" bir anlamda sorgulama-dan kabullenme alışkanlığı çoğu zaman ön plandadır. Herhangi bir konuya geleneksel normlarla, dini inançlarla, politik angajmanlarla, taraftarlık duygusuyla bakmak ve bu ortamların önceden oluşturulmuş değerlerini benimsemek yaygın bir davranış biçimi; eleştirel mesafeyle dışarıdan bakmaya tercih edilerek daha kolay sahiplenilen bir tavidir. Bu nedenle bu söylediğimiz kopukluk ya da çatışma ya da çatışmanın derinliği toplumlara göre farklılık gösterir.

Dolayısıyla sizin verdiğiniz örnekte, belki uluslararası ortamda veya Avrupada yaşayan bir kesimin herhangi bir mimari değerinin zarar görmesi karşısında verdiği "hemen bunu düşünmeyelim, zaman içinde geri çekilerek daha geniş bir çerçeve içinde mesafe ile bakalım" gibi bir tepki, belki bizim yaşadığımız coğrafyada çok kolay benimsenmeyecek bir tepkidir. Artık bilginin gündelik ve bireysel olarak çoğaltılabildiği, özellikle sosyal medya üzerinden herkese çok kolay ulaştığı, herkesin yorum ve eleştirisine açık hale geldiği bir ortamda yaşıyoruz. Bunun getirdiği avantajlar ve sorunlar var. Bir "kurulmuş gerçeklik"; bilginin kasıtlı ya da başka nedenlerle dönüştürülmesi, değiştirilmesi, gerçekte kurulan ilişkinin bir

zorunluluk olmaktan çıkartılması meselesi var. Bu açık medya ortamında mimarlık veya başka uzmanlık alanlarıyla ilgili bilgi ve değerler birçok kademeden geçerek, üzerlerine bir şeyler eklenerek, kaynaklarının üzeri örtülerek önümüze geliyor ve bunların gerçekte ilişkilerinin izlerini sürebilmek her zaman çok kolay olmuyor. Bu durumun kendine özgü de bir kültürel yapısı oluşmaya başladı. Mesela sosyal medya kullanım alışkanlıkları, Türkiye gibi ülkelerde başka ülkelerden farklılık gösteriyor. Ama kesişme noktaları ve ortaklıkları da var. En önemlilerinden bir tanesi, belirli bir pozisyonu sahiplenerek, dünyaya bir aidiyet ilişkisi içinde bakmak. Bu ilişki kültürel, politik, ideolojik hatta bir spor kulübü taraftarlığı olabiliyor. O grup içinde ortak bir davranış biçimi, değer sistemi oluşmaya başlıyor. Herkes aynı anda aynı şeye karşı çıkabiliyor veya sırf siz başka tarafa ait olduğunuz için söylediğiniz şey içeriğinden bağımsız olarak tepki alabiliyor.

Ben kendi çalışmamda birbiriyle çatışmaya açık ya da süreklilik içinde, her kültürde var olabilen üç tane alt kültürel ortamdan bahsetmiştim. Bunlardan bir tanesi popüler kültür; aktivist olan, indirgemeci, gündelik yaşamda olayların anlık alırsıyla değer üreten bir kültürel yapı. Bunun karşı ucunda ise daha akademik, indirgemeci olmayan, kolay yorum yapmayan, süzgeçten geçiren, çok referanslı, multidisipliner olarak düşünen akademik olarak niteleyebileceğimiz bir kültür var. Bu ikisinin arasında da ikisine de geçiren olan, ikisinden de etkilenen, profesyonel veya çoğulcu diyebileceğimiz bir kültür, ara geçiş noktası, gri bir bölge var. Bunların, örneğin mimarlıkta, kahve masası dergisi gibi popüler dergiler, okulların hakemli dergileri gibi dergiler veya mimarların sahiplendiği profesyonel dergiler gibi temsili karşılıkları var. Bu üç ayrı kültürel ortamın konuları ele alışındaki öncelikler, kullandıkları referanslar, önceledikleri kişiler, ele aldıkları örnekler, değer sistemleri, dil özellikleri farklılıklar barındırıyor.

Öte yandan mimarlık da kendi içinde, kendinden beslenen, kapalı bir değer sistemi üretiyor. Bu kapalılık da bir anlamda bizim eğitim sürecimizde başlayan indirgemeci bir değer sisteminin bir sonucu. Birçok yerde dillendirdim biliyorsunuzdur; kaba bir araştırma yapılırsa birkaç yüz yıllık mimarlık tarihini öğrenmeye, öğretmeye ve tartışmaya çalıştığımız örnek sayısı üç yüz-beş yüz örneği geçmez. Kitapların çoğunda hep aynı örnekler tekrar ediliyor. Yani karşı karşıya olduğumuz, kurulmuş bir tarihi öncelikler ve buna bağlı değerler sistemi. Bir de mimarlığı genellikle yapılar üzerinden, politik, ekonomik, kültürel, ideolojik arka planları ile fazlaca ilgilenmeden anlamaya ve an-

latmaya çalışıyor, mimarlığın gündelik yaşamla kurduğu ilişki ile fazla ilgilenmiyoruz. Yoksulluk, göç, ekonomik kısıtlar, kimlik sorunları gibi konular mimarlıkla ilişkili ama "diğer" konular olarak görülüyor. Mimarlığı yerleşik kahraman mimar tipolojisini öne alarak, yıldız mimarlar ve onların mücevherleştirilen yapıları üzerinden konuşuyoruz. Bunu yaparken daha çok edebiyatın ve sanatın eleştiri modellerini kendine model alan; dolayısıyla mimari dili bir edebi eser gibi kabul eden, bir çerçeve içinde kalıyor mimari, ürünün kendisini merkeze taşıyoruz. Böyle bir eleştiri anlayışı içinde objeleştirilen yapıyı saran, onun arka planını oluşturan sorunlar, içinde yer aldığı bağlam ve daha önemlisi onu anlamasını beklediğimiz kültürel yapı bir öncelik unsuru oluşturmamış oluyor.

Jale Erzen: Ben şöyle bir şey düşündüm kendi kendime; böyle bir kopukluk varsayılıyor. Bu kopukluk neye göre yorumlanıyor? Şöyle bir durum mu var acaba; bazı mimarlara mimar deniliyor da öteki çok bina yapan mimarlara mimar denilmiyor mu? Mimar denilen kişilerle ötekileri beğenen ve binalarını satın alan, orada oturanlar arasında; o toplum, o halk arasında bir kopukluk mu var? Hiçbir mimarlık dergisinde yapılan bir bina üzerine gerçek bir eleştiri şimdiye kadar okuduğum, gördüğüm kadarıyla ben görmedim. Herhangi bir kişinin yaptığı bina üzerine aramızda bazen konuşuyoruz, çok sert eleştiriler yapıyoruz ama bunlar hiçbir zaman bir yayına, profesyonel bir ortama yansımıyor. Onun için kopukluk olayını ben anlamıyorum.

Bence şöyle bir kopukluk var; halk ne istiyorsa mimar onu her yerde yapıyor, millet para veriyor alıyor veya almıyor. Belki şunu da incelemek gerekir; Ankara'nın göbeğinde yükselen binalardan, TOKİ'lerden kaç tanesi boş, kaç tanesi satın alınıyor, söylenen miktarlarda satılıyor mu vs. Sanata baktığımız zaman, resme, heykele baktığımızda, bunlarda sanatçı her zaman serbesttir. O açıdan, ülke bazında avangart, modern sanatla halk arasında müthiş bir kopukluk vardır. Avangart sanat, resim, modernizm birçok kişiye hitap etmiyor.

Özellikle Türkiye'de hala hitap etmiyor birçok kişiye. Ama mimarlıkta böyle bir şey olması için hepimiz samimi ve açık olarak birbirimizi eleştirmeliyiz. Ben Türkiye'de ciddi eleştiri görmedim. Scarpa gibi, Kahn gibi artık dahi sayılan, dahiliğini kanıtlamış mimarlara bile korkunç eleştiriler olmuştü. Scarpa'yı mahkemeye verdiler. Türkiye'de böyle bir şey olmuyor, biz hep bağrımıza basıyoruz. Her yıl büyük mimarlık ödülünün verildiği kişilere bakın, çoğunun binaları çok mu iyi? Bu binalara methiye yazılabilir mi?

Belki de çok kaliteli çok az mimar var ya da mimarlarımızın çoğu gerçekten iyi bir iki bina tasarlıyor, gerisi halk ne isterse, ne beğenilirse o oluyor. Starkitekt diye bir söz çıktı, mimarlarımızın birçoğu da o lakaba uyacak gösterişli yapılar tasarlamaya çalışıyorlar. Örnekleri fazlaca var. Örneğin Taksim! İkinci bir konu da daha önce Türkiye'de genel bir kültür, Batılı modern bir kültür var mıydı? Yoktu. Ama devletin dışarıdan getirdiği Alman mimarlarla, fabrikalarda, toplu konut yerleşimlerinde ya da okul binalarında iyi bir mimarlık ortaya çıktı. Atatürk Orman Çiftliği de Almanlar tarafından yapıldı.

Bugün o kadar iyisi yapılmıyor. Türkiye'de bu politika yani devletin öneyak olduğu mimarlık artık kaliteli Türk mimarlar tarafından yapılmıyor. Çünkü devlet kendisi mimarlık yapıyor, istediği mimarı ve istediği mimarlığı seçiyor. Şimdi eğitim de yok, eskiden eğitimi de destekliyordu devlet. Buna rağmen yüzlerce mimarlık fakültesi binlerce mimar var ortalıkta. Bence bu kopukluk konusunun daha derinden, sosyolojik ve kültürel boyutlarıyla ortaya dökülmesi lazım. Böyle bir genelleme üzerinden ancak hep olduğu gibi genel geçer varsayımlarda kalırız.

Uğur Tanyeli: Konuyu iki biçimde tartışmak zorundayız. Birincisi, toplumsal gruplar genel olarak mimarlık hakkında ne düşünüyor; ikincisi ise toplum-mimarlık ilişkisi ya da toplumla mimarların diyalogu nasıl biçimleniyor? Bu ikisi birbirinden farklı iki mesele. Toplumla mimarların diyalogundan konuşmaya başladığımız zaman aslında yapı üretimiyle onu talep eden insanların mimarlara iş verme biçimleri arasındaki ilişkileri tartışırız. Diğerinde ise soyut olarak mimarlık problemlerini tartışan toplumsal gruplar var mı sorusunu sorarız. Çünkü toplum monolitik değil, sonsuz denebilecek bir çeşitlilik içeriyor. Sandığımızın aksine mimarlar da homojen bir grup değil. Mimarlar da çeşitlilik gösteriyorlar. Zaten mimari çevre bu çeşitliliğin çeşitli korelasyonlarıyla biçimleniyor. Dolayısıyla ortada epey karmaşık bir mesele var. "Kim kimden nasıl yapı üretimi talep ediyor" sorusunu sormak zorundayız. En bilindik örneklerden birini vereyim: Cami yaptıracaksınız. Cami yaptırılacağı zaman neredeyse biz buradakilerin tanıdığımız hiçbir mimara talep gelmiyor. Kime geliyor?

Türkiye'de cami yapan bir grup mimar var. Onların muhtemelen hiçbirini tanıımıyoruz. "Kim o mimarlar" diye sorarsanız, muhtemelen hiçbirimizin arkadaşı veya tanıdığı değil onlar. Ama neredeyse bütün camileri onlar yapıyorlar. Kime yapıyorlar? Genellikle cami yaptırma derneği gibi kendi arasında örgütlenmiş, alt orta ve orta gelir grubundan muhafazakar insanların

oluşturdıkları kuruluşlara hizmet verirler. Buradaki hizmet verme biçimiyle, müteahhite site yapım mimarın ilişkisini karışlaştırmanın imkanı yok. Bu diyalog ötekinden o kadar farklı ki zaten aynı düzlemde bile gerçekleşmiyor. Bugün geldiğimiz noktada Türkiye’de önce farkına varmamız gereken şey bu; hem mimarlığın hem de toplumun olağanüstü bir çeşitlilik içerir hale gelmesi. Bu tuhaf bir durum değil, dünyanın her yerinde böyle diyebilirim. Ama biz yeni tanışıyoruz bu olguyla ve son derecede de rahatsızız, tahammül edemiyoruz. Genellikle siyasal meşrebimize göre bazı toplumsal grupları görmek bile istemediğimizi herhalde söylememize gerek bile yok. Hepimiz kendimizce pek de hoşnut olmadığımız insan tiplerini tanımlayabiliriz. Burada siyaseten doğru davranmak istediğimiz için söylemiyor olabiliriz, ama işin ilginç tarafı hepimiz böyle davranıyoruz. Dolayısıyla bir kere bu çoğulluğu görmek zorundayız. Bu başka bir problem. Bu ciddi bir sosyal bilimler araştırması demek; yapmadığımız bir araştırma.

“Mimar, yapı üretim sektörünün içinde hedef kitlesiyle nasıl diyalog kurar” meselesinin tıpkı siyasal bilimlerde olduğu gibi ciddi biçimde araştırılması gerekir. “Kimler hangi partiye oy veriyor”dan farklı bir durum değil. Ayrıntılı analizleri gerektiren ve geniş yorum imkanları veren bir potansiyel araştırma başlığıdır bu. Örneğin, sadece hangi partiye oy verdiğiniz sorulmaz; şu partiye oy vermeseniz, ikinci derecede hangi partiye oy verirsiniz diye bile sorulur. Farklı parametreler çerçevesinde sonsuzca çeşitlenen cevaplar alabilirsiniz. Mimarlık bağlamında da bu yapılmalıdır. Bundan çok da ilginç sonuçlar çıkacağına eminim. Mesela zengin yüksek öğrenimli kadınlar hangi mimarlardan hangi taleplerde bulunurlar?

Ya da yoksul ev kadınları mimar denince ne anlarlar? Farklı toplumsal gruplar farklı talepler üretirler. Kimileriyle çalışmak ciddi biçimde zordur. Diyelim ki, en üst gelir katmanından bir kadına villa yapacaksanız yandınız demektir, taleplerinin sonu gelmez. Ama aynı ailenin erkek işadamı olan “reisi” ile star mimarın diyalogu böyle olmayabilir. O “reis”, kendisine AVM yaptırdığı zaman mimarla uzlaşabilir ve barışçıl diyebileceğimiz bir biçimde ilişki kurabilir. Dolayısıyla ortada tek tip bir diyalog var mı? Hayır. Her bir durumda diyalog kurmak gerekir; ama bunlar daima birbirlerinden bambaşka diyaloglardır. Bir kere bence bunu ayrıntılı bir biçimde araştırmamız gerekiyor ki onu yapmıyoruz. Biz genellikle soruların cevaplarını bildiğini varsayan bir meslek grubuyuz. Araştırmayız, zaten biliriz. Bunu Wright da söylemiş, “mimarlar bilir” diye. Onlara öğretmeye ve öğrenmelerine gerek yok. Ben de buna dahilim, diplomam var ya...

Gelelim ikinci meseleye; “toplumun çeşitli grupları soyut mimarlık sorunlarını üzerine konuşurlar mı” sorusunu soralım. Ne demek konuşurlar mı? Siz söylediniz; Paris’te Notre Dame’ın çatısı yandığı zaman çok ciddi bir kamusal olaya dönüşüyor. İnsanlar itiraz ediyorlar. Hatta gidip toplanıp gösteri yapıyorlar. Gerçek bir kamusal tartışma alanına dönmüştü konu. Herkesin, bilen bilmeyen herkesin söyleyecek sözü var. Restorasyona ilişkin hiçbir teknik fikri olmayanlar kalkıp üzerine konuşuyorlar. Bu konuşabilme hali başka bir toplumsal örgütlenme biçimine, başka bir tarihsel süreçten geçmişliğe ilişkin bir mesele. Bunun salt eğitime ilişkin bir mesele olduğuna emin değilim. Niye eğitime ilişkin bir mesele değil? Çünkü 1498 yılında basılı bir mimarlık kitabı olan bir toplumda (örneğin İtalya’da) mimarlık başka konşulur, ilk mimarlık kitabı 1873 yılında basılan bir ülkede (örneğin Türkiye’de) başka biçimde konuşulur.

Aradaki yaklaşık olarak 400 yılı yaşamak zorundasınız, o 400 yıl boşuna geçmiyor. Herkesten daha zeki, herkesten daha kavrayışlı bir toplum falan değiliz, kafamız herkes kadar çalışıyor. Bunu görmek zorundayız. Görmekten çoğu zaman kaçındığımız daha önemli bir şey de şu; sivil toplum üretmediğimizi veya yeni yeni üretmeye çabaladığımızı unutuyoruz. Bir toplum başkalarının problemi üzerine, üstüne vazife olmayanlar üzerine konuşabiliyorsa, o bir sivil toplumdur, konuşamıyorsa değildir.

Örnek vereyim: İstanbul’da Boğaz’da en sevilen dava konusu şudur; siz bir ev yaparsanız sonra birisi gelir sizin evinizin önüne bir ev inşa eder. Siz de aslında orada kuralı çiğneyerek bir ev yapmıştınız, ama hemen gider öndeki adamı şikayet edersiniz. Böyle yüzlerce dava var. Bu ne demek? Sadece kendinize ilişkin sorunla ilgileniyorsunuz; siz de kuralı çiğniyorsunuz, başkası çiğneyince rahatsız oluyorsunuz. Bu sivil toplum haline gelmemektir. Soyut problemler formüle edememek ve düşünmemektir bu. Sadece kendi özgül probleminize odaklanıyorsanız, sadece kendi özgül varlığınıza dünyayı algılıyorsanız başka algılabirsiniz; hiç ilginiz olmayan insanlar için, sizi doğrudan ilgilendirmeyen meseleler için kaygılar duyup çözümler arıyorsanız başka algılabirsiniz. Bu, tekil yerel mimarlık sorunları için de böyle, Taksim’de Gezi alanında AVM yapmaya yönelik çabaya muhalefet için de böyle. İkincisi, toplumsal sorumluluk duymaktır. Boğaziçi örneğiye sorumluluk almamak...

Habermas’ın deyimiyle modern kamusalık örüntülerini henüz yeni üreten bir toplumuz. Modern kamusalık üretmemek demek; müzeye gitmemek demek, gazete okumamak demek, başkası hakkında soyut

yorum yapmamak demek, empati kurmak demek. En ciddi sorun, empati kurmamak. Sivil toplum üretmemenin temel dinamiği, empati üretme imkanını tahrir etmektir. Sizden farklı olanın başına gelen bir şey hakkında rahatsızlık duymalısınız. Sadece kendi hakkınızda duyuyorsanız, ortada ciddi bir toplumsal konsensus sorunu var demektir. Türkiye’de değişen oranlarda olmakla birlikte, bunun hiçbir toplumsal grup için farklı olduğu kanısında değilim. Bizim ciddi bir empati yoksunluğumuz var. Bunun sonucunda mimarlıkta ve çevre bağlamında karşılaşlan kavrayış tikanmalarının şaşırtıcı bir tarafı yok. Bundan başka ne olacaktı ki zaten?

Bu koşullarda olabileceğin en iyisini yaptığımızı bile düşünüyorum. Leibniz’in meşhur argümanı ve Voltaire’in dalga geçtiği sözüne benziyor: “Olası dünyaların en iyisinde yaşıyor muyuz?” Evet, olası dünyaların en iyisinde yaşıyoruz. Sivil toplum üretmiyorsak, mimarlığa ilişkin bir metin okumuyorsak, mimarlıkla ilgili bilginiz sıfırda ya da sürekli beş yüz yıl önce daha iyi mimari çevre üretiyorduk diye düşünüyorsak, ancak bu olurdu. Ancak bu olabileceği için böyle oldu zaten. Örnek vereyim: 1969-70 yılı gibi eski bir zamanda, önce İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi’ne kaydoldum, bir yıl okudum, sonra da Anadolu’da bir geziye çıktım. O zamanlar gençlere sorarlardı “Okulum sen hangi okulda okuyorsun?” Ben de “mühendislik okuyorum” derdim, her yerden “Aa ne güzel” diye cevap alırdım. Bir yıl sonra İTÜ’den ayrıldım, mimarlık okumaya başladım ve yine Anadolu’da bir geziye çıktım: “Ne okuyorsun?” “Mimarlık”, “O ne, nasıl bir şey, ne yapar mimar, mühendislik gibi bir şey mi?” Aksini pek duymadım. Eğitimli birkaç kişi dışında herkes “mimar ne” diye sordu. 1970-71 ders yılında böyle düşünen bir ülkenin tarihselliği içinde yetiştik.

Niye şaşıyoruz? En üst yönetici elit dışında kimsenin yüzyıllar boyunca mimara başvurmadığı bir ülke burası. Şimdilerde boyuna Mimar Sinan merkezli anekdotlarla konuşulduğu için farkında değiliz ama Türkiye’de bir zamanlar mimar çalıştıran kentleri sayayım ben size. 1900 yılında Selanik’te beş mimar var, İzmir’de beş, Şam’da bir, İstanbul’da, yaklaşık bir milyon nüfuslu bir metropolde yüz elli civarında mimar var. Koskoca Osmanlı Türkiye’sinde bu kadar. Her köşe başında küçük Mimar Sinan’lar vardı zannediyoruz ama serbest mimarlık pratiğiyle ilk kez tanışıyor Türkiye. Dolayısıyla geldiğimiz noktaya bence çok şaşırmayalım, tarihten kaçamayız. Uzun süre boyunca mimar kullanmayan bu ülke neredeyse ilk kez son 30 yılda mimar kullanma örüntülerini geliştirmeyi deniyor. Yavaş yavaş deniyor. Mimarla karşılaşp nasıl pazar-

lık edileceğini bilmiyor, parasal pazarlık değil. Onu da içeren bir şey şüphesiz ama “ben şunu istiyorum, bu yapılabilir mi” gibi tartışmaları yeni yeni öğreniyor.

Türkiye’nin varlıkları ev yaptıracakları zaman -özellikle kadınlar- yanlarında getirdikleri dergilerden kesilmiş görselleri mimarın önüne koyarlar. Oturma odasını böyle istiyorum, banyoyu böyle yapın. Bu dünyanın her yerinde böyle değil. Aynı toplumsal gruptan insanlar, Cenevre’de, Berlin’de popüler dekorasyon dergisinden kesilmiş görselleri önünüze koymazlar. Bunların hepsi mimarlık hizmetiyle yeni tanışmakla ilgili. Önce onu görelim.

Sözelimi, mimarlıkta on bin yıllık geçmişimiz var palavrasını unutalım. On bin yıllık geçmişimiz yok, serbest mimarlık pratiğiyle ve kariyerleriyle yaklaşık olarak 19. yüzyılın son çeyreğinden başlayan bir tanışma tarihimiz var. Örneğin, Hassa Mimarlar Ocağı’nın kadrosu bugün bildiğimiz anlamda serbest mimarlık hizmeti vermiyordu. Çok başka biçimde çalışıyorlardı. Safranbolu’yu, Midyat’ı yapanlar mimar değillerdi; yapım ustası idiler, başka biçimde çalışıyorlardı. Önce bence kendi tarihimize ilişkin gerçekçi saptamalar yapalım. Önce tanıyalım onları. Biz hala orada Michelangelo, burada Sinan; orada Beethoven, burada İttri gibi argümanlarla konuşuyoruz. Aynı şey değil onlar; farklı dünyalardan, farklı kariyer tiplerinden, farklı statülerden, farklı sorumluluklardan bahsediyoruz. Dolayısıyla da geldiğimiz yere şaşırmayalım, gayet olağan bir dünyada yaşıyoruz. Yine tekrarlayayım, bu ülkede mimarlık kavramının ve serbest mimarlık mesleğinin 19. yüzyılın son çeyreğinden başlayan, geçmişi 150 yılı bulmayan bir tarihçesi var.

Ömer Selçuk Baz: Şimdi Uğur Bey’in bıraktığı yer bana oldukça kritik geliyor. Ben şöyle yorumluyorum; Bir çeşit olumsuz bir yüklemenin içindeyiz. ‘Coğrafya kaderdir’ gibi son zamanların oldukça popüler olumsuz yüklemesinin aksine aslında ben bu konunun içinde bazı fırsatları da barındırdığını düşünüyorum. Ama şu çok haklı bir argüman; son derece evrensel gibi görünen toplum mimar ilişkisi gibi birçok sorunun oldukça yerel açılımları, karakterleri olduğunu görmemiz gerekiyor. Demin Uğur beyin söylediği mimarlığın geçmişi, gerçekten de yarattığı bir coğrafyada o kadar köklü ki bu toplum-mimar ilişkisini tıpkı batıdaki gibi başka bir kavramla tartışmayı ve anlamayı gerekli kılıyor. Bana göre biraz da mimarlığın pratik yönünün önemli bir girdisi olarak son derece önemli bu. Çünkü bu ilişki, tıpkı mimarlık eğitiminin kendisi ya da şu an burada yaptığımız konuşma gibi bu yere, bu coğrafyaya ait.

Az önce yoldan geldiğiniz, yolu bulamadığınızı, tuhaf şeylerin arasından girdiğiniz, geçtiğiniz otopark, karayollarının birbirine karıştığı coğrafyanın kendisi ve gerçeği... Bir farkında olma noktası olarak tuhaf bir örnek vermek istiyorum. Aslında biz şu anda bulunduğumuz ortamda da mimar mimara bir dil kullanarak iletişim kurmaya çalışıyoruz. Bu özgün dil toplumla ilişkilenmekte zorlanıyor. Bu durum iletişimi oldukça tek yönlü bir hale getiriyor. Bu anlamda mimar topluluğunun dertleri ve gündemleri ile birlikte toplum ve sosyoloji ile yeterli ilişkiyi kurmadığını düşünüyorum.

Ben Viyana’da okurken bir arkadaşımla farklı kongrelere toplantılara katıldım. Bir tanesi benim hayatımda çok ufuk açıcı bir açılımı oldu. Son derece fiyakalı bir otelin lobbiesinde bir toplantı vardı, arkadaşımla beraber içeriye daldık. Dünyanın çok farklı noktalarından Avusturya coğrafyasından, sadece yılın üç haftası görülen bir kuşu gözlemlemek için toplanmış, amatör gözlemcilerden ve bilim insanlarından oluşan bir grup. Çok iyi kokteylleri vardı, herkesin yapacağı gibi toplantıya dahil olduk. Hakikaten inanılır gibi değil, kuşun beslenme şeklinden coğrafyada kat ettiği noktalara kadar inanılmaz hikayeler anlattılar. Toplantının sonunda konuyla alakası olmamasına rağmen anladım ki, o kadar kendine has, o kadar kendi içine kapalı, o kadar sadece kendi dertleriyle ve gündemiyle ilgilenen bir dünya sunuluyor ki... Bu dünya eğer bir kuş gözlemcisiyseniz tabi ki sizi cezbedecektir. O toplantıya katıldıktan sonra mimarlık gibi hakikaten toplumla sosyolojiyle bu kadar bağlantılı bir disiplin için bile, bu gibi toplantıların dışardan bakan bir insana göre aslında böyle bir etki oluşturduğunu düşündüm. Mimarlar olarak toplumun birçok sorunundan azade, çoğu vakit ‘kırmızı ibibikli’ ender bulunan kuşu tartışıp duruyoruz.

Özellikle Abdi Hoca’nın söylediği bir konu vardı, farklı zamanlarda konuşmuştuk; toplumun sanata geçirgenliği, politikayla ilişkisi, siyasetle ilişkisi neyse mimarlıkla da o. Entelektüel derinliğine güveneceğiniz insanların dahi bu coğrafyada eğer mimarlık disiplini içinden değilse mimarlıkla olan ilişkisinin diğer disiplinlere göre çok daha kopuk, ilgisiz ve biçimsiz olduğunu görürsünüz. Toplumumuzun en ‘beyaz’ fertleri dahi mimarlıkla ve mekanla mesafeli bir ilişki kurmakta ısrarlı. Mimarlığın biraz daha kıyıda köşede, ücra bir noktada kalmış, mekan ve mekana dahil olan tüm şeyleri bir araya getirmiş ve umursanmayan bir hali olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla şu anda bulunduğumuz coğrafyadaki sonuçlarının çok normal olduğu görülüyor. Şöyle bir şey var, özellikle siyasetin çok muğlak bir dili var.

Taban tabana zıt gruplara dahil olsanız bile, biraz sosyal dokudan, ülke refahından bahseden bir politikacı ülkenin önemli bir bölümünü çelebiliyor, sanki hemfikir olabirmişsiniz gibi geliyor... Ama ne zaman bu politika bir mekana tekabül eder, bir mekana dönüşür o zaman işte ne demek istediğini çok daha iyi kavrarsın. Çünkü mekanın özellikle kent mekanlarının böyle bir etkisi var. Bütün kafa karışıklığını, bütün politik açmazları, bütün organizasyon beceriksizliklerini gün yüzüne çıkaran ve görünür kılan bir etki bu.

Dolayısıyla mekan bu anlamda çok belirleyici ve mimarın toplumla olan ilişkisinin ki ben oldukça mesafeli olduğunu düşünüyorum bu ilişkinin, bir şekilde güçlendirilmesi gerekiyor. Özellikle bu zamanda. Çünkü bugün mimarın rolü çok daha geniş, eskisi gibi değil. Katılımcı süreçler, demokrasiyle olan ilişkisi, mimar bunu nasıl kuracağını nasıl ilişkileneceğini tam bilemiyor. Örneğin şu an İBB’nin yürüttüğü projeler ve yapma biçimi.

Özellikle kamusal alandaki bu toplumla iletişim kurulabilecek en açık alanlar diyebiliriz bunlara. Bu iletişimin nasıl kurulacağı, nasıl kurgulanacağı bir problemdir. Ne mimarlar ne tasarımcılar ne de toplum bu pratiği daha önce geliştirmedeği için bu diyalogu sağlıklı bir şekilde yürütemiyor. Batılı yapma biçimleri, katılımcı süreçler, araçlar işe yaramıyor. Biz kendi araçlarımızı ve yapma biçimimizi, toplumla daha ilişkili bir zeminde tekrar kurmanın yollarını bulmalıyız.

Suha Özkan: Ben Uğur'un sözünü ettiği yerden başlayacağım. “Ne okuyorsun ?” demişler, “Mimarlık” deyince bilemediler. Ben de yaşlı bir kadına yardım ettim, çok hoşuna gitti. “Evladım nerede okuyorsun” dedi. “Orta Doğu Teknik Üniversitesi” dedim. “İnşallah yükseğine de gidersin evladım” dedi, “Orta Doğu”yu ortaokul sandığı için. Mimarların belki de böyle bir kaderi var.

Ben depremden başlayacağım. Yıllar önce sanırım 22-24 yaşlarındayım. Ulusal Deprem Komitesi'nin üyesiydim. Bilimsel bir bulgu paylaşıldı. Depremlerin nerede olacağını, nasıl olacağını bilmek neredeyse imkansızdır. Depremden önce çıkan bir gaz vardır ve ondan 45 saniye sonra deprem olacağı bilinir. O 45 saniye içinde kesin biliyorsunuz ama yapacağınız tek şey var. Kandilli'deki yöneticinin yanında olan bir alarm ancak elektrik ve gaz dağıtımını kesebiliyor. Yapılacak başka bir eylem yok. Bugün izlerseniz tüm iletişim ortamı, depremin ne zaman olacağı tahminleri üzerine kuruludur. Kabaca söylüyorum; bu bir bilimsel falcılık, kesin bilinecek bir gerçek değil. Ama bilinen, depremin sağlam yapıyı vurmaması. Japonya'da, Kaliforniya'da görüyorsunuz, depremlerin etkisi sınırlı. Çünkü yapı standartları üstün ve önlemler inşaat sırasında alınmış.

Dolayısıyla, sağlam yapıyı denetlemek için, sağlam yapıdan çıkarı olacak bir kuruluş olmalı. O da yapı sigortası. Bizim 1970'lerde Gediz Depremi'nden sonra söylediğimiz bu gerçek, 1999'dan sonra gündeme geldi. Ama anlamsız ve üstünkörü uygulandı. Avrupa ülkelerinde ev alırken, sigorta şirketinin onayını almak önemli bir aşamadır. Çünkü sigorta şirketi risk almak istemez, sağlam yapı ister. Projeleri inceler. Yerinde saptamalar yapar. Ondan sonra alım izni verir. Birinci aşama bu. Sağlam yapıda çıkarı olan kuruluşları Türkiye hiçbir zaman kullanmıyor. Daha doğrusu yeterince kullanmıyor.

İkinci önemli sorun ise yine o yıllarda Ulusal Deprem Kurulu'nda söylediğim, perakende açık çimento satışı. En büyük ihmal bence budur. Çimentoyu öylesine satıyorsunuz, her orta zekalı kişi beton üretimi yapabiliyor. O kadar TV izlemiyorum ama birçok karnalda, haberlerin sonunda genç bir muhabir

İstanbul'da kolonların patlamış kesimlerini eliyle koparıyor. Altından paslanmış teçhizat demirler çıkıyor. Hiç kimse sormuyor bunun sorumlusu kim diye. Bunun sorumlusu mimar değil, neden değil? Çünkü mimar proje yapıyor, iyi yapar kötü yapar o ayrı konu ama yanlış proje yapamaz. Çünkü bunun mühendislik kısmını yapan başka bir meslek. Dolayısıyla mimarları ben çok masum buluyorum. Devamlı suçlanıyorlar ama doğru değil.

Sorun Türkiye'deki müteahhitlik sisteminde. Müteahhit dediğimiz yetkili kişi Türkiye'de ne kadarmış biliyor musunuz? 450 binle 500 bin arasında. Tüm Avrupa kıtasında bunun onda biri, 50 bin müteahhit var. Müteahhit olmak Türkiye'de bu kadar kolay. Nasıl müteahhit olunur diye baktım ben. T.C. kimliği istiyor, vergi levhası istiyor, oda kaydı istiyor. Oda kaydı deyince, “Oh” dedim “Yaşasın, TMMOB”. Hayır, Ticaret Odası. Peki, Ticaret Odası yetkilendirmek için hangi belgeleri istiyor? Yine T.C. kimliği ve vergi levhasının orijinalini istiyor. Dilekçe verip kaydoluyorsunuz. Gülünecek bir şey gerçekten. Bu kişileri yapı yapma ile yetkilendiriyorsunuz. İnsanların barınacakları ortamın oluşmasını teslim ediyorsunuz. Bu belgeleri verenler yetkili oluyor.

Bundan çok değil bir süre önce insanlar, kentlere çalışmak için geldiler. Yeterli ve ucuz konut olmadığı için özgürce kamu arazisi üzerinde gecekondular yaptılar. Çok çalıştılar. Gecekondu önce Ankara'ya sonra İstanbul'a geldi. Doğrudan doğruya kırsal ortamın bir uzantısı olarak geldi. Çok da ucuz ve sosyal yönden de sağlıklıydı. Çünkü sosyal yapısı oluşumun içinde dayanışma olarak vardı. Doğrudan doğruya ederek yapılıyordu aslında. Birbirlerini kentin olanaklarından yararlanmak üzere destekliyorlardı. Ne oldu, birdenbire müteahhitlik devreye girdi, çünkü kolay iş; fazla zeki de olmaya gerek yok. Planlar zaten alınmış. Bütün konut arzı yapsata geçmiş oldu. Şehirlerimiz yapsat düzeniyle inşa edilmeye başlandı. Bir tek emsal olayı geldi. İşte dört kata kadar yapabilirsin gibi yetersiz ölçütler.

Şehirlerimizin çoğu, kendi geleneksel ortamları üzerinde, yıkılıp yeniden yapıldı. Ankara biliyorsunuzdur, benim hayatımda Yenişehir bölgesinde, üç defa yıkılıp yapıldı. Özellikle şehir merkezi. Türkiye'deki müteahhitlik yetkisi ve uygulaması bence en büyük hastalık. Bir an önce önlenmesi gereken bir hastalık.

Sorunun kaynağı onlar. Deniz kumunu getirip kullanan, ne mühendis ne mimardır. Sorumlu o inşaatı gerçekleştiren kişi yapan kişi: Müteahhit. İran'daki depremlerde de son 30 yıl içinde çöken binaların hepsi çağdaş teknoloji, betonarme binalar.

Çünkü köşe nasıl bağlanır teçhizat nasıl kullanılır bilmiyorlar. Bildikleri gibi yapıyorlar çoğu karakuşi. Bizde farklı mı? Hayır.

Mimarla toplum ilişkisine gelince, döner dönmez sanırım 2009 yılındaydı mimarlar odası bana bir ödev verdi. Toplum ve mimarlık diye özel bir araştırma. Dünyada kimler varsa bu konunun önde gelen kişilerini davet ettim. Charles Correa, Romi Khosla, Arif Hasan, Johan Silas gibi kişilerin yaptıklarını ortaya koymaya çalıştık. Ekistics'in kurucusu, Constantinos Doxiadis'in, hesaplarına göre tüm evrende mimarların yaptığı bina %10'u bile bulmuyor. %10'un içinde büyük depolar, askeri binalar da var. Mimarın yapı-lı çevreye etkisi bu sınırlar içinde. Dolayısıyla kendimizi suçlayacağımız hiçbir şey yok. Toplum bize ödev vermediği sürece biz nasıl dert edebiliriz ki bunu. Ancak dernekler olarak dert edebiliyoruz.

İlginçtir, yıllar önce Frank Gehry ile konuşuyoruz. Frank Gehry plastik sandalyelerden şikayet ediyor, “Niye bunlar bu kadar çirkin” diyor. “Sen Frank Gehry'sin, Frank Gehry plastik sandalyesi yap, bizim de yüzümüz gülsün, alalım 15-20 liraya koyalım bir kenara” demiştim. “Çok haklısın, ben elbise alacağım hiçbir zaman bana bir elbise dik diye, Valentino ya da Armani'ye gitmiyorum doğrudan doğruya memurların takım elbise aldıkları Brooks Brothers gibi zincir dükkanlara gidiyorum, onlardan giyiniyorum dolayısıyla ben piyasadaki plastik mobilya üreticilerini, benim emeğime talebi olmayan bir grubu ben niye suçluyayım?” demişti.

Dolayısıyla mekanizmanın içinde bir kolaycılık var. Bu kolaycılığın da aleti müteahhitlik mekanizması. Müteahhitlik mekanizması inanın ilkokul diploması bile istemiyor. Okuryazar zorunluluğu var mı diye sabahlara kadar baktım, iş o kadar vahim. Dolayısıyla bu olay bence kanayan bir yara. Diğer bir açıdan da mimarlığın benim gördüğüm en önemli etmeni, biz buna Ağa Han ödülünde de çok değer verdik; işveren. Türkiye'de devlet işveren iken güzelim yapılar yapıldı. Sonraları “entrepreneur” yapsat mekanizması çıktı. Bir grup kendi geleceği için gecekonduyu yaptı. Bir başka grup da yapsat olayına girdi.

Birinin sosyal amacı doğru olsa da diğerrinin de ekonomik eşitliği gerçekçi oldu. 1960-1970'lerde bir memur emeklişi emeklilik ikramiyesi ile bir daire alabilirdi. Şimdi öyle bir şey kalmadı, o kadar açıldı ki ara. Dolayısıyla o mekanizma bütün kentlerimizi, böyle bir laf kullanmak istemiyorum ama kesin kez deforme etti, yok oldu. Sadece bizde de değil. Ankara, İstanbul, Kayseri değil Beyrut'ta da öyle, Kahire'de de öyle. Bu yeteneksiz, sadece çıkarıcı, küçük kar mekanizması ile ortaya giren yapsat düzeni

Fotoğraf 1: Le Corbusier Chandigarh Meclis Binası, Shaun Fynn

Fotoğraf 2: Luis Barragán Cuadra San Cristóbal, Felix Friedmann

bütün şehirleri mahvetti, bizimkiler de dahil. Burada da mimarların bir suçu yok. Ne mimarlık eğitiminin suçu var ne mimarlık eleştirmeninin ne uygulama yapanların ne de projecilerin. Zaten onların birkaç tanesi iyi yapıldığında hemen ortaya çıkıyor, örnek olarak o gözümüzden kaçmıyor.

Derken özel sektör girdi ama iyi girdi birdenbire. Ben de bu işin içinde yer aldım. Proje yaptırıcaksak dünyada en iyi kimse o gelsin dedi herkes. İki hafta sonra İstanbul'da İstanbul'un kurtuluşunu tartışacağız, yarışmalara gelen mimarlar nasıl geldi, niye geldi gibi. Benim önümdeki örnek; Muzharul İslam diye bir mimar. Doğu Pakistan Bangladeşte rahmetli oldu, çok sıkı komünist, hoş bir insandı. O Doxiadis'i, Stanley Tigerman'ı, Louis Kahn'ı getirdi.

Le Corbusier'nin Hindistan'a gelmesinin nedeni şöyle: Jawherlal Nehru, “Ben, yeni eyalet başkenti Chandigarh'ı modern bir şehir yapacağım.” diyor ve çevresine: “En yetkin modern mimar kimdir?” diye soruyor, kendisine “Le Corbusier” denilince, hiç çekinmeden “Peki gelsin yapsın” diye yetkilendiriyor. Le Corbusier'nin Chandigarh'ı yapması aslında Hindistan'da ve Pakistan'da hatta Bangladeşte çok büyük bir mimarlık okulu oldu. Nelerin yapılabileceğini gösterdi herkese. Hiç korkak olmaya gerek yok, çekinmeye de gerek yok. Sonunda ne oldu, Hindistan'dan Charles Correa çıktı. Dünyadaki Pritzker Mimarlık Ödülü hariç bütün ödülleri aldı, onu almamasının nedeni de jürisinde olması. Balkrishna Doshi, Pritzker dahil hepsini aldı. Onun türevi çağdaş Hindistan mimarlığımı öne çıkaran insanlar korkusuzca çalıştılar. Orada yapsat olayı yok mu? Hafeez Contractor diye biri var, buradaki contractor müteahhit değil, adamın soyadı. Hafeez bütün şehirleri berhava etti. Bizim TOKİ mimarlığının daha tahsillisi,

daha inceliklisi, daha kitsch. Ama bir şekilde mimarlık devreye girdi ama fiyatlar çıkmaya başladı, artık o ortamda değil. Yine dünyada bizim dinamimizde olan ülkeler çok önemli mimarlar yetiştirdiler. Meksika'dan Barragán çıktı mesela, hem modern hem Meksikalı nasıl olunur onu gösterdi herke-se, bütün dünyaya. İkinci Pritzker ödülünü o aldı. Onun izleyicisi olan Ricardo Legorreta aynı şekilde özgün Meksika mimarlığı yaptı.

Bizde olmadı mı bunlar, oldu. Sedat Eldem gelenekten kaynaklanan mimarlık üretmeye çabaladı. Güzel örnekler de verdi. Hatta onun kitabını yazarken ben dedim ki, “Hocam sizin kitabınıza Hilton otelini, Alorko binalarını ve Akbank binalarını koymayacağız.” “Niye efendim, onlar çok güzel binalardır,” demişti. “O yapılar sizin çabanızı temsil etmiyor, onlar sizin modern mimarlıkla bir diyalog alışıverişiniz, iyi binalar olabilirler ama o sadece diyalog ama sizin ürettiğiniz dil bu kitabın içinde olacak dil, bu farklı bir dil.” İçtenlikle kabul etti.

Turgut Cansever hayatı boyunca bunu yaptı. O kadar iyi yaptı ki bir aşamada yaptığı apartmanlar çok ucuz diye kimse satın almadı. Yani zamanın dinamiklerini iyi örnekler sunmak için kullanmak üzere, yapsatçılığa girdi, o kadar ucuza mal etti ki. Çünkü kendisi vicdanlı bir insan. Ne yazık ki satamadı. Sonra da İş Bankası, satın alıp “İkramiye apartmanları” olarak, mudilerine çekilişle verdi.

Anektodal olarak böyle yüzlercesi gider gelir vs. Ben toplumla diyalogun kopuk olmasında kesinlikle mimarları ve mimarlık mesleğini suçlamıyorum. Uğur çok güzel değindi; çünkü alt kültürü yok. Ben İngiltere'ye okumaya gittiğimde, girerken pasaport polisi, “Sen ne yapacaksın?” diye sormuştu.

Ben de “Mimarlık okuyacağım,” demiştim. “Söyle bakalım eski mimarlık mı iyi yeni mimarlık mı ?” diye sorguladı. Düşünün oradaki birkaç dakika içinde, pasaport polisi beni orada imtihan ediyordu. Ben de “Eski mimarlık, eski mimarlıktır ben yenisini okuyacağım.” demiştim. Gülümsedi o kadar. O bilinç var, bu bilincin olduğu ülkede mimar olmak için diplomaya gerek yok, bir şey istenmiyor. Çünkü projeyi yaptığınızda projeyi onaylayacak merci zaten bilgili.

Yani sizin diplomanızı sormuyor, projenizi soruyor. Hiçbir başka yargı yok mekanizma olarak. Ama mesela doktor olunca öyle değil çünkü insan hayatıyla oynuyorsunuz, orada soruyor en küçük ayrıntısına kadar. Mimara kimse bir şey demiyor çünkü mimar bir sanatçı olarak görülüyor ve o sanatçının kendi özgüveni ve çabaları içinde kendi sentezini oluşturabileceğine inanılıyor. Dolayısıyla kurumsal olarak baktığımızda açıkçası Uğurcuğum çok daha sofistike değindi ama işin, mesleğin toplumsal alt yapısı yok hiçbir şekilde. Kendi kendimize konuşuyoruz. Kendimize geçerlilik kazandırmak için yurt dışına çıkıyoruz. Ben kitaplarımı Rizzoli'den yayınlatıyorum. Çünkü oradan yayınlanınca, herkes, “Vay vay” diyor. Böyle bir dünyada yaşıyoruz. Tüm yeterlilik süreci, dışarıdan dönerek gelen bir döngü. Bence, sağlıklı bir süreç değil.

JE: Eğitime hiç değinilmedi. Hindistan'dan bahsetti Suha. Doshi'nin olduğu Ahmedabad'daki mimarlık okulunda lisans altı yıl ve sonunda tez yapıyorlar aynı zamanda. Türkiye'de mimarlık eğitimi ne zaman başlıyor ne zaman bitiyor? Bütün dünyaya baktığınız vakit çocuklar üç-dört yaşında çizgi çizmeye, renk öğrenmeye, binaları gezmeye başlıyorlar. Burada öyle değil. Biraz bahsedildi, çocuklar üniversiteye girdiği zaman daha mimarlık nedir bilmiyor.

Çocuk dört yılda ne okuyor? İkincisi de tarihten bahsedildi, bizim yazılı tarihimiz genellikle resmi tarih olduğu gibi tarih de öğretmiyoruz. Eskiden ODTÜ’de her yıl mimarlık tarihi dersleri vardı, şimdi üç sömestra indirildi. Sanat açısından konuşacağım; bir ressamın doğru dürüst bir ressam olması, sadece okulda hocalarından teknik ve çizim öğrenmesi ile olmuyor. Resim tarihini, resim kültürünü, sanat kültürünü ve bunun sembolik, metaforik literatürle ilgili her şeyini bir dereceye kadar bilmesi lazım. Aynı zamanda bir mimarın halkla ilişkisini kuracağı yer hem sokaktır hem edebiyattır, okumadır. Bizim öğrencilere kaç tane roman okuduğunu bir soralım. Flaubert’in Education Sentimentale’ini okuduğunuz vakit Paris’i öğreniyorsunuz; o gün insanların nasıl yemek yediğini, nasıl bara gittiğini, nasıl birbiriyle konuştuğunu öğreniyorsunuz. Ve Fransa’da herkes o kitabı ve bunun gibi bir sürü kitabı daha okuyor. Bizde acaba kaç kişi erken Osmanlı Edebiyatı okuyup da o yılların insanını veya bugünün insanını öğreniyor? Bunları öğrenmeden mimarlık yapmanın mümkün olduğunu ben sanmıyorum.

ŞM: Benim eklemek istediğim şöyle bir şey var. Uğur Hocam siz mimarlık özellikle son yüzyılda, endüstri devriminden sonrasını sanki sadece mimarlık eylemi yapıyormuş gibi yorumladınız gibi algıladım ya da bugünkü mimarlık şekli gibi algılandı.

UT: Kastettiğim o değildi. Sadece serbest mimarlık kariyerinin, yani mimarın kapitalist sistem içinde bir hizmet sektörü aktörü haline gelişinin Türkiye’deki tarihinin 150 yıllık bir geçmişi olduğunu anlatmaya çalıştım.

ŞM: Peki. Ben şunu önemsiyorum; mimarlık, ürettiği “mega” projelerle günümüz ekonomik sisteminin motoru. Mega projeler ile toplumsal yaşam farklılaşıyor günümüzde. Ve bunu yapanların organizasyon grubunda tabii ki başlangıcı, bayrağı mimar taşıyor. Eğer kültürel bir yorumlama becerisi yok ise ya da mekanın nasıl biçimleneceğini çok görmez ise hakikaten çıkan mekan o ülkede ilişkileri dahi belirlemeye başlıyor. İnsanların nasıl yemek yiyeceğini, yapının nereden nasıl güneş alacağını, bir sürü şeyi belirliyor. Böyle bir aktiviteyi toplumda belirleyen çok da şey var. Aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel alanda yarattığı anlamlar ve örgütlediği ilişkilerle hatırı sayılır bir iktidar alanına sahip. Bu nedenle mimarlık üretim mekanizmalarının içerik ve sınırlarını, hâkim ideolojilerin ve piyasanın manipüle ettiği ekonomik değerler oluşturuyor. Ekonomiyi belirleyen bir ilişkinin başlangıç noktası bir yanıyla. O kadar hatırı sayılır bir iktidar ki bu, böyle bir ekonomik faaliyetin başlangıç noktası olunca doğal olarak politi-

kaı da gündeme getiriyor. İtiraf ediyorum ki bizim konuşurken hiç suç ve suçlu aramak gibi bir niyetimiz yoktu. Onun için “mimarın böyle bir ortamda konumu nedir”den çok “bu kadar büyük bir ekonomik eylemin mihmandarlığını yaparken çıkardığı kültürle, toplum nasıl barışabilir, acaba nasıl entegre olabilir, buna ilişkin birtakım söylemler olabilir mi”yi araştırıyorduk. Ben birazcık da bu konulardan bahsedebilir misiniz diyerek sözleri yine size bırakıyorum.

CAG: Giderek ivmelenen bir tüketim toplumu olgusu ve kültürü içinde yaşıyoruz, bunun ekonomik, politik, sosyal, kültürel bileşkeleri var ve mimarlık isteyelim ya da istemeyelim en büyük, en geniş tüketim şemsiyesini tanımlıyor. İnsanların harcadıkları paranın %60’a yakını yaşadıkları mekan ve onunla ilişkili hizmetlere gidiyor. Herkes eninde sonunda mimarlıkla zorunlu bir ilişki içinde. Bir evin içinde yaşıyor, bir ofis, çalışma mekanı kullanıyor, bir yere tatile gidiyor, bir mekanın hayalini kuruyor, bir fikri var bununla ilgili. Tüketim toplumunun kendi imesini koruyabilmek ve çarklarını çevirebilmek için öne çıkarttığı değerler ile mimarlığın kendi disiplinler çerçevesi içinde öne aldığı ve yıllardır arkasında durduğu değerler arasında bir çatışma var. Örneğin “zamansızlık” zamana direnebilmek mimarlık için önemli bir kavramdır.

Çoğu zaman mimari tasarım ürettiği nesnenin geçerliliğini ve değerini yıllar boyunca korumayı esas alır. Oysa tüketim toplumunun ve kültürünün buna tahammülü yoktur. Tüketim toplumu bir şeyin malzeme değeri geçerliliğini korusa bile kültürel değeri nedeniyle ömrünü bir an önce tamamlamasını, devre dışı kalmasını, atılmasını, yerine de başka bir şeyin konulmasını ister. Böylece tüketim de sürekliliğini korur. Moda kavramı bu nedenle işlevselleştirilir. Ama mimarlık mesleği ve onun arkasındaki öğreti bütün bunlara direnmeyi esas alır. Burada ortaya çıkan çelişki mimarlığı bu geçicilik kavramına geçirgen hale getirerek aşılmaya çalışılıyor. Bu anlamda “güncellik”, “çağdaşlık”, “modernlik” gibi kavramlar arasındaki farklar belirsizleştirilmeye çalışılıyor. Birçok konut tanıtım ve reklamlarında, kullanılan sloganlarda bu kavramsal karmaşanın izlerini görmek mümkün.

Ashında altı çizilen pek çok şey o mimarlığın kendi dünyasından sunduğu değerlerin dışında onunla dolaylı olarak ilişki kurulan bir temsiliyet değeri. Konut çoğu zaman bir kimlik, yapay olarak üretilmiş bir çağdaşlık ya da güncellik değeri ve bunu temsil eden bir “moda” ilişkisi ile birlikte pazarlanıyor. O zaman şunu görüyoruz biz; Uğur Bey’in de söylediği gibi farklı gelir gruplarında bulunan kişilerin talep ettiği veyahut sa-

hip çıktığı mimarlıkla aslında bizim kendi ortamımızda sahip çıktığımız mimarlık bir süreklilik göstermeyebiliyor. Sizin söylediğiniz anlamda büyük yapıların ortaya çıkmasıyla birlikte mimar da büyük bir takımın parçası haline geliyor, ortaya danışmanlar çıkıyor. Bu kişiler mimarlığı birçok şeyin yanı sıra tüketim öncelikleri içinde “iyileştirmeyi” hedefliyor, daha önce bahsettiğim çelişki ve çatışmaların derinleşmesine neden oluyor. Burada Mimar dergisinin yayın kuruluşuyla Atakule’nin yeni projesi üzerine yaptığımız değerlendirmede yapının bağlamına rağmen kapalı bir kutu biçiminde yeniden üretilmesinin en önemli gerekçesinin arka plandaki danışmanlar olduğu söylenmişti.

“Ne satar, ne tutar?” sorularının yanıtını mimarlığın kendi kültürü içinde kalarak vermek kolay değil. Bu sorular mimarı belirli bir tipolojiye doğru yönlendirilmeye başlıyor, özellikle de büyük projelerde. Dolayısıyla ortaya çıkan durum arka plandaki ekonominin, tüketim kültürünün, onunla birlikte gelen birçok değerın bileşkesi olan ve birçok kişi tarafından içselleştirilen bir durum. Bir anlamda proje süreçlerine dahil olan bu kişiler mimarlık kültürü ile tüketim toplumu kültürü arasındaki çatışmaları azaltmayı hedefliyor.

UT: Bir kere biz mimarlar kendimizi çok fazla önemsiyoruz. Bu meseleyi masaya yatırmamız lazım. Bizim hiç tereddütsüz ömrü yüzyıldan biraz daha fazla olmayan bir ideolojik yapılanmamız var. Bizim bu ideolojik yapılanmamızı dünyayı cennet kılmaya yetenekli, toplumu değiştirmeye muktedir, pe-

Fotoğraf 3: SerbestMİMAR 32.Sayı Dosya : Atakule A alışveriş Merkezi

lerinli bir Süpermen olarak mimar şeklinde. Yalnızca Türkiye için değil, dünya genelinde konuşuyorum. Bunu sadece 1910’lardan bu yana yaratıyoruz ve büyük ölçüde de Alman kültür alanına borçlu olduğumuz, sadece bizim değil bütün dünyanın borçlu olduğu bir mesele bu. Şimdi görmekte olduğumuz nedir diyorsanız, biz dünyayı biçimleyemiyoruz. Sayısız meslek grubundan biriyiz sadece. Önce onu kabul etmemiz gerekiyor ki gerçek sorunsallar üzerine konuşalım. Dünyayı dönüştürme iktidarında bir meslek grubu olarak konuşacaksak ne bizi dinleyenler var, ne böyle bir iktidarımız var, ne de böyle bir konuşma zemini var. Kendimiz konuşuyoruz, kendimiz dinliyoruz. Bu, epey ciddi bir biçimde kendi ideolojik altyapımızı yeniden kurmamızı zorunlu kılıyor. Başka ideolojik yapılanmalar lazım. Bu ideolojik yapı ya gerçekçi biçimde dönüştürme iktidarımızın çapına ilişkin olur ya da tüm mesleklerdeki gibi önümüze konan sorunları biz de kendi meslek alanımızın teknik bilgisi ile çözeriz biçiminde küçük, mütevazı bir yapılanma olur. Biz bu ikisini de yapmaya hiç hevesli değiliz. Biz dünyayı değiştireceğiz.

Ama sorun şu, şuradan etrafa baktığımız zaman bütün bunlardan yalnız biz mi sorumluyuz? Biz sorumlu değilsek biz de düzeltemeyeceğiz. Bizim böyle bir siyasal ve mimari gücümüz olmadığını görmek zorundayız. Siyasal gücümüzün toplumun her bir bireyi ve her meslek grubu kadar olduğunu görmek zorundayız. Bu, hiç az bir şey değil ancak bizim beklentilerimizden çok daha küçük. Bunu görmek istemiyoruz ki... Bütün imar sorunlarını biz çözeceğiz, bütün davaları biz açacağız, bütün bu problemlerin Süpermen’i biziz. Değiliz. Şu an oturduğumuz yere bakalım konuştüğümüz şeylerden sonra; bir AVM’nin arkasında konumlanan bir artık-mekandayız. Bu gerçeği görmeyelim mi? Sadece bu bile size bir şey söylemiyor mu? Bir AVM var yan tarafta ve gündelik hakikati temsil ediyor, bir de bizim ideolojik yapılanmamızı temsil eden burası var. Sadece bu ikiliği gördüğümüz zaman bile bence yeniden mimarlık üzerine, meslek üzerine ve ideolojisi üzerine düşünmek zorunda olduğumuzu görelim.

Ben 42 yıldır mimarlık öğretim üyeliği yapıyorum. Öğrencilere hiç söylemek istemesem bile yine de dilim kaçınılmaz olarak dünyayı biçimleyeceklerine ilişkin inançlarla dolu. Artık bu dilden konuşamayız. Herkes kadar -veya herkesin olması gerektiği kadar- mütevazı bir dille konuşalım. Bir zamanlar Türkiye’de benim gençliğimde böyle bir teknokratik dil vardı. Mühendislerin özgül teknik donanımlarıyla Türkiye’yi teknokratik bir iktidar aracılığıyla nasıl değiştirecekleri konuşulabilirdi. O yüzden de zaten ülkenin neredeyse bütün bakanları ve başbakanları-

Fotoğraf 4: Kengo Kuma Odunpazarı Modern Müzesi, Batuhan Keskiner

nın mühendis olduğu zamanlar vardı. Şimdi onlar için çok az geçerli olan o iktidar düşü, bizim için o kadar bile geçerli değil. Ama biz hala bu dilden konuşuyoruz. Dolayısıyla, kendimize daha sert, insafsız bakışlar yöneltmemiz gerekiyor. Biz kendimize değil sürekli olarak dünyaya kızıyoruz. Bu asabi-yet kimsenin bizden etkilenmesini sağlamıyor. Bu söylediklerim epey ciddi mimarlık düşüncesi revizyonları yapılması gerektiğine işaret ediyor.

Burada mimarları suçlamaya çalışmıyorum. Dünyayı artık eski argümanlarla Le Corbusier, Gropius, hele hele Louis Kahn gibi görüp teşhis koymak suretiyle zerre kadar değiştiremeyeceğimizi görmek zorundayız. O çağ bitti, yüce mimar önderler çağı bitti. Bir zamanlar onları dinleyen küçük de olsa toplum kesimleri vardı. Bunlara ilişkin ciddi araştırmalar da var. “Le Corbusier’nin Müşterileri” diye bir kitap vardı. Kimin Le Corbusier’ye müşteri olduğunu anlatan güzel bir kitaptır. Küçük bir gruptan iş alıyordu ama dünyayı değiştirebileceğine inanıyordu; yine de reel iş çapından daha fazla cidiye alınıyordu. Artık böyle bir şansımız da yok. Öyle müşteriler yok. Kaldı ki olsaydı bile öyle müşterileri tatmin edebileceğimizden emin misiniz? Kendi etki ve eylem çapımızı görmediğimiz zaman kendi çapımızın altında etkili oluyoruz işin ilginç tarafı.

Hala İstanbul’u düzeltmek için mimarlık toplantısı yapmak gibi çabalarımız var. İstanbul’un güncel problemleri mimarlığının mesleki problemleri mi ki düzeltereğiz? Biz İstanbul’dan da Ankara’dan da, Silvan’dan da Londra’dan da ancak herkes kadar sorumluyuz. Hatta bizden çok daha fazla ve doğrudan sorumlu olanlar var. Herkesle ve yapılaşmaya ilişkin her şeyle genel bir sorumluluk zeminde konumlanmadan mücadele edemeyiz. Bizim bireysel marifetlerimize bağlı olmayan, kapsamlı toplumsal-mekansal meseleler üzerinde iktidar iddialarında bulunuyoruz. Dolayısıyla epey olumsuz bir şekilde herkesin moralini bozarak konuşmaları bitiriyorum. Teşekkür ediyorum.

JE: Uğur tamam çok gerçekçisin. Ama her meslek dalına giren genç insanın bir ideal olarak dünyayı değiştireceğine bir gıdım da olsa inanarak, bunun sorumluluğunu taşıyacağını bilerek, yüklenerek bir mesleğe, bir eğitime girmesi lazım. Yoksa öğrenciye “Hiçbir şey yapamazsın, yerini bil, dünyada şu kadar yüzden var” böyle yaklaşamayız. Ayrıca muhakkak ki binadan sadece mimar sorumlu değil ama bir kentin bütün olarak oluşmasında mimarlık eğitiminin muhakkak rolü var. Suha’nın değindiği mimarlığı denetleyen grupların ne dereceye kadar bilgili olduğunu da mimarın zorlaması gerek. Mimarın zorlamasıyla olan şeyler bunlar bence. Onun için mimarın rolünü o kadar da küçümseyemeyiz bence.

SÖ: Ben mimarlıkla yapı üretimini birbirinden ayırıyorum. Bir ihtiyaç var, o ihtiyaç için o ihtiyaca cevap veren mekanizmalar var. Bakın birini söyleyim size. Donald Trump niye bu kadar güçlü biliyor musunuz? Çünkü Donald Trump’ın babası 2006 yılında ölen Frank Trump, New York’ta insanlara rahatlıkla edinebilecekleri, pazarın hemen bir gıdım üstünde azıcık karla konut veren bir insandı. Biraz bizdeki Mesa gibi. Kaliteli binayı insanları, kaba tabiri ile “söğüşlemeden” sattığı için saygın bir ismi vardı. Oğlu hala bu saygınlığı kullanıp bütün dünyaya işkence ediyor. Seçilmesinin, o kadar parlamasının nedeni Frank Trump, müteahhit Donald Trump değil. Kendisi oranın televizyon programlarına bakersanız, tuhaf bir adam, her şeyiyle tuhaf. Yarışma programlarına, yetkili biri olarak geliyordu. Biliyorsunuz, izlemişsinizdir. Yapı üretiminin belirli ahlaki standartlar içinde olması çok iyi. Mimar orada önemli bir etmen olabilir ama mimarlık üretimi deyince olay değişiyor.

Bakın Kengo Kuma geldi, Eskişehir’de bir Müze gerçekleştirdi. Haftalarca Türkiye bunu konuştu. Bir mimar arkadaşımızın dışında kimse, “Odunpazarı’na odundan bina yapmış,” diye küçümsemedi. O da neden öyle söyledi? Anlamıyorum. Birdenbire bir sanat evinin söylemi farklılaştı. Olumlu yönde değişti.

Koç'ların Dolapdere'de yaptığı bina da aynı şekilde. Birdenbire kentsel ortamın söylemi değişiyor. Dolayısıyla yapı üretimi ile mimarlık farklı şeyler. Ben sürekli düşünüyorum, ahir ömrümde dünyaya örnek vereceğimiz kaç bina çıkar bizim mimarlık çabamızdan diye. Çok az ama çok iyileri var. Onları yüceltmemiz lazım. Ben mimarlar suçlu değildir derken yeterince yetkili olmadıklarına değinmek istiyorum. Yoksa mimarların masumiyetini savunmaya değil. Ama bu ortamda kim kime ne iş veriyor ve ne kadar saygı duyuyorlar? Mimarın eriştiği olaya ne kadar saygı duyuluyor, işveren dahil?

ÖSB: Çok az var ama şöyle de bir şey var. Bu çok az olanın toplam niteliğe etkisi hakikaten eser miktarda. Gerçekten kent hayatını kamusal hayatı kuran kalite, mimarlığın da ötesinde belirleyici olan kalite, kentin strüktürü, açık kamusal alan tasarımı ve uygulaması hem bulunduğunuz kentte hem İstanbul'da hem de diğer Anadolu şehirlerinde o kadar az miktarda var ki...

Kimse, hatta birçok mimar ve tasarımcı dahi, hayat kalitesini kuran temel unsurun bu kent mekanı niteliği olduğunun farkında değil! Dolayısıyla bir tasarım disiplini olarak mimarlığın ya da ona bağlı diğer disiplinlerin kent hayatında insanlara ve topluma dokunan yüzü çok çok az. Mesela Büyükdere Caddesi'ni örnekleyelim. Büyükdere caddesinde sıralanmış gökdelenlere baktığımız zaman Avrupa'da, Amerika'da yapılmış olanlardan ne teknik olarak ne kalite olarak, yapı anlamında hiçbir farkları yok, çok eşler. Ama hemen bir adım önünde onları bağlayan caddeye, kaldırıma baktığımız zaman, böyle bir şeyin nasıl olabildiğini sorguluyorsunuz. Bu aslında onun yatırımcısını ve onun fikir dünyasını, gayesini gösteriyor. Tasarım ve kamusal alan arasındaki açıklığın ne büyüklükte olduğunu gözler önüne seriyor. Bir yanda milyon dolarlık ofis katları ve onların önünde beş para etmeyecek kamusal bir çöplük. Mimar ve tasarım kimin için çalışıyor?

Şöyle bir şey var, bir yandan bunları konuşuyoruz ki aslında tasarım anlamında belirleyici olan şey bu. Topluma değen mimarlığın ve mekan kuran disiplinlerin ürettiği şeylerin hayatımızdaki etkisi daha çok onlar üzerinde. Oradaki kulenin üstüne çıkan oradaki mekanı kullanan insanlar çok daha farklı insanlar. Ama gerçekten toplumun kullandığı alanlarsa bunların arasında kalan bölgeler. Bir yerden bir yere gidemiyorsun. Beşiktaş'tan Büyükdere Caddesi'nin sonuna kadar yürüyemiyorsun, böyle bir şehir olamaz. Hiç kimse de bundan rahatsız değil. Bu da farklı bir kültürel yapı, mekanın değersiz ve geçici olduğu, sürekli değiştiği ve

niteliğin konuşulmadığı bir kültür. Diğer yandan da bu özellikle kahraman mimar söylemi, demin Uğur Bey'in söylediği çerçeve üzerinden o kadar yaralayıcı ve aynı zamanda bize mesafe aldırmayan bir söylem ki. Bu gerçeklikle bir türlü barışamamız. Yeni mezun bütün öğrencilerin, mimarlık eğitimini tamamlayan herkesin mutsuz olmasını sağlıyor. Çünkü halen en yenilikçi mimarlık eğitimini verdiğini savlayan mimarlık okulları dahi bu eski usul kahraman mimar söylemini kurmaya devam ediyor. Ama bunun gerçek dünyayla hiçbir bağlantısı yok. Çıktığı anda zannediyor ki hepsi tasarımcı olacak. Bu dünyayı değiştireceklerini düşünüyorlar. Bununla ilişki kurmanın bu coğrafyaya has bir yolunu bulmak gerekiyor. Bu çok kritik bir konu.

Hala çok evrensel bir meslek disiplini icra ediyormuşuz gibi görünüyor, bir yandan öyle evet. Bunun evrensel bir doğruluğu, ilkeleri yok mu? Var ama icra ediliş şekli o kadar yere özgü ki, o kadar politikayla, sosyoloji ile bağlantılı ki. Suha Hoca örnekledi biraz önce, Cansever'leri, Sedad Hakkı'ları, bizim mimarlık yapma şeklimizi de mimarlığı öğretme şeklimizi de artık bugünün koşullarına ve bizim toplumsal strüktürümüze göre tekrar revize etmemiz gerekiyor. Bu salondaki herkes, ben de dahil olmak üzere ki en gençlerden birisiyim, böyle bir eğitimden geçtik. Mimarın yapacağı dönüştüreceği bir dünya var, her şeyi daha iyi yapacak. Evet, yapacak ama tek başına buna muktedir değil, öyle bir gücü yok. Dünya artık uzun zamandır öyle bir yer değil!

SÖ: Troya olayında 2005 yılından itibaren ben de dahildim. O müzenin programını World Architecture Community olarak Kale Grubu için biz yaptık.

Fotoğraf 5: Ömer Selçuk Baz Troya Müzesi, Emre Dörter

O yıllarda, Troya'ya yılda 500.000 kişi geliyordu. Şimdi artmıştır. 500.000 kişi birer dolar harcarsa 500.000 \$, orada yemek yemeyi, kalmayı falan düşünün. Senin tasarladığın müze gerçekleştikten sonra, orası farklı bir odak noktası oldu. Yepyeni bir giriş noktası, destinasyon oldu. Bence çok önemli. Eskişehir'de her şeyi görüyorduk. Bana sorarsanız Büyükerşen'in yaptığı kentsel nesnelerin hepsi çok iyi ve sanatsal değil. Ama esprili. Büyükerşen çok iyi bir insan olduğu için heykeltci, karikatürist vs. yetenekleri var, burada da kentsel karikatür yapıyor diye hoşumuza gidiyordu. Ama Kengo Kuma'nın katkısı gelince tüm söylem değişti, Troya'da olduğu gibi.

Ben 1964 yılından beri Bodrum'a gidip geliyorum, uzun süredir de orada yaşıyorum. Bodrum'da birçok Roma mozaik döşemeleeri buldozerlerle kazındı. Göz göre göre yok edildi. Şimdi Amerikan hastanesinin bahçesindeki Roma mozaiklerini hem korudular hem çok güzel sergiliyorlar, döşemenin altında aydınlatması vesaire. Bunu yapan ya Ömer Koç'tur ya Rahmi Koç'tur. Başka biri olamaz çünkü. Hastanenin içindeki sanat eserleri de o mozaiklerin fotografik kopyaları, hastalar onlara bakıyorlar. Ne oldu biliyor musunuz? Tüm söylem ve gurur kaynağı değişti. Şimdi, "Hocam bizim bahçede de mozaik çıktı gelip bakar mısınız? Çok şanslıyız" diyorlar. O mozaikleri kazıyıp yok eden insanların yerine gelen yeni nesil, kendiliğinden korumaya alıp üstlerine camekan yaptılar. Gelirseniz sizi gezdirmek isterim. Ufacık bir şey ama o kadar gurur duymaya başladılar ki. İşte bir örnekle dönüyor bu olay. Örneğin Emre Arolat'ın Hatay'da yaptığı Müze Otel de böyle. Venedik bienaline gittiğimizde hepimizin tanıdığı bildiği çok sevdiğimiz sanat eleştirmenleri benim üstü-

Fotoğraf 6: Emre Arolat Antakya Müze Otel, Studio Majo

me üşüştüler. Sanki ben sorumluymuşum gibi, dediler ki "Nasıl müsaade ediyorsunuz? Otel gitsin başka bir yerde yapılınsın O mozaikler de orada kalsın." Dedim ki "O mozaiklerin, orada öylesine korunması olası değil. Bir gecede dozerlerle kazınıp yok olurlar." O mozaiklerin korunması için bu geliştirilen model, güzel bir model, başkalarına da örnek olur. Çünkü oradaki yatırımcı iki kat bidadan vazgeçti, iki kat bodrumdan vazgeçti. Birdenbire farklı bir odak oldu. Şimdi onun getireceği değerlerle Hatay değişecek. Hatay merkezinin büyük bir kesimi mozaik kaplı. Bu tutumla tarihi esere karşı tavırlar değişecek. Anlatabiliyor muyum?

Senin Troya projen de o bakımdan çok önemli. Taktir de edildi. Mimarlık bu ortamda uçabilir. Yapı üretiminden bir yere gidemeyiz. Yapı üretilir. Çünkü adalet saraylarını yapan mimar değil mi? Eminim cennemde karşılaşacağız onlarla. Betondan Sultanahmet dökenler mimar değil mi? Ben çok çok iyi hatırlıyorum 1971-72 yılında vakıf inşaat, Kocatepe Camii'ni yapıyor. İnşaatın başında çok çok sofistike bir şantiye şefi vardı, inşaat mühendisi. Ben "Gezmek istiyorum," dedim, beni gezdirdi. Beton bazen alçıdan dökme pencere şebekeleri ile övünüyor. Pencerele bakıyoruz, "Bu pencereler, müzeyyen, bunlar fevkalade müzeyyen, bu gayri müzeyyen," giren ışık miktarına göre anlatıyor. Sonra bana döndü, "Hocam benim yüreğim elvermiyor. Betonun hangi kalıba dökerseniz o formu alır. Bana doğru düzgün bir form verselerdi de onu dökseydim, çocuklarımıza gururla anlatırdım. Bu müzeyyen gayri müzeyyenden bir şey ol-

maz" dedi. O camiyi geçekleştiren insanlar bile eleştiriyorlardı. Ama bu tarihte bir aşama olarak kalacak. Mussolini de mimarlığa meraklıydı, Hitler de Nehru da meraklıydı. Onlar da farklı düzeylerde girdiler.

Bir küçük anekdot anlatayım size, hep yabancılardan bahsediyoruz. Ahmedabad'da Management Center'ı geziyoruz. Louis Kahn gayet güzel yapmış fakat depreme dayanıklı değil. Tuğlaları kaldırmışlar, demir çubuklarla onu bir şekilde pekiştirmişler. O demir çubuklar da beton çok iyi yapışmış, yapışmamış vs. fakat tuğla olmamış. Yerde bir tuğla var hepiniz tanırıyorsunuzdur, Michael Sorkin, çok muzip bir adamdır, benim çok eski arkadaşım. Michael yerden bir tuğla aldı havaya kaldırdı ve tuğlaya sordu ne olmak istiyorsun diye. Louis Kahn'ın o deyişini biliyorsunuz; kemer vs. der. Kendi cevabını verdi: Betoon.

UT: Ben mimarlık öğrencisi meselesi gündeme geldiği için kısa bir açıklama yapayım. Öğrencilere "arkadaşlar gelecekte hiçbir rolünüz olmayacak, dolayısıyla beklenti sepetinizi küçük tutun" demek suretiyle konuşmayı önermiyorum. Benim söylemeye çalıştığım şey şu: Konuşma biçimimiz düpedüz antidemokratik. Bunu pek fark etmiyoruz. Meslek alanımızın içinden bakıp dünyaya ilişkin doğruları bildiğimize inanıyoruz. Birincisi, böyle doğrular yok. Doğrular sonsuz sayıda. Üstelik de biz bunları olsa olsa herkes kadar biliyoruz. Kendi rolümüzü ve özlük tahayyülümüzü demokratikleştirmemiz lazım. Bununla söylemeye çalıştığım şey şu: Bir ekonomist yetiştirdiğiniz zaman

şunu söylemiyorsunuz: "Bak kardeşim, bir gün gelecek bu memleketi dünyanın ekonomisi cenneti yapacaksın. Çünkü bizim 10.000 yıllık ticari işlem yapma geçmişimiz var. 2500 yıl önce parayı bu ülkede icat ettik". Ama mimarlık öğrencilerine bunların benzerlerini söylüyoruz. Bu dilin gerçekçi olmadığı aşikar. Demokratik de değil. Sandığımızın aksine demokrasiye yönelik problemlerimiz gündelik yaşamdaki dilimizden başlıyor. Gündelik yaşamda bile demokratik dili kullanmıyoruz. Biz her seferinde kendimize teknik, teknokratik diyebileceğimiz bir iktidar alanı inşa etmek istiyoruz. Bu dili terk etmiyorsak bununla gidilecek bir yer yok. Bütün ülke zaten böyle konuşuyor. Kime sorsanız ülke için geleceğin ne olduğunu biliyor. Dolayısıyla biz de mimarlar olarak biliyoruz. Ama aslında herkes bilmediği gibi biz de bilmiyoruz.

ŞM: Dilini değiştir dünyanın değişsin diyorsunuz.

UT: Dünyayı değiştirmek illa iyi bir yapı yapmak, kaliteli mimari ortaya koymaktan ibaret değil. İyi bir beste yaptığınız zaman, iyi bir şarkı söylediğiniz zaman da dünyayı değiştiriyorsunuz. İyi bir lokanta açtığınız zaman, inanın dünya mimarlıktan çok daha fazla değişiyor. Bir tane Michelin yıldızlı lokantası bulunmayan bir ülkede yaşıyoruz. Tokyo'da 75 tane falan var. E tabi ki Tokyo bizden daha fazla ciddiye alınıyor gastronomi dünyasında. Ama biz boyuna "dünyanın en zengin, en geniş mutfağına sahibiz" diye tekrarlıyoruz. Böyle konuşursanız ebediyen Michelin yıldızlı lokantanız olmayacaktır. Bu dille konuşursanız ebediyen dünyada mimari bir yeriniz de olmayacak demektir. Hepsinde her şeyimiz zaten fazlasıyla var, biliyoruz! Dolayısıyla önce bilmeyerek işe başlamayı öneriyorum. Gastronomik icat bilmediğimizin farkına varalım; çünkü bilmiyoruz. Biraz dünyayı gördüyseniz, "yaratıcı" yemek yemeyi bilmiyoruz. Gastronomik açıdan burası iyimser bir yorumla sadece orta karar. Bu gerçeği bilmek zorundayız. Mimarlık eğitimimiz iyi mi, hayır mimarlık eğitimimiz berbat. 42 yıldır o işi yapıyorum. Öğrencilerimiz iyi mi, hayır. Öğrencilerin sadece %5'i mimarlık yapmak üzere geliyor ya da en azından kabaca fikirleri var mimarlığın ne olduğuna ilişkin. Ama iddialarımız maşallah yeryüzünü değiştirmek doğrultusunda. Söylemeye çalıştığım bununla kısıtlı.

SÖ: Ama Uğurcuğum mimarlığın sektörleri yok mu? Şantiye var, yapı malzemeleri var, kontrolörlük var. Biz öğrencilerin yeteneğine göre yönlendirmeye çalışıyoruz. Herkes yıldız mimar olmayabilir. Ne diyorsun yıldız mimar olarak?

ÖSB: Öyle bir şey yok artık hocam, bitti o artık.

SÖ: Birinin söylemi değiştirmesi lazım. Ben buna inanmıyorum. Hakikaten inanmıyorum.

ÖSB: İşte değişen söylem zaten yıldız mimarın olmaması. Değişen o zaten. UT: Mimarlığın mesleki olarak çok seçkin ci bir biçimde yeniden inşa edilebileceğine inanmak istiyorsunuz. Bunu anlayabiliyoruz ama mümkün görünmüyor.

SÖ: Ben şunu söylemek istiyorum. Adam Frank Gehry, sonunda gidiyor Brooks Brothers'da Century 2000'den hazır giyim alıyor, diyor ki bu dünya böyle. Ben değişimi orada yapıyorum ama burada yapmıyorum. Ama Valentino, Armani, Miyake onu yapmıyor. Anlatabiliyor muyum? Her tasarımın içinde bir yaratıcı uç var, bir de harcalem şey var. Onun için, yapı üretimi ile mimarlık değerlerini pek karıştırmayalım. Bu kadar.

JE: Suha gecekondulardan bahsetti. Ben 47 yıl önce eğitimden döndüğümde Türkiye'de gördüğüm en olumlu şeylerden biri Ankara'nın çevresindeki gecekondulardı. Tabi ki altyapısı olmayan, sorunları olan ama sosyal açıdan en düzgün şekilde çalışan ortamlar vardı. Noldu? Bizim ODTÜ'deki hocalardan bazıları gidip onları yıkıp yerine apartman daireleri yaptılar. Sandılar ki o gecekonduların sahipleri onları sahiplenecek ve iyi yaşayacak. Noldu? O insanlar şehrin dışına gitti, yeniden gecekondularda ya da TOKİ'de yaşamaya başladılar. Yani demokratik değiliz, doğru. Halkın konut sorununa mimar bakıyor mu? Mimarlık okullarında verilen herhangi bir eğitim buna yanaşmıyor mu? Ben görmedim, ODTÜ'de görmedim. 47 yıldır görmedim. Gidip de şurada yeni bina yapacağına bir ortamı daha iyi, daha sosyal yapmaya çalışmak yok. Ortamı iyi ama altyapısı kötü olan bir yapının nasıl düzeltileceği üzerine ekolojik problemlerle, çevre sorunlarıyla, yeşiliyle, ağacıyla nasıl daha sağlıklı olacağına dair bir eğitim verildi mi şimdiye kadar ODTÜ'de? Belki sen vermişsindir Abdi.

ŞM: Aslında tam da mimar-toplum çatışması dediğimiz şey buradan kaynaklanıyordu. Yani birtakım şeyler yapılıyor mimarlar tarafından, çok kurgulanmış mekanlar oluyor bunlar. İlk başlarda ilginçti, çeşitli nedenlerden edinildi. Fakat sonra yaşam içinde sahiplenilmeyen ve çatışılan konular oluştu. Bizim de toplum-mimar çatışması dediğimiz konu aslında tam da sözü bıraktığınız noktadandır.

ÖSB: Deminki noktadan birleştirerek devam etmeye çalışayım. Çok yeni ve sürekli değişen tuhaf zamanlarda yaşıyoruz. Bu tuhaflık da artık hiç geçmeyecek gibi. Tam olarak ne olduğunu kavramak artık o kadar kolay değil. Ama insanlar demokrasi denil-

diği zaman bundan 30 sene önce kastedilen şeyi anlamıyor. İlişkiler, medya, kır-kent arakesiti her şey değişti değişiyor. Sosyal medya diye bir şey var, insanlar artık fikirlerini orada aktarabiliyor. Dolayısıyla belki çok geniş kapsamlı ve içeriği derin değil ama Türkiye'de de insanların mekana dair başka, çeşitli fikirleri var. Zaten bir illüzyon olan yıldız mimar kavramı ve o figürü batıda, Avrupa'da uzun süre önce kalktı. Türkiye'de de yavaş yavaş neredeyse ortadan kalkıyor. Çünkü bu mekanların kuruluş ve varoluş şekline artık mimarın tek başına masasının başında eskizlerini yapıp, ondan sonra sahada uygulayıp karar verdiği bir dünyayı belki hızla geride bırakmamız gerekiyor. Dünya artık iyi ki böyle bir yer değil.

İnsanlar yaşadıkları mekanların ne olacaklarına ve nasıl olacaklarına birlikte karar vermek istiyorlar. O kadar başka bir formattan geliyoruz ki ne politika ne sosyoloji ne de mimarlık bunu nasıl yapacağını bilmiyorlar. Tıpkı şey gibi; konuşmayı bilmiyosun, cümleleri bir araya getiremiyorsun, ama demek istediğin bir sürü şey var... Bunu demin de verdiğim örnek üzerinden aktarayım. Bir tane kavuşma durağı yaptılar gördünüz Taksim Meydanı'nda. Orada birkaç toplantı oldu. Toplantıları nasıl yaptıklarını izlemeniz lazım. İnsanlar bir mekanla ilgili taleplerini aktarmakta o kadar zorlanıyorlar ki.

Ama bu aslında bilfiil kentlinin hakkı. Yürütmeleri gereken bir süreç ama nasıl yapılacağını kimse bilmiyor. Tasarımcılar da bunu nasıl ele alıp buradan nereye gideceklerini bilmiyorlar. Ama öğrenmek için harika başlangıçlar yapıyoruz, deneyip yanılarak ilerleyebileceğimiz bir süreç bu. Dolayısıyla mimar artık buyurgan, her şeye kendisi ka-

rar verebilecek birisi değil. Gerçekten masadaki önemli aktörlerinden bir tanesi. Ama diğerlerini daha çok dinlemesi gerekiyor. Bu toplumla kurduğu ilişkiyi daha sağlıklı bir yere çekecek diye düşünüyorum. Bütün bu alışkanlıklardan yavaş yavaş vazgeçmek lazım. Bunlar çabuk geçmeyecek, bunları hızlı terk edemeyecekler/ edemeyeceğiz. Ama geleceğin özellikle kritik olan kamusal alanını kurarken bu pratiklerin, bu yeni düşünme şekillerinin çok belirleyici olacağını düşünüyorum. Ve bununla ilişki kuran ve kurabilen tasarımcıların çok daha başarılı olabilecekleri görülüyor. Bir mekanı son derece buyurgan üstten değil hakikaten tasarımın da içinde olduğu farklı dinamiklerle ele almak aslında mimarların, tasarımcıların yapması gereken yeni reaksiyon biçimi.

SÖ: Şimdi iki noktada bir şeyler söyleyeceğim. Bir tanesi şu, senin binandan da örnek verdim, Eskişehir'i de örnek verdim ama bunun en çarpıcı örneği, Büyükdere caddesindeki Finansbank yapısı. Onun mimarı I.M. Pei olmasaydı o bina yapılmazdı. O bina Büyükdere caddesindeki tüm algı mekanizmasını değiştirdi. İçine girdiğinizde de olağanüstü güzel mekanlar var peş peşe. O kadar ki millet benim ofisimde eğri kolon var, seninkinde yok diye statü sembolü yapıyor eğri kolonu. Bir değişim var işin içinde ve onun yarattığı bir etki var.

Söylemek istediğim ikinci olay da, rahmetli Vedat abi belediye başkanı iken, biz daha genciz, hepimizin fikrini alırdı Allah rahmet eylesin. Ben ona, "Ağabey radikal bir şey yap." dedim. Merakla "Ne yapayım?" diye sordu. Başka projeler de var onları da anlatırım da başka bir toplantıda. "Ne olur gecekonduya tapu verme," dedim. "30 yıl kullanım hakkı ver, 50 yıl ver, 30 yılda bir nesil

kurtarır, 50 yılda 2 nesil kurtarır, 70'de üç nesil kurtarır," dedim. Şu anda 50'yi geçtik 60'a falan geldik, o civardayız. Böylece dedim "Kamunun arazisi kamuya kalır, el değiştirmez." Bana demişti ki, "Haklısın bu güzel bir çözüm ama bizde politik araç olarak tapu çok önemlidir, ben ondan vazgeçmem". Dağıttı tapuları. Dağıttığı tapulardan ne oldu?

Büyük bir kısmı özellikle Dikmen alanında ki insanlar, her biri oradaki bir gecekondu arazisine 3-4 daire aldılar ve köşeyi döndüler. O kadar ki bizim oğlanın bakıcısı kadın, Ayşe Hanım derdi ki, "Hocam ben size çok üzülüyorum. Siz çok fakirlik çekiyorsunuz. Bu seçimlerde size de bir yer çevireceğiz." yani iş oraya kadar gelmişti.

Oradan çok ciddi arsa spekülätörlüğü çıktı. Ciddi dediğim köşeyi döndüler. Yapsınlar zaten hayatlarını riske etmişler orada, yatırımları kendi hayatları ama o değer yararlanılıp

DİNLEYİCİLERİN GÖRÜŞLERİ

Deniz Ceyhun Baykan: Mimarlık Merkezi yürütme kurulu üyesiyim. Sohbet için burada olmak, sizlerle olmak çok güzel, ayrıca teşekkür ediyorum bu ortamı sağladığınız için. Mimar toplum ilişkisine gelmeden aşmamız gereken problemlerden bahsettiniz, çağı tanımak ya da bugünü anlamak gibi. Uğur hocamın şu sözü çok hoşuma gitti; yüce öncüler çağının bitmesi. Yüce öncüler çağının bitmesi aslında modernizmin bitmesi ve modernizmin bize yüklediği görevlerin, yüklerin bitmesi. Modernitenin, birey-toplum ya da meslek-kurumlar düzeyinde hala devam etmesi sorunların birçoğunu tanımlıyor gibi. Bundan kurtulmak için çözüm yolları olabileceğine katılıyorum. Bunun için neler yapabiliriz, mesleğin yeni kuram ve ideolojilerini nasıl geliştirebiliriz; bunlar üzerine düşünme yöntemi olarak bu tür toplantıların çok önemli olduğunu düşünüyorum. Aslında bu ideolojilerin ve fikirlerin pekişmesi üzerine özellikle modernizm sonrası birçok söylem gelişti.

Mimarlık kültürü içinde de sanat kültürü içinde de bu tür söylemler mevcut. Mese-la bir tanesi, Matta-Clark'ın "Yapmamak da yapmak kadar demokratik bir haktır" sözüdür. Kuram arayışlarının içerisinde yapmamak da bir çözüm olabilir, bunu salt mimari açısından da söylüyorum. Mimarlık Merkezi Yürütme Kurulu olarak bu dönem birkaç sergi ve panel planlıyoruz. Konuşmak istediğimiz konular aslında bu konular, modernizmin bizler üzerinde devam eden etkisi ve bundan kurtulma çabaları. Burada tabi ki bütün bir modernist kültürü bir yana atıp ya da yok sayıp, tamamen kötülemek değil amacımız. Mutlaka bütün dönemlerin

sonra kamuya geri dönebilirdi. Çünkü onlar kentsel yaşamda zaten hayatlarını kurdular, kurtardılar, çocuklarını okuttular, sağlık hizmetlerinden yararlandılar. Onun üzerine bir de gayrimenkul sahibi oldular. Ama küçüm-senecek bir miktar değil bunlar. Her yerde oldu bu. Bu iki gerçek bence önemli. Birincisi, yapıların kentsel ortama etkisi. İkincisi de bu gecekondu ya da kendi kendine inşa etme trenini, bir şekilde onu hastalık olarak gördüğümüz için nasıl kaçırdığımız. Bizde ODTÜ'de iki konu da şöyle anılırdı: A gecekondu sorunu, B konut sorunu. Niye sorun? Bütün hocalarımız bunu sorun olarak görürlerdi. Çözüm olarak değil.

CAG: Ben yıllar önce bu konunun altını çizen "Konut Sorunu Sorunu" isimli bir yazı yazmıştım. Sanırım odanın dergisinde yayınlanmıştı.

SÖ: Öyle mi bilmiyordum, bakacağım.

Fotoğraf 8: Pei Cobb Freed & Partners / Has Mimarlık - Kristal Kule, Ali Kabas

birbirleri üzerinde olumlu etkileri de oldu. Bu görüşleri de pekiştirecek bir dizi panel planlıyoruz ve birkaç tane sergi. Günümüz yaşam alanları ve mekan anlayışları adına gelişmesi gereken yeni söylemler üzerine, sanat ve sanat kültüründen, özellikle yakın tarih ve bugünün sanatından da bazı şeyler alabileceğimizi düşünüyoruz. Sizlerin de katılımlarını bekliyoruz. Her birinize ayrı davetlerimiz olacak. Panellerin ortak konuları 'beden ve mekan diyalektiği' olduğu için bugünkü konuşmalarınızın ardından, bu sergi ve panel serisinden bahsetme gereği duydum. Bir kesin çözüm bulmak değil mesele, bu konuların burada, sizlerle, bu düzeyde konuşuluyor olması bile bizim için çok önemli. Bugün için çok önemli, bugünün mimarlığı için çok önemli. O nedenle modernitenin, özellikle mimarlık kültürü üzerindeki o inanılmaz baskısı, erken ve geç kapitalist süreçlerde mimarının etkin bir enstrüman olarak kullanmış olması, bugün bu farkların mimarlarca açıkça görülebiliyor olması, kısaca farkındalığın arttırılması bize çok şey öğretecektir.

Bu baskılardan kurtulabilmek yeteneği bizi geliştirecektir diye düşünüyorum. Geç kapitalizmin başat bir enstrümanına dönüşme halinin önüne geçmeye çalışarak, yaşam ve çevre arasındaki dengeyi sağlayabilirsek, mimarlığın yeni kuramlarla buluşması ya da buradaki bu artık mekan dediğiniz yerdeki tartışmaların hedeflerine ulaşması bu coğrafya mimarisinin bir yer bulması mümkün olabilir. Bunlar için de derneğimizde yapılması planlanan toplantılarımızda ve sergilerimizde de sizlerin değerli katkılarını bekleyeceğiz. Teşekkür ediyorum.

UT: Bunu nasıl yapabiliriz sorunuzun cevabı aslında bilinmeyen bir şey değil. Sosyal bilimler içinden baktığınız zaman neredeyse 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden beri modernite eleştirisi diye bir koca güzergah var. Mimarlıkta bizim söylediğimiz her şeyin epey dolayımli bir şekilde sosyal bilimlerde gündemden düşürüldüğünü söylersem çok da iddialı bir şey söylemiş olmam. Bizim sadece sosyal bilimler dünyasına biraz daha yaklaşmamız gerekiyor. Çünkü dilimiz elitist bir dil. Asıl problem o. Modern dünya hem elitizmi üretiyor, hem de demokratik yönelimleri üretiyor. Çelişiyor mu? Bitimsizce çelişiyor. Hem rekabet dünyasını üretiyoruz; rekabet dünyasında star olmasından doğal ne var? Bazıları diğerlerinden daha çok para kazanacak çünkü rekabet diye bir şey var. Rekabet sistemi kapitalizme içsel; beğensek de beğenmesek de. Dolayısıyla tabii ki bazıları o sistemin ve rekabet mekanizmalarının içinde daha ünlü olacak, star olacak, o sayede daha çok iş alacak, daha çok para kazanacak. Ama öte taraftan bu problemli mi, modernitenin eski vaatlerini reddetmek mi, evet bir taraftan da reddetmek demek. Çünkü anti-elitist diyebileceğimiz başka modernite güzergahları da var. Dolayısıyla bu içinde bulunduğumuz dünya iki ucu da temiz olmayan bir değnektir. Bunun için zaten Adorno, David Harvey, Bhabha vb. diye birileri var.

Bunların hepsi üç aşağı beş yukarı modernite eleştirisi güzergahından ilerliyorlar. Bence mimarlığın bu gibi çeperlerinde biraz daha fazla dolaşmayı öğrenmemiz gerekiyor. Çeperlerinde dolaşmıyoruz. Bazen daha kötüsünü yapıyoruz. Adorno okuyoruz, eli-

tist dilimize oradan argüman aktarıyoruz. Anti-elitizmi elitizme dönüştürüyoruz. Bha-bha'dan kültürün sabitlenemez ve saf olamaz bir şey olduğunu okuyup iki paragraf sonra “kentimizin özgül kimliği bozuldu” diye yazabiliyoruz. Böyle tuhaf bir alışkanlığımız var. Yıllardır yüksek lisans dersi vermiş biri olarak rahatlıkla söyleyebilirim. Hemen herkesin dili oraya gider. Kullandığı malzemeye bakarsınız Adorno okur, ne var ki Adorno görseydi bunu mezarında ters dönerdi diyeceğiniz bir ödev alırsınız. Bu çok zor bir dil ve yaklaşım değişimidir diyeyim. Ben de katılıyorum söylediginize, ama nasıl yaparız? Bir çırpıda yapılamıyor. Tamamen size katılıyorum. Olabildiğince bunu savunmaya da çalışıyorum, ama yapılması kolay mı? Hayır, hiç kolay değil.

JE: Uğur'un bahsettiği demokratik olma hi-kayesiyle ilgili dünya mimarlık tarihine baktığınız vakit Kolombiyada, Meksika'da bundan 30-35 yıl önce mimarlar ekip halinde gidip gecekondularda iyileştirme mimarisi yaptılar. Kolombiyada bugün Bogota'da mimarlar müthiş bir yerinde iyileştirme yaptı. İstanbul'da bundan 4-5 yıl önce Armutlu'da sanırım, hatta Aydan'ın da içinde bulunduğu bir grup, oradaki gecekonduları, ortamı, sokakları iyileştirmek, onlara birtakım haklar vermek için çabaladı. Noldu, hemen politik engeller ortaya çıktı. Çoğu ya hapse atıldı ya hakkında dava açıldı. Türkiye'de demokratikleşme çabası suç, her ortamda suç. En büyük sorunun burada olduğunu sanıyorum. Bundan 40-50 yıl önce suç muydu hayır. 40 yıl önce bizim okulda da mimari son derece elitist şekilde öğretiliyordu. Hatta bu konular mimarlar tarafından küçüm-seniyordu.

Ama bir de sizin yaptığınız Anadolu gezileri var. Onları video film yaptık. Okulda, mimarlık fakültesinde müthiş bir olay yarattı. Bu Anadoğu gezilerine, derslere Suha'yla birlikte katılan çocukların çoğu sonradan sosyal ortamda çok önemli işler yapan insanlar oldular. Şimdi isimlerini hatırlamıyorum. Olayı, mimarlığı, büyük mimarlık binaları yaratmak diye değil, buradan ele almak, sokaktan ele almak lazım. Bir yapı yapılınca önündeki mekan noluyor, insanlar orada nasıl yaşıyor. Kimse şikayet etmiyor dediniz, ben çok şikayetçiyim. Öğrencilerimden belediyeye yazmalarını istedim. Çünkü ben güvenle yürüyemiyorum, güven hissi ile sokağa çıkamıyorum ve bu benim şehirdeki en önemli hakkım. Bunu mimar nasıl çözebilir? Bir kere yaptığı binanın oradaki etkisiyle.

Olaya oradan girdiğimiz vakit dünyayı gerçekten değiştirebiliriz. Kendi kapısının önünü değiştirmekle başlar bu iş. Kendi kapının önündeki sokağı süpürmekle başlar.

Adnan Aksu: Konuşmalardan çıkardığım kadarıyla ortada birden fazla, aynı zamanda da birbirinden çok farklı görüşler var. Bu durum beni çok panikletiyor. Mimarlık düşüncesi ve pratiğine bunca yılını vermiş du-ayenlerin farklı pencerelerden bakmaları ve birbirlerine bunca zıt sonuçlar çıkarmaları sorunların çözümü bağlamında çok çetrefilli bir durum ile karşı karşıya olduğumuzun göstergesi. Benim düşüncelerimin hiç birisiyle tam olarak uyuşmaması ise benim açımdan daha da endişe verici.

Bu yaklaşımların bir tartışma ortamı oluşturabilmesi zaten iş hayatında, ne yazık ki karşılık bulmuyor. Belki akademik ortamda daha fazla etkili olabilir diye düşünüyorum. Çünkü profesyonel mimarlığın bileşenlerini biz düzenleyemiyoruz. O konuda Suha Hoca'ma katılıyorum; olan bitende suçumuz olduğunu da düşünmüyorum mimarlar olarak. Belki seyirci kalmakla eleştirilebiliriz.

Uğur Hoca'nın öne sürdüğü gibi kendi dilimizi bu kadar edilgen bir hale getirdiğimizde sorunları çözebilir miyiz bilemiyorum. Etken bir dil kullanmamak bizi ne kadar var edebilir onu da bilemiyorum. Sadece kendimizi, bir şekilde, mimarlık mesleği içinde tanımlamamız gerekiyor diye düşünüyorum. Her durumda bizim kendi mesleğimizi, meslek pratiğimizi, tartışıyor olmamız! “Yerine, ne olmalı?” sorusuna odaklanmak; aslında bence problem biraz da buradan kaynaklanıyor. Hangi meslekten olursak olalım dünyada neler olacağına yönelik kestirimlerde bulunmak yerine, nasıl olacağını düşünmek ve nasıl olmasını tercih ettiğimizi ortaya koymak zorundayız. Sorunun bu bağlamda ortaya konması dünyayı değiştirmeyi hedefe oturtuyor ister istemez. Ne yaparsak yapalım bunu içselleştirmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Özellikle kendi adıma, sizin yıllardır kendinizi suçlu gördüğünüz konuda, ben hala, hem de hiç olmadığı kadar inatla, devam etmek gerektiğine inananlardanım. Ama sizin de söylediğiniz gibi; bu kadar da kendimizi yüceltmeyelim. Ömer artık star mimarlar gitmeli dedi. Kimse kimseyi star yapmıyor, mimar kendisi de ben star olayım diye yola çıkmıyor, hadi beni star yapın da demiyor. Bazı kişiler star oluyorsa bu, o dönemin paradigmaları ile ilgili. Birilerinin bu tüketim toplumunda star olması gerekiyor, onu da toplum üretiyor ne yazık ki! Kendi adıma söylemiyorum ama bir mimarın star olmamalıym diye kendisini etkisizleştirmesi ne denli doğru bilemiyorum.

Sonuçta sadece söylemler üreterek tasarım deneyimi kazanılamıyor. Keşke bu söylemlere ve oradan yola çıkarak üretilen tasarımlara talep olan bir toplum kurulabilse.

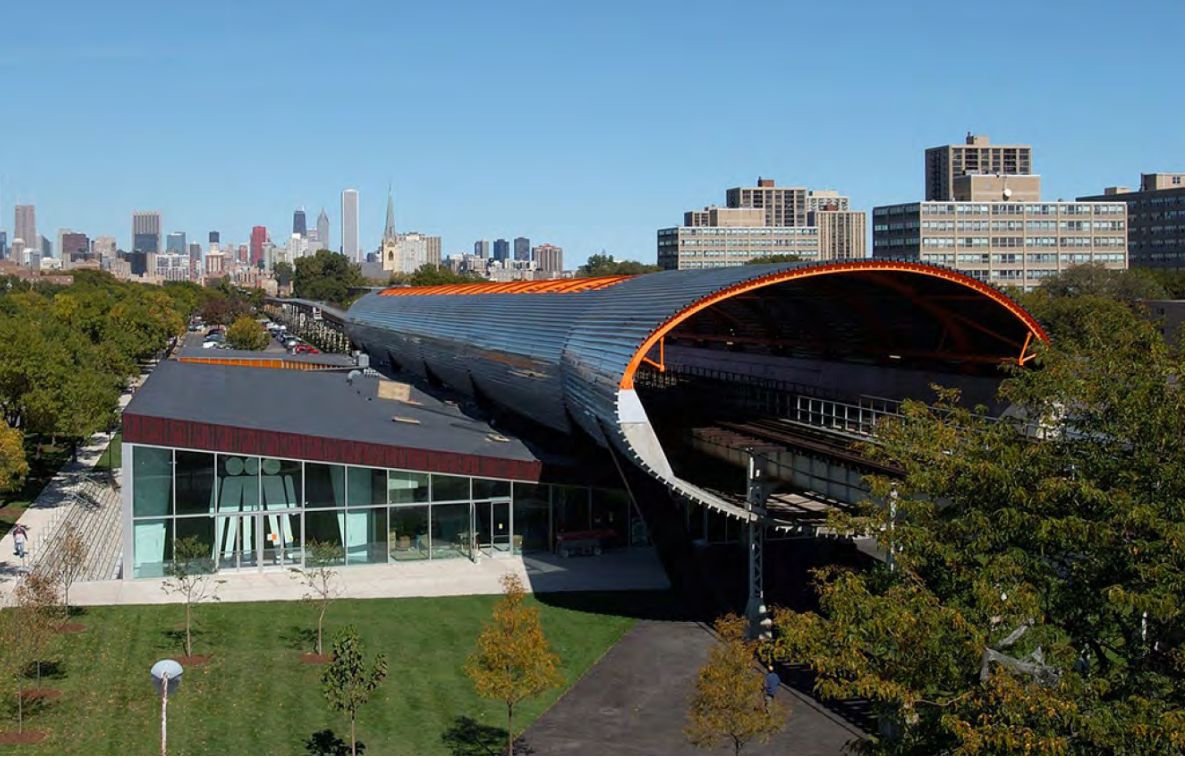
UT: Cevap niteliğinde değil sadece hatırlatma niteliğinde bir şey söyleyeyim. Biraz önce yürüyüp gitmekten, kaldırımdan bahsettik. Ben Ankara'da oturmuyorum, buraya geldiğim zaman en çok şaştığım şey yan yana oldukları halde bir AVM'den diğerine yürüyemememiz oldu. Şuradan çıkıp şu karşıya gidemiyoruz, bunun kapısı diğerinin karşısında değil, arası otopark vs. Böyle bir sirkülasyon kopukluğu ortamı. Bu sorun beceriksizlikten kaynaklanan bir mimarlık sorunu mu? Hayır. Kendimize onu soralım.

Sorun şu: Herkes buraya arabasıyla geliyor, burası yürüyerek geldiğimiz bir yer değil, dolayısıyla arabayı buraya bıraktıysanız bu AVM'ye gelirsiniz, bırakmadıysanız öteki AVM'ye gidersiniz. Birbirine geçmenizi gerektiren hiçbir imkan olmamalıdır. Amaçlanan, nereye girdiyseniz, orada kalmalıdır. Yani sistemi eleştirdiğimiz zaman yanlış eleştiriyoruz. Şuradaki durum kaldırımı düzeltme sorunu değil. İki AVM birbiriyle ilişkisi olsun sorunu hiç değil. Hepsi reel, rasyonel gerekçelere dayanıyor. Bir AVM'den diğerine tabii ki geçmemeli, hep orada kalmalısınız. Biz birileri yanlış yapıyor, doğruyu biz biliyoruz ya da anlatıyoruz diye düşünmek isteriz. Hayır, birileri yanlış yapmıyor, bunu yapanlar bu gerçeği bazen hiç düşünmeden biliyorlar. AVM mantığı bağlamında o tarafa arabayla geçmek şuradan karşıya yürümekten daha avantajlı bir durumdur çoğu zaman.

Dolayısıyla konu, Ankara'nın otomobillenmesi, bütün bu alanın neredeyse otomobilsiz dolaşlamıyor hale gelmesi gibi yalın değil. Paradoksal ve ironik olarak rasyonel meselelerle ilgili. Bunların hiçbirini beceriksizlikten kaynaklanmıyor. Herkes bizim kadar, mimarlar kadar rasyonel. Herkes toplumun bizim kadar “uyanık” bir üyesi, bizden az veya fazla değil. Bunu görmemiz lazım, durumdan vazife çıkarmamamız lazım bence. Biz hemen durumdan vazife çıkarıyoruz. Fark ettiğimiz yanlış düzeltelim, sorumlusunu saptayalım, hemen bir üst geçit bağlayalım vs.

SÖ: Ben bir şey daha hatırlatacağım. Bilbao'yu yaptığı yıllar boyunca Frank Gehry, Aga Khan Mimarlık Ödülü'nün jürisinde idi. Çok heyecanlıydı. “Çok şey değişti,” dedi. Belediye Başkanı Santiago Calatrava'ya da Zaha Hadid'e de ona da iş verdi. Ama Gehry arkasına aldığı Guggenheim kuruluşu ile kartını o kadar güzel oynadı ki Bilbao'yu baştan sona değiştirdi.

Benzeri bir olay Rem Koolhaas'ta oldu. Rem Koolhaas Harvard'ın arazisini genişletmek için Charles Nehri'nin yatağını değiştirmeye kalktı, sonunda rektör dalga geçiyor sandı. Onu işten attı. Olacak şey değil. Ama aynı

Fotoğraf 9: Rem Koolhaas - IIT Kampüs Binası, Mark Stevens

Rem Koolhaas, Chicago'da IIT binasında işveren demiryolunun güzergahını değiştirmeye razı olduğu halde, çünkü arsası iki parçaydı, Rem Koolhaas bana müsaade edin alttan gireyim dedi ve binayı iki taraftan geçen ve üzerinde tren hattı olan bir şekilde çözdü. Yani söylemek istediğim sadece şu; yıldız olduğu zaman insanın elinde bir güç var. O güç çok iyi yere gidebilir, olmadan da olabilir. Benim mesela belediye başkanlarına verdiğim bir konferans var. Akupunktur; yani telaşlanmayın, küçük şeyler yapın, anlamlı yapın, olsun.

Dünyanın hiçbir yerinde kaldırıma park eden otomobil görmedim. Bizde bir hak. Üstelik yayayı arabayla taciz etmek de bir hak. Söyleyecek hiçbir şey yok, bunun mimarlıkla falan bir ilgisi yok. Bunun ahlakla ve üretimle ilgisi var. İstanbul'a gidiyorsunuz, Beşiktaş'ta kaldırıma park eden yok, diğer her yerde var. Böyle bir ortam. Ben yıldız mimarlığı İngilizce tabir ile Driving Force yani gerçekleştirilecek yaratıcılık olarak görüyorum ve bunun çok güzel örnekleri var. Bilbao dünyanın en büyük örneği, ölmek üzere olan bir kent şimdi sanat merkezi, herkesi kucaklayan, herkesin gitmek istediği bir yer. Bu Frank Gehry sayesinde. Burada başka binalar da var ama kimse kartını o kadar güzel kullanmadı.

Orhan Uludağ: Toplumla olan kopukluk, çatışma diye başladık söyleşiye, çok farklı alanlara da değinildi ve birbirine zıt olan görüşler ortaya çıktı. Kendi adıma o zıt görüşlerin aslında hepsine katılıyorum. Evet, bir sorunumuz var, hepimiz gerçekten dünyayı değiştirebilecek tasarımcılar olarak yetiştirildiğimiz inancı ile okuldan mezun edildik. ODTÜ'den biz de öyle bir eğitimle geldik, her şeyi yapabileceğimize inanarak mesleğe atıldık, hepimiz sanki tasarım yapacakmışız gibi mezun olduk. Uğur Bey öğrencilerin %5'inin mimarlık yapmayı hedeflediğini

söyledi. Bu gerçekten doğru bir saptama, mezunların ancak %5'i tasarımla uğraşıp, tasarımı dert ediniyor. Sizin de söylediğiniz gibi mesleğin diğer alanlarında da pratik yapacak, çalışacak pek çok mimara ihtiyaç var. Onların tasarımcılara yol açacak, dünyayı değiştirecek tasarımların ortaya koyulabileceği olanakları yaratacak öngörüye, görüşe, eğitime, bilgiye ve altyapıya sahip olmalarını üniversitede sağlayabiliyorsak işte o zaman bu bahsettiğimiz %5 dünyayı değiştirecek bir şeyleri yapabilir hale gelebiliyor. Sizin yaptığınız işleri size veren işverenler, onaylayanlar, uygulayanlar eğer zaten o görüşte değilse sizin de çalışma alanınız doğal olarak, hepimizin burada mutabık kaldığı gibi, onların belirlediği kriterlerle sınırlanmaya başlıyor.

Aslında en büyük problemimiz, işverenlerin hatta meslektaşlarımız olan insanların o vizyona sahip olmamalarından kaynaklanıyor diye düşünüyoruz. Mimarlık camiasında belirli bir grubun yaptıklarının beğenilmediği, halkın kendilerinden kopuk olduğunun düşünülüyor olması konusuyla ilgili bir deneyimimizi aktarmak isterim. İlk attan düşme diyelim, 90'lı yılların başında tasarladığımız bir villa sitesi vardı. Geçenlerde Berlin Mimarlar Odası'ndaki sergide de sergilenen projemizdi. Tasarladığımız bu villalar modern, biraz Le Corbusien tarzda beyaz küçük kutucuklardı diyelim. Çok benimseyerek ve beğenerek tasarladığımız bir projeydi.

İnşaatlar tamamlandıktan sonra elbette bu villalar satışa çıktı ve uzun süre hiçbirisi satılmadı. Çünkü her gelen bunlar konut değil, hiç eve benzemiyor çatısı bile yok di-yordu. İlk söylenen şey buydu, güzel binalar ama çatısı yok ve yıllarca satılmadı. İşte biz “halktan koptuğumuz” gerçeğinin belki de ilk defa orada farkına vardık. Mimar olarak bizim çok beğeniyor olmamız yaptığımız

işin, tasarımın o pazarda yer bulmasını sağlamadı. O zaman, yapılması gereken talebi doğru okumak mı, o talebe hizmet etmek mi yoksa mimar olarak inandığımızı yapmak mı? Sizin bir işvereniniz varsa ve işvereniniz Abdi Bey'in söylediği gibi ürettiklerinizi tüketip karşılığında yeni bir şeyler elde etme peşinde ise sizin yaptığınız ve ürettiğiniz mimarlık ne kadar değerli olursa olsun toplumda karşılığını bulamıyorsa, o toplum içerisinde mimari düşünce olarak da aslında yerini bulamamış oluyor. Dünyada tasarımın tüm kenti ve toplumu etkilediği tasarımlar var.

Örneğin, Frank Gehry'nin Bilbao'yu değiştirdiği bir gerçek. Bizim de keşke Ankara'da kenti değiştirecek örnek projelerimiz olabilse ama bunun gerçekleşebilmesi benzer işverenlerin mevcudiyeti ile olabiliyor. Örneğin, Bakü'de inşa edilen Zaha Hadid'in tasarladığı Haydar Aliyev Center'ın hem tasarım süreçlerine hem de yapımına o sabrı gösterecek ve o parayı verebilecek bir işveren profilini bizim ülkemizde bulabileceğimiz inancında değilim.

SÖ: Ankara'ya Tadao Ando geliyor merak etme.

OU: Kendi adıma çok önemsedığım Jale Hanım'ın söylediği bir şey vardı; birbirimizi, tasarımlarımızı eleştirmiyoruz. Mimari olarak yaptığımız işlerin, inşa edilen yapıların eleştirilmediğine katılıyorum. Ben kendi tasarladıklarımın meslektaşlarım tarafından yüzüme karşı veya yazılı olarak eleştirildiğini hiç duymadım, görmedim. Aslında eleştirilmek insanı geliştiren, ortamı geliştiren çok iyi bir şey. Tasarladığınız binanın inşa edilişi sırasında ona sahip çıkıp başında olabildiğiniz zaman yaptığınız yanlış nasıl görebiliyorsanız, tasarımlarınız da birileri tarafından eleştirildiğinde de başka bir gözle ona bakıyorsunuz ve bir kez daha işlerini-zi test etmenizi, düşünmenizi sağlıyor. Çok değerli bir hatırlatmaydı bu. Bizim herhalde meslek ortamımızda en uzak olduğumuz noktalardan biri.

JE: Türkiye'de eleştiri diye bir şey olamaz, yok. En temel bir şeyden kaynaklanıyor. Çocuk Kur'an kursuna gidiyor, okuduğu şeyi bilmiyor. Halkın çoğunluğu kutsal saydığı bir metni anlamadan okuyor. Güya İslam'da Kur'an'ı eleştirme mekanızması var. Eleştiri ya da daha ziyade yorum, ancak belirli kaplara göre yapılabilir; buna da eleştiri denilemez. Bu Türkiye'de insanların kanına o kadar işlemiş ki eleştiri diye hiçbir şey yok. Aydınlanmayı, modernizmi biraz eleştirdik, eleştiriyoruz da hala bazı yönleriyle ama bu nasıl başladı? Kritik ile. Adam yazdığı kitaba metin demiyor kritik diyor, Aydınlanmanın babası Kant. Beğeninin kritiği, saf aklın kri-

tiği vesaire. Kritik olmadığı takdirde hiçbir meslekte bir adım bile ilerleme olamaz. Sadece belirli dogmalar olur. Türkiye’de en büyük sorun buradan başlıyor bence. Aydınlar bile buna dahil. Onun için çocuk okula gidinece hocasının ne konuştuğunu anlamadığı vakit elini kaldırıp hiçbir şey sormuyor. Ben öğrencilerime zorla soru sorduruyorum.

Kimse bir soru sormadan bu odadan çıkmayacak diyorum. Ne olursa olsun sor. Soru sormak adeti olmadığı vakit hiçbir şey yapamayız. Sokağa çıktığımız anda her şeyi sorgulamamız lazım önce kendimizi sorgulamamız lazım. Her şeyin temelinde bence bu yatıyor. Soruyla olaya yaklaşmak gerekiyor, bilgi de orada başlıyor.

SÖ: Ama örneğin yanlış. Çünkü din dediğin olay bir dogmadır zaten ya inanırsın ya inanmazsın, onu sorgulayamazsın.

JE: Ama kiliseye gittiğin vakit adam senin dilinde konuşur anlaşır. Din kitabın senin dilindedir. Hiç değilse 1560’lardan sonra birçok ülkede böyle olmuştur. Latince okunan yerde de genellikle okulda Latince öğrenilir.

Üstelik halkın çoğunun din ile gündelik yaşamı ayırt edebildiği laik halklar için din örneği verilmeyebilir; ama ülkemizde halk birçok davranışını dine göre uygularsa dininin kitabını anlaması gerekir, kör körüne dogmalarla hareket eden bir toplumdan eleştirel olması da beklenemez. Bu da bütün meslek dallarını ve eğitimi etkiler.

SÖ: Din iyi bir konu değil, onun için ben yoğun inançlı değilim.

AU: Haklısınız, dinde dogma var, din kitaplarını anlamadan da olsa okumak ibadet olarak algılanıyor. Kutluğ Ataman’ın bir video çalışması vardı. Anadolu’da lise öğrencilerine İngilizce metinler vermiş ve bu metinleri birbirlerine okutarak kaydetmişti. Aynı şeyi orada da görüyoruz. Yani hiçbir şey anlamadan okumaya devam ediyorlar.

Sadece dini öğretiler içinde var olan bir durum değil. Her alanda karşılaştığımız edilgen bir ödev tamamlama olgusu. Sadece, dini uygulama içinde kutsal karşılanan durum gündelik hayat içinde başka bir alanda karşımıza çıkınca komik algılanıyor.

Ayrıca sanmayın ki! Sadece öğrenciler bunu ezber gibi okuyorlar. Kendi düşüncem de olabilir belki ama Türkiye’de kendilerinde söz söyleme yetkisi görenlerin hatırı sayılır bir yüzdesi kürsüye çıktığı zaman aynı şekilde, anlamadan, sadece aktarmak için aynı şeyleri defalarca aynı şekilde tekrarlıyor, yani sadece okuyor.

Fotoğraf 10: Frank Gehry - Guggenheim Bilbao Müzesi, Erica Ede

Söylemek istediğim şey şu; gerçekten dünyayı değiştirebiliriz, ama bu değişim dünyayı nasıl değiştirmemiz gerektiğini tartışarak, çatışarak veya uzlaşarak ürettiklerimizi içselleştirdiğimiz zaman evrimsel sosyolojide doğru karşılığını bulabilir. Dünyayı değiştirmeye düşüncesi, kaynağı dinsel veya gündelik hayatın içinden olsun, anlamını bilmeden veya anlamını kavramadan okuduğumuz kalıplaşmış sözcükler dizisinden ibaret ise hiç bir değeri yok; belki de değiştirmesek, var olan değerleri korusak daha iyi olabilir.

Gehry’nin yaptığı tasarım ile Bilbao şehri bu şekilde dönüştürmesine mesafeli durduğumu söyleyebilirim. Elbette her şey değişmeli, dönüşmeli. Ancak kaynakları bu kadar tüketerek, kentlinin gündelik yaşantısına zemin oluşturacak mekanlar yerine, müze gibi sergilemeye indirgenmiş ve daha çok turizme odaklanmış tüketim mekanları üzerinden dönüşüm olgusunun tartışılması bana doğru geliyor. Başka bir bakış açısına ihtiyacımız var.

Örneğin, Türkiye bağlamında değerlendirsek; az önce ülkemizdeki gecekondulara deneyimlerimizden bahsedildi. Gecekondular olgusu fiziki çevreden kültürel değişime birçok anlamda toplumsal çözüm üretme potansiyelleri barındırıyor. Gecekonduyu var eden halkımız kırdan kente göç zorunluluğu ve tarımsal üretim alışkanlığından endüstri işçiliğine geçiş travması ile baş etme problemlerini çok iyi çözümlledi. İnsanların dünyalarını değiştirdi, kentle diyalog kurmalarını

sağladı. Bu yerleşkeleri el birliği ile kuranlar fiziki çevrelerini kendileri yaptılar, kırdan kente sahip oldukları değerleri taşımaya bir şekilde becerdiler veya en azından bir yol buldular. Bu Bilbao’nun dönüşmesinden benim için daha önemli bir değişim deneyimi olabilir. Toplumun kendi değerlerinden kendisinin ürettiği sürdürülebilir evrimsel dönüşümden söz ediyorum.

Gecekondular oluşumunda karşılaştığımız gibi mimarsız mimarlığı kutsamak iddiasında değilim. Bugünkü paradigmaları göz önüne aldığımızda değişimin öncelikle, yaşam için zemin oluşturmakta en önemli aktörlerden birisi olan, mimarlar üzerinden sağlanabileceğine inanıyorum. Bence asıl mesele, mimarların dünyayı değiştirmek ne haddine! Veya yıldız mimar olsun, olmasın tartışmalarının içinde boğulmaktan çok dünyayı nasıl değiştireceğimiz konusunda tartışarak ufuk açıcı çözümler bulabilmemizde.

Günümüzde bu çözümleri üretmekte sadece bizim değil tüm dünyanın son derece başarısız olduğunu en azından kendi adıma söyleyebilirim. Sadece bizim kentlerimiz bozulmuyor, her yer bozuluyor hatta tüm dünyada şu anda yönetim biçimleri, devletlerarası ilişkiler, adalet dediğimiz sistem, hatta gündelik hayat rutin ve ritüelleri, her şey bozuluyor. Dünya giderek daha fazla baskıcı ve üstten yönetimlerle edilgen ve huzursuz bireylere ev sahipliği yapmaya başladı. Bu konular üzerinde mimarların da gerçekten

Fotoğraf 11: Frank Gehry - Guggenheim Bilbao Müzesi, Mario Roberto

fikir yürütmeleri gerekiyor. Olan bitenin veya oldubittiler düzeninin nasıl dönüştürülmesi mimarın sorumluluk alanının tam da merkezinde konumlanmalı. Bu konuda mimarın rolünün, özellikle de mimarlar tarafından, ciddi anlamda masaya yatırılması zorunlu olduğunu düşünüyorum.

SÖ: Bilbao tekil bir örnek ama beni çok etkileyen bir örnek. Çünkü ben açılışına üç defa gittim. İki gün içinde üç ayrı açılışa gittik değişik davetlerden dolayı ve biz bunların hepsinde domatesle karşılandık. Halk domates atıyordu, ne gerek vardı buna diye. Şimdi yere göre koyamıyorlar çünkü bütün ekonomi değişti. Dolayısıyla Bilbao ile birlikte bence yapacağımız karşılaştırma Disneyland.

Sentetik bir çevrede bir algı ve varoluş yaratmak. Bu sanat içerikli olduğunda ben rahatlıyorum. Eğlence içerikli olduğunda rahat değilim. Yani bir değişimle olabiliyor onu söylemeye çalışıyorum Disneyland’de hiç gitmedim. Bilmiyorum. Ama o da olablirdi. O da insanları müthiş çekiyor. Çölün ortasında bir yeri bir vaha haline getiriyor.

ŞM: Eiffel bile öyle... Biz bu toplantıyı kurgularken daha keskin bir program göndermiş-tik size. Ama ben sizler konuşmaya başlayınca başka bir noktada onların da her birinin çok kıymetli olduğunu gördüğüm zaman durdum. Ve iyi ki de öyle yaptık. Ben zaten bu toplantıdan büyük bir konsensüsün çıkacağını düşünmüyordum ama bu konula

rın tartışılması, tartışılmaya başlanmasının mimarlık camiası entelektüelliği açısından önemli olduğunu düşünüyordum. Aslında Uğur Hocam sizin sözünüzden sonra hemen atladım; “dilini değiştir dünyanın değişsin” cümlesi diye benim de ilgimi çeken bir yaklaşım olduğu için.

Bence toplumla barışmak ya da buluşmak nasıl isimlendirilirse bilmiyorum ama böyle olacak. Umuyorum ki bu toplantı ve benzer

toplantılar bu entelektüel bakış açısının topluma yayılmasına bir basamak olur. Her birinize yaptığınız katkılardan dolayı tek tek çok teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız, iyi ki izlediniz...

SÖ: Cemaati kim olursa olsun, “İmam bildiğini okur,” derler ya... Uğur’un son kitabını alın. Biz orada da atıştık. O’nun güzelliği o. Kitabına benim görüşlerimi koydu. Hatta dedim ki küçük harfle koy da okunmasın.

Serbest MİMAR Magazine - Issue 37

SUMMARY OF CONTENT

Our 37th issue meets you with rich topics and contents.

"Desktop" section again presents a selection of projects design of which has not been completed yet or in progress. In this issue you will find the projects of Baykan Architecture, Kaf Architecture, Mert Uslu Architecture, Ayzen Design Architecture, Meriç Design, TH and İDİL Architecture Offices.

"From SMD's" section comprises news about the activities conducted by Turkish Association of Architects (TürkSMD) during current pandemic.

In "Copy Right" section, we present an adjudgment related to architecture that will be of your interest according to us.

In "Badge" section you will find the eulogy written by İlhan Kural after the recent demise of Christo Vladimirov Javacheff.

The "Profile" section takes us to a travel in Mr. Erdoğan Elmas's architecture background, his memories and the history of architecture with the interview performed with him by Hasan Özbay.

"From the World" section presents a project through which a chocolate factory of 19th century converted into a residence where three different types of construction techniques used in each of 3 floors and with its interesting typology.

In "New" section, first of all there is the LM Wind Power Management Building, designed by Pelin Kocagöz. The second project is Göztepe Gürsel Aksel Stadium that was designed by DB Architecture. You will also find the critics that are "The New Neighbor of the District" written by İlhan Kural and "Will Good Architecture Solve the Mistakes of Political Planning?" written by Kadri Atabaş.

In "Competition" section you will find the award-winning projects of the Erenköy Mental and Neurological Diseases Training and Research Hospital, Bizimköy Architectural Project Competition. At the end of this section, an evaluation article titled "The Architecture of Mental Health Structures in the Competition Lens" written by Selin Nevrim and Damla Mercan is waiting for you.

"Projects" section presents Sasalı Climate Sensitive Agriculture Education and Research Institute project, which is owned by Mert Uslu Architecture, located in Sasalı, Çiğli District of Izmir.

"Trips to Modern Architectural Works" is the second article of the series; Here you are with Sebla Arın Ensarioğlu's "Searching for the Trace of Architecture in the Image of a Painting: Birmingham Library". Section editor Figen Kılıncım Çorakbaşı is waiting for new articles to come from you, which makes readers to explore the modern in the rest of the article series.

In "Pandemic" section Kenan Güvenç awaits his readers with his articles 'Architects' Phineas Gage Syndrome...' and Murat Doğu's article titled "Healthy Building Design Resistant to Pandemics and Infections".

Afterwards, Ercan Ağırbaş (Oman-Germany), Kaan Coşkun (France), Zuhul Kol (Spain) and Meral Ekincioglu (USA) make us glaze at the Architecture during Pandemic course from a global perspective in the "Outlook on the Pandemic from Abroad" section..

In "Remarks" section Celal Abdi Güzer with his article titled "Three Ns of Architectural Criticism: (What / Why / How) do Architects Speak (?)" and Güngör Kaftancı with his article "Loving Architecture".

In the "Round Table" section, with contribution of moderator Şerife Meriç; Celal Abdi Güzer, Jale Erzen, Uğur Tanyeli, Ömer Selçuk Baz and Suha Özkan discuss the "Disconnection Between Society and Architect" from different aspects. The discussion on important examples produces new problems and topics that will be the basis for many different discussions in the mind of the reader and in the architectural community.

Журнал “Свободный Архитектор”, выпуск 37-й.

СОДЕРЖАНИЕ

Снова рады встретиться с Вами в очередном 37-ом выпуске нашего журнала.

В разделе “На рабочем столе”, как и всегда, мы рассказываем о проектах, работа над которыми продолжается в настоящее время. Вы найдете в этом выпуске проекты таких архитектурных бюро как «Байкан Мимарлык», «Каф Мимарлык», «Мерт Услу Мимарлык», «Аузен Дизайн Мимарлык», «Мерич Дизайн, «ТХ&Идиль Мимарлык».

О событиях и мероприятиях, проведенных за последнее время в условиях пандемии отделениями “Объединения Свободных Архитекторов” мы расскажем в разделе “Новости “Объединения Свободных Архитекторов” (“SMD”).

Глава «Авторское Право» повествует о юридических решениях относительно области архитектуры, которые привлекут Ваше внимание.

В главе «Портрет» рассказывается о наших коллегах, к сожалению, безвременно от нас ушедших за последнее время. Здесь вы прочтете статью Ильхана Курал, посвященной памяти Кристо Владимиров-Явачева.

О профессиональной деятельности, воспоминаниях и жизни Эдогана Эльмас, связанной с архитектурой, рассказывает Хасан Озбай в главе «Профиль».

В главе «В Мире» рассказывается о проекте жилого здания, в которое превратилась старая шоколадная фабрика, где использованы три разных строительных решения на каждом из трех этажей интересного по типу реконструируемого здания, построенного в 19 веке на территории Испании.

В главе «Новое» первый рассказ о проекте головного здания LM Wind Power, выполненного фирмой Пелин Коджагез. Затем вы прочтете о проекте компании «DB Мимарлык» стадиона «Гезтеле Гюрсел Аксель». А также статью автора Ильхана Курал «Новый Сосед Района», и статью Кадыра Атабаш под заголовком «Может ли архитектура исправить ошибки политического планирования?».

В главе «Конкурс» вы прочтете о проекте фирмы «Бизымкоу Мимари Проже», который получил награду в конкурсе проекта «Эренкой Госпиталь Неврологии и Психиатрии». В заключительной части главы вас ждет статья авторов Селин Неврим и Дамла Мерджан под названием «Подробное рассмотрение архитектурных решений для больниц неврологии и психиатрии»

В главе проект нашла свое место статья о проекте фирмы «Мерт Услу Мимарлык» для «Сасалинского Исследовательского Института Сельского хозяйства и Климата», расположенного в районе Чилы в городе Измир.

Глава «Путешествие в Современную Архитектуру» продолжает знакомить вас с серией очерков автора Себла Арын Энсарюглу «В поисках следов архитектуры в изображении картины: Библиотека Бирминггейма». В продолжении серии редактор главы Фиген Кывылджим Чоракбаш ждет новых очерков от вас, увлекающих читателей в современные исследования.

В главе «Пандемия» вы найдете статью «Синдром Phineas Gage' у Архитекторов» автора Кенана Гювенч, а также статью Мурата Дуу «Проектирование Зданий Устойчивых к Инфекции и Пандемии». Далее в разделе «Взгляд на Пандемию из-за границы» Эрджан Аырбаш (Оман – Германия), Каан Джошкун (Франция), Зухаль Кол (Испания) и Мераль Экиноглу (США) поделятся своими взглядами на пандемию, а также на тему перспектив архитектуры в условиях пандемии.

В главе «Взгляд» вы прочтете статью Джелала Абди Гюзер под заголовком «Три «N» в Архитектуре, о чем говорят архитекторы», а также статью «Любить Архитектуру» автора Гюнгер-Кафтанджи.

В главе «Круглый стол» вы станете участниками обсуждения на тему «Разрыв между Обществом и Архитектором», в котором принимают участие Джелал Абди Гюзер, Жале Эрзен, Угур Таньели, Омер Сельчук Баз, Сюха Озкан, а также модератор Шерифе-Мерич. Здесь выносятся на обсуждение многие важные архитектурные темы и проблемы, приводится масса интересных примеров, которые станут основой дискуссий в сознании читателя и в архитектурном сообществе.

Переводы: Natalia Troshina Soylu

مجلة المعمار الحرة – العدد 37

المخصص

نلتقي معكم من جديد بمحتوى غني بالمواضيع في العدد 37

قسم سطح المكتب، كما هي العادة مخصص لمختارات من المشاريع التي تم الانتهاء للتو من تصميمها او المشاريع المستمرة. تجدوا في هذا العدد مشروعات مثل: بايكان للهندسة المعمارية، كاف للهندسة المعمارية، ميرت أوسلو للهندسة المعمارية، أيزن ديزاين للهندسة المعمارية، ميرتش ديزاين، ومكتاب TH و IDİL للهندسة المعمارية.

قسم مصلحة الارصاد الجوية التركية: يحتوي هذا العدد على بأشطة وأخبار مصلحة الارصاد الجوية التركية خلال فترة الوباء.

قسم حقوق التأليف، ينتظرك في هذا القسم قرارًا قضائيًا متعلقًا بالمعمارة نعتقد أنه سيثير اهتمامك.

قسم صورة الياقه، يحتوي هذا القسم على مقال تذكاري كتبه إيلهان كورال عن كريستو فلاديميروف جافاشيف الذي فقناه مؤخرًا.

قسم الملف الشخصي، في هذا القسم يأخذك حسن أوزباي مع أروغان الماس وجميع المهتمين بالهندسة المعمارية في جولة عبر حياة الماس المعمارية وتاريخها وتاريخها المعماري.

قسم من العالم، هناك مشروع تم تحويله من مصنع شوكولاتة من القرن التاسع عشر إلى سكن في إسبانيا بثلاث تقنيات بناء مختلفة وتصنيف مثير للاهتمام يستخدم في ثلاثة طوابق.

قسم الاشياء الجيده، أولا وقبل كل شيء، هناك مبنى ادارة طاقة الرياح LM، التي صممها بيلين كوجاغوز. أما المشروع الثاني، ملعب غوزتبه غورسيل أكسل، الذي صممه DB للمعمارة؛ "الجار الجديد للمنطقة" الذي يعود إلى إيلهان كورال و "الجار الجديد للمنطقة" بقلم قذري آتاباش "هل ستحل العمارة الجيدة أخطاء التخطيط السياسي؟"

في قسم المسابقة، ستجد المشاريع الحائزة على جوائز لمسابقة مشروع بيزيمكي وهي مستشفى أرينكوي للتدريب والبحث في مجال الأمراض العقلية والعصبية. في نهاية الفصل تنتظرك مقالة تقييمية بعنوان "هندسة هياكل الصحة العقلية والعصبية" بقلم سيلين نيفريم وداملا ميركان.

قسم المشروع، في هذا القسم يقع مشروع معهد صاصلي للتعليم والبحوث الزراعية الحساسة للمناخ، الملوك لشركة ميرت اوصولو المعمارية والواقع في محافظة ازمير مقاطعة تشيغلي منطقة صاصلي.

قسم جولة إلى الأعمال المعمارية الحديثة، الكتابة الثانية من المسلسل؛ أنت هنا مع صورة "البحث عن أثر العمارة في صورة لوحة: مكتبة برمنغهام" لسبيلار أرين إنساريو أوغلو. ينتظر منكم محرر القسم فيغين كيفيلجيم تشوراكباش مقالات جديدة والتي تستكشف الحديث في بقية المسلسل.

في قسم الاوبئة، ينتظر كينان جوفينش قرانه مقالاته بعنوان "متلازمة المهندسين المعماريين" فينياس غيج "... ومورات دوجرو" تصميم مبنى صحي مقاوم للأوبئة والعدوى". بعد ذلك، النظرة الخارجية للقضايا المعمارية من منظور عالمي أثناء الوباء، ارجان اغيرباش (عمان-ألمانيا)، كان جوشكون (فرنسا)، زحل كول (اسبانيا) وميرال إكيني اوغلو (الولايات المتحدة الأمريكية)، والتي تمكننا من النظر في القضايا المعمارية من منظور عالمي أثناء الوباء.

قسم الرأي، تجد جلال عيدي جوزر بمقاله بعنوان "ثلاثة نصوص من النقد المعماري: المهندسين المعماريين (ماذا / لماذا / كيف) يتحدثون (؟)" وغونور كافاتانجي بمقاله بعنوان "حب العمارة."

قسم الطاولة المستديرة، يناقش كل من جلال عيدي جوزر، وجيل إرزن، وأوغور تانييلي، وعمر سلجوق باز، وسهى أوزكان؛ تحت إشراف شريف مريچ، "الانفصال بين المجتمع والمهندس المعماري" من جوانب مختلفة. ينتج عن المناقشة حول الأمثلة المهمة عناوين

الترجمة: Çağla Mayda